

ОПШТИНА ТРГОВИШТЕ

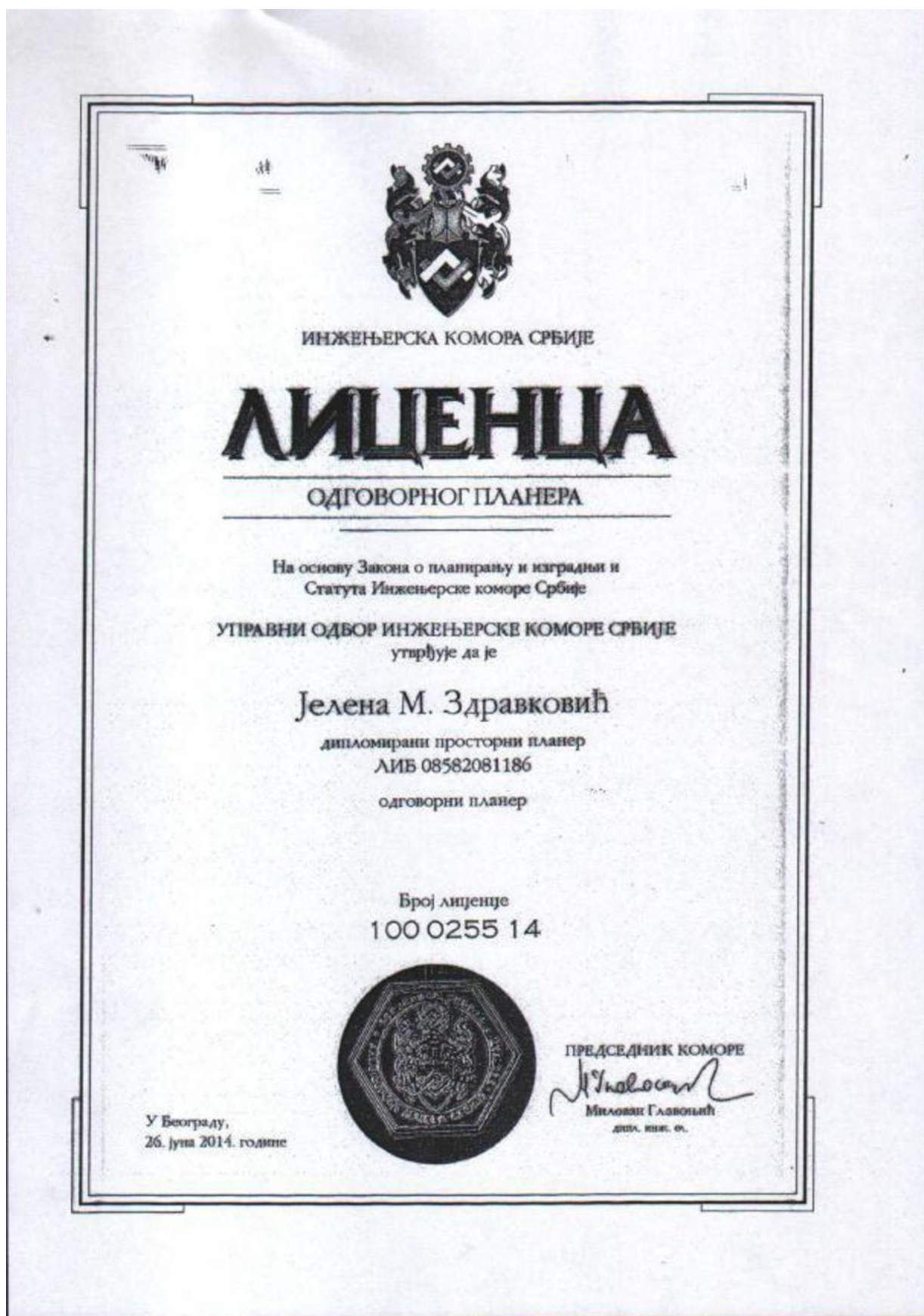
**НАЦРТ
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ
ОД 2022. ДО 2035.**

981-ПП-21

ЈП УРБАНИЗАМ И ИЗГРАДЊА ГРАДА ВРАЊА

Октобар, 2022. године

НАЦРТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ ОД 2022. ДО 2035.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана општине Трговиште (у даљем тексту: **Просторни план**) приступило се на основу Одлуке о изради просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035., коју је донела Скупштина општине Трговиште ("Службени гласник града Врања", број 44/20) и Одлуке о приступању изради Стратешке процене утицаја на животну средину Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. ("Службени гласник града Врања", број 44/20). За обрађивача Плана одређено је Јавно предузеће Урбанизам и изградња града Врања.

Рани јавни увид одржан је у периоду од 10.09.2021. године до 24.09.2021. године.

Извештај о обављеном Раном јавном увиду просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. усвојила је Комисија за планове 18.10.2021. године.

Израда Просторног плана је усклађена са одредбама: Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13-одлука УС, 50/13-одлука УС, 98/13-одлука УС, 132/14, 145/14, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – др. закон, 9/2020 и 52/2021), Правилника о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Службени гласник РС”, број 32/19), Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља („Службени гласник Републике Србије”, број 83/10) и Просторним планом општине Трговиште ("Службени гласник града Врања", број 10/11).

Просторни план је урађен у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора а посебно у складу са начелима одрживог развоја кроз интегрални приступ у планирању, рационално и одрживо коришћење необновљивих ресурса и оптимално коришћење обновљивих ресурса, као и начелима уређења простора у ванредним ситуацијама.

Садржај Просторног плана и планска решења заснована су на усаглашености са условима која су за потребе овог Плана издала сва надлежна Министарства, Заводи, Јавна предузећа и све институције које индиректно учествују у изради Плана, односно чији су услови уграђени у сам План.

Просторни план представља плански основ за издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се планско коришћење простора, заштита, уређење и коришћење природних система и ресурса, унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености, унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, развој туризма кроз задовољење спортско-рекреативних потреба и тд.

Просторни план јединице локалне самоуправе у текстуалном делу садржи: полазне основе за израду плана и плански део.

1. Полазне основе за израду плана садрже: правни и плански основ за израду плана, обухват и опис границе подручја просторног плана, принципи просторног развоја, визија и циљеви просторног развоја, концепција просторног развоја.

Плански део садржи планска решења просторног развоја и пропозиције просторног развоја.

2. Планска решења просторног развоја јединице локалне самоуправе садрже: опис и одређење намена простора (пољопривредно, шумско, водно, грађевинско и друго земљиште, укључујући обухват грађевинског подручја), заштита, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса (пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште, воде, геолошки ресурси и друго), просторни развој, дистрибуција становништва и мрежа насеља и јавних служби (становништво; однос градских и сеоских насеља и функционално повезивање насеља и центара, организација јавних служби и друго), просторни развој и дистрибуција привредних делатности, просторни развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора, просторни развој саобраћаја и инфраструктурних система и повезивање са регионалним инфраструктурним мрежама (саобраћај, водопривредна, енергетска, телекомуникациона и комунална инфраструктура), правила и мере заштите животне средине, предела, природних и културних добара (заштита животне средине и заштита, уређење и унапређење предела, заштита, уређење и унапређење природних добара, заштита, уређење и унапређење културних добара, организација простора од интереса за одбрану земље и заштиту од елементарних непогода и друго).

Просторним планом јединице локалне самоуправе одређују се делови територије јединице локалне самоуправе за које је предвиђена израда урбанистичког плана и урбанистичког пројекта.

Планска решења пропозиције просторног развоја јединице локалне самоуправе садрже: правила уређења, правила грађења, имплементација, која садржи нарочито: смернице за израду планске документације за подручје плана, приоритетна планска решења и пројекте, мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперације са суседним јединицама локалне самоуправе у току имплементације, учеснике у имплементацији и мере и инструменте за имплементацију.

Предмет планирања представља административно подручје општине трговиште у корелацији са регионалним, републичким и трансграничним утицајима и функционалним везама.

Разлог за израду Просторног плана јесте потреба преиспитивања планских решења из Просторног плана општине Трговиште („Службени гласник града Врања“, број 10/11) и стварање планског развојног документа који треба да усмери рационалну организацију, уређење и заштиту подручја општине Трговиште ка одрживим формама реализације националних, регионалних и локалних развојних интереса и операционализације секторских и интегралних стратегија развоја општине.

Просторним планом дефинисана је концепција интегралног, одрживог, уравнотеженог друштвено-економског и просторног развоја; усаглашена су планска решења са променама у организацији и систему локалне самоуправе и са концепцијом просторног развоја Србије као модерног друштва, развијене економије и вишег стандарда квалитета живота свих становника; преиспитана су просторна решења у области привреде, јавних служби, становања, инфраструктурних система, грађевинског земљишта, размештаја становништва; утврђени услови и мере за отклањање последица бесправне градње, неодговарајућег и ненаменског коришћења земљишта, промене извршене у организацији мреже саобраћаја; промене у називима општинских путева, преиситивање просторних услова за изградњу малих и средњих предузећа у оквиру потенцијалних провредно-радних зона; допуна услова за развој туризма и коришћење и заштиту природних и антропогених ресурса и добара.

Графички приказ просторног плана јединице локалне самоуправе јесу рефералне карте и уређајне основе за село.

- Шест рефералних карата урађених на Топографским картама у размери 1:50000 и то:
 - Реферална карта 1: Намена простора;
 - Реферална карта 2: Мрежа насеља и инфраструктурни системи;
 - Реферална карта 2.1: Електроенергетска, телекомуникациона и гасоводна инфраструктура;
 - Реферална карта 2.2: Хидротехничка инфраструктура;
 - Реферална карта 3: Туризам и заштита простора;
 - Реферална карта 4: Карта спровођења.
- Шест уређајних основа донетих за насеља:
 - Уређајна основа Радовница;
 - Уређајна основа Доњи Стајевац;
 - Уређајна основа Ново Село;
 - Уређајна основа Лесница;
 - Уређајна основа Козји Дол.

У складу са одредбама члана 20. Закона о планирању и изградњи, урађен је Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. на животну средину, који је саставни део Просторног плана.

I ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1. ПРАВНИ И ПЛАНСКИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

Правни основ за израду Плана

- Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник Републике Србије", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 9/20 и 52/21);
- Правилник о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања ("Службени гласник Републике Србије", број 32/19);
- Одлука о изради Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. („Службени гласник града Врања“, број 44/20).

Плански основ за израду Плана

- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010 до 2020. године („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10);
- Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља („Службени гласник Републике Србије“, број 83/10).

1.1. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНОВА ВИШЕГ РЕДА

1.1.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ОД 2010. ДО 2020. ГОДИНЕ

(*"Службени гласник Републике Србије", број 88/10*)

Природни ресурси

Основни циљ код **коришћења пољопривредног земљишта** је заштита екосистемских, агроеколошких, економских, пејзажних, социокултурних и других важних функција пољопривредног земљишта, упоредо са унапређивањем просторно-хетерогених услова за производњу квалитетних пољопривреднопрехрамбених производа.

Основни циљ управљања **шумама у шумским подручјима** је одрживо (трајно) газдовање шумама, што подразумева управљање и коришћење шума и шумског земљишта на такав начин и у таквом степену, да се очува биодиверзитет, а продуктивност, обнављање, виталност и потенцијал шума да се доведу на ниво којим би се задовољиле одговарајуће еколошке, економске и социјалне потребе иданашње и будућих генерација, како на локалном, тако и на националном нивоу, водећи рачуна да се при том не угрозе и оштете неки други екосистеми. Према Плану оптималне шумовитости и пошумљавања до 2014. године Пчињска област под шумама ће имати 142163 ха, док је оптимална шумовитост 66,4%. Животињски свет је разноврстан, у јужноморавској зони има ситне дивљачи док у планинским областима општине има крупне дивљачи.

У области управљања водама, основни циљ је интегрално **уређење, заштита и коришћења вода** на подручју Републике Србије, третираног као јединствени водопривредни простор. Такође, основни циљ је и планско и одрживо коришћење подземних вода, уз адекватне мере заштите, за водоснабдевање и флаширање.

У области **обновљивих извора енергије**, основни циљ је њихово значајније повећање учешћа у енергетском билансу, уз поштовање принципа одрживог развоја.

Заштита и унапређење квалитета животне средине

Основни циљ је **заштита и унапређење животне средине** као основа уравнотеженог развоја, коришћења и уређења простора - заустављање даље деградације, превентивна заштита од свих планираних активности које могу угрозити постојећи квалитет природне и животне средине, уз санацију и ревитализацију угрожених подручја.

Територија Општине припада подручјима веома квалитетне животне средине, углавном под шумама, воћњацима, виноградима, ливадама и пашњацима. За ова подручја треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја, односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја. Потребно је резервисати и чувати подручја од загађивања из стратешких разлога.

У области **управљања отпадом** основни циљ је развијање одрживог система ради смањења загађења животне средине и деградације простора. Регионални центар за управљање комуналним отпадом коме припада Трговиште налази се у Врању.

Биодиверзитет, заштита и одрживо коришћење природног, културног наслеђа и предела

У области **заштите и одрживог коришћења природног наслеђа** основни циљ је: очување и унапређење биолошке разноврсности, вредности геонаслеђа и предела и развој јавних функција заштићених подручја, првенствено у области научноистраживачког и образовног рада, културе, спорта и рекреације; одрживи развој заштићених подручја и остварење добробити локалних заједница кроз планско, контролисано и ограничено коришћење природних ресурса и простора као грађевинске категорије, развој туризма и пољопривреде; повезивање и усклађивање националног са међународним системом заштите природе. У области заштите природе, у планском периоду посебан значај има заштићено подручје реке Пчиње, као и заштита подручја планина Бесна Кобила и Дукат. У непосредном окружењу Општине налазе се међународно значајна подручја за птице (IBA) и међународно значајна биљна подручја (IPA).

У области **заштите културних добара** основни циљ је да се културно наслеђе артикулише као развојни ресурс, заштити, уреди и користи на начин који ће допринети успостављању регионалног и локалног идентитета у складу са европским стандардима заштите. Трговиште се налази у непосредној близини међународне културне стазе.

Основни циљеви **заштите, уређења и развоја предела** Републике Србије су разноврсни, високо квалитетни и адекватно коришћени предели и физички уређена, за живот и боравак пријатна рурална и урбана насеља и градови, развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности. Трговиште припада руралним пределима чији се развој заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела. Простор у које је квалитет предела и физичке структуре насеља од посебног значаја за развој спада и погранична област Пчиње.

Основно стратешко опредељење просторног планирања инфраструктуре са аспекта **одбране земље** јесте: рационална организација, уређење и коришћење простора у складу са дугорочним потребама Министарства одбране и Војске Србије и потенцијалима природних и створених вредности, чиме се постиже рационалније коришћење простора; постизање већег степена интегрисаности простора за потребе система одбране и простора посебне намене у простор Републике у циљу стварања услова за дугорочни економски и социјални развој.

У области **природних непогода и технолошких удеса** основни циљ је њихово интегрално управљање као основа за обезбеђење услова за ефикасан просторни развој, очување људских

живота и материјалних добара. У том смислу, неопходно је створити добро организоване и опремљене службе које ће моћи да успешно раде на превенцији од ових катастрофа, као и на одбрани и отклањању последица, уколико се јаве. Трговиште припада подручју очекиване јачине земљотреса преко 80MCS, са израженим процесима ексцесивне ерозије.

Демографски и просторно – функционални развој

Основни циљ је ублажавање негативних тенденција демографског развоја које би се остварило кроз пораст нивоа плодности и позитиван миграциони биланс и достизање нивоа простог обнављања становништва (стационарне популације) у дужем временском периоду. На основу урађених пројекција, густина насељености у Пчињском округу се креће у распону од 62 – 68 становника на km².

Просторно-функционални развој треба да буде заснован на моделу функционалних урбаних подручја која ће бити инструменти уравнотеженог или подношљиво неуравнотеженог просторног развоја Републике Србије. Трговиште је општински центар који припада перспективном функционалном урбаном подручју чији је центар у Врању.

Одрживи рурални развој

Основни циљ развоја села и руралних подручја је повећање квалитета живљења у руралним подручјима кроз очување, обнову и одрживи развој њихове економске, социјалне и еколошке виталности, као резултат децентрализације градова и општина. Трговиште припада удаљеним, „слабим“ руралним подручјима.

Социјални развој и социјална кохезија

Од пет социјалних поља од битног значаја за економски и **социјални развој** у које спадају образовање, здравствена заштита, социјална заштита, рањивост/ осетљивост друштвене групе, становање Трговиште у два социјална поља (образовање и становање) спада у општине са најнижим вредностима интервала.

Привреда

Основни циљ управљања просторном дистрибуцијом и организацијом **пољопривреде** је остваривање одговарајућег обима и асортимана сигурне понуде квалитетне хране и сировина за развој конкурентне прерађивачке индустрије, у складу са територијално хетерогеним природним и социоекономским погодностима и ограничењима. Приоритетни правци просторне оријентације пољопривредне производње у планинској пчињској области су пашњачко сточарство, агрошумарство и производња органске хране.

Основни циљ **рударства** је оптимална и рационална производња минералних сировина што подразумева комплексно третирање минералног лежишта и његових сировина.

Основни циљ развоја **индустрије** је опоравак, повећање секторске и територијалне конкурентности и запослености обезбеђењем повољних општих, инфраструктурних и просторних услова, као и њена равномернија просторна дистрибуција усклађена са потенцијалом регионалних, урбаних и руралних подручја, захтевима климатских промена и смањења притиска на ресурсе. Трговиште је мали индустријски центар (мање од 1000 запослених у индустрију) који се налази на регионалном коридору. Један од проблема територијалног развоја индустријских зона и индустријских паркова је изостајање индустријских зона и паркова у делу неразвијеног подручја Републике Србије, као што је Пчињска област. Неопходна је стимулација локалитета индустријских зона на неразвијеном и депресивном подручју на начин да се не ограничава алокација у градовима на развијенијем подручју које има веће конкурентске предности, у складу

са политиком регионалног развоја и решењима Просторног плана Републике Србије до 2020. године.

Основни циљ просторног развоја **туризма** у Републици Србији је просторноеколошка подршка остваривању концепта одрживог развоја туризма, компромисним интегрисањем принципа и стратешких, планских и програмских докумената развоја туризма, заштите и уређења туристичких простора, уз оптимално задовољавањесоцијалних, економских, просторно-еколошких и културних потреба националног и локалног нивоа, интереса тржишта и услова прекограничне и међународне сарадње.

Општина припада туристичкој дестинацији Власина-Крајиште са могућношћу целогодишње понуде и за општину су релевантни следећи туристички производи: бициклизам, планински туризам, рурални туризам (агротуризам и комбиновани сеоски туризам), верски туризам (манастири) и развој скијалишта.

Одрживи транспорт, мреже и објекти

Пристапачност територије Републике Србије и њених регионалних целина представља један од кључних критеријума за мерење успешности просторног развоја и један је од најважнијих индикатора за одређивање просторних аспеката саобраћајних система. Општина Трговиште територијално припада Пчињском округу чији је степен потенцијалне регионалне пристапачности испод просека.

Основни циљ развоја **путног саобраћаја** и путне инфраструктуре је: остваривање и развој саобраћајног система Републике Србије који омогућава одрживу мобилност становништва, пружа подршку убрзаном развоју Републике Србије и њеној конкурентности у региону и шире на подручју Југоисточне Европе. На територији општине Бујановац планирано је следеће:

- израда одговарајућег плана, са студијско-техничким елементима, којим би се омогућило решавање имовинско-правних односа на граничним прелазима и дефинисале организационо-функционалне потребе у циљу потпуног усаглашавања са стандардима ЕУ, за дужи временски период;
- израда одговарајуће студије којом ће се дефинисати бициклическе руте на читавом подручју Републике Србије (основним правцем север-југ и бочним везама) и систем центара развоја бициклизма у циљу остваривања међудржавне сарадње (руте 6 и 11 EuroVelo - европска мрежа бициклических рута), уз то градови ће обезбедити услове за кретање бицикала;
- активности на путном правцу Бујановац - Трговиште - Лесница (веза са Македонијом) (Р-125, Р-238), (рехабилитација и појачано одржавање).

Основни циљ **железнице** је да се адекватним мерама и у разумном временском периоду постигне такав ниво стања инфраструктуре, која ће, уз модернизацију возних средстава, омогућити да се побољша квалитет и брзина железничког саобраћаја на националној мрежи, а да ЈП „Железнице Србије” нивоом услуге привуку путнике и робу и успешно послују, имајући у виду јавну и комерцијалну функцију.

Не планира се изградња **робно транспортног центра** на територији Општине, међутим предлаже се потенцијална локација интермодалног терминала и логистичког центра у Прешеву.

Одржива техничка инфраструктура

Два основна циља реформе енергетског система су обезбеђивање сигурности и економичности снабдевања привреде и становништва енергијом и успостављање нових квалитетних услова рада, пословања и развоја у производњи и потрошњи енергије, који ће подстицајно деловати на привредни развој Републике Србије, заштиту животне средине и интеграцију у регионално и европско тржиште енергије.

Основни циљ развоја **енергетске инфраструктуре** је активно учешће Републике Србије у планирању и изградњи стратешке-регионалне и паневропске енергетске инфраструктуре за пренос електричне енергије и транспорт нафте и гаса из нових извора снабдевања, укључујући и ургентну градњу подземног складишта гаса у Републици Србији, све у циљу поузданог и сигурног снабдевања потрошача у Републици Србији.

У области **обновљивих извора енергије** основни циљ је повећање њиховог коришћења уз смањење негативних утицаја на животну средину, што је у економском интересу Републике Србије. Такође, један од циљева је и повећање енергетске ефикасности у секторима зградарства, индустрије, саобраћаја и комуналних услуга, што је и у економском интересу Републике Србије, од значаја за заштиту животне средине, а све у контексту одрживог коришћења и очувања природних ресурса.

У области хидротехничке инфраструктуре основни циљ је оптимизација интегралних **водопривредних система** на јединственом водопривредном простору Републике Србије и усклађивање њиховог развоја са циљевима очувања животне средине и других корисника простора. Планира се, као део горње-јужноморавског система за снабдевање водом, врањско-пчињски подсистем који снабдева Трговиште. У оквиру јужноморавског речног система планирана је акумулација Прохор Пчињски на реци Пчињи (припада општини Трговиште, на граници са општином Бујановац).

Стратешки приоритет у области развоја водопривредне инфраструктуре је обнова мреже постојећих водовода.

Коришћење земљишта и земљишна политика

Основни циљ је рационално коришћење грађевинског земљишта и успостављање економски ефикасног и социјално правед

1.1.2. УРЕДБА О УТВРЂИВАЊУ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНА ЈУЖНОГ ПОМОРАВЉА

("Службени гласник Републике Србије", број 83/10)

Просторни план обухвата целе територије општина Јабланичког и Пчињског округа. Обухваћено је 699 насеља са 468.613 становника.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља обухваћена су два округа: Јабланички и Пчињски и њиме се дефинише Регионална економска стратегија, као услов за уравнотежен економски и друштвени развој и интегрални систем насеља, остварује секторска координација која између осталог укључује оживљавање и привлачење становништва у данас депресивна подручја, развој инфраструктуре као услова за развијање привреде, развој туризма и заштиту околине и природних, културних вредности и ресурса.

Непосредан разлог за израду Регионалног просторног плана општина јужног поморавља је заустављање негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварање предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса. У тим условима први задатак овог плана је да понуди стратегије развоја и просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију погодности овог простора за дугорочни и уравнотежени економски развој.

Општи циљеви развоја и уређења простора подручја Јабланичког и Пчињског округа јесу:

- одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја; и

- унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање, и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре са значајним природним потенцијалима, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга, очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, развојем малих и средњих предузећа, туризма и других економски исплативих и статусно привлачних активности;
- уравнотежен развој на интрарегионалном и интеррегионалном нивоу, подстицање развоја и повећање доступности планинских и периферних подручја и иницирање трансграничних програма за пригранична подручја.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине; побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); и смернице за институционално-организациону, управно- контролну и информатичку подршку примене.

Интрарегионалне функционалне везе

Са становишта циљева унутрашње интеграције, посебно је важно побољшање регионалне и локалне мреже путева ка недовољно активираним деловима региона (посебно на попречним правцима Трговиште-Босилеград) и повезивање те мреже са аутопутем.

Заштита и коришћење пољопривредног и шумског земљишта

Билансом планиране намене пољопривредног земљишта, предвиђено је смањење укупног пољопривредног земљишта за 1841 ха до 2021. године и повећање шумског земљишта за исту површину (+1841 ха до 2021.год.) у општини Трговиште.

Заштита ресурса вода

Концепција заштите водних ресурса заснива се на заштити квалитета изворишта вода регионалних система за снабдевање становништва водом – водотока у горњим деловима реке Пчиње (за општину Трговиште). Предвиђена је примена активних мера заштите од бујица и ерозивних процеса, које обухватају техничке, биотехничке и биолошке радове, приоритетно на 18% слива Пчиње.

Становништво

Према пројекцији кретања броја становника, у општини Трговиште предвиђа се смањење броја становника са 6 372 (2002. год.) на 5 695 становника (2021. год.).

Мрежа центара и насеља

Према моделу вишестепене хијерархије центара у мрежи насеља, Трговиште се налази у четвртој хијерархијској равни (општински центар са делимично развијеним урбаним функцијама), а петој категорији припадају микроразвојни центри у које спадају урбана и рурална насеља која су центри заједнице насеља са општим или специфичним функцијама (у општини Трговиште центри заједнице села су Шајинце, Доњи Стајевац и Радовница). Унутрашња кохезија Врањског функционалног подручја оствариће се кроз развита нових и јачање већ формираних веза на релацијама Врање – општински центри у Пчињском крају и Крајишту (Трговиште и Босилеград).

Јавне службе

Рехабилитација мреже установа културе у регионалним и општинским центрима биће усмерене ка: подизању квалитета и опремљености постојећих објеката (дом културе у Трговишту).

Размештај привредних делатности

Полазећи од основних принципа рационалности и ефикасности коришћења ресурса, за развој привредних делатности, посебно индустријског сектора и МСП до 2021. године предвиђа се дисперзија производних и услужних капацитета МСП (локационо флексибилних, радно-интензивних грана и услужних делатности) у оквиру мањих предузетничких локалитета или појединачних локација у општинским центрима (Трговиште), као и насељима и на руралном подручју.

Концепција развоја туризма

Понуда туристичког краја заснива ће се, између осталог, и на планинском туризму и рекреацији на планинском сектору Дукат-Патарица-Црноок са разноврсном целогодишњом понудом како у зимској сезони, тако и у летњој сезони, уз сеоски, ловни, еколошки и друге видове селективног туризма. На планском подручју ће се развијати и друмски транзитни туристички правац Бујановац-Трговиште-гранични прелаз Лесница-веза ка Кривој Паланци (Република Македонија), као наставак пута I реда М 25.3.

Планско опредељење је да се туристичка регија Крајиште и Власина организује преко 3 субрегије, и то: северне, средње и јужне (планински сектор Дукат-Патарица-Црноок са Босилеградом, Трговиштем и др.). Главна туристичка понуда рејона Трговиште-Босилеград биће организована у туристичком комплексу општински центар Трговиште-водоакумулација Пчиња-Дукат. Туристичка понуда рејона заокружиће се изградњом хидроакумулације Пчиња и активирањем потенцијалних алпских скијалишта-ски стадиона на северним падинама Дуката, Патарице, Црноока, као и Бесне Кобиле уз услов остваривања квалитетног саобраћајног повезивања између Трговишта и Босилеграда.

Саобраћај

У циљу повећања саобраћајне доступности подручја Власине и Крајишта размотриће се могућност и оправданост изградње тунела на попречним везама (непроходној деоници пута II реда Р 125 Трговиште-Босилеград) кроз масив Дуката.

На територији општине Трговиште планира се и изградња граничног прелаза са Републиком Македонијом (гранични прелаз „Калово“ на путу II реда бр.238 Трговиште-Калово-Огут-Крива Паланка).

Водопривреда

У плану је изградња Горње-јужноморавског регионалног система за снабдевање становништва водом са Врањско-пчињским подсистемом којим се обезбеђује вода и за насеља општине Трговиште из постојећих изворишта водоакумулације „Првонек“, као и планиране водоакумулације „Прохор“ на Пчињи. Приоритет у развоју водоводне мреже општине Трговиште је замена застареле мреже, смањење великих губитака, уз развој водовода утемељен на реализацији Пчињског крака Врањско-пчињског регионалног система, са водоакумулацијом Прохор на Пчињи са коначним и поузданим решењем. У развоју канализационе мреже општине Трговиште приоритет је реконструкција постојећег система и реализација групног система са постројењем за пречишћавање отпадних вода.

Енергетика

Планом је предвиђено 30 потенцијалних локација за МХЕ у општини Трговиште, укупне снаге 4690 kW. Изградња МХЕ се предвиђа искључиво за коришћење хидропотенцијала са малим улагањима, тако да не угрожавају еколошку равнотежу, а да буду од користи за повећање сигурности снабдевања електричном енергијом.

Телекомуникације

У области развоја фиксне телефонске мреже и мобилне телефоније предвиђа се: побољшање постојећег стања, односно замена постојећих аналогних комутација (центра) дигиталним у Трговишту, изградња нових комутационих објеката у Радовници, Новом Селу и Доњем Стајевцу, изградња оптичког кабла Ристовац-Кленике-Трговиште, изградња РР мреже за Трговиште.

Комунална инфраструктура

Предвиђа се изградња 2 трансфер станице у Пчињском округу у општинама Босилеград и Бујановац (трансфер станица која обухвата Трговиште, Прешево и Бујановац).

Заштита животне средине и природних вредности

У општини Трговиште приоритет је смањење ексцесивних и јаких ерозионих процеса у сливном подручју реке Пчиње. Планом се иницира заштита подручја планине Дукат, на територији општина Босилеград и Трговиште, оквирне површине 6000 ha.

2. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Планским документом је обухваћено административно подручје општине Трговиште, чија је површина 370 km², на коме живи према попису из 2011. године 5091 становника. Општина Трговиште има 34 катастарских општина, 35 насељених места и 5 месних заједница.

Границу подручја Плана дефинишу границе целих катастарских општина које улазе у састав административног подручја општине Трговиште, а утврђене су Одлуком о изради Просторног плана и то су: Бабина Пољана, Барбаце, Владовце, Голошевац, Горња Трница, Горњи Козји Дол, Горњи Стајевац, Дејанце, Доња Трница, Доњи Козји Дол, Доњи Стајевац, Думбија, Ђерекарце, Зладовце, Калово, Лесница, Мала Река, Марганце, Мездраја, Нови Глог, Ново Село, Петровац, Пролесје, Радовница, Рајчевце, Сурлица, Трговиште, Црвени Града, Црна Река, Црновце, Шајинце, Шапранце, Широка Планина и Шумата Трница.

Општина Трговиште према територијалној и административној организацији Републике Србије (88361 km²) улази у састав Пчињског округа (2769 km²) заједно са Врањем, Босилеградом, Владичиним Ханом, Сурдулицом, Бујановцем и Прешевом.

Налази се на крајњем југоистоку Републике Србије.

Територија општине граничи се са следећим градовима и општинама: са градом Врањем на северу, општином Босилеград на истоку, општином Бујановац на западу, док јужну границу представља државна граница са Северном Македонијом.

Центар општинске територије Трговишта је општински центар Трговиште. Општински центар налази се у средишњем делу административног подручја, на ушћу трију река: Трипушница, Козједолска и Лесничка река, од којих настаје река Пчиња. Конфигурација терена је типично рурално брдско-планинско подручје окружено планинама и висоравнима и то: Беле Воде, Дуката, Чупиног брда, Козјака и др. Однос најниже и највише надморске висине је 520 м-1.828 м (разлика 1.308 м). Налази се на 43° 33' СГШ и 22°17' ЈГД.

Основни подаци о општини Трговиште:

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ ОД 2022. ДО 2035.

Р.Б.	Катастарска општина	Насељено место	Тип насеља (градско и остало)	Број становника попис 2011.г	Површина /м2/	Тип насеља (збијено и разбијено)	Надморска висина (мнв)
1	Бабина Пољана	Бабина Пољана	Остало (сеоско)	492	368	разбијено	1300-1450
2	Барбаце	Барбаце	Остало (сеоско)	37	154	разбијен	600
3	Владовце	Владовце	Остало (сеоско)	53		разбијен	800
4	Голочевац	Голочевац	Остало (сеоско)	145	63	разбијен	900-1400
5	Горновац	Горновац	Остало (сеоско)	86	74	разбијен	900
6	Горња Трница	Горња Трница	Остало (сеоско)	56	86	разбијен	800-1200
7	Козји Дол	Горњи Козји Дол	Остало (сеоско)	381	101	разбијен	650
8	Горњи Стајевац	Горњи Стајевац	Остало (сеоско)	784	11,46	разбијен	850-1370
9	Дејанце	Дејанце	Остало (сеоско)	59	2,86	разбијен	750-1100
10	Доња Трница	Доња Трница	Остало (сеоско)	171	2,48	разбијен	500-1250
11	Козји Дол	Доњи Козји Дол	Остало (сеоско)	406	13,01	разбијен	680-1150
12	Доњи Стајевац	Доњи Стајевац	Остало (сеоско)	56	6,69	разбијен	850-1300
13	Думбија	Думбија	Остало (сеоско)	333	11,55	разбијен	600-900
14	Ђерекарце	Ђерекарце	Остало (сеоско)	55138	58,23	збијен	700-1100
15	Зладовце	Зладовце	Остало (сеоско)	99	4,57	разбијен	800-1250
16	Калово	Калово	Остало (сеоско)	5347	7,89	разбијен	900-1300
17	Лесница	Лесница	Остало (сеоско)	1175	17,63	разбијен	750-1200
18	Мала Река	Мала Река	Остало (сеоско)	786	26,17	разбијен	500
19	Марганце	Марганце	Остало (сеоско)	5	4,31	разбијен	850

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ ОД 2022. ДО 2035.

20	Мездраја	Мездраја	Остало (сеоско)	86	3,42	разбијен	700-800
21	Нови Глог	Нови Глог	Остало (сеоско)	30	5,51	разбијен	1100
22	Ново Село	Ново Село	Остало (сеоско)	204	3,9	разбијен	530-900
23	Петровац	Петровац	Остало (сеоско)	332	2,88	разбијен	800
24	Пролесје	Пролесје	Остало (сеоско)	187	8,46	разбијен	1000-1400
25	Радовница	Радовница	Остало (сеоско)	5	6,54	разбијен	950-1400
26	Рајчевце	Рајчевце	Остало (сеоско)	486	2,81	разбијен	800
27	Сурлица	Сурлица	Остало (сеоско)	55	6,44	разбијен	1000-1300
28	Трговиште	Трговиште	Центар општине	1767		збијен	650-1000
29	Црвени Град	Црвени Град	Остало (сеоско)	79	3,82	разбијен	1200-1400
30	Црна Река	Црна Река	Остало (сеоско)	86	2,34	разбијен	1200-1400
31	Црновце	Црновце	Остало (сеоско)	339	4,93	разбијен	900-1250
32	Шајинце	Шајинце	Остало (сеоско)	7	3,66	разбијен	570-930
33	Шапранце	Шапранце	Остало (сеоско)	774	7,47	разбијен	500-750
34	Широка Планина	Широка Планина	Остало (сеоско)	930	4,49	разбијен	1000-1300
35	Шумата Трница	Шумата Трница	Остало (сеоско)	40	15	разбијен	800-900

3. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

3.1. ПРИНЦИПИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана (које располаже значајним природним потенцијалима и територијалним капиталом) су:

- ублажавање и спречавање депопулације и побољшање старосне структуре становништва мерама економске, социјалне и других политика којима се утиче на бржи економски просперитет и развој села, јачање економске позиције пољопривреде и пољопривредних произвођача, развој инфраструктурног и подизање комуналног и јавног стандарда у малим насељима;
- полицентрични територијални развој кроз јачање центара мреже насеља, развој јавних служби и унапређење саобраћајне доступности;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта;
- обезбеђење просторних услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних путева и других магистралних инфраструктурних система у коридору као и унапређење саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености;
- заштита и унапређења животне средине посебно квалитета изворишта вода, као и смањење штетног утицаја на животну средину;
- унапређење, заштита и одрживо коришћење природног и културног наслеђа (са потенцијалима за развој туризма, интегрално са комплементарним активностима).

ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

У складу са закључцима анализе постојећег стања, расположивим подлогама и предлогом начина коришћења основних планираних намена површина приказаним у графичком делу плана, формирано је начелно опредељење за даљу разраду Просторног плана.

Концепција планског развоја је да се:

- у склопу израде Просторног плана дефинишу уређајне основе за које је процена да у планском периоду неће доћи до потребе промене регулације и значајнијих измена у морфологији и организацији, те да се у њиховом обухвату за сву изградњу спровођење просторног плана врши кроз издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе директно из плана, у складу са правилима грађења из плана;
- за сву осталу изградњу ван грађевинског подручја спровођење просторног плана врши кроз издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе директно из плана, у складу са правилима грађења из плана.

3.2. ЦИЉЕВИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Сврха израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа за организацију, коришћење, уређење и заштиту простора општине Трговиште, који треба да доведе до организованог активирања просторних потенцијала и усмеравања даљег просторног развоја у оквирима одрживости.

Основни циљеви просторног развоја општине Трговиште јесу: стварање правног и планског основа за издавање информације о локацији, локацијских услова и грађевинске дозволе, унапређење просторног развоја, односно усаглашеност економског, еколошког, физичког и социјално-културног развоја, до нивоа којим ће општина Трговиште бити конкурентан у ширим републичким и перспективно, европским оквирима.

Општи циљеви просторног развоја су:

- одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја;
- унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре са значајним природним потенцијалима, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга;
- очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, и њихово коришћење у функцији уређења културног предела и одрживог развоја туризма;
- активирање и одрживо коришћење локалних ресурса, подстицајним мерама за развој малих и средњих индустријских предузећа и других облика мале привреде, која ће омогућити демографску обнову у руралном подручју;
- јачање функционалних веза са окружењем: у правцу градова Ниша, Лесковца, Бујановца и других урбаних центара.

3.3. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Улога већих урбаних центара Лесковца и Врања, на позицији дуж Коридора X, биће од пресудног значаја за простор јужне Србије у повезивању великог броја сеоских насеља (општина Лесковац) и развоју и функционалном интегрисању општина Трговиште, Прешево и Бујановац у социјални и економски систем са окружењем, биће од пресудног значаја за простор јужне Србије. Развојни пројекти на регионалном нивоу уз укључивање свих локалних заједница у њихово остварење, могу да допринесу економској и социјалној ревитализацији овог простора, што ће захтевати и посебне напоре Републике код јачања система социјалне инфраструктуре.

У концепцији просторног развоја најбитније је обезбедити већу саобраћајну, инфраструктурну, економску и социјалну интеграцију у односу на окружење. Интеграција планског подручја у оквиру простора Пчињског округа подразумева смањење унутрашњих субрегионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, инфраструктурној, економској и социјалној структури (нарочито подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја). Интеграцији планског подручја са Републиком Србијом (са суседним функционалним подручјима, окрузима, подручјем макрорегионалног центр - Ниш, општинама југоисточног дела косовског макрорегиона) и међународним окружењем (Република Македонија), посебно погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водопривредних система, као и привредно-радних зона.

Са становишта циљева унутрашње интеграције, посебно је важно побољшање мреже државних и општинских путева (нарочито ка недовољно активираним деловима региона) и повезивање те мреже са државним путем првог реда - аутопут.

Привредни развој подручја Просторног плана општине, подразумева неопходну изградњу инфраструктуре и повећање нивоа инвестиција (домаћих и страних).

Пољопривреда, традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану, квалитетом земљишта и расположивошћу пољопривредним фондом, агроиндустријским капацитетима, представља један од значајнијих ресурса за привредни развој општине.

Развој **привредно-радних зона**, као и даљи развој постојећих успешних фирми (као важног упоришта економског развоја), биће окосница привредног развоја општине, уз специјализацију производње и привредно повезивање са малим и средњим предузећима, осталим подручјима и другим индустријским центрима ширег окружења.

Компаративне предности овог подручја за интензивирање развоја **туризма** и комплементарних делатности, заснивају се на очуваној природној средини, постојећим природним ресурсима, и развоју нове и препознатљиве туристичке понуде. Упориште

развоја туризма засниваће се на комплетирању и интеграцији постојеће понуде, изградњи и уређењу нових садржаја и заједничким промотивним активностима општине и општина које повезује коридор X, у циљу развијања јединствене туристичке понуде региона.

Терцијарни сектор који је знатно заостао, неопходно је не само надокнадити већ и знатно интензивирати и диверзификовати у складу са функцијама појединих центара у мрежи насеља и приоритетима у развоју сеоских подручја.

Полазећи од постојећих модела концентрације **становништва** и диверзификације делатности, уситњености насеља и доминације градског центра, развој система насеља има за циљ квалитативне промене привредне и социо-економске структуре насеља. Селективно подстицање и усклађивање привредног развоја са развојем заједничког и индивидуалног стандарда (отварањем малих и средњих прерађивачких погона, изградњом локалне мреже путева, подизањем квалитета јавних служби и услуга и сл.) имаће следећи редослед квалитета:

1. заједнице насеља са центрима заједнице насеља, и већим развијенијим насељима, тј. независним примарним сеоским центрима (са општим или специфичним функцијама);
2. општински центар (са одговарајућим развојем урбаних функција и према томе, утицајем на окружење).

Програми развоја **јавних служби** и формирања система насеља биће усклађени са привредним развојем, финансијским могућностима и особеностима, као и циљевима развоја појединих подручја. Ови програми подразумевају одговарајућу подршку у другим секторима (у првом реду саобраћајне и комуналне инфраструктуре, посебно у односу на периферне, брдско-планинске делове општине, који имају инфраструктурна, ресурсна и друга развојна ограничења).

Развој руралних подручја, неговање и промовисање њихових вредности (природна хетерогеност, културно-историјски идентитет и др.) уз јачање економске снаге сеоских домаћинстава, представља важно питање будућег равномерног развоја планског подручја.

Једно од основних упоришта Просторног плана односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефинисаних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења.

Планом ће се успоставити основе за ефикаснију контролу коришћења и уређења **грађевинског земљишта**, утврдити норме и дати препоруке за изградњу и комунално опремање и уређење сеоских насеља и руралних предела. Ради благовременог резервисања простора за рационалну изградњу и коришћење објеката/подручја од јавног интереса, планом се утврђују режими коришћења и заштите простора коридора планираних инфраструктурних система, подручја експлоатације минералних сировина, сливних подручја и простора за изградњу санитарних депонија (трансфер станица) и сл.

Важно упориште Просторног плана представља и унапређење и **заштита животне средине**, заштита и промоција природне баштине, и очување подручја са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине. У домену заштите и промоције културно-историјског наслеђа, залагање је за промену досадашње праксе коју је карактерисала недовољна валоризација, презентација и коришћење културних добара. У циљу интегралне заштите непокретних културних добара и очувања културног идентитета простора општине, утврдиће се мере заштите за сваку групу добара и дати смернице за планско спровођење тих мера.

II ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

1. ОПИС И ОДРЕЂЕЊЕ НАМЕНА ПРОСТОРА

1.1. ОПИС ПОДРУЧЈА ПЛАНА ПРЕМА НАСЕЉЕНИМ МЕСТИМА

БАБИНА ПОЉАНА (21ст.), сточарско-ратарско (73.5% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на ји падинама Доганице (1621 m), 26 km си од Трговишта. Површина атара износи 1.102 ha. Просторно се развија у висинској зони 1300-1450 m. Подељена је на осам махала: Рамну заногу, Босачку, Луковску, Костинску, Доларску, Кочанску, Илинску и Вучковску, од којих је прва најстарија. На Селишту, у Босачкој махали, има остатака старог насеља (зидови кућа, цркви жште, згура и др.). У XVI в. је веће дервенско насеље. До повлачења српско-турске границе 1878. са истоименим селом на територији општине Врање чини једно насеље. Од тада је локално ст. означава називом Нова Бабина Пољана Ст је српско (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског, Св. Јована Крститеља и Св. Трифуна; сеоске славе Св. Стеван и Спасовдан), досељено крајем XVIII и почетком XIX в. претежно из околине Куманова и Врања. Индекс демографског старења (is) реће се у распону од 0,1 (1961) до 1,6 (1991). Позната је по комитама (1904—1912). Струју добија 1988, а водом се снабдева са извора и преко вицегравитационих водовода. У прошлости је позната по сточарству и гајењу кромпира. Гравитира према - Радовкци и Врањској Бањи.

БАРБАЦЕ (125ст.), ратарско-сточарско (65,4% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (600 m) долинским странама Пчиње - у најширем делу долине, падинама Кукавице (643 m) и Широке планине (1352 m), 16 km западно од Трговишта. Површина атара износи 873 ha. Основано је као село збијеног типа са две махале (Доња и Горња). Касније, крчењем шуме формиране су нове махале - Гарванска и Мишинска, лево, и Пориђанска и Јуручка, десно од реке. Селу припада и Булутанска махала (Булутанци), која се налази СЗ од главног дела насеља, поред регионалног пута Трговиште-Ристовац, у сливу Јужне Мораве. Спада у стара насеља. У атару су откривени остаци зидова, старих гробова, надгробних плоча, земљаних ћупова, па се отуда сматра да назив села потиче из античког периода. Помиње се током XV в. у поменику манастира Прохора Пчињског и у турским пописима из XVI в. као мезра Барбаринце. Ст. је српско (слави Св. Николу Зимског; сеоске славе Св. Сава и Спасовдан), стариначко. Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 2,1 (1991). Струју добија 1968, а водом се снабдева са извора и из копаних бунара. Има четвороразредну Ош, која је радила и за време Турака. Познато је по традиционалној производњи и преради конопље и баштованству.

ВЛАДОВЦЕ (42ст), сточарско-ратарско (29,8% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на странама Владовског потока, десне притоке Пчиње, и јужној страни развођа Јужне Мораве и Пчиње, 17 km западно од Трговишта. Површина атара износи 367 ha. По предању, назив је родовског порекла — од рода Владовци. Простире се на терену високом 800 m, где је заступљена убрзана ерозија, па је отуда без ораница и шума. Обједињује четири махале: Маринску, Горњу, Деспотовску и Ждачку. На потесу Селиште пронађени су остаци старих кућа, за које се тврди да су трагови старог расељеног српског села. Садашње насеље обновили су старинци и досељеници. Ст. је српско (славе Ђурђевдан, Св. Николу зимског и Св. Аранђела). Индекс демографског старења (i) креће се у распону од 0,3 (1961) до 0,8 (1991). Струју добија 1968, а во Дом се снабдева са извора и преко мањих гравитацио них водовода. Гравитира према Новом Селу.

ГОЛОЧЕВАЦ (39ст.), сточарско-ратарско (68,1% аграрног ст.), раније сточарско, сеоско насеље разбијеног типа, између Трипушнице, десног изворишног крака Пчиње, и Глошке реке, десне притоке Трипушнице, на осојном, огољеном и ерозијом разореном земљишту, 11 km СИ од Трговишта. Површина атара Износи 904 ha. Простире се у висинској зони 900-1400m. Обухвата четири махале: Колибље, Вртешку, Ђорђинску и Доњу. Спада у стара села. Налази се поред старог караванског пустендилског друма. На потесу Бачкало утврђени су остаци старог манастира. Помиње се у турском попису из XV в. Ст. је српско (слави Петковдан, Св. Николу зимског и Св. Јована Крститеља; сеоска слава Петровдан), досељено у другом половини XVIII в., у време обнављања данашњег села, из околних насеља, околине Врања, Куманови и Прешева. Индекс демографског старења (i) креме се у расону од 0,2 (1961) до 1,4 (1991). Струју добија 1985, а водом се снабдева са извора и преовише ми кроводовода. Има четвороразредну ОШ.

ГОРНОВАЦ (40ст.), сточарско-ратарака (69,8% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (900 m) СЗ падинама Широке планине (352 m), у изворишном делу Потока, који се код суседног села Шапранца улива у Пчињу, 15 km западно од Трговишта. Површина атара износи 567 ha. Обухвата шест махала (Ржање, Баба Ружинци, Падина, Орница, Средња ртина и Османци). Два махале (Ждркавска и Чукарска) су временом расељене. Спада у млада насеља. На више локалитета у атарз има остатака старије насељености непознате старости и упорекла (темељи храма, црквиште и др.). Настао је крајем XVIII или почетком XIX в. ("преко 100 год."). Оснивају га два брата пореклом из крановског села Нерава. Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Петковдан и Св. Николу зимског; сеоска слава Спасовдан). Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,3 (1961) до 1,2 (1971). Струју добија 1972, а водом се снабдева са извора и преко гравитационих микроводова.

ГОРЊА ТРНИЦА (51ст.), ратарско-сточарско (24,8% аграрног ст.) сеоско насеље изразито разбијеног типа, на испресецаном (долинама и потоцима) терену са леве долиנסке стране Трипушнице, десне саставнице Пчиње, 10 km источно од Трговишта. Површина атара износи 1.314 ha. Простире се у висинском појасу 800-1200 m. Убраја се у стара насеља. У махали Прочовце ископавани су темељи старог Насеља и гробови. Помиње се у попису војника крајем XV и почетком XVI В. Првобитно село је расељено, па крајем XVIII или почетком XIX в. обновљено, од досељеника из села Трнава код Прешева. Први досељеници – сточари, насељавају се на локалитету Село. Касније прелазе на Своја имања у окружењу и оснивају шест махала (Прочовце, Павелковци, Кунгулци, Присоја, Вучинци и Петковци). Ст. је српско (слави Митровдан и др.; сеоска слава Спасовдан). Индекс демографског старења (is) креће су распону од 0,2 (1961) до 1,8 (1991). Во дом се снабдена са извора и преко више мањих гравитационих водовода. Има четвороразредну ОШ.

ГОРЊИ КОЗЈИ ДОЛ (257ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (12,6% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на долинским странама Козједолске реке, левог изворишног крака Пчиње, 8 km од Трговишта. Површина атара износи 2.304 ha. Простире се у висинској зони од 650 m (на долинском дну) до 1000 m (на долинским странама). Савремена рурална изградња концентрисана је по долином дну, са обе стране реке. Спада у стара расељена, па потом обновљена села. На потесу Лесков дол има остатака старијег насеља (ћупови, новац, гробови и др.). Помиње се у Пчињском поменику и попису војника крајем XV в. Садашње насеље оснивају крајем XVIII в. досељеници из околине Прешева и Куманова. Прво је насељен Доњи Козји Дол, па касније, деобом поседа, формиран је и Г.К.Д. Језгро новоформираног села чини махала Лесков дол. Након тога основане су још четири махале: Чукарска, Додинска, Илијинска и Гргулица. Ст. је српско (слави Св. Аранђела и др.). Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,3 (1961) до 0,9 (1991). Електрично осветљење добија 1983, а водом се снабдева са извора и преко мањих гравитационих водовода.

ГОРЊИ СТАЈЕВАЦ (90ст.) (сточарско-ратарско (40,3% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (850 - 1370 m) долинским странама Трипушнице, десне саставнице

Пчиње, 14 km СИ од Трговишта. Површина атара износи 1.742 ha. По предању, назив потиче од личног имена – Стаја, оснивача села. Обухвата седам махала (пет лево од реке - Шаренци, Трњарци, Метежевци, Букова падина и Пржинци, и две десно од водотока - Поповци и Гар). Помиње се у XV и XVI в. До 1912.са Доњим Стајевцем представља једно насеље – Стајовце. Због великог броја кућа и пространства атара, некадашње Стајовце подељено је на два самостална насеља: Горњи и Доњи Стајевац, од којих прво до 1912. носи назив Горња махала. Село је познато по четничком покрету (1904 - 1912). Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Јована Крститељна и Св. Илију, сеоска слава Св. Леонтије), досељено углавном крајем XVIII и почетком XIX в. из биначког Поморавља, околине Куманова, Прешева и околних села. Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,1 (1961) до 1,4 (1991). Струју добија 1984, а водом се снабдева са извора и преко више гравита ционих водовода.Има четвороразредну Ош.

ДЕЈАНЦЕ (40ст.), ратарско-сточарско и воћарско (6,7% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (750 - 1100 m) левој долиној страни Тритушнице, десне саставнице Пчиње, 3 km СИ од Трговишта. Површина атара износи 426 па. По предању, назив води по рекло од личног имена - Дејан, оснивача села. По плодном земљишту на коме је основано у прошлости је добило популарни назив Стамбол Дејанце. Простире се правцем СИ-ЈЗ.Дели се на осам махала: Кушину падину, Гогинск, Бининску, Пижинску, Меанџинску, Ширинску, Колинску и Костинску. Спада у стара насељена, па касније обновљена насеља. У селу и атару утврђено је више ископина и остатака раније насељености (зидине, црепови, ћупови, гробља, надгробне плоче и сл.). Помиње се у Пчињском поменику и турском попису из XVв.У средњовековно доба преко Д. води ка раванским Ћустендилски пут. садашње село обновили су почетком XIXв. досељеници из околине Врања, Криве Паланке и других насеља. Ст је српско (слави Св. Аранђела и Св. Николу зимског;сеоска слава Петковдан).Индекс демографског старења (ис) креће се у распону од 0.2 (1961) до 1.3 (1991). Струју добија 1981, а водом се снабдева са извора и преко више гравитационих микроводовода. Познато је по воћарству (шљиве , јабуке и крушке).

ДОЊА ТРНИЦА (248ст.), сточарско-ратарско (16,1% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на долиним странама Пчиње, СЗ од Трговишта, са којим је физиономски срасло. Површина атара износи 1.237 ha. Савремени просторни развој концентрисан је по ред регионалног пута Трговиште-Ристовац, на десној обали Пчиње, где је временом, у висинском појасу 500—1250 m, формирано мање викенд-насеље (20 кућа). Повезује 12 махала: Ђоринску, Чивчиску, Николинску, Чукинску, Рупинску, Коњарску, Дабовац, Јашинску, Дунђерску, Голак, Доњу и Шуманску, од којих су девет првих на десној, а остале на левој долиној страни. У селу се налазе остаци старог села ("дувари не) насељеног због клизишта.Данашње насеље осно вали су крајем XVIII в. досељеници из околине Прешева (Трнава, Летовица и Ораовица). Ст. је српско (слави Св. Аранђела и др.). Индекс демографског старења (i) креће се у распону од 0,2 (1961) до 0,7 (1991). У насељу се налазе две православне цркве: стари храм, популарно назван Вражји камен, по истоиме ном локалитету познатом по остенацима, посвећен Малој Госпојини, саграђен у средњовековно доба (обновљен у време формирања данашњег насеља), и црква Св.архангела Михаила из 1896. год. Струју добија 1980, а водом се снабдева са извора, преко микрово довода и из котаних бунара.Има сушару шумских плодова (у саставу предузећа "Пчиња" из Трговишта).

ДОЊИ КОЗИ ДОЛ (87ст.), сточарско-ратарско (37,4% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (680-1150 m) стрмом и испресецаном терену са леве долине стране Козједолске реке, леве саставнице Пчиње, 4 km јужно од Трговишта. Припада К.О. Горњи Кози Дол (2.304 ha). Подељен је на седам махала (Ђосаци, Курановица, Појиште, Станчици, Падиште, Крњино и Селиште).Последњих 10-ак год.просторно се развија по долином дну, с обе стране реке. Спада у стара насеља.Помиње се у Пчињском поменику из XV в. под именом Кози Дол. На узвишењу Град некада је постојало утврђено насеље, где данас мештани ископавају разне предмете (црепови, цигле, земљани

ћупови, бакарни новац и др.). У близини махале Падиште постојало је старо хришћанско насеље. Д. К. Д. Оснивају средином XVIII в. досељеници из кумановског и прешевског краја, Село је познато по комитском покрету (1904—1912). Ст. је српско (слави Св. Аранђела и Св. Николу зимског). Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 0,4 (1991). Православна црква посвећена Преображењу Господњем подигнута је, кришом ноћу (по предању), 1858. год. Струју добија 1983, а водом се снабдева са извора, преко микроводовода и из копаних бунара. Има четвороразредну ОШ.

ДОЊИ СТАЈЕВАЦ (386ст.), сточарско-русарско (17,5% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (850-1300 m) долињским странама трипушнице, десне саставнице Пчиње, поред места где се у њу уливају Козалска и Глошка река, 10 km СИ од Трговишта. Површина атара износи 2,703 ha. По предању, назив потиче од личног имена – Стаја оснивача села. Обједињује осам махала (Шарколци, Забна, Пекаданци, Здравковци, Ваљавица, Долина, Ридти Барје). Убраја се у стара насељена, па крајем XVIII в. обновљена села. На локалитету Градиште има остатака утврђења (зидови, цигле, ћерамиде и др.), а у махали Шарковци Постојало је српско село, које је насељено и уништено. Познато је да су на мету Селиште живели Јуруци. Под именом Стајовки наводи се у Пчињском споменику и турским катастарским пописима из XVI в. До 1912. са суседним Горњим Стајевцем чини једно насеље – Старовци с. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског и др.), досељено у време обнављања данашњег селамиз околине Куманова и Прешева. Индекс демографског старења (i,) креће се у распону од 0,2 (1961) до 0,5 (1991). Православна црква посвећена Св. Леонтију и Павлу, чији дан је и сеоска слава (у махали Барје Св. Петка), изграђена је 1858, год. Електрифициран је 1970, а водом се снабдева са извора, преко гравитационих водовода и из копаних бунара. Има осморазредну ОШ "Вук Караџић", МК за пет насеља Голочевац, Д. и Горњи Стајевац, Нови Глог и Сурлица) и на тржишту текстила познату фабрику ћилима и ручночворованих тепиха у саставу Холдинг компаније "Симпо" из Врања.

ДУМБИЈА (8ст.), сточарско-ратарско (60,4% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (600-900 m) неравном и ерозијом изрованом земљишту, јужно од тока Пчиње, 12 km западно од Трговишта. Површина атара износи 625 ha. Основана је као село збије ног типа на месту садашње махале Село. Касније је, насељавањем појединих породица на околна имања формирано још пет нових махала (Трњивица, Чукар, Осоје, Неши рад и Габер). Убраја се у стара села. Настала је на места са археолошким налазима из римског периода (бакарни новац, цигле, црепови, земљани ћупови и др.) на локалитету Градиште. Ст. је српско (слави Св. Аранђела и Св. Николу зимског; сеоске славе Прендс моштију св. Николе и Тројице), непознато миграционог порекла, досељено у XVIII в., када је обновљено раније насељено село. Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,3 (1961) до 31 (1991). Православна црква Св. Николе саграђена је средином XIX в. на манастиришту Прохора Пчињског. Електричну енергију добија 1982, а водом се снабдева са извора и преко више гравитационих микроводовода. До недавно село је било познато по пин терском занату ("мајсторима качарима").

ЂЕРЕКАРЦЕ (97ст.), сточарско-ратарско (42,1% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на издуженим косама између токова Трипушнице и Лесничке реке, источно од Трговишта, од кога је одвојено током Трипушнице. Површина атара износи 715 ha. Име села је грчког порекла - од речи gerekar - соколар. Простире се у висинском појасу 700-1100 m. Обједињује три махале: Село, Речку и Присоје. У првој махали куће су збијене, а у осталим разбацане без икаквог реда. Под називом Ђерекаре помиње се у XIV в. Сматра се да је једно од најстаријих Пчињских насеља. Остаци стари на упућују на знатну старост села (трагови старих кућа, црква или манастира, крстови, жрвњеве, ћупови са поклоцима и др.). Помиње се на територији државе Дејановића. Припада насељеним, па касније обновљеним насељима. Данашње село обновљено је крајем XVIII в. Ст. је српско (слави Св. Аранђела и Св. Јована Крститеља; сеоска слава Пренос моштију св. Николе), досељено у време обнављања села из околине не Гњилана и др. Индекс демографског

старења (14) креће се у распону од 0,3 (1961) до 1,1 (1991). Електрично осветљење добија 1989, а водом се снабдева преко микроводовода и са извора.

ЗЛАДОВЦЕ (99ст.), сточарско-ратарско (19,7% аграр ног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, западно од тока Трипушнице, десне саставнице Пчиње, на (800 1250 m) стрмом и испресецаном земљишту долиноског дна и десне долиноске стране, 5 km СИ од Трговишта, Површина атара износи 756 ha. Подељено је на осам махала (Доња, Горња, Велковци, Баба Петринска, Кочинци, Крстини, Белчинци и Суљинци). Ст. је српско (слави Св. Николу зимског), досељено из околине Куманова и других пчињских села у XVIII в., када је обновљено раније расељено српско насеље. Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,1 (1961) до 0,8 (1991). У селу се налазе остаци цркве Св. апостола и јеванђелисте Марка коју је, по предању, Зидала српска властела, а нови православни храм посвећен је Св. Тројици, чији дан је и сеоска слава. Електрично осветљење добија 1984, а водом се снабдева са извора и преко локалних (гравитационих) водовода. Има четвороразредну ОШ.

КАЛОВО (24ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (39,7% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на десној страни Лесничке реке, између Мечита (1323 m) и Ките (1370 m), 10 km ЈИ од Трговишта. Површина атара износи 1,252 ha. Простире се у висинској зони 900-1300 m. Убраја се у стара расељена, па потом обновљена села. Формирано је као насеље збијеног типа на месту садашњ, махале Пешетиновци. Касније, природним прираштаем и деобом имања, формиране су још четири од прве удаљене махале (Присоја, Барја, Јовичинци и Горња махапа). У вишим деловима данашње села пронађени су трагови неког старог насеља о коме нема поузданих писаних података. Поуздано се зна да су у махали Пешетиновци раније живели у сочари Јуруци. Садашње село обновили су српски досељеници у XVIII в. Ст. је српско (сеоске славе Пренос моштију св. Нико ле и Св. Илија; заветина Св. Стеван), већином непознатог миграционог порекла и досељено из околине Криве Паланке, Босилеграла и Прешева. Индекс демографског старења (i), креће се у распону од 0,2 (1961) до 4,6 (1991). Електрично осветљење добија 1982, а водом се снабдева са извора и преко микроволокола

ЛЕСНИЦА (97ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарског (49,3% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (750-1200 m) долиноским странама Лесничке реке, притоке Козједолске реке, која са Трипушницом чини Пчињу, 5 km ЈИ од Трговишта. Површина атара износи 1.384 ha. Дели се на две главне физиономске целине са 11 махала: Доњу (Кукинци, Баба Магдинци, Дрење, Котлиње, Орнице, Дрискуље, Ивје и Река) и Горњу Лесницу (Грци, Дрење и Селиште). Спада у стара пчињска насеља (остаци цигле, црепнови, надгробни крстови, воденични камен и сл. из старијих периода). У време изградње православне цркве Св. Петке (сматра се да је посвећена Св. цару Константину и царици Јелени), подигнуте на темељима старе богомоље, пронађена је мермерна плоча са римским натписом и римски новац. л. се помиње у турским катастарским пописима почетка XVI в. Ст. је српско (сеоске славе Св. Троица у Горњој Лесници, и Св. архангел Михаило у Доњој Лесници), мањим делом стариначко (живи у дрњој Лесници) и досељено већином крајем XVIII в. и околине Прешева, Куманова, Пољанице и околних пчињских села. Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,2 (1961) до 1,1 (1991), Електрично осветљење добија 1981, а водом се снабдева са извора и преко микроводовода. Има осморазредну Ош.

МАЛА РЕКА (17ст.), погранично (ка Македони сточарско-ратарско (67,7% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, око (на 500 m а.в.) ушћа Мале реке леве притоке Пчиње, 20 km западно од Трговиш вршина атара износи 379 ha. Обједињује две махале одвојене током Пчиње; Митровску, на десној. Пачавринску, на левој обали. До 1878. Постојала је трећа махала - Чукарлево, која је расељена исељањем мештана. Село је формирано на крчевинама, које су претваране у оранице, од којих ће касније наста чифлик Усеин-паше. Чифчијства су се мештани ослободили 1909, када откупљују целокупно пољопр вредно земљиште. Ст. је српско (слави Митровде Св. Аранђела и Св. Николу зимског), досељено из Куманова и села Горње Пчиње. Индекс демографск старења (i) креће се у

распону од 0,3 (1961) до 0 (1991). Електрично осветљење добија 1985, а водом се снабдева из копаних бунара.

МАРГАНЦЕ (28ст.), сточарско-ратарско (75% аграр ног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (850 m) ЈИ падинама Мотине (1303 m) и развоју Пчиње и Јужне Мораве, 14 km СЗ од Трговишта. Површина атара износи 464 ha. Спада у стара уништена, па касније обновљена села. На месту Селиште пронађени су остаци камена од зграда, старо гробље, земљани ћупови и сл. Ту се некада налазило старо село које су Турци запалили. Код данашње сеоске цркве утврђени су трагови римског гробља. Први писани помен о М. сачуван је у Поменику манастира Прохора Пчињског. Данашње село обновили су преживели житељи старог М., који су најпре живели у махали Селиште. Касније, деобом појединих родова и породица, формиране су још четири махале (Доња, Чука, Деда Младеновска и Ливада или Станојинска). До 1878, када је српско-турском границом подељено на два посебна насеља, са истоименим селом у сливу Јужне Мораве (општина Врање) представља једно насеље. Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског и Св. Ђорђа Алимпија). Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,3 (1961) до 4 (1991). Православна црква Св. Пантелејмона, чији дан је црквена и сеоска слава, изграђена је 1850. год. Струју добија 1985, а водом се снаб дева са извора и преко гравитационих микроводовода. Има четвороразредну ОШ,

МЕЗДРАЈА (30 ст.), сточарско (60% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (700-800 m) развоју Пчиње и Јужне Мораве, 14 km западно од Трговишта. Површина атара износи 221 ha. Обухвата три махале: Марковску, Николинску и Стевановску. Основана је на месту неког старог насеља. На локалитету Селиште откривени су стари гробови, велики земљани ћупови, остаци зидова, стари новац и др. Данашње насеље основали су српски досељеници из села Нерава код Куманова. Од 1878. до 1912, поред села је пролазила државна српско-турска граница. Тада је турска војска Посекла шуму у ширем граничном појасу, што је проузроковало убрзану ерозију и уништавање обрадивог земљишта и пасишта, а самим тим и слабење еко номске снаге села. Ст. је српско. Индекс демографн. ског старења (1) креће се у распону од 0,4 (196) 1,6 (1991). Електричну енергију добија 1968. год. Спада у села сиромашна водом (има само два слабо изда шна извора), па се отуда водом снабдева преко микроводовода са извориштима изван атара.

НОВИ ГЛОГ (76ст), сточарско (61,6%таграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на 100 m) изво ришним странама Глошке реке, десне притрке Трипушнице, десне саставнице Пчиње, 16 km северно од Трговишта. Површина атара износи, 739 ha. Атар је под буковом шумом, пашњацима и ливадама (од некадашњих њива), са мало њива. Обухвата шест махала: Албанску, Мерџинску, Бдринску, Баба Јанинску, Станкеровску и Баба Стаменску. Убраја се устара расељена, па потом обновљена насеља. У селу су про нађени остаци старог хала. Помиње се у попису војнука крајем XV в. под називом Горња Глочка. Првобитно насеље, које је страдало од "чуме", формирано је на локалитет Селитеште се познају "зидине и дуварине. Садашње село обновљено је средином XVIII в. о. 188 до 1912. припада пограничним насељима, поред српско-турске границе. У том периоду најпре је 1878. расељено, када се ст. повукло у Врањску котлину са српском војском, да би се неколико год. после тога вратило у напуштене куће. Ст. је српско (слави Св. Саву, Петковдан, Св. Николу зимског и Св. Аранђела; сеоска слава Петровдан), досељено из околине Сурдулице, Пчињских села (Горњег Стајевца и Горње Трнице) и села Дуката у босилеградском Крајишту. Индекс демографског старенка (1) креће се У распону од 0,1 (1961) до 0,7 (1991). Електричну енергију добија 1985, а водом се снабдева преко микроводовода и са извора. Има четвороразредну ОШ.

НОВО СЕЛО (131 ст.), сточарско-ратарско (41,2% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на долинским странама Пчиње - месту где река скреће ка ЈЗ, 13 km западно од Трговишта. Површина атара из носи 414 ha. Простире су висинском појасу 530–900 m. Обједињује пет махала Вуканску, Дудинску, Тасинску, Росуљску и Шкекинску. Савремени физиономски развој остварује се надесној страни Пчиње, поред регионалног пута Трговиште-ристовач. На десној обали Пчиње, у последњим деценијама XX в., постепено

је формирано мањд викенд-насеље, где су власници викендица већином житељи Врања и Бујановца. На више локалитета (Кале, Кућетине, Црвени чукар и др.) откривени су остаци насеља из ранијих периода (земљани судови, бакарни новац, гробови, развалине утврђена, црквине и сл.). Садашње насеље основано је у другој половини XVIII в. У време турске владави је чифчијско село. Мештани се чифчијства ослобађају са почетком XX в. Ст. је српско. Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,3 (1961) до 0,9 (1991). Православна црква Св. Јована Претече, чији дан је сабор, црквена и сеоска слава, изграђена је на темељима старе богомоље. Струју добија 1968, а водоснабдевање је индивидуално (гравитациони водоводи, копани бунари и др.). Низводно од села, 1971. изграђен је бетонски мост (дугачак 80 m) на Пчињи. Има осморазредну ОШ "Бора Станковић" са истуреним одељењима у пет села (Барбаце, Мала Река, Мар ганце, Петровац и Шајинце), МК за осам насеља (Барбаце, Владовце, Мала Река, Мездраја, Н.С., Петровац, Рајчевце и Шумата Трница) и др.

ПЕТРОВАЦ (10ст.), сточарско (66,7% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (800 m) СЗ падинама Широке планине (1352 m), између Букове главе (1089 m), Вељег врха (1085 m) и Стаменковог чукара (1149 m), 15 km западно од Трговишта. Површина атара износи 322 ha. Садашње географско име добија 1912, а до тада носи назив Недокрстеник. Обједињује четири махале: Илинску, љубинску, Мадинску и Стојчацаку, у којима су куће размештене без икаквог реда. Претпоставља се да је основан у другој половини XVIII в., када су се населили први досељеници из Нерава код Куманова. Село је страдало (запаљено) у освети бугарске фашистичке војске 1943. због народног отпора. Ст. је српско (слави Петковдан, Велики и Мали Спасовдан и Св. Николу зимског). Индекс демографског старења (i,) креће се у распону од 0,3 (1961) до 4,3 (1991). Струју добија 1983, а водом се снабдева преко мањих гравитационих водовода.

ПРОЛЕСЈЕ (39ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (55,8% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, у изворишту Пролеске реке, која са Црном река чини Трипушницу, десну саставницу Пчиње, на (1000-1400 m) западним падинама Дуката (1828 m), 22 km источно од Трговишта. Површина атара износи 956 ha. Подељено је на пет махала: Деда Илинску, Стојановску, Соколовску, Деда Богдановску и Деда Станојинску. Уз то, неке махале су временом, после II светског рата, расељене (Баба Стаменина, Баждар, Крстато дрво, Колибни дол и Бошковска). Убраја се у стара насеља. Током XVI в. наводи се као дервенско село. У потесу Клисуре се налази Градиште, на једном доминантном узвишењу, са којег је Контролисан стари каравански Ћустендилски друм. Старо село је расељено, па потом обновљено у другој половини XVIII в. Као некадашњи житељи, осим Срба, помињу се и сточари Јуруци. Ст. је српско (слави Св. Атанасија, Св. Аранђела, Митровдан, Петковдан и др.; сеоска слава Ћурђевдан), досељено из околине Скопља, Кочана и Ћустендила. Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,1 (1961) до 1,7 (1991). На месту где се раније налазио православни храм мештани на дан Св. Симеона приређују верске обреде (пале свеће и сл.). Струју добија 1984, а водом се снабдева са извора и преко мањих гравитационих водовода. Има четвороразредну ОШ.

РАДОВНИЦА (865, сточарско-ратарско (17,8% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (950- 1400 m) долиним странама Трипушнице, десне саставнице Пчиње, 18 km СИ Од Трговишта. Површина атара износи 3.136 ha. По предању, назив потиче од личног имена - Радован, првог становника. Обухвата 18 махала (Магура, Вучковци, Кочанци, Доларци, Ка траниоци, Јанковци, Величковци, Проћевци, Базовица, Шојинци, Карачинци, Придејарци, Ломје, Ковачица, Дебелци, Чардинци, Борован и Лескова Атина). Спада у стара насеља. О знтној старости села сведоче откривени остаци раније насељености (римски новац, зидине, црквишти др.). у прошлости се помиње као село на познатом Караванском Ћустендилском путу. Од средине XVI в. има већи пораст укупне популације. Тада поселавају поједини родови из Горње Мораве, околине Прешева, Куманова и Криве Палан ке. Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског, Спасовдан, Велику Госпојину и др.). Индекс де мографског старења (1) креће се у распону од 0,2 (1961), де

0,4 (1991). Православни храм Св. пророка Илих чии дан је црквена и сеоска слава, подигнут је 1909. д. У Р. се сваке год. приређују 10 сабора – пр ва мадан Св. Јована Крститеља, а последњи на Ми тровдан. Струју добија 1970, а водом се снабдева преко више мањих гравитационих водовода, са извора, чесми и из копаних бунара. Има осморазредну ОШ "Жарко Зрењанин Уча", МК за пет насеља (Бабина Пољана, Пролесје, Р., Црвени Град и Црна Река), здравствену амбуланту, погон за производњу дечјих креветића у саставу Холдинг компаније "Симпо" из Врања, конфекцију "Јумко" из Врања и др.

РАЈЧЕВЦЕ (5ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (95,5% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на 1800 m) уским заравнима и усецима између сувих долина десне долиנסке стране Мале реке, леве притоке Пчиње, 23 km западно од Трговишта. Површина атара износи 363 ha. По предању, назив води порекло од личног имена - Рајча, оснивача села. Подељено је на четири махале: Гарејску, Ђерманску, Битиску и Плачковску. Спада у стара расељена, па потом обновљена села. Помиње се у турском дефтеру почетком XVI в. Старо расељено село налазило се на Селишту, а садашње насеље обновљено је почетком XIX в. Ст. је српско (слави Мали Спасовдан и Св. Николу зимског). Индекс демографског старења (1) креће се у распону од 0,5 (1961) до 5 (1991). Струју добија 1984, а водом се снабдева са извора.

СУРЛИЦА (156 ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (28,2% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, у изворишту Сурличке реке, леве притоке Трипушнице, 17 km источно од Трипушнице. Површина атара износи 1.932 ha. Простире се у висинској зони 1000-1300 m. Обухвата осам махала: Се ло (Боринску), Доњу, Јанковску, Блар, Стајинску, Стојановску, Масларску и Деда Стојановску. Трагови раније насељености су многобројни и значајни (остаци старе православне цркве, која је припадала Србима. насељеним пре садашњег ст., на чијим темељима у 1928. подигнута црквица Св. Тројице; трагови јуручког насеља – зидови и гробови и сл.). Ст. је српске (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског, Св. Јсадна Крститеља и Св. Атанаса; сеоска слава Св. Илија), пореклом од два брата хајдука досељена у i половини XVIII в. из околине Кратова. Индекс демографског старења (i,) креће се у распону о 1961) до 4,7 (1991). Због шумовитости и тешка приступачно сти, из С. је увек у прошлос било хајдука. Струју добија 1981, а водом се снабдеви са извора и преко мањих гравитационих водовода.

ТРГОВИШТЕ (1787 ст.), највеће насеље у Горњој Пчињи, мањој предеоној целини у ЈИ Србији, и центар истоимене општине 370 km², 35 насеља и 7.146 ст.), на саставу изворишних крака Пчиње (L=135 km; F=2.840 km², од тога у Србији 521 km²) - Трипушнице и Козједолске реке, 47km ЈИ од Врања и 392 km ЈИ од Београда. Географске координате су 42°22 с.г.ш. и 22°05 и.г. д. Површина грађевинског рејона насеља, по актуелном ГУП-у из 1986, што је и први урбанистички план насеља, износи 52 ha, а катастарска тери торија 1.206 ha. Име насеља води порекло од раније преовлађујуће активности мештана - "бавили се трговином стоке". Просторно се развија у висинском појасу 650-1000 m. Насеобинском композицијом повезује две главне просторно-функционалне целине: Варошаки центар или Варошицу, у долиנסкој равни, упоредничког правца простирања, и Село, с обе стране тока Пчиње, правца простирања СИ-ЈЗ, коме припадају 11 махала (Голема падина, Коваческа, Долинска, Драсинска, Вргинска, Тиквинска, Шавинска, Ливада, Циганска, Вукашинска и Жабљак). Први пут у писаном документу помиње се у Пчињском поменику. Средњовековно насеље је расељено, па касније обновљено. По предању, страдало је од "чуме или војске". Садашње Т. је младо насеље. До 1878. на месту данашњег насеља биле су баште и њиве. Окосницу формирања будућег насеља представљала је "турска кула", у којој је од 1909. смештен Пчињски мидирлук, турска административно-управна јединица. Бржи развој бележи од почетка XX в., после 1908. год. Почетни развојни импулси, као што се и из имена насеља види, везани су за отварање трговинских и занатских радњи. Ст. је српско (сабор Велики петак), стариначко (мањим делом — три рода) и досељено из околине Куманова, Прешева и околних села. Индекс (is) демо графског старења 1961. и 1991. износи 0,2.

Струју добија 1958, када је изграђена мања ХЕ на Трипушници, а централни водоводни систем и канализациону мрежу 1975. год. До средине 80-их год. XX в. има стихијски просторни развој. Ради просторно-функционалног повезивања појединих делова насеља 1971. изграђен је бетонски мост, дужине 60 m, на саставу Трипушнице и Козједолске реке. Од привредних предузећа већи значај имају: предузеће за производњу, промет и услуге "Пчиња", погон обуће у саставу Холдинг компаније "Коштана" из Врања и др. Незнатан део мештана (3,1% аграрног ст.) бави се пољопривредом као основном делатношћу. Има осморозредну ОШ „Бранко Радичевић“, Средњу стручну школу „Милутин Бојић“, дом културе, библиотеку, дом здравља, пошту, пијаци (пазарни дан-петак) и др.

ЦРВЕНИ ГРАД (79ст.) сточарско (42,6% аграрној ст.) сеоско насеље разбијеног типа, у изворишту Црне реке, десног изворишног крака Трипушнице, на (1200-1400 m) СЗ обронцима Дуката (1828 m), 20 km СИ од Трговишта. Површина атара износи 1.634 ha. Убраја се у стара насеља. Више топонима: Градиште, Старо село и Горње селиште, и археолошки налази (зидови кућа, цркве, гробље и сл.) указују на постојање старог насеља, за које се претпоставља да је имало назив садашњег села. Старо насеље, које се помиње у турским пописима из XVI в., временом је расељено. Садашње село обновљено је крајем XVIII в. Прво су основане три махале (Петка падина, Извор и Орнице), у чијој непосредној околини су се налазиле сезонске сточарске колибе ("трле"), од којих је касније формирано још шест махала (Забел, Ивовик, Проћовци, Мала река, Рајковица и Лазаровци). Растојање између махала износи од 700 до 1000 m. Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Николу зимског, Св. Јована Крститеља и Велику Госпојину; сеоска слава Спасовдан), досељено из Родопске Македоније, Врањске котлине и околних Пчињских села. Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 1,2 (1991). Електрично осветљење добија 1987, а водом се снабдева преко мањих гравитационих водовода и са извора. Има четвороразредну ОШ.

ЦРНА РЕКА (36ст.) сточарско-ратарско (45,7% аграрног ст.) сеоско насеље изразито разбијеног типа, у изворишту истоимене реке, десног изворишног крака Трипушнице, саставнице Пчиње, напаним падина ма Дуката (1828 m), 23 km СИ од Трговишта. Површина атара износи 1.576 ha. Назив добија по истоименој реци. Простире се у висинској зони 1200-1400 m. Издуженог је облика у меридијанском правцу. Обједињује шест махала: Бајиновску, Мијовску, Бричку, Крстинску, Каловску и Дукат. Од њих је знатно удаљена последња – Дукат мала, у северном делу села, која је до 1878. представљала физиономски део суседног села Дукат, који припада босилеградском Крајишту, у садашњој општини Босилеград. Тада је, ондашњом турско-бугарском границом, одвојена од истоименог села и припојена Ц.Р. На више места (потеси Градиште и Селиште) откривени су остаци раније насељености темељи утврђења, остаци старих кућа, старих гробова, манастириште и др.) који указују да је садашње село формирано на месту неког старог насеља. По неким подацима овде су живееле и јурчке породице, о чему сведоче називи потеса (Јуричке ртине и Рецепов гроб). Ст. је српско (слави Ђурђевдан, Св. Аранђела, Св. Николу зимског и др.; сеоска слава Спасовдан), досељено крајем XVIII и почетком XIX в. (у време обнављања данашњег села) из околних области. Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,1 (1961) до 5,7 (1991). Електрично осветљење добија 1987, а водом се снабдева са извора и преко локалних (гравитационих) водовода.

ЦРНОВЦЕ (92 ст.) сточарско (41,9% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на (900-1250m) изворишним стазама Црновске реке, десне притоке Пчиње, 8 km СЗ од Трговишта. Површина атара износи 1.179 ha. Дели се на девет махала (Село-најстарији део насеља, Стајка бара, Дељеница, Коћурина, Вртача, Думбијска, Белоглавска, Ковачевска и Пауновска). Припада старим насељима. На потесу Селиште има остатака раније насељености (темељи зграда, старе грађевине и др). Претпоставка да име добија по селу Црнотивцу код Прешева, одакле су се доселили оснивачи данашњег насеља у XVIII в., нетачна је, јер се под данашњим називом помиње у турским дефтерима из XVI в.

Ст. је српско (слави Св. Аренђела и Св. Николу зимског; сеоске славе Спасовдан, Ђурђевдан и Видовдан), пореклом из околине Прешева и других пчињских села. Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 1,2 (1991). Електрифицирано је 1981, а водом се снабдева преко микроводовода и са извора. Има четвороразредну ОШ.

ШАЈИНЦЕ (60ст.) ратарско-сточарско (16,5% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на долинским странама Пчиње, код ушћа Коћурице, њене десне притоке, 7 km западно од Трговишта. Површина атара износи 1.052 ha. Простире се у висинској зони 570–930 m. Подељено је на пет махала: Реку (Сокак), Чергар ски и Марков рид, Голему главу и Трњивицу. Спада у стара насељена, па у XVIII в. обновљена села. Помиње се крајем XV в. Ст. је српско (слави Митровдан, Св. Аранђела и Св. Николу зимског). Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,3 (1961) до 0,9 (1991). Православна црква посвећена Св. Јовану Богослову, чији дан је црквена и сеоска слава, подигнута је 1885. год. Струју добија 1980, а водом се снабдева из копаних бунара, са извора и преко више мањих гравитационих водовода. Има четвороразредну Ош и МК за шест насеља (Горновац, Думбија, Мар ганце, Црновце, Ш. и Шапранце).

ШАПРАНЦЕ (74ст.) ратарско-сточарско (41% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на долинским странама Пчиње, 10 km западно од Трговишта. Површина атара износи 942 ha. Повезује шест махала: Милкарску, Сатанску, Лисичарску (на десној долинској страни), Доњу, Горњу и Доњо ридску (на левој долинској страни), распоређених у висинској зони од 500 (на долинском дну) до 750 m (на долинским странама). Убраја се у стара насеља, Остаци раније насељености су многобројни и значајни (локалитети Селиште, Доња и Горња мала - "дуварине", земљани ћупови, стари новац, надгробни споменици, трагови средњовековног манастира и др.). Под садашњим именом помиње се у средњовековно доба (1343—1345), а у XVI в. под називом Шапранци (поменик манастира Прохора Пчињског). Раније насељено село обновили су Срби старинци и досељеници у другој половини XVIII в. Село је у историји познато по четничком покрету (1904—1912). Ст. је српско (слави Св. Николу зимског и Св. Аранђела). Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 1,4 (1991) У Ш. је рођен Стојан Симоновић Коруба (1872—1937) најпознатији комита на југу Србије. На манастиришту Прохора Пчињског, 1873. житељи Ш., заједно са мештанима суседног села Думбије, саградили су православну цркву посвећену Св. Николи – пренос моштију, чији дан је црквена и сеоска слава. Струју добија 1980, а водом се снабдева са извора, из копаних бунара и преко мањих гравитационих водовода.

ШИРОКА ПЛАНИНА (65ст.), погранично (ка Македонији) сточарско-ратарско (51,5% аграрног ст) раније сточарско, сеоско насеље изразито разбијеног типа, на ЈИ и источним падинама Широке планине (1352 m), 12 km ЈЗ од Трговишта. Површина атара износи 1.493 ha. Простире се у висинском појасу 1000-1300 m. Обухвата осам махала: Гочобијску, Градишку, Миаљинску, Широку Планину, Преслопа Крњину, Средњу и Доњу. Настала је на месту са утврђеним остацима неког старијег насеља (локалитети Градиште, Старо село и Селиште). Помиње се у XVI в. Спада у насељена, па касније обновљена насеља. Садашње село обновљено је у другој половини XVIII в. Ст. је српско (слави Петковдан и Св. Аранђела; сеоска слава Св. Илија), стариначко (насељено у време обнављања данашњег насеља) и досељено (непознатог миграционог порекла). Индекс демографског старења (is) креће се у распону од 0,3 (1961) до 1 (1991). Електрично осветљење добија 1984, а водом се снабдева са извора и преко мањих гравитационих водовода. Има осморазредну ОШ и здравствену амбуланту.

ШУМАТА ТРНИЦА (15ст.) погранично (ка Македонији) сточарско (74,1% аграрног ст.) сеоско насеље разбијеног типа, на јужним падинама Широке планине (1352 m) и десној долинској страни Мале реке, леве притоке Пчиње, 14 km ЈЗ од Трговишта. Површина атара износи 688 ha. Простире се у висинском појасу 800-900 m. Обухвата шест махала: Лани дол (најстарија), Ковачеву, Пичкуљинску, Таралејску, Близначку и Стајинску, које су лоциране на стрмом и ерозијом разрованом земљишту. Спада у стара насељена, па

почетком XVIII в. обновљена села. Ст. је српско (слави Св. Аранђела, Св. Саву и Ђурђевдан), индекс демо графског старења (is) креће се у распону од 0,2 (1961) до 1,1 (1991). Струју добија 1984, а водом се снабдева са извора и преко мањих гравитационих-водовода.

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

2.1. ПОЉОПРИВРЕДА И ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.1.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Плодно земљиште, повољна клима и дуга традиција у пољопривредној производњи учинили су пољопривреду једном од најважнијих привредних грана у општини Трговиште. Општина припада тржишном мешопвитом типу пољопривредне производње, која је ниско радно интензивна, средње продуктивна и средње тржишна, са превагом сточарске производње. Утицај нових технологија је ограничен или производњом малог обима или недостатка споја измешу новог знања и корисника. Од укупног броја становника општине, пољопривредно становништво заузима 19,9%. На 56,6% територије општине (20793 ha) простиру се пољопривредне површине, од чега 34,8% заузимају ораничне површине, док је под пашњацима 44,8% и под ливадама 19,7%. Аграрна структура подручја је јако уситњена, јер се газдинства са више од 3 ha укупно коришћене ретко срећу, чак и у планинским крајевима. Динамични процеси деаграризације становништва нису у претходном периоду искоришћени за побољшање/поларизацију аграрне структуре приватних газдинстава, која данас, генерално, нахчешће нису у стању да обезбеде својим власницима нужни минимум новчаних прихода за подмиривање егзистенцијалних потреба, а још мање средстава за инвестирање у развој и укрупњавање пољопривредне производње. Проблем није у малом броју становништва које се бави пољопривредном производњом, веч у преовлађивању пољопривредника у поодмаклим годинама старости, који нису мотивисани за улагања у развој и унапређење пољопривредне производње. Проблем није у малом броју становништва које се бави пољопривредном производњом, већ у преовлађивању пољопривредника у поодмаклим годинама старости, који већином нису мотивисани за улагања у развој и унапређење пољопривредне производње. Из ових разлога евидентно је смањење ораничних површина под пашњацима и ливадама. Најважније социјалне проблеме општине чине неповољна старосна структурасела, недостатак млађе радне снаге, мали поседи, застарела механизација и агротехника, недостатак квалитетне стоке и застарели засади воћа. Главна пољопривредна грана, у општини Трговиште, је сточарство, која има највећи потенцијал за остварење прихода од произведених вишкова.

Сточарство, нарочито козарство, овчарство и живинарство је на целој територији општине посебно у планинским пределима. Ратарство и воћарство се интензивирају у протеклих 5 година. Доказ је све већа заинтересованост становништва за пластеничку производњу, производњу кромпира и за подизање воћних засада (јабука, шљива, боровница...).

Пољопривредна производња је заступљена на великом броју газдинстава и у основу се производи за сопствену потрошњу док се мање количине пољопривредних производа продају на тржишту. Ово је посебно битно за удаљеније руралне области. Приходе од продаје ових производа газдинство користи за куповину семена, садног материјала, плаћање трошкова у продавницама, плаћање здравствених услуга, образовање и путовања.

Сточарство Подручје општине је брдско-планинско, где квалитетни и здрави пашњаци пружају повољне услове за развој сточарства.

По оствареном обиму и економском значају сточарство је значајна грана пољопривреде у општини. И овакву констатацију указују подаци о бројном стању стоке с једне, и структура коришћења пољопривредних површина, с друге стране. Говедарство је претежно екстензивног карактера. Расни састав говеда је добар, доминира преко 90% домаће чарено говече у типу сименталца. Просечно пољопривредно активно домаћинство поседује до 3 ha земље и до 3 грла стоке нижепродуктивних чистих аутохтоних раса и мелеза примитивних раса малог производног потенцијала са продуктивнијим расама. Недовољна, примитивна производња сточне хране у планинским деловима општине представља једну од кључних препрека за интензивирање сточарства иако је производња вишегодишњих легуминоза (црвена детелина, луцерка) и сакупљање сена са природних ливада основа ратарске производње у општини. Објекти за узгој стоке, посебно говеда не задовољавају основне зоохигијенске услове. Под тим се, пре свега, мисли на адекватне димензије шталских објеката, као и на постојање адекватне вентилације. Примери квалитетних штала могу се видети код ретких тржишно оријентисаних одгајивача крава и то не код свих. Систем држања је углавном везани, уз мањи број фарми са слободним системом. Опрема је најчешће застарела и скромна, мужа је у већини штала ручна. Овчарству се и данас придаје највећи значај, уз приметно смањење бројности оваца и окретање ка говедарству. Углавном се гаје домаће шарено и сименталско говече. Краве се за потребе становништва, од којих добијају млеко и месо за прехрану, а млеко се прерађује у сир и кајмак у домаћој радиности, који се делом продају и на локалним пијацама. Још једна од значајних грана планинских предела је козарство. Највише се гаје у југозападним деловима општине, где има доста храстових шума, чији плодови слуће као храна овој стоци. Свињарство никада није имало значајну улогу у селу, јер област оскудева у житу, а жира нема у већим количинама. Обично се држе товљене свиње за потребе домаћинства, 1-2 у просеку. У периоду од 2001.-2006. године полако се смањује њихов број. Живинарство је такође једна од перспективнијих грана сточарства у последњих деценију-две. Тежи се ка интензивнијем гајењу живине, нарочито кока носиља. Позитиван пример су фарме у Новом Селу, у којима се чувају коке носиље конзумних јаја и врши њихов узгој, на савремен начин. Број кока носиља на овим фармама износи 10000, а за узгој 6000, док се дневно произведе око 10000 јаја. Сточна храна се добија са природних и вештачких ливада и пашњака, који настају затрављивањем обрадивог земљишта лошијег квалитета. Приноси са ливада у долинама река су јако квалитетни, нарочито са ливада које се налазе на левој присојној долиној страни реке Пчиње. Од других култура гаји се грахорица, али са знатно нижим приносима. Уочава се висок принос са тзв. вештачких ливада, док је са природних нешто нижи. Пашњаци су заступљени у планинским пределима општине и омогућавају редовну испашу стоке која се држи у сеоским насељима. Највише су заступљени у изразитим планинским селима, као што су: Црна Река, Сурлица и др., док су најмање заступљени у нижем југозападном делу општине. Генерално посматрано сточарска производња у општини је екстензивна а због недостатка радне снаге, услова држања стоке и лошег расног састава оно пропада деценијама.

Ратарство карактеришу изразита екстензивност, нерационално коришћење ионако сиромашног педолошког покривача и поликултурни карактер. Овакви услови привређивања уз велику уситњеност поседа, могу само делимично задовољити потребе становништва за храном. Ратарска производња одвија се на ораницама и бачтама сконцентрисаним на уском појасу који чине долиноско дно речних токова који просецају ову област речним терасама. Основне ратарске културе су пшеница и кукуруз. Просечна површина по домаћинству на којима су засејане ове културе износи 1-2 ha. Некада је раж била најважнија култура, како по величини простирања, тако и према приносима које је ова култура остваривала. Села у којима се највише гајила ова култура су планинског типа: Црна Река и Широка Планина. Слична ситуација је са јечмом, који се гајио на 1000 ha,

углавном у планински пределима и који је служио као сточна храна. Нјвише се гајио у селима: Сурлица, Нови Глог, Горновац и др. Пшеница се гаји на земљишту које карактерише појачана инсолација, на долиним странама и нижим површинама. Са порастом надморске висине и падом температуре, опада заступљеност ове културе. Највише се гаји у околини Трговишта, у Шајинцу и Доњој Лесници, док се готово уопште не гаји у Новом Глогу и Црној Реци. Приноси само делимично подмирују потребе становништва. Гајењу кукуруза погодују плодна влажна земљишта у долинама река. За повећање приноса ове културе врши се наводњавање из реке Пчиње и њених притока. Најзначајнија ратарска култура је кромпир, којем погодује планинско земљиште слабијег квалитета. Тако, производња кромпира карактеристична је за целу општину. Од индустријског биља раније су биле значајне: конопља, а мањим делом дуван. Данас су површине под овом културама знатно редуковане и извршена је њихова пренамена.

Повртарство је значајна делатност у целом крају. Баште се налазе углавном у близини река и потока. Н ањима се гаји паприка, парадајз, лук и купус, којима погодује већа влажност земљишта. Поврће се производи углавном за потребе становништва, док се пољопривредни вишкови остварују само у производњи кромпира. Користи се у засађивању квалитетан репро-материјал, а становништво се све више одлучује и за пластеничку производњу. Позитиван пример у остваривању високих приноса и ангажовању у овој области су становници Новог Села.

Воћарство и виноградарство За развој воћарства постоје веома повољни климатски и педолошки услови, који нису искоришћени у довољној мери и на прави начин, па је ова грана прилично неразвијена и служи за потребе домаћинства. Површине на којима су засађени воћњаци су мали и износе 2.53% од укупних пољопривредних површина Општине. Воћњаци су углавном лоцирани на имању око кућа, а веома ретко се могу видети плантаже. Највише су заступљени у атарима насеља Трговиште и Козји Дол. Од појединих врста најзаступљеније шљива, затим јабука, крушка, трешња и орах. Карактеристична је и појава боровнице у Црној Реци (природна) и Трници (култивисана). Мање количине воћа се износе на пијацу. У сортименту гајених врста воћа скоро подједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новијим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте. У новим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте. Када је у питању систем узгоја, доминирају полуинтензивни и екстензивнији засади. Ниски и колебљиви приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и натуралне производње. Раније је виноградарство било значајно заступљено у нижем делу Општине. Грожђе је ова област била позната по производњи квалитетног вина, нарочито у селима Мездраја, Владовце и Црновце и околним селима. Међутим, данас је ова грана у општини потпуно запостављена, упркос традицији а у статистици није забележена у последњих шест година производње грожђа.

2.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ ЗА РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ СУ:

- подршка породичним газдинствима кроз унапређење примарне пољопривредне производње, прераде, понуде и пласмана високо квалитетних локалних пољопривредно-прехранбених производа;
- завршетак приватизације у пољопривреди и прехранбеној индустрији;
- подршка удруживању и оснивању задруга;
- обезбедити демографски опстанак кроз унапређење квалитета живљења у руралним срединама;
- кредитирање пољопривредно-прехранбеног сектора;
- изградња инфраструктуре.

2.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

2.2.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Газдинска јединица "Трговиште" налази се на крајњем југоистоку Републике Србије и улази у састав Јужноморавског шумског подручја југоисточне области и обухвата шуме и шумска земљишта са подручја административне општине Трговиште.

Граница ГЈ "Трговиште" поклапа се са административном границом општине Трговиште. Гранична линија газдинске јединице претежно иде планинским гребенима и косама, а један мањи део потоцима и странама поред приватног поседа.

Почетна тачка опште граничне линије налази се уз реку Пчињу на југозападној страни газдинске јединице код м.зв. Равни рид. Од ове тачке, у смеру казаљке на сату, гранична линија иде гребеном у правцу севера, односно границом општине Трговиште и Бујановац до м.зв. Црни Камен (826 м), одакле скреће у правцу североистока, иде преко м.зв. Заједница (786 м) до тромеђе општина Трговиште, Бујановац и Врање. Од ове тачке гранична линија скреће према истоку и иде границом општине Трговиште и Врање све до м.зв. Мудра Глава. Од ове тачке иде у правцу севера до м.зв. Грамада (1.451 м) одакле скреће у правцу истока и иде преко коте 1.460 и 1.422 а затим у правцу североистока до м.зв. Патарица, односно до тромеђе општина Трговиште, Врање и Босилеград. Од ове тачке гранична линија иде у правцу југоистока, а по граници општина Трговиште и Босилеград преко м.зв. Доганица (1.621 м), па преко коте 1.663; 1.692; 1.706 преко м.зв. Јуруг (1.076 м), те преко коте 1.684 све до м.зв. Беле Воде (1.829 м). Од ове тачке гранична линија скреће према западу и долази до м.зв. Големи Вис (1.783 м), односно до тромеђе општине Трговиште, Босилеград и Крива Паланка (БЈФР Македонија). Од ове тачке гранична линија иде у општем правцу према југозападу јако изломљеном линијом, а по граници општина Трговиште и Крива Паланка преко м.зв. Чупино брдо 1.703 м, затим преко коте 1.371 м силази у Лесничку реку изнад коте 834 и иде нешто Лесничком реком низводно, а затим преко гребена Дрени силази у Козједолску реку. Иде мало Козједолском реком низводно, а затим преко коте 978 и преко м.зв. Чука (1.320 м) долази у Малу реку. Иде Малом реком низводно у правцу северозапада све до м.зв. Равни Рид одакле скреће у правцу југозапада и излази на коту 823 м, затим у правцу северозапада наниже до почетне тачке.

Општа гранична линија газдинске јединице "Трговиште" наслања се на општу граничну линију газдинске јединице: према општини Бујановац са ГЈ Козјак, према општини Врање са ГЈ Петрова Гора и према општини Босилеград са ГЈ Драговиштица. Унутрашње границе (границе одељења) и одсеци, као и спољне границе обновљене су током садашњег уређивања.

Газдинска јединица "Трговиште" (530 м.н.в – 1.652 м.н.в.) према вертикалном распореду шумске вегетације, припада брдском (до 1100 м.н.в.), планинском (1100-1400 м.н.в.) и предалпском (1400-1800 м.н.в.) појасу.

За ову газдинску јединицу издвојена су три комплекса (појаса) шумске вегетације и то:

1. Комплекс (1) (појас) комплекс алувијалних-хигрофилних типова шума
2. Комплекс (2) (појас) ксеротермофилних сладуново-церових и других типова шума
3. Комплекс (4) (појас) мезофилних букових и буково-четинарских типова шума

Комплекси (појасеви) даље се рашчлањују на ценоеколошке групе типова шума, на основу сазнања о вегетацији и земљишту. Према наведеном критеријуму за ову газдинску јединицу издвојене су следеће ценоеколошке групе типова шума.

- 14 - Шуме беле врбе и тополе (*Salicion albae*) на неразвијенијим (рецентним) алувијалним наносима, глејним и семиглејним земљиштима
- 21 - Шуме сладуна и цера (*Quercion frainetto*) на смеђим и лесивираним земљиштима
- 42 - Планинске шуме букве (*Fagenion moesiaca montanum*) на различитим смеђим земљиштима

Ценоеколошке групе типова шума даље се рашчлањују на групе еколошких јединица, које представљају поједине биљне заједнице, најчешће ранга асоцијације окарактерисане земљиштима на којима се јављају. У овој газдинској јединици издвојене су следеће групе еколошких јединица.

- 144 - Шуме беле тополе (*Populetum albae*) на сувљим рецентним алувијалним наносима, иницијалним фазама и другим сувљим варијантама алувијалних парарендзина
- 212 - Типичне шуме сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris typicum*) на различитим смеђим и лесивираним земљиштима
- 421 - Планинске шуме букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима
- 144 - Шуме беле тополе (*Populetum albae*) на сувљим рецентним алувијалним наносима, иницијалним фазама и другим сувљим варијантама алувијалних парарендзина – монодоминантне заједнице беле тополе јављају се мозаично на малим површинама, на вишим положајима, где је аерација земљишта боља, а плављење знатно краће. Бела топола (*Populus alba*) се јавља на најсувљим деловима терена у приобалним деловима алувијалних равни Дунава, Саве, Велике Мораве, Ибра и других река у Србији. Алувијални наноси су овде лаког механичког састава. Земљишне творевине су отуда и представљене: рецентним, сувљим алувијалним наносима грубљег механичког састава; слабо развијеним прелазним алувијалним парарендзинама; и на најразвијенијим и за белу тополу најважнијим земљиштима – умерено влажним прелазним алувијалним парарендзинама.

Сва ова земљишта могу се означити као умерено сува. Подземна вода се налази на дубини већој од 2м. Лак механички састав омогућује да површинска вода доста брзо пролази кроз земљишни профил. Плављење, ако га још увек има, траје знатно краће него у било ком делу алувијалне равни.

Учешће ове еколошке јединице на подручју г.ј. „Трговиште“ је скромно. Овде спадају високе шуме тополя и вештачки подигнуте састојине тополя. Све ове шуме су антропогено измењене. Поред економског значаја имају и заштитну улогу јер штите обале од обрушавања и клизања. У најнижим деловима спречавају замочваривање. У равничарским деловима имају приоритетне заштитне функције (утицај на климу и заштита пољопривредног земљишта).

- 212 - Типичне шуме сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris typicum*) на различитим смеђим и лесивираним земљиштима – ове шуме представљају климатоналну заједницу највећег дела Србије без покрајина, која је развијена на мањим нагибима и надморским висинама до око 600м, на различитим смеђим земљиштима (најчешће гајњачама, формираним на језерским седиментима). Едификатори су сладун и цер, а јавља се још и већи број дрвенастих врста, претежно ксерофилних: *Sorbus torminalis*, *Sorbus domestica*, *Fraxinus ornus*, *Tilia argentea*, *Pyrus pyraeaster*, *Cornus mas*, *Crataegus monogyna*, *Viburnum lantana*, *Rosa arvensis* и др.

Заједнице сладуна-цера су углавном искрчене (због проширивања пољопривредних површина), или јако деградиране и налазе се очуване само спорадично на малим површинама.

На подручју г.ј. „Трговиште“ на површинама ове еколошке јединице налазе се девастиране шуме сладуна, шибљаци, изданачке шуме багрема, вештачки подигнуте састојине осталих лишћара, црног и белог бора.

- 421 - Планинске шуме букве (*Fagetum moesiacaе montanum*) на различитим смеђим земљиштима – одликују се апсолутном доминацијом букве, јаком сенком, врло повољним микроклиматским условима и великом стабилношћу. Карактерише их читав низ мезофилних својствених врста (*Daphne mesereum*, *Sambucus nigra*, *Athyrium filix-femina*, *Anemone nemorosa*, *Mercurialis perennis*, *Epilobum montanum*, *Sanicula europaea* и др.). Смеђа земљишта су овде средње дубока и дубока, довољно влажна, повољних физичких и хемијских особина и високе продуктивности.

На подручју г.ј. „Трговиште“ на површинама ове еколошке јединице налазе се девастиране шуме багрема, високе, изданачке и девастиране шуме букве, високе шуме црног бора и вештачки подигнуте састојине смрче, црног и белог бора.

Жбунаста вегетација

У овој газдинској јединици, жбунаста вегетација се јавља у форми шибљака.

Ливадско-пашњачка вегетација

Ливаде и пашњаци су доминантни облик вегетације на подручју г.ј. „Трговиште“ и заузимају испод 30% површине г.ј. Ливаде се обично налазе око сеоских насеља, а пашњаци нешто даље и на већим надморским висинама.

Стање површина газдинске јединице према обраслости је следеће:

1.	Шумом обрасле површине	2.332,34 ха
2.	Шумске културе	49.60ха
Укупно обрасло:		2.381,94 ха
3.	Шумско земљиште	893.84 ха
4.	За остале сврхе	1,51 ха
5.	Неплодно	24,48 ха
6.	Заузеће	11.42 ха
Укупно необрасло		931.25 ха
Укупно газдинска јединица		3.313,19 ха

Посебну вредност локалној флори дају значајне количине јестивих гљива (вргањ, лисичара, црна труба) која расту на овом подручју, као и ендемсе и ретке врсте попут једића, боровница, брусница, линцура и др

2.2.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Шумски ресурси представљају значајан потенцијал одрживог развоја с обзиром на повољне услове за развој аутохтоних врста са приоритетно производно-заштитном функцијом, као и задовољавајућег здравственог стања састојина на већем делу шумског подручја. Посебно је важно очување и активирање ових потенцијала кроз: одрживу експлоатацију шумских производа (пре свега дрвета) као основе развоја дрвно-прерађивачке индустрије; коришћење шума за научно-истраживачке, образовно-васпитне, спортско- рекреативне, ловне и друге сврхе; туристичку валоризацију шума које припадају категорији заштићених природних добара; организовано коришћење осталих шумских производа 33 (јестивих гљива, лековитог биља, сакупљање и откуп шумских плодова, пужева и др. као и производња ћумура); побољшање бројности дивљачи у ловиштима и др.

Развој шумарства релативизују поједина ограничења и то: недовољно регулисан правни статус површина под шумом; непознавање потпуног стања приватних шума; потреба преиспитивања унутрашњих граница појединих наменских целина; случајеви непланског коришћења шума (посебно у пограничним и периферним деловима); екстензиван однос према шуми у фази неге, заштите и коришћења; недовољно увећање шумског фонда; појава процеса сушења стабала посебно у састојинама храста китњака; недовољна компатибилност са секторским плановима (из области водопривреде, туризма и др.) и др.

Приликом уређивања намене шумског подручја, или појединих његових делова неопходно је комплексно сагледати и анализирати ова основна полазишта:

- стање и услови у шумском подручју, и
- потребе и захтеви друштвене заједнице.

ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ ЗА РАЗВОЈ ШУМСКОГ ПОДРУЧЈА СУ:

- даљи развој путне мреже овог подручја;

- заштита земљишта од водне ерозије различитог типа;
- подизање заштитних шумских појасева око важних саобраћајница;
- рационално коришћење укупних производних потенцијала шума овог подручја;
- повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина;
- увећање учешћа високих шума у укупном дрвном фонду;
- нега постојећих састојина интензивирањем шумско-узгојних радова;
- организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите, како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја;
- умањење негативних процеса површинске ерозије и заштита сливова постојећих и планираних акумулација и већих речних токова;
- побољшање стања шумске инфраструктуре;
- максимално сузбијање бесправне сече, поготово у реону који гравитира граници са Косовом и Метохијом.
- обнављање, подизање нових и нега шума под државном управом.

Интензивније гајење и експлоатација шума и то дрвне масе и споредних шумских плодова подразумева већу отвореност шума (изградња шумских комуникација), али и примену интензивнијих мера неге и обнове шумског фонда.

Интензивнија експлоатација шума подразумева, такође, примену проградационих мера за превођење ниских (изданаčkih) шума у категорију високих, пошумљавање свих необраслих шумских земљишта и нагнутих терена преко 25% и сл.

Потребно је усмерити неконтролисану експлоатацију овог ресурса у складу са принципима одрживог развоја, унапредити дрвну индустрију у складу са увођењем капацитета за прераду и финалну производњу али и применити интензивније мере неге и обнове шумског фонда.

С обзиром да шуме чине и основ за ловни туризам брдског дела овога краја, треба посветити пажњу планској и рационалној експлоатацији шумског фонда усклађеној са саморепродуктивним потенцијалом овог екосистема.

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се (у складу са РППОЈП) очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изработом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Ловачко подручја на територији Града Врања су: подручје око Јужне Мораве од границе са општином Бујановац до општине Владичин Хан; Свети Никола; Петлова Гора; Врањска Бања - Крива Феја - Бесна Кобила; Корбевац; Вртогош -Уши - стари Свети Никола - Криво дрво - Шумарева кућа - Трстена.

2.3. ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.3.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Обезбеђење количина и квалитета питке воде за водоснабдевање становништва вршиће се из планираног регионалног водоводног подсистема (водоакумулација „Прохор“) и из постојећих водозахвата – изворишта која се могу експлоатисати до рационалног нивоа. Заштита од вода спроводиће се применом комбинације хиротехничких и организационих мера, приоритетно на сливном подручју реке Пчиње, где је неопходна примена активних мера заштите од бујица и ерозивних процеса које обухватају техничке радове (прагови и бујичасрске преграде), биотехничке радове (градони, плетери, контурни ровови, итд.) и биолошке радове (пошумљавање, затрављивање, мелиорација пашњака). Активности на заштити вода подразумевају изградњу комуналне инфраструктуре и постројења за прераду отпадних вода, као и

минимизирање и неутралисање штетних утицаја од интензивне пољопривредне производње. Од посебне важности је и заштита свих површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења, као и одржива експлоатација свих локалних изворишта. Опасност од загађивања вода мора се отклонити потпуним покривањем планског подручја канализацијом за отпадне воде (а тамо где технички није изводљиво, изградњом непропусних септичких јама), уз услов за упуштање у реципијенте довољних пропусних моћи и њихово пречишћавање до захтеваног квалитета у складу са законском регулативом. Земљиште поред водотокова у ширини од 50 m, може да се користи на начин којим се не угрожава спровођење одбране од поплава. Поред изграђених канала и насипа за одвођење унутрашњих вода неопходно је оставити неприкосновени простор од 5 m, чиме ће се обезбедити довољан простор за њихово редовно и инвестиционо одржавање.

У случају изградње нових или реконструкције постојећих објеката, као и приликом извођења других радова који могу утицати на промене у водном режиму, инвеститор је дужан да пре почетка извођења радова прибави водне услове и водопривредну сагласност на основу Закона о водама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10).

2.3.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Коришћење водног потенцијала за водоснабдевање - богатство општине водом је релативно у квантитативном и квалитативном погледу, јер је овај потенцијал неравномерно распоређен у простору, веома подложен деградацији и зато га треба рационално користити, заштитити и унапредити. Повећање корисног водног биланса заснива се на успоравању брзине отицања површинске воде и њеном задржавању у земљишту, и на умиривању бујичних токова. Основна просторна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

Поред проширивања површина под природном или културном вегетацијом, убрзано отицање воде са територије општине треба регулисати уређивањем речних корита и обављањем хидромелиорационих радова и уређења сливова.

Неопходно је и очување квалитета вода која се може користити или употребљавати за снабдевање насеља водом за пиће, за купање и у прехранбеној индустрији пречишћавањем употребљених комуналних и индустријских вода, изградњом стандардних (санитарно-хигијенских) септичких јама у селима, успостављањем зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и режима коришћења простора унутар ових зона, организовање прикупљања и депониовања отпада (изван домаћаја површинских и подземних вода) и савремен третман смећа.

Потребно је обезбедити очување квалитета вода и стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода, очување локалних изворишта и повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен систем. Поред тога, ради очувања водног биланса и заштите терена од ерозије основна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

Концепција заштите водних ресурса заснива се на два врсте заштите и то: заштита вода и заштита од вода.

2.4. ГЕОЛОШКИ РЕСУРСИ

2.4.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

На основу постојећег степена истражености минералних сировина присутне су металичне, неметаличне и енергетске минералне сировине. Од металичних сировина, највише су заступљене полиметаличне минералне сировине (олово, цинк, бакар, молибден, манган). Перспективна зона полиметаличних минералних сировина се налази у појасу Радовница-Стајевац.

Од неметала као значајних минералних сировина утврђено је присуство цементних лапораца, каолина, пиропилита, полудрагог камења и могућност појављивања фосфата. Налазишта цементних лапораца су карактеристичне за појас између Козјег Дола и Марганца, полудрагог камења у појасу Сурлице, док се у источном делу рудног поља Радовница-Стајевац налази зона богата фосфоритима.

Од енергетских минералних сировина, на овом простору је утврђено присуство угља и урана. Угљоносни седименти заузимају простор на подручју Трговишта, Марганичко Лепчинским теренима, док је појас Сурлице богат ураном. Према Студији „Минерално-сировинска потенцијалност територије општине Трговиште“ (Институт за истраживање минералних сировина, Београд, 1985. год.), која је урађена на бази врло ниског степена истражености минералних сировина, издвојена су *перспективна рудна поља* у којима треба будућим истраживањима доказати експлоативилне рудне резерве и превести их у рудна поља са одређеном експлоатацијом. Издвојена су следећа перспективна рудна поља.

1. Перспективно рудно поље олова и цинка Радовница-Стајевац
2. Перспективно рудно поље угља Трговиште
3. Перспективно рудно поље угља Лепчинце-Марганце
4. Перспективно рудно поље урана Сурлица
5. Перспективно рудно поље урана Шаинце-Жбевац
6. Перспективно рудно поље гвожђа Бабина Пољана
7. Перспективно рудно поље фосфата Пчиња

На простору који је обухваћен Просторним планом, Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је одобрило извођење геолошких истраживања минералних ресурса, и то следећа истражна поља и апликанте за истраживање:

1. Сурлица – Дукат

Минерални ресурси: Cu, Au, Pb, Zn, Ag, Mo (бакар, злато, олово, цинк, сребро и молибден);

2. Трговиште – Жути Камен

Минерални ресурси: Au, Ag, Pb, Zn, Cu (злато, сребро, олово, цинк и бакар);

3. Пролесје

Минерални ресурси: Pb, Zn (олово и цинк);

4. Пролесје

Минерални ресурси: Pb, Zn (олово и цинк);

5. Радовница

Минерални ресурси: Cu, Au, Pb, Zn, Mo (бакар, злато, олово, цинк и молибден);

6. Љубата

Минерални ресурси: Cu, Au, Pb, Zn, Ag (бакар, злато, олово, цинк и сребро).

Даља експлоатација ових и других минералних сировина за које се утврде да постоје, обављаће се уз:

- обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности, а у складу са одредбама Закона о рударству;

- дефинисањем дугорочне стратегије давања истражних права и првенствено концесија за истраживање и експлоатацију минералних сировина, полазећи од републичких и локалних интереса и услова заштите животне средине.

Експлоатација свих минералних сировина на подручју Општине биће условљена режимима санитарне заштите водоакумулације „Проходор“ и изградом Студије Процене утицаја пројекта на животну средину.

2.4.2. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Експлоатација минералних сировина - појаве и налазишта минералних сировина за које је досадашњим истраживањем утврђено да постоје, обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних елемената.

Геолошки потенцијали су у протеклом периоду селективно коришћени, што је последица недовољних инвестиционих улагања. Процењује се да ће у наредном периоду ови ресурси представљати све значајнији потенцијал. Ради рационалног коришћења минералних сировина и њихове пуне економске валоризације, неопходно је контролисати и селективно ограничавати експлоатацију.

Основни циљ јесте одрживо коришћење геолошких ресурса и повећање производње минералних сировина. Посебни циљеви су:

- побољшање техничко-технолошке и кадровске опремљености рудника;
- примена принципа BAT (Best available technology) при реконструкцији постојећих и отварању нових производних погона уз максимално поштовање мера заштите животне средине;
- потпунија валоризација геолошко-металогенетских погодности у циљу одређивања резерви и (ре)активирање лежишта металичних, неметаличних и других минералних сировина, као и експлоатацију изворишта минералних и термоминералних вода; и
- убрзање процедуре за давање концесија уз стимулисање домаћих инвеститора да истражују, отварају нове руднике и прерађивачка предузећа.

2.5. ФАУНА

Простор општине насељавају вукови, лисице, медведи, зечеви и птице, док су од ретких и угрожених врста заступљене птице грабљивице из реда соколова и орлова, као и шумски и кратконоги гуштери.

Воде овог краја су богате рибом. Најбогатије рибом је река Пчиња и у њој живе: Калифорнијска пастрмка, пооточна пастрмка, двопругаста уклија, кленови, поточне мрене, обичне кркуше, плиске, носаре, златни вијуни, као и две врсте бркица: обична и бурешлијева.

Утврђено је присуство следећих врста гмизаваца и водоземаца: шумска корњача, грчка корњача, зелембаћ, зидни гуштер, слепић, белоушка, рибарица, обични смук, степски смук, четворопругасти смук, поскок, грчка жаба.

Регистрован је велики број врста птица, и то: препелица, јаребица камењарка, пољска јаребица, глувара, мали гњурац, голуб дивљи, голуб дупљач, гривнаш, грлица, гугутка, легањ, црна чиопа, обична кукавица, ждрал, црна рода, бела рода, сива чапља, велика бела чапља, мала бела чапља, жалар слепић, шумска шљука, полојка, ћук, шумска сова, буљина, осичар

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се (у складу са РППП) очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.1. СТАНОВНИШТВО

3.1.1. ДЕМОГРАФСКА ОБЕЛЕЖЈА И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ

Насеља	Попис 1991.године	Попис 2002. године	Попис 2011.године	Пројекција 2020. године
Бабина Пољана	83	53	21	24
Барбаце	214	154	125	90
Владовце	57	50	42	52
Голочевац	113	63	39	23
Горновац	86	74	40	57
Горња Трница	117	86	51	51
Горњи Козји Дол	119	101	257	76
Горњи Стајевац	221	160	90	92
Дејанце	75	57	40	35
Доња Трница	248	213	171	165
Доњи Козји Дол	270	291	87	331
Доњи Стајевац	560	461	386	483
Думбија	53	36	8	18
Ђерекарце	95	156	97	267
Зладовце	142	114	99	78
Калово	68	48	24	26
Лесница	217	159	97	93
Мала Река	31	21	17	11
Марганце	56	38	28	19
Мездраја	30	33	15	39
Нови Глог	172	137	76	95
Ново Село	131	145	131	173
Петровац	27	13	10	4
Пролесје	77	67	39	53
Радовница	1041	998	865	1004
Рајчевце	22	11	5	3
Сурлица	156	101	43	48
Трговиште	1787	1864	1767	2007
Црвени Град	195	149	79	94
Црна Река	94	41	36	10
Црновце	186	136	92	86
Шајинце	79	90	60	113
Шапранце	105	83	74	55
Широка Планина	165	119	65	68
Шумата Трница	54	50	15	44
Општина укупно	7115	6372	5091	5887

Демографска кретања уже економско-просторне јединице као што је општина треба посматрати у контексту шире заједнице – Округа, Региона и Републике. Оваква узрочно последична повезаност ширих и ужих просторних целина посматра се у виду повратне спреге што омогућава комплексно сагледавање свих утицајних фактора на демографска кретања посматране јединице. Ти фактори могу бити широког спектра: социо-економски, културно-историјски, географски, етнички и други низ фактора који са своје стране утичу на специфичне карактеристике демографског развоја и просторни

преразмештај становништва. Значајан фактор развоја сваког подручја представља становништво и радна снага.

Неповољни животни услови су у брдско-планинским сеоским насељима која су лоше повезана са општинским центром и слабо опремљена пратећим заједничким друштвено-услужним објектима и инсталацијама. Потреба насељавања у близини сопственог пољопривредног земљишта мале продуктивности у тим насељима условљава ниску густину насељености.

Лоша економска ситуација изразито је утицала је на демографску слику. Од Другог светског рата, када је на територији трговишке општине живело око 24000 становника, константно се смањује број становника, да би је према последњем Попису из 2011. године насељавало свега 5091 становника.

3.1.2. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Подручје општине Трговиште карактерише велика уситњеност насеља, просечан број становника по насељу износи 97 становника без општинског центра Трговиште а са општинским центром 145 становника.

Анализирајући кретање становништва на подручју општине Трговиште у периоду од 1948-2011. године уочава се демографски пад, осим у општинском центру Трговиште. Општински центар Трговиште бележи перманентни пораст броја становника од 1948. године осим у последњем десетогодишњем пописном периоду где се бележи благи пад броја становника.

Просторно – демографски развој одвија се у два правца:

- увећава се становништво у општинском центру,
- насупрот повећању становништва у градском центру, у сеоским насељима јавља се тенденција даљег опадања.

Становништво по насељима

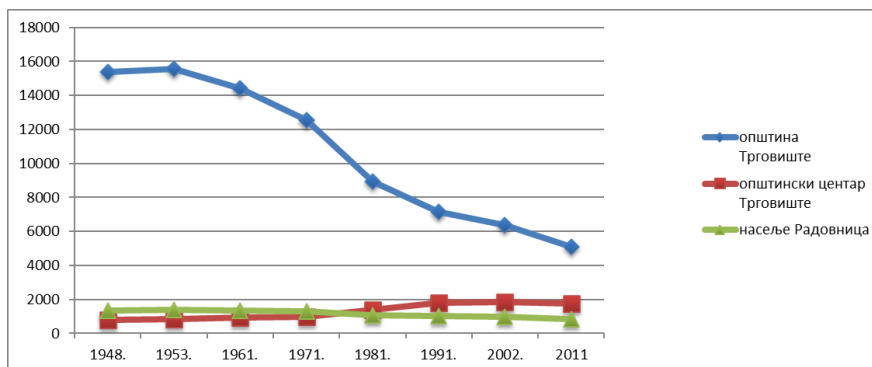
Подручје општине Трговиште формирано је од насеља неједнаке величине према броју становника и густини насељености. Тако се број становника 2011. креће од 5 становника у најмањем насељу (Рајчевце) до 1767 становника у општинском центру Трговиште. У истом периоду евидентирано је 16 насеља са бројем становника испод 50 становника, 12 насеља од 50-100 становника, 7 насеља преко 100 становника, што представља нерационалну величину насеља са аспекта организовања инфра и супраструктуре (здравствених станица, школа, сеоских центара и сл.).

Највећи број насеља је у групи насеља величине до 50 становника, што говори о великој уситњености насеља.

Становништво сеоских насеља упућено је већим делом на општински центар Трговиште као центар повремених и неких изузетних потреба (здравство, култура, школство).

На основу табеле можемо закључити да се на територији општине Трговиште после 2002. године јавља тренд опадања броја становника, док се на територији Пчињског округа и територији Републике Србије тај тренд бележи од 1991. године. Подручје Пчињског округа је у периоду између два последња пописа изгубило готово трећину становништва.

Дијаграм кретања броја становника општине Трговиште, општинског центра Трговиште и насеља Радовница по пописним годинама

Природно кретање становништва

Општина Трговиште бележи многобројне демографске промене проузроковане рађањем и умирањем становника, као и брачним стањем и његовим карактеристикама.

Витални догађаји 2017. године

	Општина Трговиште	Пчињски округ	Република Србија
Живорођени	41	1837	66461
Стопа живорођених на 1000 становника	9,2	9,4	9,3
Умрли	81	2948	101247
Стопа умрлих на 1000 становника	18,1	15,1	14,2
Природни прираштај	-40	-1111	-34786
Стопа природног прираштаја на 1000 становника	-8,9	-5,7	-4,9

Извор – РЗС, Статистика становништва, Витални догађаји, Природно кретање становништва 2017. год.

Анализа **старосно-полне структуре** становништва пружа основне податке у демографским истраживањима и за сагледавање будућег демографског развоја посматране просторне јединице.

Старосни састав становништва је вишеструко релевантан демографски показатељ досадашњег развоја неког насеља, али истовремено и индикатор његове перспективе.

У развоју ове структуре општине Трговиште од 1961. до 2002. године присутне су извесне промене које указују на могуће развојне токове у времену које долази.

У старосној структури становништва по попису становништва из 2011. године у општине Трговиште преовлађује старе генерације (преко 60 година), затим старије средовечно (од 40 до 59 г.), млађе средовечно становништво (од 20 до 39 г.) и на крају омладина (од 0 до 19 г.).

На основу упоредног прегледа података за 1981. и 2011. године може се рећи да је дошло до опадајућег тренда код омладине, док су у порасту остале структуре старијег становништва.

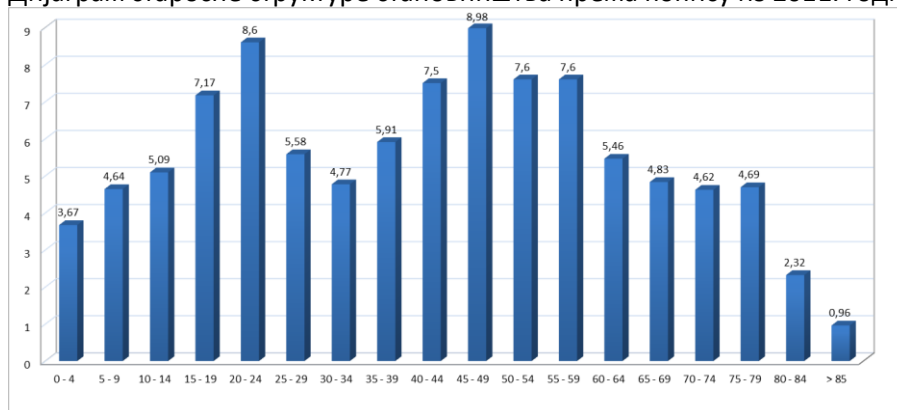
Становништво сеоских насеља је углавном старо становништво.

Старосна структура становништва према попису из 2011. године

Старосне групе у Врању	Број	У процентима (%)
0 - 4	187	3,67
5 - 9	236	4,64
10 - 14	259	5,09
15 - 19	365	7,17
20 - 24	438	8,60
25 - 29	284	5,58
30 - 34	243	4,77
35 - 39	301	5,91
40 - 44	382	7,50
45 - 49	457	8,98
50 - 54	387	7,60
55 - 59	387	7,60
60 - 64	278	5,46
65 - 69	246	4,83
70 - 74	236	4,62
75 - 79	239	4,69
80 - 84	118	2,32
>85	49	0,96

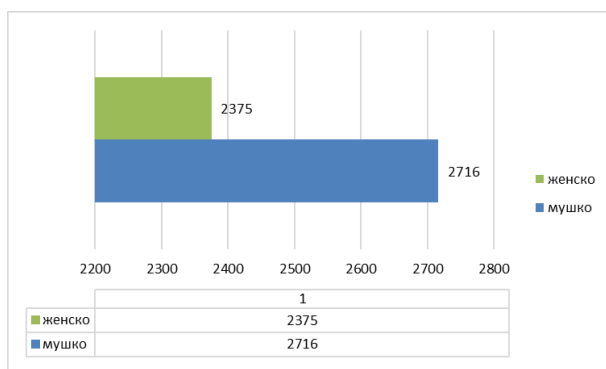
Извор: РЗС, Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године – Старост и пол, Књига 2

Дијаграм старосне структуре становништва према попису из 2011. године

Полна структура је углавном последица наслеђа, мада и привредна кретања могу да утичу на измене у зависности од структуре привредних делатности и потреба за радном снагом што може да изазове миграторна кретања и тиме доведе до измена у полној структури становништва.

Према попису становништва из 2011. године у полној структури однос броја мушког и женског становништва је скоро уједначен, односно жене учествују са 46,65% (2375), а мушкарци са 53,35% (2716).

Миграције су важан чинилац демографског развоја општине Трговиште.

Миграционе карактеристике општине Трговиште су:

- промене у структури аутохтоног и имиграционог (досељеног) становништва општине,
- различит обим и динамика досељавања у општини; и
- изражена појава дневне просторне покретљивости радне снаге и школске омладине (ученика студената) према Трговишту, али и из Трговишта ка другим насељима.

Општина Трговиште бележи пад броја становника. У периоду од 1948. до 2011. године општина бележи пад броја становника за једну трећину. Општински центар Трговиште у такође бележи пад броја становника у последњем двадесетогодишњем периоду. Сва сеоска насеља такође бележе пад броја становника у периоду од 1948. до 2011. године.

Ова кретања су резултат емиграција становништва насеља у веће центре (Врање, Ниш, Београд). Ова кретања су у првом реду, проузрокована економским компонентом. Ово пре свега значи да радно способно становништво емигрира у веће центре ради запослења.

Значајна је и емиграција радно-активног становништва у развијене земље Европе. Број лица на привременом раду у иностранству је повећан, а разлог је економске природе.

Дневне миграције становништва према граду Врању и из града ка другим насељима Пчињског округа, нарочито радне снаге и школске омладине (ученика и студената), веома су изражене, како у погледу обима тако и са становишта територијалне дистрибуције. По односу апсорпције и дисперзије дневне миграције, Врање има наглашенију апсорпциону улогу.

Становништво према миграторним обележјима, по општинама/градовима

		Општина	Удео у укупном броју досељеника у Град (%)
Укупно		5091	100
Од рођења станује у истом насељу		3348	65,76
Досељено становништво		1743	34,24
Досељеници из	Србије - укупно	1617	31,76
	другог насеља исте општине	1252	24,59
	из друге општине исте области	249	4,89
	из друге области	116	2,28
Досељеници из иностранства	Укупно	118	2,32
	из бивших република СФРЈ	1252	24,59
	из других земаља	249	4,89

	из друге области	116	2,28
Непознато		8	0,16

Извор – РЗС, Попис становништва 2011. – Миграције, Књига 9

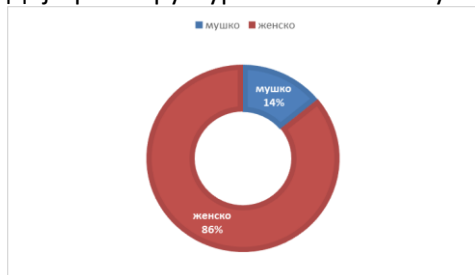
У развоју **образовне структуре** становништва општине присутне су следеће тенденције:

- смањење броја неписменог становништва;
- постепено смањење учешћа мушког и повећење женског становништва у укупном неписменом становништву;
- позитивне промене у старосној структури неписменог становништва (опадање учешћа млађих старосних група и изврстан пораст старијих старосних старосних група);
- смањење становништва без школске спреме и значајно побољшање школообразованости и квалификационе структуре урбане популације.

Удео неписменог становништва старог 10 и више година

укупно тестирано	4668
укупно неписмени	264
мушко	40
женско	244

Дијаграм структуре неписменог мушког и женског становништва за 2011. годину.

Економска структура становништва представља показатељ степена економске развијености подручја и налази се у корелацији са достигнућим нивоом и структурном производњом. Привредни развој непосредно мења економску структуру становништва, док с друге стране кретање и структура радне снаге и становништва утиче на ниво и динамику привредног развоја одређене средине.

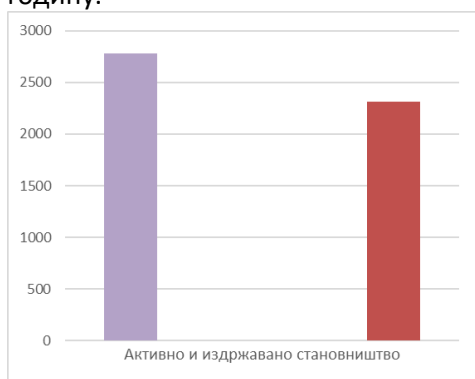
На основу економске активности становништво се дели на активно, издржавано и становништво са личним приходима. Однос учешћа активних и издржаваних лица, директно зависи од полне и старосне структуре, као и од саме економске моћи одређеног подручја. Активно становништво обухвата сва лица која својим активностима обезбеђују егзистенцију. Однос активног и издржаваног становништва током времена постепено се мења.

На основу следеће табеле закључујемо да је за територију општине Трговиште карактеристично значајно повећање удела издржаваног становништва који према попису из 2011. године износи 58,6%, за разлику од претходног пописа, када је износио 36,13%. Структура активног и издржаваног становништва општине Трговиште по пописним годинама

	Активно		Издржавано	
Година	Број	%	Број	%
2011.	2777	54,55%	2314	45,45%

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године - Економска активност, Књига 7

Дијаграм структуре активног и издржаваног становништва општине Трговиште за 2011. годину.

Хомогеност је главна одлика **народносног састава** становништва општине Трговишта. У условима слободног националног изјашњавања и равноправности свих народа, националних мањина и етничких група, највећи број становника се декларишу као припадници српске националности.

Етнички састав према попису из 2011. године

Националност	Број	У процентима (%)
Срби	76596	91,70
Албанци	13	0,01
Бошњаци	4	0,00
Бугари	589	0,70
Буњевци	1	0,00
Власи	/	/
Горанци	/	/
Југословени	22	0,02
Мађари	6	0,00
Македонци	255	0,30
Муслимани	17	0,02
Немци	1	0,00
Роми	4654	5,58
Румуни	2	0,00
Руси	10	0,01
Русини	1	0,00
Словаци	7	0,00
Словенци	8	0,00
Украјинци	2	0,00
Хрвати	33	0,04
Црногорци	48	0,06
остали	42	0,05
нису се изјаснили	736	0,88
регионална припадност	7	0,00
непознато	454	0,55

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године –
Вероисповест, матерњи језик и национална припадност, Књига 4

Домаћинства

У анализи социо-економских и просторних фактора развоја значајна је анализа броја домаћинстава, структуре као и просечна величина домаћинстава.

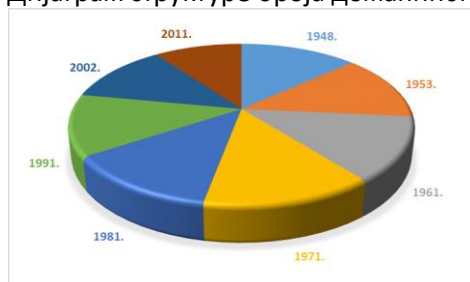
За општину Трговиште карактеристичан је пад укупног броја домаћинстава. Број домаћинстава на територији општинског центра Трговиште се од 1948. до 2002. године повећао за 60%, али се у периоду између два последња пописа (2002. и 2011. године) смањио за 4%.

Број и величина домаћинстава по пописним годинама

Година	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Број домаћинстава	2349	2351	2281	2411	2258	2189	2133	1767
Просечна величина домаћинства	5,4	4,25	6,3	5,5	3,95	3,26	2,99	2,89
Број станова	/	/	/	2370	2492	2393	3029	2416

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године – Упоредни преглед броја домаћинстава 1948–2011. и станова 1971–2011., Књига 21

Дијаграм структуре броја домаћинстава по пописним годинама

Становништво Врања је **конфесионално** хомогено. Изразиту већину чине представници православне конфесије.

Структура становништва према вероисповести

	Број	%
Православна	4771	91,46
Католичка	3	0,7
Протестантска	/	0,09
Остале хришћанске	/	0,05
Исламска	/	0,25
Јудаистичка	/	/
Источњачке вероисповести	/	0,00
Остале вероисповести	/	0,02
Агностици	/	0,00
Атеисти	/	0,01
Нису се изјаснили	18	3,95
Непознато	21	1,75
Укупно	5051	100

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године – Вероисповест, матерњи језик и национална припадност

3.1.3. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Како би се постојеће становништво задржало на територији општине, неопходно је подићи ниво социо-економске развијености, односно обезбедити нове инвестиције које би требало да створе основу за нова радна места и обезбеде стимулативни пословни амбијент. Један од основних задатака у даљем развоју општине је повећање нивоа опремљености објектима инфраструктуре, чиме би се сва насеља повезала и укључила у шире системе инфраструктуре, што би утицало на подизање урбаног стандарда.

Основна ограничења када су у питању демографски ресурси на подручју Просторног плана превасходно се тичу великог одлива становништва. У мањој мери је дошло до редистрибуције становништва унутар подручја (усмереност ка Лесковцу и Врању), а у далеко већем обиму се становништво селило у развијеније центре Републике Србије (углавном у Београд) као и у друге земље. Уколико би се овај тренд из претходног периода наставио истим интензитетом, многа насеља, па чак и нека већа подручја би се временом демографски угасила. То се посебно односи на пограничне делове који су највише захваћени иселјавањем и, истовремено веома израженим процесом старења становништва. Остала значајна ограничења су: изражено старење становништва и негативан природни прираштај, изузимајући три општине са већинским албанским становништвом односно са доминантним учешћем урбане у укупној популацији; изузетно низак образовни ниво становништва старијег од 15 година, са преко 50% становништва које је завршило само основну школу, што неповољно утиче на радну компетентност становништва, а на то се надовезује извесна неусклађеност средњошколског, вишег и високог образовања са потребама тржишта рада, чиме долази до повећања броја незапослених у појединим образовним профилима; и недовољна социјална инклузија најугроженијих група становништва (лица са ниским нивоом образовања, незапослених и издржаваних лица, лица старијих од 65 година и деце, становника руралних подручја, избеглица и расељених лица, Рома, итд.) и повећање њиховог сиромаштва.

3.1.4. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА СТАНОВНИШТВА:

Стратешки циљ демографског развоја на подручју Општине представља заустављање негативних демографских токова, што се првенствено односи на неповољну старосну и образовну структуру. Основни подциљеви су повећање природног прираштаја, смањивање миграција село-град и задржавање млађег становништва у сеоским подручјима и смањење незапослености. У том смислу, **планске пропозиције** су дефинисане у правцу:

- подизања наталитета кроз унапређење квалитета становања, инфраструктуре, јавних служби и услужног сектора;
- ангажовања неупослене радне снаге;
- прилагођавања образовних профила локалној привреди и постепено стварање „употребљиве“ кадровске структуре;
- активности у области социјално-здравствене заштите и помоћи старијем становништву и старачким домаћинствима;
- смањење миграција и задржавање становништва на територији општине (у вези са равномернијим територијалним развојем општине);
- подићи ниво социо-економске и комуналне развијености читавог подручја општине, односно квалитет живљења у сеоским насељима;
- обезбедити нове крупне инвестиције које би требало да створе основу за нова радна места;
- повећати привредну активност и запошљавање засновано на бржем развоју - малих и средњих предузећа;
- искористити географске предности општине;
- заштитити необновљиве природне ресурсе и животну средину;

- обезбедити просторне услове за отварање нових радних места у постојећим насељима, или у радијусу погодном за дневне мигранте.

3.2. МРЕЖА НАСЕЉА

3.2.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

На основу Просторног плана Републике Србије евидентан је веома изражен јаз између централних и осталих насеља у Републици Србији. Тај распон је нарочито изражен на следећим релацијама: главни град-остала насеља републике, макрорегионални центри-субрегионални центри у њиховом окружењу и локални или општински центри-остала насеља у склопу њихових општинских територија. Несклад између концентрације становништва и функција поменутих група насеља сведочи да Република Србија нема правилно и равномерно развијен урбани систем и да токови урбанизације нису правовремено усмеравани, а осим тога, демографско пражњење и уситњавање насеља условило је и просторно-демографску, па и функционалну неравнотежу у њеној мрежи насеља. Полазећи од постојећег стања у мрежи насеља, дефинисаних функционалних урбаних подручја (ФУП - дефинисање територијалне и функционалне надлежности и децентрализацији функције рада и стварању развојних језгара мањег функционалног значаја размештених у ужем и ширем окружењу главних центара) и потреба будућег одрживог и територијално хомогеног (уравнотеженог) развоја (на основу Просторног плана Републике Србије) град Врање према Моделу функционално урбаних подручја Републике Србије 2020.припада ФУП-у државног значаја и као такво представља центар у чијем саставу су су Владичин Хан, Бујановац, Сурдулица и Трговиште.

ФУП представља променљив простор који обухвата морфолошко урбано подручје града и његово шире окружење које генерише радну снагу града на 45-минутној дистанци од места становања, узимајући у обзир и индикаторе о броју становника, уделу градског и пољопривредног становништва у укупном, дневних миграција и тд.

Мрежа насеља општине Трговиште представља интегрисан и динамично организован систем, чини део субсистема мреже насеља Пчињског округа, Региона Јужног поморавља (Јабланички и Пчињски округ тј. функционална подручја Лесковца и Врања), односно функционалног подручја у оквиру утицаја макрорегионалног центра Ниш (Регион Јужне Србије).

3.2.2. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ СИСТЕМА НАСЕЉА И ЦЕНТАРА

У циљу развоја кохерентне просторно-функцијске организације општине Трговиште на бази природно-еколошких, демографских, социјално-економских и других карактеристика њеног простора, предлаже се задржавање модела из претходно донетог Просторног плана, модел са вишестепеном хијерархијом центара.

Основно стратешко опредељење у погледу развоја мреже насеља и центара је планско усмеравање и подстицање развоја функција у већ формираним центрима са иницираним процесима урбанизације и потенцијалним микроразвојним нуклеусима у руралном подручју Општине. Поред овога потребно је сагледати и заједничке интересе и потенцијале за успостављање функцијских веза са прекограничним центрима у Републици Македонији, у чему посебну улогу има изградња граничног прелаза „Калово“ на државном путу Лесница - Огут.

Основа предлога концепције просторне организације и будућег развоја мреже насеља и центара према наведеним циљевима, јесте даље јачање и развој Трговишта као општинског центра, односно оних сеоских насеља који су се својим карактеристикама истакли као центри мањег или ширег гравитационог утицаја (пре свега Радовница и Доњи Стајевац). Посебну улогу у овом процесу имаће заједнице насеља, односно групације насеља формиране на основу већ активираних просторних, функцијских, физиономских, социоекономских, културних и традиционалних веза и односа. У оквиру ових заједница

насеља, улогу центра добиће она насеља која се истичу саобраћајно-географским положајем, бројем становника, нивоом опремљености објеката јавних служби и комуналне инфраструктуре, функцијским значајем и бројем привредних и ванпривредних капацитета, процентом деаграризованог становништва, итд.

Према овој концепцији, даље ће се развијати следећа хијерархија насеља и центара:

ОПШТИНСКИ ЦЕНТАР

Општински центар Трговиште окупља следећа насеља:

Марганце, Црновце, Шајинце, Доња Трница, Зладовце, Думбија, Дејанце, Горња Трница, Ђерекарце, Горновац, Лесница, Козји Дол, Шумата Трница, Калово и Широка Планина.

СЕКУНДАРНИ ЦЕНТАР ОПШТИНЕ: Радовница

Секундарни центар Радовница окупља следећа насеља:

Бабина пољана, Црвени Град, Црна Река, Горњи Стајевац и Пролесје.

ЦЕНТРИ ЗАЈЕДНИЦЕ НАСЕЉА: Доњи Стајевац и Ново Село

Центар заједнице насеља Доњи Стајевац окупља следећа насеља:

Нови Глог, Голочевац и Сурлица.

Центар заједнице насеља Ново Село окупља следећа насеља:

Мездраја, Владовце, Шапранце, Барбаце, Петровац, Мала Река и Рајчевце.

ЛОКАЛНИ ЦЕНТРИ: Шајинце, Доња Трница, Козји Дол и Лесница.

ПРИМАРНА СЕОСКА НАСЕЉА:

Марганце, Црновце, Зладовце, Думбија, Дејанце, Горња Трница, Ђерекарце, Горновац, Шумата Трница, Калово, Широка Планина, Бабина пољана, Црвени Град, Црна Река, Горњи Стајевац, Пролесје, Нови Глог, Голочевац, Сурлица, Мездраја, Владовце, Шапранце, Барбаце, Петровац, Мала Река и Рајчевце.

- **ТРГОВИШТЕ** је општински центар, који ће и у наредном периоду привредно-економски и друштвено бити завијан од Врања, као регионалног и функционалног центра Пчињског округа. С обзиром на карактеристике саобраћајног положаја и постојеће функцијске везе и односе, очекује се успостављање чвршћих интегративних веза са суседним општинама и центрима у непосредном окружењу (у првом реду Врање, Босилеград, као и Крива Паланка након изградње граничног прелаза) и реализација заједничких пројеката из области индустрије, пољопривреде, инфраструктуре, итд.. Потребно је стимулирати развој услужних делатности у циљу задовољења основних потреба становника општинског центра и околних руралних насеља и деконцентрације руралног становништва у општинском центру. Организовање малих и средњих предузећа у Трговишту као могућих генератора социо-економског развоја омогућити у смислу њихове операционализације, односно дефинисања и реализације конкретних инвестиционих програма и пројеката. У наредном периоду не треба очекивати отварање великих индустријских капацитета, већ подржавати евентуалне иницијативе формирања мањих објеката прерађивачке индустрије на бази аутохтоних локалних сировина (нпр. прерада дрвета, лековитог и шумског биља, итд.).

- **РАДОВНИЦА, ДОЊИ СТАЈЕВАЦ И НОВО СЕЛО** су се према својим демографским, економским, функционалним и саобраћајним карактеристикама издвојили као секундарни, односно центри заједнице насеља са мањом гравитационом зоном која обухвата околна примарна сеоска насеља. Одржавање присутне популације у овим насељима намеће се као посебан приоритет, превасходно ради друштвено економске оправданости изградње нових објеката јавно-социјалне инфраструктуре. У насељима

Радовница и Доњи Стајевац омогућити формирање мањих прерађивачких капацитета дрвне индустрије и стварање услова за интензивирање сточарства као примарне пољопривредне гране (с обзиром на брдско-планински карактер подручја). У насељу Ново Село подржати већ започете иницијативе за организационо удруживање пољопривредних произвођача и интензивирање говедарства, живинарства и повртарства (у долини реке Пчиње).

- **ЛЕСНИЦА, КОЗЈИ ДОЛ, ШАЈИНЦЕ И ДОЊА ТРНИЦА** представљају мања рурална насеља, неповољних демографских карактеристика, за које се очекује да се у наредном периоду позиционирају као локални центри, што ће у највећој мери зависити од динамике реализације планираних активности на овим подручјима. Отварање граничног прелаза „Калово“ отвориће могућност развоја транзитног туризма у насељима Козји Дол и Лесница, уз стварање услова за формирање привредних капацитета уз државни пут Трговиште-Лесница-Огут. Економско оживљавање насеља Шајинце и Доња Трница заснивати на формирању туристичке понуде, засноване на постојећим природним специфичностима (раритетни геоморфолошки облици, долина реке Пчиње, планирана водоакумулација „Прохор“, шумски комплекси и др.), где би локална домаћинстава била активно укључена обезбеђивањем смештајних капацитета на бази домаће радиности уз промовисање аутохтоних вредности овог подручја.

Развој осталих сеоских насеља на подручју Општине зависи од демографске пројекције (већина насеља су депопулациона и са израженим тенденцијама емиграције становништва), изградње недостајућих објеката јавних служби, водоводне и канализационе инфраструктуре у насељима, побољшања саобраћајне инфраструктуре (према центрима заједнице насеља у оквиру њихових гравитационих веза), односно побољшања укупног квалитета живљења.

Комплементаран развој пољопривреде и осталих делатности намеће се као једина реална опција оживљавања сеоских насеља и сеоске економије, тј, омогућавања социоекономског преображаја сеоских насеља и успоравања негативних депопулационих процеса. Из тог разлога, Планом се омогућава формирање микроразвојних нуклеуса (насеља предиспонирана за лоцирање индустријских погона која су прилагођена савременим технологијама, еколошким стандардима и аутохтоним сировинама) у свим примарним сеоским насељима, уколико се у планском периоду појаве иницијативе и могућности њиховог активирања.

3.2.3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ СИСТЕМА НАСЕЉА И ЦЕНТАРА СУ:

- унапређење објеката јавних служби и комуналне инфраструктуре у сеоским насељима;
- усклађивање мрежа објеката и услуга јавно-социјалне инфраструктуре са функцијама центара у систему насеља и размештајем корисника;
- побољшавање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја како би се становништву са подручја општине омогућила боља веза са општинским центром и центрима у систему насеља;
- подстицање планске изградње и реконструкције јавних објеката и уређења јавних простора у сеоским насељима, ради побољшања квалитета живота, очувања насеља, културних предела и аутентичних вредности подручја; лоцирање специјализованих мањих привредних зона у сеоским насељима повољних локационих погодности, а у складу са развојним интересима приватних предузетника;
- обезбеђивање инфраструктурно опремљених локација, са решеним имовинско-правним односима земљишта, ради могућности убрзаних инвестиција у производне и услужне делатности;
- модернизација и развој пољопривреде и допунских активности (микробизнис и др.) развијати у функцији задржавања контингента радне снаге на пољопривредним газдинствима (фармерско сточарство, укрупњавање поседа, органска пољопривреда и др.).

- јачање привредне и друге сарадње са центрима регионалног окружења;
- лоцирање специјализованих мањих привредних зона у сеоским насељима повољних локационих погодности, а у складу са развојним интересима приватних предузетника;
- обезбеђивање инфраструктурно опремљених локација, са решеним имовинско-правним односима земљишта, ради могућности убрзаних инвестиција у производне и услужне делатности.

Основни подаци о броју становника, броју насеља и величини насеља

Површина у км ²	Бр. становника Попис 2011.	Број насељених места	Општински центар	Сеоска насеља	Просечан број ст. по насељу	Број насеља на 100 км ²	Број становника на 1 км ²
370	5091	35	1	34	145	9,46	14

Извор – Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. године - Упоредни преглед броја становника по пописним годинама, књига 20

3.3. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Развој јавних служби одвијаће се у складу са постојећом мрежом објеката, у зависности од будућих потреба заједница насеља и у складу са новим улагањима, са циљем даљег развоја центара у мрежи насеља општине. Поред општинског центра, приоритет у том смислу има секундарни центар општине и центри заједнице насеља. Лоцирање објеката јавних служби на нивоу општине одвијаће се са циљем обезбеђења квалитетнијих услова за живот и задржавања становништва у руралном подручју.

Образовање и васпитање

Анализа и оцена стања

Образовање је један од најбитнијих сегмената друштва. У школама и осталим институцијама образовно типа се не стичу само стручне компетенције, већ се кроз педагошко стручни рад утиче и на психофизички развој деце и омладине и врши својеврсна припрема за рад и допринос друштву у коме живе. Модернизација и трансформација образовања је претпоставка целокупног друштвено-економског развоја друштва.

Систем васпитања и образовања у општини Трговиште обухвата:

1. Предшколско васпитање и образовање;
2. Основно образовање;
3. Средње и усмерено образовање.

Модернизација и трансформација образовања је претпоставка целокупног друштвено-економског развоја Србије. Улагање у образовање има инвестициони карактер и део је укупне развојне политике друштва.

1. **Предшколско васпитање** и образовање је најнеразвијенији облик васпитно-образовне делатности у општини.

У општини Трговиште постоји предшколска установа „Полетарац“. У оквиру предшколске установе и у просторијама основних школа организована су истурена одељења ове предшколске установе и то у школама:

- Основна школа „Бранко Радичевић“ - Трговиште;
- Основна школа „Бора Станковић“ – Ново Село;
- Основна школа „Вук Караџић“ – Доњи Стајевац;
- Основна школа „Жарко Зрењанин-Уча“ – Радовница.

2. **Основно образовање** представља најраспрострањенији вид васпитно-образовне делатности у општини. Размештај основних школа углавном одговара размештају становништва.

Велики преоблем представљају сеоске основне школе, које располажу релативно великим простором у односу на број ученика, али које су уз слабу приступачност, неопремљене потребним училима.

Најтеже је решиво питање истурених одељења у брдско-планинским селима за ниже разреде основне школе, јер се постојеће одељења гасе због недовољног броја ученика и неповољних услова за живот учитеља. Ово ће се питање решити само окупљањем у селима довољног броја млађег становништва што се може очекивати само по пресељењу у нова урбанизована насеља или њима приступачним селима.

Мрежа основних школа у општини Трговиште:

- Основна школа „Бранко Радичевић“ - Трговиште;
- Основна школа „Бора Станковић“ – Ново Село;
- Основна школа „Вук Караџић“ – Доњи Стајевац;
- Основна школа „Жарко Зрењанин-Уча“ – Радовница.

Централна школа „Жарко Зрењанин-Уча“ – Радовница има следећа истурена одељења:

- Истурено одељење Црвени Град;
- Истурено одељење Црна Река;
- Истурено одељење Пролесје;
- Истурено одељење Метежевци;
- Истурено одељење Горњи Стајевац;
- Истурено одељење Бабина Пољана.

3. **Средње образовање** је заступљено у виду једне стручне школе. Средња стручна школа “Милутин Бојић” основана је 1979. године у Трговишту. У почетку је школа радила као истурено одељење Образовног центра “Владимир Вујовић – Вујо”.

Рад школе је од великог значаја за Трговиште и зато се остварују велики напори за постизање што бољих услова за рад у школи. Велики напори се улажу како би ученици по завршетку школовања остали у општини Трговиште.

Средња школа из Трговишта располаже са 8 учионица од којих је једна посебно опремљена рачунарима и њој се одвија настава из стручних предмета. На другом спрату школе налази се медијатека, опремљена рачунарима повезаним на интернет, у којој ученици могу да проводе слободно време. За потребе предмета физичке културе користе се отворени мини терени за фудбал и кошарку, спортска хала и балон сала који се налазе у близини школе. Школа образује ученике у подручју рада: економија, право и администрација и трговина, угоститељство и туризам. Школовање је у трајању од 3 и 4 године.

4. Више и високо образовање

У општини Трговиште не постоје објекти вишег и високог образовања.

Потенцијали и ограничења

У домену предшколског васпитања и образовања погодност је примена концепта интегрисане бриге о деци (нега, социјална и здравствена заштита, васпитање и образовање), ниске цене за дневни боравак, бесплатан припремни програм годину дана пред полазак у школу. Започиње и процес трансформације и прилагођавања мреже објеката и услуга предшколског васпитања и образовања потребама запослених родитеља и могућностима локалне заједнице, као и укључивање приватног сектора у пружање услуга.

Потенцијал за развој припремног предшколског образовања за децу узраста 5-7 година јесте постојеће мрежа основних школа и издвојених одељења. Већа доступност

припремног предшколског образовања може се остварити организовањем специјализованог и субвенционираниг превоза на подручју општине, који би користила деца предшколског и основно-образовног узраста. Ограничење представља непостојање организованих облика рада за децу са посебним потребама. Не постоји организован специјализован превоз предшколске деце и деце са посебним потребама до објекта предшколског васпитања и образовања.

У домену основног образовања и васпитања потенцијал представља рационализација, повећање доступности и квалитета наставног процеса постојеће децентрализоване и дисперговане мреже. Мрежа објеката основног образовања и васпитања омогућава висок ниво доступности, али дистрибуција школског простора не одговара потребама. Постоји вишак школског простора на руралном подручју. Предуслов за задржавање објеката осмозразредних школа у функцији јесте санација, модернизација и опремање. Недовољна и неадекватна је опремљеност већине школа наставним средствима, училима и намештајем.

Средња школа је организована у виду једне средње стручне школе. Потенцијал у средњешколском образовању представља редефинисање и усклађивање образовних профила са структуром и потребама привреде на локалном и регионалном нивоу, нови начин финансирања и повезивање са привредом.

Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима (специјалне наставне просторије, школске радионице, библиотеке и интернет учионице, трпезарије и ресторани, физкултурна сала, спортски терени и остале пратеће услуге).

Циљеви развоја у образовању и васпитању су:

- развој одрживе мреже објеката предшколских установа и повећање понуде посебних програма и услуга дечјих вртића, у складу са потребама деце узраста до 6 година и породице;
- уједначавање услова, квалитета и доступности основног образовања и васпитања на подручју општине;
- развој посебних програма прилагођених потребама предшколског и основног образовања деце и ученика са посебним потребама;
- развој специфичних програма прилагођених потребама предшколског и основног образовања различитих етничких група;
- повећање квалитета, ефективности и доступности средњег и стручног образовања;
- рационализација мреже и прилагођавање програма средњих школа потребама локалне и регионалне привреде, локалне заједнице и тржишта рада;
- развој отвореног и флексибилног система образовања младих и одраслих.

Установе културе

Анализа и оцена стања

Културне активности у општини Трговиште креира Дом Културе чије је седиште у општинском центру. Дом културе изграђен је 1981. године и у њему је запошљено 12 радника који опслужују око 2000 корисника. У склопу објекта налази се биоскопска сала са 270 седишта, библиотека са преко 15000 књига.

У оквиру објекта налазе се и просторије Удружења пензионера.

Народна библиотека “Антоније Поповић” у Трговишту основана је 1961. године. Зграда у којој се сада налази изграђена је 1981. године, као Дом културе у чијем склопу су библиотека, биоскоп и просторије предвиђене за друге садржаје.

Поред основних делатности којима се бави, библиотека понекад организује културна дешавања. Дигитализација је у 21. веку донела нове невоље у раду библиотека, све мање се читају папирне књиге. И поред тога, ова установа у Трговишту има солидан фонд књига, који броји негде око 27 000 наслова.

Она се састоји из 3 дела: **Одељења за одрасле, Дечјег одељења и Завичајног кутка.**

Потенцијали и ограничења

Потенцијал за развој културе на маргинализованим и руралним подручјима јесте примена интегрисаних програма културе, образовања, здравствене заштите, спорта и др. Могуће решење изградња типских мултифункционалних објеката (месне канцеларије, библиотека, амбуланта, пошта и сл.) у центрима свих нивоа. Ефекти изградње оваквих објеката су вишеструки, а један од најважнијих је то што омогућава везивање младих људи за своју месну заједницу, чиме се спречава демографско пражњење села.

За развој културе и мреже објеката културе недостаје адекватна институционална, програмска и финансијска подршка.

Циљеви развоја у култури су:

- равномернији културни развој економски недовољно развијених подручја општине;
- развој пројеката и програма који доприносе очувању културног диверзитета и међукултурном дијалогу;
- унапређење, модернизација, диверзификација и децентрализација установа културе;
- подизање нивоа учешћа грађана у културним активностима и повећање доступности културних садржаја свим корисницима, нарочито осетљивим групама (средњошколска омладина, млади из сиромашних породица и мањинских етничких група) и корисницима на руралном подручју.

Физичка култура и спорт

Анализа и оцена стања

Општина Трговиште не располаже развијениом мрежом спортско-рекреативних објеката и отворених спортских терена.

У насељу Трговиште спортске активности се одвијају кроз рад фудбалског клуба „Пчиња“, који ангажује 32 фудбалера и Фудбалског савеза општине Трговиште. Клуб има фудбалско игралиште површине око 8900 м², са свлачионицама површине 35м² и трибинама капацитета око 1000 гледалаца. Опремљеност фудбалског игралишта није задовољавајућа. За спортске манифестације у затвореном простору користи се спортска хала Основне школе „Бранко Радичевић“ у Трговишту.

У општини Трговиште постоје и спортски терени уз основне и средње школе.

Циљеви развоја у физичкој култури и спорту су:

- развој децентрализоване мреже објеката и услуга спорта, активне и организоване рекреације, различитог ранга, који функционално и садржајно задовољавају потребе свих категорија становника;
- стварање услова за омасовљење, већу доступност објеката и развој спортско-рекреативне инфраструктуре за рекреативно бављење спортовима.

Јавни сервиси

Анализа и оцена стања

Размештај и доступност месних канцеларија на територији општине Трговиште су прилично уједначени. Месне канцеларије налазе се у 5 месних заједница у Новом Селу, Шајинцу, Трговишту, Доњем Стајевцу и Радовници.

Ради приближавања јавне управе грађанима и задовољења потреба и интереса локалног становништва на руралном подручју, месним канцеларијама могу да се повере одређени послови из надлежности скупштине општине, и да се организује обављање појединих послова ради лакшег остваривања права грађана.

Такође, неопходно је формирати канцеларију за младе која ће организовати активности и програме за квалитетно провођење слободног времена (образовне, спортске, културне, еколошке, хуманитарне, истраживачке и др.).

Невладине организације - удружење грађана

У општини Трговиште постоји 9 организација цивилног друштва:

1. Ловачко удружење „Пчиња“;
2. Омладинско удружење Трговиште;
3. Организација резервних војних старешина Трговиште;
4. Савез удружења бораца народно-ослободилачких ратова општине Трговиште;
5. Удружење грађана „Покрет за Трговиште“;
6. Удружење за заштиту животне средине општине Трговиште;
7. Удружење особа са инвалидитетом Трговиште;
8. Удружење пензионера општине Трговиште;
9. Црвени крст Србије-црвени крст Трговиште.

Банке

На подручју општине Трговиште послује Банка Поштанска штедионица.

Информисање

Развијен и заокружен систем информисања представља један од приоритета, имајући у виду трендове и потребе модерног друштва, у коме транспарентност, право на слободу мисли и говора, објективност и независност у раду медија, јесу нека од основних начела.

На подручју општине Трговиште не постоји мрежа локалних средстава информисања у виду радио и телевизијске станице.

Полицијске станице

МУП Републике Србије – Полицијска станица Трговиште.

Здравствена заштита

Анализа и оцена стања

Дом Здравља у Трговишту послује у саставу Медицинског центра Врање. Здравствена заштита општине Трговиште заступљена је преко Дома Здравља Трговиште и мреже од 6 амбуланти и 2 здравствене станице у насељима Ново Село, Црновце, Широка Планина, Сурлица, Лесница, НовиГлог, Радовница и Доњи Стајевац. Дом Здравља у Трговишту послује у саставу Медицинског центра Врање.

Дом Здравља и сеоске амбуланте карактерише дотрајалост, неодговарајућа опремљеност, дефицит стручних кадрова.

Циљеви развоја у здравственој заштити су:

- рехабилитација постојеће мреже објеката, повећање квалитета и доступности услуга примарне здравствене заштите;
- интегрисано пружање услуга здравствене и социјалне заштите;
- развој приватне лекарске праксе и укључивање невладиног сектора у систем здравствене заштите;
- диверзификација и развој нових услуга специјализованих установа здравствене заштите.

Социјална заштита

Анализа и оцена стања

Носилац и реализатор активности из делокруга социјалне заштите у општини Трговиште је Центар за социјални рад. У центру је запошљено 6 радника, оспособљених за рад на заштити малолетних и пунолетних лица.

Социјална политика треба да обезбеди заштиту свим члановима друштва, да промовише једнакост и обезбеђује укљученост појединаца и група у све сфере друштвеног живота. Сврха услуга социјалне заштите је јачање социјалне укључености

кроз обезбеђење што самосталнијег живота појединаца и породица унутар заједнице. У том циљу се обезбеђују услуге заштите деце, социјално угроженог становништва, особа са инвалидитетом и осталих маргинализованих група.

Ове услуге се дефинишу локално, како би се што више изашло у сусрет локалним потребама и истовремено обезбедила диверзификованост и креативност унутар државог оквира. Друштво треба, регулаторном политиком и скупом мера, да делује превентивно на појаве потенцијалних проблема.

Решавање многих проблема из области социјалне политике, могуће је једино постићи кроз партнерство републичких и локалних власти с невладиним сектором. Напори републичких и локалних власти и цивилног сектора морају бити усмерени ка решавању основних животних потреба грађана као што је могућност запошљавања, одговарајући стамбени простор комунално уређен и адекватна социјална и здравствена заштита. Ово се може постићи ефикаснијом применом постојећих и дефинисањем нових програма, мера и активности директно усмерених на социјалне категорије и то децу, старе, особе са инвалидитетом, избеглице, интерно расељена лица, роме и остало социјално угрожено становништво.

Постојећи систем социјалне заштите не омогућава грађанима коришћење услуга у акутним кризним ситуацијама које захтевају неодложну интервенцију. Услуге које организује невладин сектор у социјалној заштити нису довољно развијене и искоришћене док приватан сектор још увек није укључен у пружању услуга социјалне заштите.

Потенцијали и ограничења

Потенцијал представља формирање заједничких мобилних тимова здравствене и социјалне заштите, у сарадњи са општинском управом, као и развој иновативних и алтернативних програма социјалне заштите за децу, омладину и старе. Потенцијал представља и укључивање невладиног сектора у пружање социјалне помоћи, као и учешће локалне заједнице у програмима надлежног министарства, UNDP и тд. Развијена мрежа објеката социјалне заштите не остварује ефикасну и квалитетну социјалну заштиту становништва. У пружање услуга социјалне заштите нису укључени различити актери (хранитељске породице, невладин и приватан сектор).

Циљеви развоја социјалне заштите су:

- развој интегралне социјалне заштите ради очувања и побољшања квалитета живота осетљивих и маргинализованих појединаца и група, оспособљавања за продуктиван живот у заједници и предупређења зависности од социјалних служби;
- унапређења квалитета и разноврсности услуга и садржаја у постојећим установама социјалне заштите;
- развој мреже услуга које су усаглашене са потребама корисника, подржавају живот у заједници и обезбеђују неодложну заштиту корисника;
- укључивање различитих социјалних актера, у првом реду приватног и невладиног сектора у пружање услуга социјалне заштите, и обезбеђење партиципације корисника у доношење одлука о начину задовољавања њихових потреба.

Верски објекти

На територији општине Трговиште постоји велики број верских објеката, 15 цркава и један манастир.

Најистакнутије су:

- Православна црква у Доњој Трници:

Успење Пресвете Богородице;

- Православна црква у Доњој Трници:

Свети Архангел Гаврило;

- Православна црква у Трговишту:

Свети отац Николај;

- Православна црква у Зладовцу:
Света Тројица;
- Православна црква у Владовцу:
Обретење главе Светог Јована Крститеља;
- Православна црква у Думбији:
Православна црква Светог Николе;
- Православна црква у Доњем Козјем Долу:
Преображање Господње;
- Православна црква у Новом Селу:
Усековење главе Светог Јована Крститеља.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Општина Трговиште се по свим економским критеријумима сврстава у једну од најнеразвијених пограничних општина у Србији. Економски положај становника је веома лош. Према степену развијености јединица локалних самоуправа, Општина Трговиште припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Остварени национални доходак и висина инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека и не достиже ни 1/3 просека националног дохотка по становнику Србије. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски и социјални проблеми.

Укупан број запослених у општини је у сталном паду.

Квалификациона структура незапослених лица је неповољна. Већина њих су неквалификовани, са само основном школом. Удео лица са завршеном средњом школом је око 50%.

Главне привредне активности везују се за валоризацију природних ресурса којима ова општина обилује. Тако су на првом месту заступљени пољопривреда (ратарство и сточарство) и шумарство. Највећи део становништва живи од сточарства, произведених повртарских вишкова, сакупљања плодова и продаје дрвета.

ПРИВРЕДА

По свим економским критеријумима општина Трговиште се сврстава у једну од најнеразвијених пограничних општина у Србији. Према степену развијености јединица локалних самоуправа, Општина Трговиште припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености испод 60 % републичког просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013.г. "Службени гласник РС", бр.62/2013). Остварени национални доходак и висина инвестиција по глави становника у општини је далеко испод републичког просека и не достиже ни 1/3 просека НД по Становнику Србије. Основна карактеристика општине је вишедеценијска неразвијеност, појава новог транзиционог сиромаштва, интензивно демографско пражњење, кумулирани економски социјални и проблеми. Некада у структури индустрије било је заступљено пет грана: индустрија обуће, дрвна, текстилна, прехранбена и хемијска, од четири индустријска предузећа два се налазе у седишту општине (производно - прометно предузеће "Пчиња" и погон "Коштане" из Врања). Два индустријска капацитета изграђена су у сеоским насељима ("Јумко" - В погон у Радовници и "Симпо" - В погон у Доњем Стајевцу).

Дугогодишња привредна криза у Србији нарочито је погодила индустрију. Индустриска предузећа у општини Трговиште такође су била погођена свим елементима кризе (смањење тражње, проблем обртних средстава, инфлација, технолошко заостајање) и посебно, као неразвијено подручје, одливом квалификоване радне снаге. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој граци је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим изостанка иновација у производњи, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама. Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду и кроз ангажовање мање квалификоване радне снаге. Општина Трговиште припада тржишном мешовитом типу пољопривредне производње, која је ниско радно интензивна, средње продуктивна и средње тржишна са превагом сточарске сточарске производње. Сеоско Становништво је ослоњено на примарну пољопривредну производњу без прераде и финализације производа у оквиру својих домаћинстава.

Подаци Агенције за привредне регистре показују да су у општини Трговиште у 2012.г. активна 42 привредна друштва и 158 предузетника. Од укупно 42 предузећа на територији општине, најмање је великих предузећа, док су најбројнија микро-предузећа, тј. она која запошљавају 1-5 радника. Главне активности привредних субјеката везане су за валоризацију природних ресурса којима ова општина обилује.

Просечна бруто зарада у општини Трговиште је испод републичког просека (30%).

Просечна бруто зарада у општини за период јануар-август 2013 износи 40316 динара. Висина зарада у директно је вези са економским кретањима у општини. Према висини остварене просечне нето зараде општина Трговиште налази се међу најниже ранжираним општинама (152 место у 2011.г., 155 место 2012.г. и 158 место 2013.г. од укупно 173 општина у Србији). Тенденција сталног пораста броја незапослених лица као производ приватизације и реструктурирања привредних субјеката значајно утиче на висину остварених зарада. У периоду од 2005-2012 број запослених се смањио за 18.67%. Према подацима РСЗ из марта 2013 од укупног броја запослених у општини 45.29 % ради у привреди, 45.57% у јавном сектору, док је у сектору услуга запослено 9.14%

Ниска стопа запошљавања је један од најзначајнијих узрока депопулације општине. Мали број запослених становника је резултат. Малог броја активних Индустриских капацитета. Релативно високо учешће пољопривредне производње у структури народног дохотка по секторима није последица развијености ове делатности, већ неразвијености других привредних активности/грана. Општина има висок степен незапослености. Стопа незапослености у општини 2011 износила је 32,12% Овако висока стопа незапослености која је скоро 2 пута већа од укупне стопе незапослености у Србији драстично утиче на економско заостајање општине. Све ово указује на потребу преузимања хитних мера за стварање нових и очување постојећих радних места што није лако у изузетно конкурентном свету. Значајнија је чињеница да су млади највише погођени и њихов Ниво незапослености премашује 60%, жене су више погођене незапосленошћу у односу на мушкарце.

У односу на укупан број незапослених учешће жена од 20 до 54 година износи забрињавај себно је наглашен проблем запошљавања домаћица, пољопривредница и младих жена. Основни проблеми у запошљавању жена су неадекватна квалификациона структура, дискриминација по старости, већа него за мушкарце, притисци ради одлагања закључења брака и родитељства и друго. Препреке у samozapoшљавању су недостатак почетног капитала, несигурност економског окружења кредитна неспособност, недостатак власништва над некретнинама, недостатак знања за предузетништво, недостатак самопоуздања и подршке. Квалитет понуде радне снаге услед нижег степена образованости и ниских компетенција радно-способног становништва је на критичном нивоу. Сиромаштво изазвано демографским и привредним падом, са растућим

социјалним последицама и ниским животним стандардом становништва нарочито је распрострањено у руралним подручјима где су и највише стопе незапослености.

Повољни услови за поједине врсте пољопривредне производње пружају солидну сировинску базу за развој прерађивачке индустрије. Међутим, на територији општине Трговиште се не врши прерада примарних пољопривредних производа. Производно - прометно предузеће "Пчиња" које се бавило производњом и прерадом након неуспешних приватизација од 15 априла 2011 је у стечају. Оно се налази се у самој варошици Трговиште, лоцирано у централном делу насеља, на десној обали реке Трипушнице на површини од 6.624 m². Некада је у свом саставу имала четири радне јединице различитог профила (паковање и дорада кафе, зрнастих и прашкастих производа, производња хлеба, производња пастрмке...). Стављањем овог предузећа у функцију које је некада запошљавало преко 200 радника значајно би се одразило на локалну економију.

Пољопривреда

Плодно земљиште, повољна клима и дуга традиција у пољопривредној производњи чине пољопривреду једном од најважнијих привредних грана у општини Трговиште. Од укупног броја становника општине, пољопривредно становништво чини 29,40% , од чега је 1496 активних пољопривредника, што је 53,87 % од укупног броја економски активног становништва. Такође је индикативан податак који говори да се, поред активних пољопривредника, пољопривредном производњом за своје потребе, баве и готово сви остали становници општине. Међутим број становника који се активно бави пољопривредном производњом се смањује превасходно због одласка младих са села.

На 56,2% територије општине (20793 ha) простиру се пољопривредне површине, од чега 27% заузимају ораничне површине, док је под ливадама и пашњацима 62,28%. Евидентно је смањење ораничних површина, на рачун повећања површина под пашњацима и ливада, што је последица беле куге и старења села.

Аграрна структура подручја је јако уситњена, јер се газдинства са више од 3 ha укупно коришћене обрадиве површине ретко срећу, чак и у планинским крајевима. Динамични процеси деаграризације становништва нису у претходном периоду искоришћени за побољшање/поларизацију аграрне структуре приватних газдинстава, која данас, генерално, најчешће нису у стању да обезбеде својим власницима нужни минимум новчаних прихода за подмиривање егзистенцијалних потреба, а још мање средстава за инвестирање у развој и укрупњавање пољопривредне производње. Проблем није у малом броју становништва које се бави пољопривредном производњом, већ у преовлађивању пољопривредника у поодмаклим годинама старости, који већином нису мотивисани за улагања у развој и унапређење пољопривредне производње. Из ових разлога евидентно је смањење ораничних површина, на рачун повећања површина под пашњацима и ливадама.

Општи подаци о пољопривредним газдинствима

Коришћено пољопривредно земљиште	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци
5359 ha	1445 ha	400 ha	0	3338 ha

Општине и региони у Републици Србији 2021.

Главна пољопривредна грана, у општини Трговиште, је сточарство, у којој има највише могућности да се остваре приходи од произведених вишкова. Сточарство, нарочито козарство, овчарство и живинарство, развијено је на целој територији општине

нарочито у планинским пределима. Поред сточарства, ратарство се јавља као једна од грана чији се убрзани развој, уз одређена улагања, може очекивати у будућности. Доказ све веће заинтересованости становништва за бављење ратарством, је појава пластеничке производње и традиционално произведени вишкови кромпира. Воћарство и виноградарство су маргинални у пољопривредној производњи, упркос повољним природним условима.

Основна планска опредељења

Како је пољопривреда управо најважнија компаративна предност Општине, а будућност пољопривреде у повртарској и сточарској производњи првенствено (говедарство, овчарство, козарство), њеном развоју се даје најважнија улога и кроз пратећу прехранбену индустрију. Изградњом објеката компатибилних пољопривредном земљишту, прерада пољопривредних производа ће се развијати у следећим правцима:

- основна прехранбена индустрија;
- прехранбена индустрија с вишим степеном финализације (нпр. производња смрзнуте хране); и
- развој воћарства, повртарства и производња кромпира за које постоје погодни терени и климатски услови, са тржишном оријентацијом;
- развој делатности као што су сакупљање шумских плодова и лековитог биља, производња меда и домаћа радиност;
- повећање и осавремењавање сточарске производње првенствено овчарство и говедарство у оквиру којег су у предходном периоду остваривани значајни тржишни вишкови и за коју постоје најповољнији услови.
- прерада производа кроз мала породична газдинства (производња и прерада меса, млека, шумских плодова, поврћа и брашна).
- Планско опредељење је стварање услова да рурални простор општине буде искључиво у функцији производње здравствено безбедоносне хране високог билошког квалитета и дефинисаног географског порекла („Пчињски“, „Козјачки“ и сл.) при чему је најважније следеће:
 - тежиште развоја пољопривреде на производњи и преради типичних, специфичних култура (еко производа, пчињског сира, пчињске овце, козе и сл.);
 - изградња малих погона - прерада пољопривредних производа;
 - изградња откупних станица за пољопривредне производе, посебно сточарске (сточне и млечне), лековито биље, гљиве и друге шумске плодове и др.;
 - подршка малим и средњим производним, прерађивачким и услужним предузећима (кланице, млекаре, сушаре, ветеринарске амбуланте, пољопривредне апотеке и сл.);

У остварењу планских опредељења инсистирати на укрупњавању поседа пољопривредног домаћинства, на његовом повезивању/удруживању у прихватљиве облике задруга, повећању нивоа образованости и стручности носиоца газдинства, доступности свих служби за помоћ пољопривредницима на стварању препознатљивих локалних производа и њиховом организованом наступу и промоцији на другим тржиштима.

Дугорочна планска опредељења:

- **Развој мултифункционалне пољопривреде у циљу стварања брэнда “Пчињски”.** Препознатљивост производње подразумевала би и производњу амбалаже од дрвета (гајбе, качице, сандуци, бурад). У општем циљу се истиче и изградња етно села са доминантном „пчињском“ сценографијом и аутентична гастрономска понуда која омогућава јединствен доживљај руралног искуства, одмарања, рекреације и забаве, као и промотивне кампање квалитетних/локалних производа (нпр. дани пчињских специјалитета, и сл).

- **Производња и промет еколошке хране и хране дефинисаног географског порекла.** Користећи највећу предност простора, која се одражава у очуваном стању животне средине, улагати напоре у развој еколошке пољопривреде (органске или биолошке), која под строгим надзором производње и без примене минералних ђубрива, пестицида,
- хормона и других агрохемикалија може постићи добре економске резултате. Интегрални део овог програма мора бити и програм за прераду млека и производњу Пчињског сира (како овчијег, тако и козијег).
- **Програм сакупљања и дораде шумских плодова, ароматичног, лековитог биља и печурака.** Сврха програма је адекватан развој откупних и складишних простора пољопривредних производа, шумских плодова, дивљег и питомог воћа и лековитог биља. У реализацији програма означити најзначајнија станишта, предвидети гајење на неискоришћеним пољопривредних површинама и формирање мини сушара, са циљем откупа, пастеризације, сушења и паковања.
- **Оспособљавање пољопривредника за задружне, привредне и остале облике удруживања.** Циљ програма је пословно и струковно повезивање (задружно повезивање породичних газдинстава и оснивање сеоских струковних удружења), успешно вођење пословања мањег опсега и успостављање партнерства с другим привредним факторима и управним службама.
- **Подршка реформи катастра и земљишних књига.** Сврха програма је успостављање правне сигурности власништва над некретнинама осигурањем тачне, поуздане и ажурне катастарске евиденције засноване на стварном стању и усклађене са земљишним књигама.

Шумарство

Општина Трговиште је великим делом покривена шумама, 17 000 ha, структуре буква, храст, бор и др. што је основна претпоставка за развој шумарства као привредне гране.

Газдовање шумама обухвата радове на гајењу, обнављању и заштити шума:

- планску санитарну сечу стабала и узгојне радове за шумске састојине (чишћење, прореде састојина и друге радове);
- извођење радова на основу усвојених посебних основа газдовања шумама.

Основна планска решења у погледу заштите и коришћења шумског земљишта су:

- одржавање и селективно пошумљавање постојећег шумског комплекса у оквиру ловишта; и
 - пошумљавање у оквиру постојећих шумских комплекса на територији општине и проширење шуме новим засадама.
- Поред одржавања и селективног пошумљавања постојећих шумских комплекса потребно је планским мерама подржати активности на њиховом вишенаменском коришћењу (излетнички туризам, споредни шумски производи и др.).
- При планском коришћењу, нези и заштити постојећих биће спроведени радови на формирању нових површина под шумама, и то:
- формирање нових шумских површина на необраслом шумском земљишту, необрађених и деградираних површина, као и земљиштима непогодним за пољопривредну производњу користећи аутохтоне лишћарске врсте;
 - формирање заштитног зеленила у оквиру линије експропријације уз путеве ради заштите од ветра, наноса снега и стварања вегетацијских коридора.
 - заштитно зеленило формирати у виду група аутохтоних лишћара и шибља на међусобном растојању које зависи од ранга саобраћајнице, односно брзине одвијања саобраћаја;
 - - формирање мањих површина под заштитним зеленилом око радних комплекса у атару насеља; и

– формирање зелених површина свих категорија у грађевинском рејону насеља која су у обухвату просторног плана, посебно зелених површина јавног коришћења и заштитног зеленила.

Индустрија

Некада у структури индустрије било је заступљено пет грана: индустрија обуће, дрвна, текстилна, прехранбена и хемијска. Од четири индустријска предузећа два се налазе у седишту општине (производно-прометно предузеће "Пчиња" и погон "Коштана" из Врања). Два индустријска капацитета изграђена су у сеоским насељима ("Јумко"-В погон у Радовници и "Симпо" - В погон у Доњем Стајевцу). Дугогодишња привредна криза у Србији нарочито је погодила индустрију. Индустријска предузећа у општини Трговиште такође су била погођена свим елементима кризе (смањење тражње, проблем обртних средстава, инфлација, технолошко заостајање) и посебно, као неразвијено подручје, одливом квалификоване радне снаге. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Разлози за овакво стање су многобројни, почев од лоше економске политике на свим нивоима, затим изостанка иновација у производњи, непостојања повољних кредита, спорој приватизацији и спорим институционалним реформама.

Пораст запослености у ванпривредним делатностима (јавни сектор) представља додатно оптерећење за развој и раст економије Општине. Раст броја лица која самостално обављају делатност (најчешће у приватним радњама) и развој сектора малих и средњих предузећа није био довољно висок да абсорбује значајан број незапослених, настао престанком рада већих предузећа.

Регистрована запосленост (стање 2020.)

Укупан број запослених	Од тога:		Учешће запослених старости 15-29 година у укупној запослености, у %	Број запослених на 1000 становника
	мушкарци	жене		
1559	1005	554	19,8	348

Општине и региони у Републици Србији 2021

Просечне зараде по запосленом (стање 2020.)

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Република Србија	46097	47893	49650	54919	60073
Општина Трговиште	27657	25309	40986	43405	46988

Општине и региони у Републици Србији 2021.

Ниска стопа запошљавања је један од најзначајнијих узрока депопулације општине. Мали број запослених становника је резултат малог броја активних индустријских капацитета. Релативно високо учешће пољопривредне производње у структури народног дохотка по секторима није последица развијености ове делатности, већ неразвијености других привредних активности/грانا. Општина има висок степен незапослености. Стопа незапослености у општини 2011. износила је 32.12%. Овако висока стопа незапослености која је скоро 2 пута већа од укупне стопе незапослености у Србији драстично утиче на економско заостајање општине. Све ово указује на потребу преузимања хитних мера за стварање нових и очување постојећих радних места што није лако у изузетно конкурентном свету. Значајнија је чињеница да су млади највише погођени и њихов ниво незапослености премашује 60%. Жене су више погођене

незапосленосту у односу на мушкарце. односу на укупан број незапослених учешће жена од 20 до 54 година износи забрињавајућих 60.94%. Посебно је наглашен проблем запошљавања домаћица, пољопривредница и младих жена. Основни проблеми у запошљавању жена су неадекватна квалификациона структура, дискриминација по старости већа него за мушкарце, притисци ради одлагања закључења брака и родитељства и друго. Препреке у samozapošljavanju су недостатак почетног капитала, несигурност економског окружења, кредитна неспособност, недостатак власништва над некретностима, недостатак знања и вештина за предузетништво, недостатак самопоуздања и подршке. Квалитет понуде радне снаге услед нижег степена образованости и ниских компетенција радно-способног становништва је на критичном нивоу. Сиромаштво изазвано демографским и привредним падом, са растућим социјалним последицама и ниским животним стандардом становништва нарочито је распрострањено у руралним подручјима где су и највише стопе незапослености.

Повољни услови за поједине врсте пољопривредне производње пружају солидну сировинску базу за развој прерађивачке индустрије. Међутим, на територији општине Трговиште се не врши прерада примарних пољопривредних производа. Производно-прометно предузеће "Пчиња" које се бавило прерадом након неуспешних приватизација од 15 априла 2011 је у стечају. Оно се налази се у самој варошици Трговиште, лоцирано у централном делу насеља, на десној обали реке Трипушнице, на површини од 6.624 m². Некада је у свом саставу имала четири радне јединице различитог профила (паковање и дорада кафе, зрнастих и прашкастих производа, производња хлеба, производња пастрмке...). Стављањем овог предузећа у функцију које је некада запошљавало преко 200 радника значајно би се одразило на локалну економију.

Развој привредно-радних зона

Значај привредно-радних зона за економски развој је вишеструк. Њихово унапређење је доминантно условљено како проширењем расположивог простора, тако и инфраструктурним унапређењем. Заинтересованост инвеститора за неку инвестициону локацију подразумева постојање комплетне инфраструктуре са решеним свим имовинско-правно-урбанистичким питањима. Наведени предуслови у комбинацији са одговорним и проактивним приступом локалне самоуправе која реалаксира постојеће процедуре и дефинише пакет инвестиционих подстицаја, одређују инвестициони амбијент и доприносе свеукупном социо-економском развоју. Са просторно - урбанистичког становишта реч је о јасно дефинисаним заокруженим целинама, чија је просторна дислокација у складу са правилима уређења простора, имајући у виду економске ефекте али и заштиту животне средине.

Са економског становишта ове зоне омогућују концентрацију капитала, тј. привредних субјеката који у инфраструктурно заокруженом простору имају могућности за несметано пословање. То доводи до раста инвестиција, пораста запослености и сходно томе раста прихода локалне самоуправе. Могућа институционализација ових зона подразумева одређене облике повезивања привредних субјеката, тј. заједничко управљање оваквим зонама и реализацију заједничких функција од интереса за функционисање зона.

Концепт дугорочног економског развоја усмерава се на:

- ослањање на присуство локалних ресурса (шумско богатство, радну снагу, незагађена животна средина, климатски услови, земљиште);
- повезивање и допуњавање примарне производње (прерађивачких капацитета) са терцијарним и услужним сектором у већ постојећим привредно-радним зонама; и
- диверзификацију производње и услуга у складу са расположивим могућностима и потребама (тржишта, друштвене рационалности, еколошких и других захтева).

Сагласно развојној концепцији, наведеним потенцијалима и ограничењима, стратешки циљ је отварање нових радних места, стварање просторних услова за

профитабилну структуру привреде и тиме подизање стандарда грађана. Резултат тога је отварање малих, флексибилних капацитета, користећи расположиве ресурсе, који ће поред економско - тржишне оправданости задовољити и еколошки принцип.

У просторној структури привредно-радних зона општине, имајући у виду локацију изграђених капацитета и целокупну инфраструктуру, издвајају се следеће привредно-радне зоне:

ПОТЕНЦИЈАЛНЕ ПРИВРЕДНО – РАДНЕ ЗОНЕ

1. Привредно-радна зона у Трговишту - планирана (ПДР индустријске зоне Трговиште)

Потенцијали:

- у центру насеља, опремљена инфраструктуром;
- у капацитетима се обавља непотпуна привредна активност;
- постојеће делатности: текстилна (лака конфекција), производња обуће у два погона бивше “Коштане”, дрвопрерађивачка индустрија, трговачко - угоститељска делатност; и
- радна снага, вишегодишње искуство у раду у текстилној и индустрији обуће.

Ограничења:

- смањење запослености, миграција становништва;
- неадекватна инфраструктура (саобраћајна, комунална, ПТТ и електро мрежа);
- велика удаљеност од развијених средина;
- лоша приватизација, неискоришћеност једног дела приватизованих постојећих капацитета;
- незаинтересованост стратешких партнера за директне инвестиције.

Потребе:

- реконструкција и модернизација постојећих капацитета;
- допуна производног комплекса услужним; и
- изградња нових привредних капацитета.

2. Привредно – радна зона у насељу Доњи Стајевац

Потенцијали:

- 12км од центра Трговишта, опремљеност саобраћајном и комуналном инфраструктуром;
- квалификована радна снага;
- текстилна, трговачко - угоститељска и пољопривредна делатност, прехрамбена производња;
- земљорадничка задруга;
- постојећи производни капацитети;
- тражња за производима;
- могућност јачања веза са компаративним делатностима (пољопривреда, трговина, сеоски и ловни туризам).

Ограничења:

- непостојање јачих производних и услужних центара у заједници насеља, који би прерасли у нове привредно радне зоне;
- лоша саобраћајна и комунална инфраструктура;
- незаинтересованост стратешких партнера;
- миграција младих и образовних.

Потребе:

- проширење производног програма на кооперативном принципу кућне радиности;
- изградња капацитета за сушење и прераду воћа и лековитог биља; и

- унапређење нивоа знања у примени нових технологија, увођења стандарда и добре пољопривредне праксе, као и у продаји, маркетингу и управљању газдинствима.

3. Привредно – радна зона у насељу Радовница

Потенцијали:

- 20км од центра Трговишта, опремљеност саобраћајном и комуналном инфраструктуром;
- развијена дрвопрерађивачка делатност (производња дечјих креветића),
- вађење шљунка и песка, трговачко-угоститељска делатност, постојећи производни капацитети;
- тражња за производима;
- постојање сировинске базе;
- квалификована радна снага;
- услови за реконструкцију и модернизацију производних капацитета; и
- могућност јачања веза са компаративним делатностима (трговина, сеоски и ловни туризам).

Ограничења:

- непостојање јачих производних и услужних центара у заједници насеља, који би прерасли у нове привредно радне зоне;
- низак ниво саобраћајне и комуналне инфраструктуре;
- недовољан развој приватног предузетништва.

Потребе:

- изградња капацитета за сушење и прераду воћа и лековитог биља;
- изградња хладњача за воће;
- пословно повезивање са опремљеним мини стругарама у руралним срединама; и
- изградња прерађивачких капацитета за термичку прераду печурака.

ПОСТОЈЕЋЕ ПРИВРЕДНО – РАДНЕ ЗОНЕ

- 1. Привредно – радна зона у насељу Ново Село**
- 2. Привредно – радна зона у насељу Доња Трница**
- 3. Привредно – радна зона у насељу Радовница**
- 4. Привредно – радна зона у насељу Доњи Стајевац**

На локацијама постојећих привредно радних зона постоје већ изграђени објекти пословања. Постоји могућност проширења ових зона, због евентуалног повећања капацитета.

Планска концепција развоја и размештаја

Стратешки циљ реорганизације привреде је отварање нових радних места, стварање просторних услова за обликовање савремене структуре привреде, инфраструктурно опремање радних локалитета и тиме смањење миграције становништва и подизање стандарда становништва. Резултат представљају нове директне инвестиције, јачање конкурентности постојећих и будућих привредних друштава и оријентација привредне активности на најпрофитабилније секторе, пре свега извозно усмерене.

Остварење наведеног циља подразумева реализацију следећих планских решења:

- расположиви потенцијали и просторне погодности пружају могућност развоја постојећих привредно-радних зона и поспешивање развоја нових привредних делатности;

- уређење и управљање земљиштем у складу са захтевима формирања привредно-радних зона на адекватним локалитетима;
- формирање пословно - услужних центара.

Реализацијом планских решења ће се постићи подстицање предузетничке иницијативе и духа, остваривање вишег степена просторно-привредног повезивања, као и регионално повезивање са општинама у окружењу, али и општинама суседних држава.

Приликом обликовања будуће структуре привреде посебну пажњу усмерити на унапређење производних и других делатности увођењем савремених технологија, побољшање квалитета производа и услуга у циљу повећања конкурентности и успешнијег маркентишког наступа. Такође, максимално подстицати развој пољопривреде, не само кроз примарну производњу, већ кроз изградњу нових и развој и модернизацију постојећих прерађивачких капацитета (лековитог биља и шумских плодова, боровнице, печурака и др.).

Постојеће привредно - радне зоне ће се просторно проширити, уз изградњу и уређење инфраструктуре и примену мера заштите животне средине

Ослонац у развоју индустрије општине Трговиште су постојећи индустријски капацитети које очекује промена власништва од чије успешности ће битно зависити динамика раста индустријске производње.

Расположиви природни и други ресурси у области пољопривреде и то: развој сточарства, повртарства, производње кромпира и пчеларства, који могу бити добра основа за развој прехранбене индустрије што би имало повратне ефекте на развој примарне пољопривредне производње.

Прерада камена и експлоатација металичних и неметаличних сировина

На основу геолошке карте са утврђеним појавама минералних сировина општине Трговиште и досадашњег степена истражености на ширем подручју општине Трговиште издвојено је седам перспективних рудних поља.

Минералне сировине, чије је присуство установљено (олово, цинк, кварц, уранијум, злато) на подручју насеља Глог, Радовница и Пролесје, потребно је даље истражити ради утврђивања резерви и економске исплативости експлоатације. Неопходна су улагања у истраживачко-развојне активности, нарочито у истраживања минералних сировина (утврђивање резерви минералних сировина-олова, цинка, кварца и других и оправданости њихове експлоатације са економске и еколошке тачке гледишта). Од неметала на овом подручју утврђено је присуство цементних лапораца, каолина и полудрагог камена.

На простору који је обухваћен Просторним планом, Министарство рударства и енергетике, Сектор за геологију и рударство је одобрило извођење геолошких истраживања минералних ресурса.

Привредном друштву „НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ“ а.д. Нови Сад одобрено извођење геолошких истраживања нафте и гаса, јужно од Саве и Дунава, на истражном простору који се у регистру истражним простора води под бројем 1915 (решење број: 310-02-0059/2010-06 од 01.04.2010.год.). Одобрени истражни простор обухвата територију Републике Србије јужно од Саве и Дунава и исти је омеђен координатама:

42°15'22" и 45°03'06" северне географске ширине и
19°00'54" и 23°00'43" источне географске дужине.

Локације одобрених геолошких истраживања су представљене у графичком прилогу: Реферална карта број 3 – Туризам и заштита простора.

На подручју Општине утврђене су резерве око 120 милиона тона цементног лапорца који испуњава све прописане стандарде за производњу портланд цемента, што је утврђено лабораторијским испитивањима. Изградња цементаре није започета због лоше саобраћајне инфраструктуре.

Од енергетских минералних сировина на овом подручју је утврђено присуство угља и урана. Геолошки потенцијали на овом подручју су у протеклом периоду нису коришћени, што је последица одсуства инвестиционих улагања. Процењује се да ће у наредном периоду ови ресурси представљати све значајнији потенцијал, и то посебно: појаве минералних сировина руде олова и цинка, шљунка, песка и кварцног песка.

Трговина

Промет у трговини на мало је веома важан индикатор економске снаге општине који рефлектује куповну моћ становништва. Он подразумева продају робе становништву за личну потрошњу и употребу, као и правним и физичким лицима за обављање делатности. Посматрана општина и Пчињски округ уопште је у незавидном положају када је у питању овај индикатор економске снаге. Мрежа малопродајних објеката у насељу Трговиште је добро развијена, у погледу броја продавница, али је површина продајног простора по становнику (0,46 m²) испод норматива (1,0-1,2 m²). Такође се запажа релативно скромна понуда у оквиру специјализоване продаје која је заступљена само у продаји препарата за заштиту биља, обуће и текстила, што је последица суженог обима потражње, односно слабе концентрације потрошача. Подаци о откупу пољопривредних производа указују на неразвијеност мреже откупних станица, али и на низак ниво развијености пољопривреде, са веома малим обимом тржишних вишкова пољопривредних производа.

Туризам

Постојећи природни потенцијали су одлични предуслови за развој планинског туризма. Велики број извора, потока, река Пчиња, релативно очувана природна средина, близина манастира Прохор Пчињски пружају знатне могућности за развој нарочито излетничког, ловног, риболовног и спортског туризма. Источни део општине је погодан и за развој зимских спортова, посебно локације Чупино Брдо, Црна Река, Петрова Гора и Вртена Бука. Поред тога локалитети „Вражји Камен (Доња Трница) и „Петрова Гора“ (Доњи Стајевац) као простори посебне природне вредности могу се валоризовати кроз туризам. Туризам у Општини је као привредна грана потпуно запостављен иако њени природни потенцијали пружају знатне могућности за развој нарочито ловног, риболовног и излетничког туризма. На руралном подручју постоје значајни потенцијали за развој сеоског туризма који је до сада био заснован на локалној иницијативи. Смештајни капацитети и број остварених ноћења на подручју Општине испод су просека за суседне општине Пчињског и Јабланичког округа. Од туристичких манифестација издваја се "Дани преображења" која се одржава августа месеца у селу Козји Дол.

Шумарство

Укупна површина под шумама на територији општине износи 17 334 ha, односно 9,28% укупних шумских површина Пчињског округа. Скоро 47% територије општине је под шумама које су углавном (84%) у приватној својини. Овај несумњиви природни потенцијал није у претходном периоду адекватно привредно валоризован, чему нарочито доприноси недовољно развијена шумска инфраструктура. Посечена дрвна маса 2020. године износи 13 919 m³, од чега 9108 m³ лишћара и 4811 m³ четинара, од чега је 15% техничко дрво.

Пошумљене површине и посечена запремина дрвета, 2020

Површина под шумом	Посечена дрвна запремина			
	укупно m ³		техничко дрво %	
	лишћара	четинара	лишћара	четинара
17 334,03	9108	4811	5	10

Општине и региони у Републици Србији 2021.

Сакупљање шумских плодова и лековитог биља које врши локално становништво на целој територији општине представља извор додатних прихода.

Откупна места углавном су организована од стране откупљивача који се дужи временски период баве прикупљањем и откупом шумских плодова. Неке од откупних станица имају и своје расхладне капацитете и коморе за чување робе. Откупљују се вргањ, лисичара, шумска боровница и шипурак. На подручју општине се годишње убере око 120 тона природне боровнице и око 200 тона вргања, лисичаре и осталих врста печурака. Пласман сакупљених шумских плодова и лековитог биља не представља већи проблем, јер се ради о производима који су на богатијим тржиштима све траженији, а њихова цена има тенденцију раста. Највећи део производа пласира се индиректно на тржиште ЕУ за сада углавном у ринфузним паковањима, фирмама које даље прерађују пакују и дистрибуирају. Мања количина производа се преради али само до облика полупроизвода (суви вргањ, саламурене гљиве и сл.). Предузетници главне препреке за развој финалних производа од шумских плодова и лековитог биља виде пре свега у недостатку инвестиција. На територији општине постоје 4 приватна предузећа која врше откуп и делимичну прераду шумских плодова.

Ловство

Ловачко удружење „Пчиња“ са седиштем у Трговишту, газдује ловиштем „Пчиња“ укупне површине 36 987 ha, од чега ловне површине обухватају 30000 ha. Удружење има 300 активних чланова. Стално гајене врсте дивљачи у ловишту су срна, дивља свиња и зец. Ловиште има: 2 стабилне чеке, 4 чеке на дрвету, 16 хранилишта за крупну дивљач, 15 хранилишта за ситну дивљач, 9 солишта и 8 појилишта. Удружење поседује ловачки дом површине 80 m². Ловни туризам у општини није развијен у довољној мери али има изузетни потенцијал за развој.

Занатство

Тренутно најзаступљенији су занати који се тичу одржавања и поправки аутомобила, камиона, трактора и остале пољопривредне механизације. Затим следе занати грађевинске струке каменоресци, зидари, столари. У насељу Трговиште постоји неколико занатских радњи различите делатности (фризерска, пекарска, кројачка, столарска). Од старих заната још увек је заступљен грнчарски. Занатство је један од значајних потенцијала ове општине и квалитетна опција за диверсификацију руралне привреде али је недовољно искоришћен потенцијал, посебно у оквиру туризма. Поред значаја који у очувању традиције српског народа имају стари занати, они могу омогућити и побољшање стања родне равноправности у региону, кроз промоцију женског предузетништва преко израде рукотворина. Недостатак одговарајућег кадра одражава се на економију у целини, јер утиче на ефикасност и конкурентност привреде. Оваква ситуација је последица садејства више фактора, али се у основи проблем може умањити усклађивањем образовања у складу са тржишним захтевима. Недовољан привредни развој остварио је негативне утицаје на укупан економско-социјални и просторни развој општине, одакле су проистекла ограничења у развоју са којима треба рачунати и у наредном периоду.

ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОСЕБНИМ ОБЛАСТИМА

У развоју **привредних делатности** (пољопривреда, индустрија, привредне зоне, туризам) циљеви су:

- стварање задовољавајућег квалитета живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног простора и свих његових вредности;
- подршка породичним газдинствима кроз унапређење примарне пољопривредне производње, прераде, понуде и пласман високо квалитетних локалних пољопривредно-прехранбених производа;
- кредитирање пољопривредно-прехранбеног сектора;
- усклађивање развоја пољопривреде и руралног подручја са регионалним развојем и међународним окружењем;
- изградња препознатљиве слике пољопривреде општине Трговиште као дела регионалне специјализације пољопривреде Пчињског округа.;

- подстицање одрживе и еколошке пољопривреде;
- подршка изградњи објеката малих и средњих производних, прерађивачких и услужних предузећа (кланице, млекаре, сушаре, ветеринарске амбуланте, пољопривредне апотеке, мала предузећа и сл.);
- подстицање бржег руралног развоја увођењем допунских делатности (руралног туризма, кућне радиности, трговине и сл.);
- отварање нових радних места;
- привлачење домаћих и страних инвестиција и средстава финансирања;
- повећање конкурентности локалне привреде и прилагођавање потребама домаћег и међународног тржишта;
- организовање интегрисане понуде туристичких дестинација са комплементарним активностима; и
- унапређење услова за рекреацију становништа, комплетирањем неопходне

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈЕ И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

5.1. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

5.1.1. АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА

Планирање и развој туризма обухвата: интегрално планирање развоја туризма и пратећих делатности, проглашење и одрживо коришћење туристичког простора, послове од посебног значаја за развој туризма, категоризацију туристичког места и спровођење подстицајних мера за развој туризма.

Туристички ресурси Републике Србије нису довољно валоризовани (учешће у БДП испод 2% и тек нешто изнад 3% у запослености). Главна ограничења за развој туризма била су у политичком и социо-економском контексту укупног развоја Републике Србије и посебно њених пасивних простора. У понуди Републике Србије недостају разноврснији туристички производи који би могли да привуку инострану тражњу (посебно на културним и еколошким мотивима). Недовољно су афирмисани концепт одрживог туризма и његова интеграција са комплементарним привредним делатностима и природним и културним наслеђем (посебно у погледу културолошког коришћења, презентације и финансирања заштите добара од стране туризма). Низак је квалитет услуга, а посебно нису усклађени цене и квалитет у делу понуде (због ниске конкурентности туристичке привреде). ско-авантуристичке активности).

Туристичка понуда Пчињског округа заснива се на: географско-саобраћајном положају са атрактивним природним и створеним ресурсима (првенствено планинском туристичком дестинацијом, руралној - урбаној долини Јужне Мораве и посебним локалитетима и посебним локалитетима са доминантним природним и антропогеним потенцијалима); организованом и интегрисаном туристичком производу и на сарадњи са комплементарним секторима у корелацији са програмима заштите природе, животне средине и културног наслеђа и одговарајућих развојних политика Републике.

Туристички простор планског подручја обухвата део туристичког кластера југоисточна Србија са туристичком дестинацијом/регијом Крајиште и Власина, са водећим активностима турног и алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације (језерске, еколошке, сеоске и др.), планину Радан, са водећим активностима летње рекреације (еколошке, ловне, сеоске и др.) и др

Глобални зонинг релевантног дела територије Јабланичког и Пчињског округа плански је диференциран на туристичке рејоне, са целовитим и међусобно интегрисаним комплексима туристичке понуде, и плански рангиран на туристичка места (до доношења

акта о одређивању-разврставању туристичких места у категорије од I до IV, у складу са Законом о туризму):

Трговишко-Босилеградски рејон (са планинама и језерима)

Рејон представља јужни део туристичке дестинације/регије Крајиште и Власина и обухвата планински сектор и део Бесне Кобиле са туристичким местима – општинским центрима Босилеградом и Трговиштем (на око 600 m н. в.) и другим насељима, водоакумулацијом Лисина, објектима и природним и културним вредностима. Туристичка понуда рејона заокружиће се изградњом хидроакумулације Пчиња и активирањем потенцијалних алпских скијалишта-ски стадиона на северним падинама Дуката, Патарице, Црноока као и Бесне Кобиле (уз нордијско и турно скијање, као и летњу рекреацију јахање, планински бициклизам, планинарење, излете и др) уз услов остваривања квалитетног саобраћајног повезивања између Трговишта и Босилеграда, и уз интегрисање сеоског туризма и комплементарних активности. Туристички комплекси ће се развијати за целогодишњу понуду што укључује изградњу смештајних капацитета, реализацију садржаја понуде у простору, комплетирање комуналне опреме и јавних садржаја и др. Са прикључком на транзитни туристички коридор аутопута Е-75 (петља „Бујановац I” и „Врање”), деоницом гребенског-панорамског пута (Патараца-Дукат/Жеравина/граница Р. Македоније), деоницом источног туристичког коридора (Љути до/Лисина-Жеравина/граница Р. Македоније) и развојем путне мреже (посебно државног пута II реда Р-125 Трговиште-Босилеград са тунелом кроз Дукат), сви туристички потенцијали интегрисаће се у јединствену понуду рејона са доминантним активностима целогодишњег планинског туризма као и сеоског, ловног, риболовног, туризма на воденим површинама, потенцијално еколошког и других видова туризма. Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима: 90 – туристички комплекс општински центар Трговиште-водоакумулација Пчиња-Дукат, запад (ТБР1); – туристички комплекс општински центар Босилеград-водоакумулација Лисина-Бесна Кобила, исток (ТБР2); – туристички комплекс општински центар Босилеград-Црноок-Дукат, исток (ТБР3).

Постојећи природни потенцијали су основни предуслов за плански развој туризма. Велики број извора, потока, река Пчиња, планински предели, повољни климатски услови и релативно очувана природна средина, близина манастира Прохор Пчињски, и др., пружају знатне могућности за развој нарочито излетничког, ловног, риболовног и спортског туризма.

Планински предели планина Беле Воде, Зладовачке, Лесничке, Копљаче и Петрове гора представљају погодан терен за развој спортског туризма (скијање, санкање, планинарење, пешачење, бициклизам итд.). Источни део Општине погодан је и за развој зимских спортова, посебно локације Чупино Брдо, Црна Река, Петрова Гора и Вртена Бука.

Поред тога, локалитети „Вражји Камен” (Доња Трница) и „Петрова Гора” (Доњи Стајевац) као простори посебне природне вредности погодни су за изградњу објеката туристичко-рекреативног садржаја - пешачке и трим стазе, планинарски дом, дејче одмаралиште, и сл..

Посебну природну вредност представља слив реке Пчиње, њено извориште, као и планирана водоакумулација низводно од општинског центра јер пружа шансу за развој рекреативног, излетничког и риболовног туризма уз уређење простора за камповање и њихово опремање одговарајућом инфраструктуром. Пут Ново Село - Трговиште има карактер туристичког пута и у том смислу се препоручује изградња одморишта, трасирање пешачких стаза (посебно уз Козједолску реку), где се поред живописних и атрактивних крајолика могу посетити и старе воденице поточаре.

Посебну пажњу треба посветити развоју капацитета сеоског туризма у насељима и на локацијама које су атрактивне са амбијенталног и еколошког аспекта уз обезбеђивање одговарајућих стандарда квалитета смештајних капацитета.

Планска решења

Основа развоја туризма се заснива на викенд и рекреативно-манифестационом туризму, уз заштиту и коришћење природних и културно-историјских вредности, као и на организацији и развоју осталих видова туризма: сеоски и ловни.

1. Изузетне амбијенталне целине поред реке Пчиње, на планираној водоакумулацији „Прохор“ и у брдско-планинском подручју, искористити за развој викенд туризма на подручју шире зоне санитарне заштите планиране акумулације Прохор, изградњом објеката за одмор у стилу традиционалне сеоске архитектуре.

2. Организовање спортско-рекреативног туризма у шумским комплексима - уређењем и одржавањем простора уз дозвољену изградњу ловно-техничких, ловних и других објеката и одржавање постојећих као и спортских садржаја и трим стаза чиме се утиче на развој не само излетничког већ и спортскорекреативног туризма.

3. На територији Општине се лови ситна и крупна дивљач (зец, срна, јелен, дивља свиња). У сарадњи са ЈП Србијашуме један део ловишта планира се за комерцијално ловиште. У комерцијалном ловишту се дозвољава изградња објекта ловачке куће, као и објеката компатибилних шумском земљишту и основној намени (чеке, узгајалишта, хранилишта и сл). Обавезно је да сви објекти буду од природних материјала и прилагођени пределу. Комерцијално ловиште организовати уз помоћ ловачког друштва и активирати кроз туристичке манифестације.

4. Организовање руралног туризма - уређење и организовање сеоских домаћинстава, туристичких пунктова у селима и историјских објеката руралног типа:

- увођење савремених стандарда квалитета услуга у туристичку привреду и обука сеоских домаћинстава за бављење туризмом (курсеви, искуства страних земаља, професионално обављање улоге угоститеља и др.);

- стимулисање сеоског туризма у аутентичним етно целинама и објектима, као и у новим етно-комплексима заснованим на аутентичним градитељским и другим вредностима народног живота и стваралаштва овог краја; и

- формирање туристичких пунктова у селима која ће се бавити овим видом туризма и укључивање у регионалну туристичку понуду.

5. Организација туристичких манифестација подразумева одржавање: фолклорних фестивала, такмичење у лову, спортска такмичења на реци и др..

6. Културно-манифестациони туризам - организовање различитих локалних и регионалних приредби, културних, спортских, уметничких и забавних манифестација и фестивала на отвореном простору. Поред природних геолошких облика и геоморфолошких изузетака као посебне природне вредности, за развој туризма подједнако су значајни и антропогени мотиви представљени објектима сакралне архитектуре, старим грађевинама, споменицима културе и др.. Посебан значај представља близина непокретног културног добра највишег државног нивоа манастира Прохор Пчињски што је од изузетног значаја у циљу привлачења нових гостију. Мање значајна културна добра су Црква пресвете Богородице из 14.века, понека заостала воденица, трагови примерака старе традиционалне архитектуре, сеоских гробља итд.. Планирано је опремање и уређење излетишта и уређених пешачких стаза које ће олакшати доступност и евентуално повезивати неке од наведених локалитета (посебно у зони туризма у насељу Козји Дол).

7. Унапређење маркетинга туризма Општине кроз одговарајуће промотивне и информационе пројекте, рекламне кампање, интернет презентације као формирањем туристичких инфо пунктова и јасним обележавањем маркантних објеката и целина.

Промене у билансу структуре коришћења земљишта су планским решењима усмерене ка оптимизацији намене простора и природних услова, уз нужно заузимање земљишта за потребе реализације ширења привредних и стамбених зона, изградњу саобраћајне инфраструктуре и задовољење дугорочних економских потреба локалне заједнице.

5.2. ПРИМАРНИ ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТРИ

Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“

Долина Пчиње обухвата подгорину планина Козјак и Старац, и долину реке Пчиње која раздваја два ова масива. Ток реке Пчиње је кроз развијен рељеф формирао и кањонски и равничарски ток између планина Козјак и Старац на супротној страни, у шијој се позадини налази планина Рујан.

Туризам Долина Пчиње са манастиром Прохор Пчињски и околним садржајима (култна места, извори, сеоска домаћинства и друго) својим предеоним и природним вредностима, а пре свега амбијенталним квалитетима и положајем има све услове за одвијање туристичких активности током целе године. Без обзира на наведено, на овом простору нема организоване туристичке понуде ни туристичких објеката. Иако недостаје туристичка инфраструктура, овај простор својом лепотом привлачи бројне заљубљенике природе, којима пружа идеалне услове, како за боравак у природи, тако и за спровођење активног одмора. Посетиоци могу пре свега обићи манастир и испосницу, бавити се риболовом, а на ширем подручју могу пешачити стазама и планинским путевима.

Долина Пчиње са висовима Козјака је јединствена просторна целина очуване природе са потенцијалним руралним капацитетима. Овај простор је интересантан са аспекта туристичке валоризације, атрактивна дестинација верског, излетничког, у перспективи екотуризма, али и геотуризма у склопу целе долине Пчиње.

Имајући у виду бројне природне потенцијале, висок ниво квалитета животне средине, атрактиван брдско-планински амбијент, специфичне кулинарске специјалитете, могућност производње здраве хране, као и укупну атмосферу, која је испуњена миром и тишином, те бројним и визуелно атрактивним локацијама, на подручју Пчиње могуће је организовати неколико видова туризма. Предео Пчиње погоднији је за летњи него за зимски туризам, где пре свега предњачи верски или поклонички туризам, док су остали видови туризма мање заступљени. Одрживи туризам треба применити у свим сегментима туристичких кретања, било да се ради о екотуризму, верском, рекреативном, излетничком, сеоском и др. Треба напоменути да сви облици туризма нису једнако одрживи.

Спортско-рекреативни туризам, најефикасније доприноси активном одмору градског становништва. Планинарски туризам је у мањем обиму заступљен на овим просторима. Код овог облика туризма потребно је велику пажњу посветити конципирању рекреативних садржаја. Постојеће шумске путеве и стазе треба искористити за уређење, обележавање и опремање планинарских, пешачких и бициклистичких стаза.

Излетнички туризам представља битан сегмент туризма који поседује потенцијале за будући развој. Заштићено подручје треба да искористи шансу свог положаја и привуче бројне учеснике ђачких и студентских екскурзија које се реализују у Пчињском крају, као и домаће и стране туристе који посећују овај простор.

Сеоски туризам има потенцијала за развој, иако је могућност активирања појединачних сеоских домаћинстава у основи скромна. Постоје домаћинства која могу бити активирана у оквиру сеоског туризма. За оживљавање сеоског туризма неопходна је едукација чланова домаћинства, финансијска подршка, комунална уређеност, техничка и санитарна опремљеност домаћинстава.

Ловни туризам је скромно заступљен у односу на могућности и потенцијале. Поред лова у постојећем ловишту, у овдашњим сеоским насељима је могуће организовати смештај ловаца који би ловили у околним подручјима.

Транзитни туризам има перспективу за даљи развој, захваљујући близини веома прометног магистралног пута – могу да се привуку туристи који нису значајно условљени временом и унапред дефинисаним програмом путовања. Да би се искористио потенцијал транзитног туризма и повећао туристички промет, неопходно је већу пажњу посветити туристичкој инфраструктури, превасходно туристичкој сигнализацији која ће олакшати кретање туриста овим подручјем. Не треба заборавити на објекте који могу пружати разноврсне услуге везане за туризам, занатство, трговину и угоститељство. Посебно је важна туристичка пропаганда која упознаје туристе са интересантним локацијама и догађањима на предметном простору.

Прекогранична сарадња, могућност учешћа у организовању међународних пројеката на свим нивоима (едукативни, научни, туристички, спортски, верски-поклонички и др.)

Споменик природе „Вражји камен – Просечник“

Вражји камен налази се у долини реке Пчиње, у простору за који је доказано да је један од центара геодиверзитета и биодиверзитета. Представља изузетну природну вредност геоморфолошког карактера са стеновитим одсецима, ерозионим гредама и већим бројем остењака различитих димензија и облика насталих селективним деловањем процеса ерозије. У оваквом природном амбијенту високо изнад долиноског дна на ивици остењака налази се објекат културне баштине црква Св. Богородице на „Вражјем камену“.

Мрежа европских геопаркова (European Geoparks Network): због своје изузетне природне и културне вредности подручје Вражјег камена и Просечника са долином Пчиње, би могло да буде потенцијално геопарк подручје. Геопарк је дефинисан као територија са јасно одређеним границама и довољно великом површином на којој се

штити и промовише геолошко наслеђе кроз одрживи развој и коришћење у корист локалних самоуправа које се на њему налазе (посебно кроз туризам - геотуризам). У оквиру геопарка штите се и промовишу не само геолошки феномени, већ и друге знаменитости тог подручја, пре свега геоморфолошки, хидролошки, георхеолошки, све значајне вредности биодиверзитета, као и значајни објекти природне и културно – историјске баштине. Синергија геодиверзитета, биодиверзитета и културног наслеђа чине основ за функционисање сваког геопарка и због тога промотивне активности треба да укључе све значајне локалитете како би потенцијални посетиоци геопарка упознали целовитост природне и културне баштине одређеног подручја.

У складу са одредбама уредбе о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/2010), предео Вражјег камена и Просечника, као део еколошког подручја Пчиња (92), припада међународно значајном подручју за биљке „Долина Пчиње“ (IPA/Important Plant Area) и међународно и национално значајном подручју за птице „Пчиња RS036 IBA“ (IBA/Important Bird Area).

5.3. СЕКУНДАРНИ ТУРИСТИЧКИ ЦЕНТРИ

КОЗЈИ ДОЛ – манифестација „Дани Преображења“

У Трговишту, у селу Козји Дол традиционално се одржава манифестација "Дани Преображења" која се дешава у оквиру Пчињског културног лета.

То је тродневна манифестација, када долази велики број туриста. Долазе људи из читаве Србије, из околних градова, али и из других држава, понајвише Македоније и Бугарске, али и Словеније. Манифестација има културни и музички програм.

До Козјег Дола се стиже после три километра идући ка граници са Македонијом. Манастирска црква, порта и конак, припијени су уз једно брдо и гледају ка истоку, тако да су пре подне осунчани излазећим сунцем, а у поподневним сатима су у дебелој хладовини коју стварају околна брда.

У Козјем Долу налази се црква посвећена Преображењу Господњем. Сва лепота православља стала је међу зидове ове грађевине.

Сваки кутак у порти је пажљиво уређен и сређен, ту су стазице између којих је лети цвеће. Затим, клупице за одмор и панорамски поглед на Козјодолску реку.

У манастиру поред икона, бројаница и житија светих, могу се купити и лековите оригиналне рукотворине.

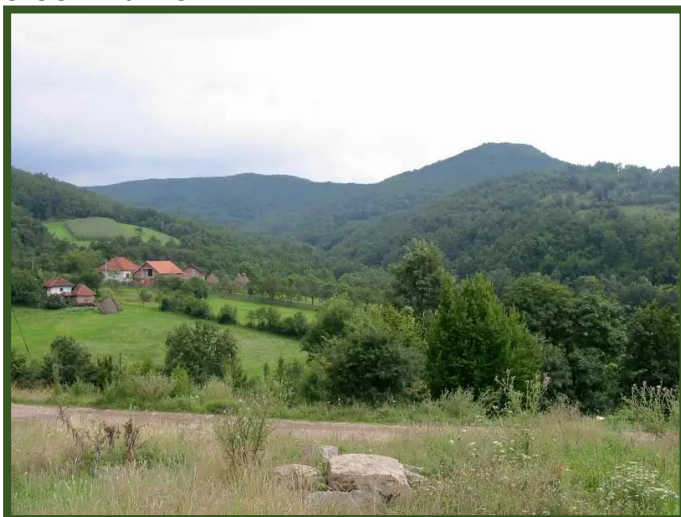
На читавој територији Трговишта постоји доста цркава и манастира које погдују развоју верског туризма. За већину њих општина је одвојила новац како би се средиле саме грађевине, али и њихова околина, а нарочито прилазни путеви.

ПЛАНИНАРЕЊЕ

Надморска висина се креће од 805 метара (у месту Трговиште), до 1.825 метара на Големом Врху (планина Беле Воде). Земљиште је планинског карактера и чине га планине: Беле Воде, Зладовачка планина, Лесничка планина, Копљача и Петрова гора. Ове планине пружају могућност љубитељима планинарења организацију разних планинарских маратона, што љубитељима ове врсте спорта представља прави ужитак.

СЕОСКИ ТУРИЗАМ

На подручју општине Трговиште још увек није развијен сеоски туризам, иако постоји велики потенцијал за његов развој. Село је све чешће мотив туристичких кретања и могућност бежања из градске, еколошки нарушене средине како би се одређено време провело у природи. Сеоска насеља Пчињског округа дају велику могућност за развој сеоског туризма.

5.3.1. ПОТЕНЦИЈАЛИ, ОГРАНИЧЕЊА И ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Недостаци туристичке комерцијализације:

- лоши путеви и оронуте грађевине;
- слаба или готово никаква означеност путева;
- није развијена хотелска индустрија, туристичка инфраструктура готово да не постоји;
- стање села у општини је испод српског просека што отежава развој руралних облика туризма;
- слаба куповна моћ локалног тржишта и непосредно блиског тржишта;

- лошу општу економску ситуацију предметног подручја прати и незавидна ситуација главних привредних субјеката у региону који из тог разлога нису у стању финансијски подупрти капиталне пројекте.

Проблеми организације и координације туристичке понуде општине:

- непостојање једног туристичког информативног центра у граду који би имао вишеструку улогу (прихват туриста, пружање информација из области туризма, услуге смештаја и исхране гостију, дистрибуција пропагандног материјала, упознавање туриста са квалитетом туристичке понуде, продаја сувенира, водичке услуге);
- непостојање туристичке сигнализације ускраћује туристима информације о кључним туристичким капацитетима ове дестинације.

5.3.2. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА У ОПШТИНИ СУ:

- интензивирање туристичке понуде кроз потпуније коришћење постојећих капацитета, побољшање структуре и квалитета, као и других битнијих фактора конкурентности, уз потенцирање иновативности, селективности и тржишности;
- реинтеграција Трговишта као туристичке дестинације на домаћем и регионалном тржишту, која се најефикасније може остварити усклађивањем структуре, квалитета и цена производа и услуга са захтевима одговарајућих сегмената домаће тражње уз интензивну промоцију туристичког производа;
- повећање домаћег туристичког промета због његових вишеструких економских, социјалних, демографских, еколошких и других ефеката;
- ефикасно и одрживо управљање развојем туризма, до кога се може доћи сталним предузимањем иновативних мера и активности у погледу доградње постојећих и развијања нових компоненти њеног организовања и функционисања;
- изграђивање привредног амбијента који ће стимулативно деловати на улагања и побољшање пословања у овој привредној грани.

Планска решења

Основа развоја туризма се заснива на викенд и рекреативно-манифестационом туризму, уз заштиту и коришћење природних и културно-историјских вредности, као и на организацији и развоју осталих видова туризма: сеоски и ловни.

- Изузетне амбијенталне целине поред реке Пчиње, на планираној водоакумулацији „Прохор“ и у брдско-планинском подручју, искористити за развој викенд туризма на подручју шире зоне санитарне заштите планиране акумулације Прохор, изградњом објеката за одмор у стилу традиционалне сеоске архитектуре.
- Организовање спортско-рекреативног туризма у шумским комплексима - уређењем и одржавањем простора уз дозвољену изградњу ловно-техничких, ловних и других објеката и одржавање постојећих као и спортских садржаја и трим стаза чиме се утиче на развој не само излетничког већ и спортско- рекреативног туризма.
- На територији Општине се лови ситна и крупна дивљач (зец, срна, јелен, дивља свиња). У сарадњи са ЈП Србијашуме један део ловишта планира се за комерцијално ловиште. У комерцијалном ловишту се дозвољава изградња објекта ловачке куће, као и објеката компатибилних шумском земљишту и основној намени (чеке, узгајалишта, хранилишта и сл). Обавезно је да сви објекти буду од природних материјала и прилагођени пределу. Комерцијално ловиште организовати уз помоћ ловачког друштва и активирати кроз туристичке манифестације.
- Организовање руралног туризма - уређење и организовање сеоских домаћинстава, туристичких пунктова у селима и историјских објеката руралног типа:
 - увођење савремених стандарда квалитета услуга у туристичку привреду и обука сеоских домаћинстава за бављење туризмом (курсеви, искуства страних земаља, професионално обављање улоге угоститеља и др.);

– стимулисање сеоског туризма у аутентичним етно целинама и објектима, као и у новим етно-комплексима заснованим на аутентичним градитељским и другим вредностима народног живота и стваралаштва овог краја;

– формирање туристичких пунктова у селима која ће се бавити овим видом туризма и укључивање у регионалну туристичку понуду.

- Организација туристичких манифестација подразумева одржавање: фолклорних фестивала, такмичење у лову, спортска такмичења на реци и др..

- Културно-манифестациони туризам - организовање различитих локалних и регионалних природби, културних, спортских, уметничких и забавних манифестација и фестивала на отвореном простору. Поред природних геолошких облика и геоморфолошких изузетака као посебне природне вредности, за развој туризма подједнако су значајни и антропогени мотиви представљени објектима сакралне архитектуре, старим грађевинама, споменицима културе и др.. Посебан значај представља близина непокретног културног добра највишег државног нивоа манастира Прохор Пчињски што је од изузетног значаја у циљу привлачења нових гостију. Мање значајна културна добра су Црква пресвете Богородице из 14.века, понека заостала воденица, трагови примерака старе традиционалне архитектуре, сеоских гробља итд.. Планирано је опремање и уређење излетишта и уређених пешачких стаза које ће олакшати доступност и евентуално повезивати неке од наведених локалитета (посебно у зони туризма у насељу Козји Дол).

- Унапређење маркетинга туризма Општине кроз одговарајуће промотивне и информационе пројекте, рекламне кампање, интернет презентације као и формирањем туристичких инфо пунктова и јасним обележавањем маркантних објеката и целина.

Анализом функционисања типологије насеља одређене на бази структуре а си у периоду 1971-2011. година, могу се уочити одређене промене у функционалним везама и односима међу насељима. До седамдесетих година прошлог века само је општински центар имао полифункционални карактер, док су сеоска насеља имала монофункционалну структуру, са становништвом које је претежно запослено у примарном сектору делатности (пољопривреда, шумарство), без садржаја централних функција. Од тада до данас сеоска насеља општине су се слабо (или никако) функционално трансформисала, задржавајући свој претежно аграрни карактер и са изразито депопулацијским карактеристикама. Поред општинског центра, запажа се да је функцијска трансформација највише захватила насеља његове гравитационе зоне: Доњи Козји Дол, Горњи Козји Дол, Думбају, Ђерекарце и Доњу Трницу као и Радовницу и Доњи Стајевац (секундарни центри). Према функционалној типологији, данас је највише заступљен, у коме је становништво доминантно запослено у примарном сектору делатнос (63% насеља). Према морфолошким условима; могу се издвојити 3 врсте насеља: једно су села која леже на долињским падинама (Шајинце, Шапранце, Доња Трница, Доњи и Горњи Стајевац, Радовца, Дејанце, Рајчевце, Шумата Трница, Калово, Лесница, Горњи и Козји Дол и др.), друга су на деловима темена пчињске површи (Сурлица, Бабина Пољана, Црвени Град, Широка Планина, Пролесје, нови Глог), а трећа су везана за изворишне чепенке, а трећа су везана за изворишне чепенке (Црна Река). Сагледавајући развојне процесе и просторно-функционалне односе међу насељима на подручју Општине се могу уочити две зоне. Прва зона обухвата насеља у долини реке Пчиње са одређеним популационим и другим створеним потенцијалима и могућностима за даљи развој. Друга зона обухвата насеља у брдско-планинском делу Општине са израженим негативним тенденцијама броја становника, ниском комуналном опремљеношћу и недовољном локалном економском базом, од којих неким прети опасност потпуног пражњења и гашења (насеља у граничном појасу са Републиком Македонијом: Мала Река, Рајчевце, Петровац, Шумата Трница, Калово).

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА

У области просторног развоја саобраћајне, хидротехничке, водопривредне, електроенергетске, телекомуникационе и гасоводне инфраструктуре, као и других објеката комуналне инфраструктуре, планске поставке Просторног плана општине Трговиште засноване су на решењима Просторног плана Републике Србије, регионалног просторног плана општина Јужног Поморавља и важећих Уредби и пратећих Закона у овој области.

Просторни план општине Трговиште је урађен према расположивој информационој, студијској и техничкој документацији и заснован је на резултатима истраживања која су обављена у студијско-аналитичкој фази израде Просторног Плана. У обзир су узета и планска решења Просторних планова суседних Општина и ширих просторних целина.

6.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

План развоја саобраћајне инфраструктуре има највећи значај и мора бити у складу са развојем саобраћајно-транспортног система Републике Србије и суседних Општина. Предложеном мрежом саобраћајне инфраструктуре остварен је континуитет у протоку роба и људи унутар подручја, као и континуитет у транзитним везама са суседним општинама и регионима.

ПУТНА МРЕЖА

Регионални подсистеми насеља и њихова интензивна унутрашња веза су одређени на основу значаја и улоге Трговишта као општинског центра у мрежи насеља и као центра развоја. Основно концепцијско опредељење јесте саобраћајно отварање и повећање доступности подручја, у првом реду квалитетним повезивањем са мрежом државних путева Републике Србије.

Основно планско опредељење јесте повећање доступности подручја. То се у првом реду односи на реконструкцију државног пута ДП IIA реда број 235 и изградњу новог граничног прелаза према Републици Северној Македонији, у циљу квалитетнијег повезивања са мрежом ДП Републике Србије и Коридором 10.

- Веза са Републиком Македонијом ће се остварити коридором ДП IIA реда број 234: деоница Бујановац - Трговиште и коридором ДП IIA реда број 235: Трговиште - гранични прелаз „Калово“ - веза ка Кривој Паланци (Република Северна Македонија).

- Државним путем ДП IIA реда број 234 Трговиште остварује везу са општином Босилеград на истоку и коридором 10 на западу. Ова саобраћајница представља приоритетни путни правац у Општини и од виталног је значаја за њено функционисање.

- Државним путем ДП IIA реда број 223, уз изградњу недостајућих деоница, остварују се везе са Градом Врање.

Мрежа државних путева је потребно употпуњена мрежом општинских путева, за коју је предвиђена реконструкција, рехабилитација и доградња појединих везних деоница. Мрежа некатегорисаних путева у и ван насеља развијаће се у складу са развојем насеља и могућностима локалне заједнице и плановима нижег реда.

Већи степен приступачности, повећање капацитета, побољшање квалитета услуге путне мреже, а тиме и повећање безбедности одвијања саобраћаја, оствариће се:

1. **Реализацијом граничног прелаза „Калово“;**
2. Реконструкцијом, модернизацијом и доградњом мреже државних путева;

3. Измештањем транзитних токова из општинског центра;
4. Реконструкцијом, модернизацијом и изградњом деоница општинских путева; и
5. Побољшаним одржавањем путне мреже.

ЈАВНИ ДРЖАВНИ ПУТЕВИ

Просторни План подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније као и Измене и допуне Просторног плана подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније, планира изградњу аутопута Е-75 на деоници од Ниша до границе са Републиком Македонијом.

Коридор аутопута Е-75 (ДП IА реда број А1 - према Уредби о категоризацији државних путева ("Службени гласник РС", број 105/13, 119/13 и 93/15)), у даљем тексту: Уредба, дужине око 152 km започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 (ДП IА реда број 4; М-1.12) испред града Ниша, у близини насеља Трупале (на стационачи km 812+000), а завршава се на граници са Републиком Македонијом (на стационачи km 963+954).

Примарна функција аутопута је обезбеђивање саобраћајнице великог капацитета и високог нивоа услуге за задовољавање очекиваних саобраћајних токова, док је секундарна функција непосредни подстицај развоју подручја и саобраћајно повезивање у зони утицаја аутопута.

Територија општине Трговиште није у заштитном појасу државног пута IА реда А1, али је просецају мреже државних путева IА реда.

ДРЖАВНИ ПУТЕВИ II РЕДА

На територији општине Трговиште протежу се државни путеви II реда, и то:

- **Државни пут IА реда број 227** Лесковац - Стројковце-Мирошевце-Власе-Врање-Доњи Стајевац

Деоница 22701 чвор 3910-22701, стационача **11.540**, деоница **22702 чвор 22701-22702**, стационача **27.958**, деоница **22703 чвор 22702-22703**, стационача **41.198** (*Студена*), деоница **22704 чвор 22703-22704**, стационача **48.540** (*Власе*), деоница **22705 чвор 22704-22705**, стационача **48.704** (*Градина*) и деоница **22706 чвор 22705-25807**, стационача **73.689** (*Врање југ петља*) и **деоница 22707 чвор 25807-22706**, стационача **109.273**.

На територији општине Трговиште у дужини од **12,70 km**.

- **Државни пут IА реда број 234** Света Петка-Трговиште-Доњи Стајевац-Босилеград

Деоница 23401 чвор 23301-23401, стационача **24.531**, деоница **23402 чвор 23401-22706**, стационача **33.338**, деоница **23403 чвор 22706-23402**, стационача **41.549**, деоница **23404 чвор 23402-23403**, стационача **66.169** - неизграђена деоница, и деоница **23405 чвор 23403-23103**, стационача **75.372**.

На територији општине Трговиште у дужини од **38,30 km**.

- **Државни пут IА реда број 235** Трговиште - државна граница са Северном Македонијом Македонијом (границни прелаз Калово)

Деоница 23501 чвор 23401-23501, стационача **8.312**, деоница **23502 чвор 23501-23502**, стационача **10572** - неизграђена деоница (граница СРБ/БЈРМ(Калово)).

На територији општине Трговиште у дужини од **10,57 km**.

Просторним Планом је предвиђена изградња, реконструкција и рехабилитација ДП IА реда, и то:

Државни пут IА реда број 234: на деоници од Новог Села до Радовнице треба урадити проширење коловоза на 6,0m, санацију, уређење банкина, обнову асфалтног застора, рехабилитацију вертикалне и хоризонталне сигнализације у дужини од око

33,2km. Неизграђену деоницу у дужини од 4,8 km од Доњег Стрижевца до Доње Љубате (општина Босилеград) на територији општине Трговиште је потребно изградити. Траса је просечена, треба дефинисати ширину коловоза и изградити елементе коловозне конструкције који задовољавају критеријуме прописане за ДП II реда. Део просечене трасе државног пута прелази преко масива Дукат (1.700 мнв). па је препорука иаде предходне студије изводљивости која ће дефинисати могућност и оправданост изградње тунела на овој деоници (дужина од око 3,2 km) као и израда пројектно-техничке документације.

Државни пут IIA реда број 227: деоница од Доњег Стајевца до границе Општине Трговиште и даље до „Светог Илије“ (општина Врање) је непроходна. Потребно је изградити пут на већ просеченој траси, у дужини од око 10,0 km на територији Плана, са елементима који задовољавају критеријуме прописане за ДП II реда (поштовање пуног попречног профила, повећање радијуса хоризонталних кривина и ублажавање нагиба већих од 10%). На траси пута од Доњег Стајевца (веза са ДП IIA реда број 234) према Новом Глогу, у дужини од око 2,50 km, предвиђа се рехабилитација и обнова коловозног застора, уз решавање одводњавања и обнову вертикалне и хоризонталне сигнализације;

Државни пут IIA реда број 235 је просечен од оптинског центра Трговиште до границе са Републиком Северном Македонијом, изграђени су мостови али није изграђена коловозна конструкција. Планом се предвиђа изградња коловозне конструкције на целој деоници, у дужини од 10,5 km, уз обезбеђивање косина и проширење трасе на појединим местима. На граници са Републиком Северном Македонијом је планирана изградња граничног прелаза „Калово“.

У складу са Референтним системом ЈП "Путеви Србије" Београд дате су стационаже:

- Државни пут IIA реда број 234 -улаз у општину Трговиште	км007+957
- Државни пут IIA реда број 234 - центар Трговишта	км024+531
- Државни пут IIA реда број 234 -спој са ДП IIA реда број 227	км033+338
- Државни пут IIA реда број 234 - крај изграђене деонице	км041+549
- Државни пут IIA реда број 234 - излаз из општине Трговиште	км046+238
- Државни пут IIA реда број 227 - улаз у општину Трговиште	км109+273
- Државни пут IIA реда број 227 - спој са ДП IIA реда број 234	км121+968
- Државни пут IIA реда број 235 - спој са ДП IIA реда број 234	км000+000
- Државни пут IIA реда број 235 - почетак граничног прелаза	км008+312
- Државни пут IIA реда број 235 - гранични прелаз Калово	км010+572

Резервише се простор за коридоре наведених деоница ДП IIA реда дужине око 63,0 km, од тога мин 6,50м за појас регулације, по 10,00м обострано, за непосредни појас заштите и обострано 10,00 m за појас контролисане изградње (који обухватају и појасеве заштите животне средине), с оријентационо датим положајем државног пута на Рефералној карти 2.1 - "Мрежа насеља, јавних служби и саобраћајне инфраструктуре".

Постојеће и планиране зоне са великом фреквенцијом саобраћаја уз државни пут, потребно је даље разрадити плановима нижег реда и дефинисати прикључак. Просторни план представља синергију перспективних решења планираних путева и исти обезбеђује приоритет транзита на државним путевима.

Приликом **планирања саобраћајних прикључака на државне путеве, или реконструкције постојећих**, потребно је водити рачуна о следећем:

- предвидети реконструкцију, односно проширење државних путева у складу са одредбама важећег правилника;
- ширина коловоза приступног пута мора бити минималне ширине 5,00 m и дужине 20,0 m;
- даљини прегледности;

- коловоз мора бити димензионисан за врло тешко саобраћајно оптерећење;
- просечном годишњем дневном саобраћају ПГДС;
- полупречнике лепеза у зони раскрснице утврдити на основу криве трагова меродавних возила који ће користити предметне саобраћајне прикључке;
- рачунској брзини на путу;
- просторним карактеристикама терена;
- зонама потребне прегледности;
- обезбедити приоритет саобраћаја на државним путним правцима;
- адекватно решење прихватања и одводњавања површинских вода, уз усклађивање са системом одводњавања државних путева.

Уколико се деоница државног пута налази ван насељеног места, обавезно је да се саобраћајном анализом размотри потреба увођења додатне саобраћајне траке за излив/улив са пута као и додатне саобраћајне траке за лева скретања са државног пута.

Приликом планирања **кружних раскрсница** на траси државног пута потребно је узети у обзир просторне и урбанистичке карактеристике ширег окружења, све у складу са тачком 4. Кружне раскрснице, у Правилнику о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута, као и важеће стандарде.

Аутобуска стајалишта на јавном путу планирати у складу са чланом 85. Закона о путевима.

Планским документом разрешити проблематику постојећег и перспективног пешачког, стационарног, бицикличког и јавног градског саобраћаја, као и заштита постојећих и евентуално нових инсталација;

Приликом планирања изградње бицикличких и пешачких стаза поред државног пута узети у обзир **Закон о безбедности саобраћаја на путевима** („Службени гласник РС”, 41/09, 53/10, 101/1, 32/3 – УС, 55/14, 96/15 – др. закон, 9/16 – УС, 24/18, 41/18, 41/18 – др. закон, 87/18, 23/19 и 128/20 — др. Закон) и адекватне одредбе **Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута.**

Општи услови за постављање инсталација:

- траса инсталација мора се пројектно усагласити са постојећим инсталацијама поред и испод државних путева.

Услови за **подземно укрштање** инсталација са путем:

- да се укрштање са путем предвиди искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви,
- заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајних тачака попречног профила пута увећана за по 3,00 m са сваке стране,
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35-1,50 m,
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,20 m.

Услови за **паралелно вођење** инсталација са путем:

- инсталације морају бити постављене минимално 3,00 m од крајње тачке попречног профила пуга (ножице насипа трупа пута или спољње ивице путног канала за одводњавање);
- не дозвољава се вођење инсталација по банкини, по косинама усека или насипа, кроз јаркове и кроз локације које могу бити иницијалне за отварање клизишта;
- на местима где није могуће задовољити услове из претходног става мора се испројектовати и извести адекватна заштита трупа предметног пута.

Услови за **вођење надземних инсталација** у односу на пут:

-стубове планирати изван заштитног појаса државног пута (10,00 m мерено од границе путног земљишта за државни пут другог реда), а у случају да је висина стуба вена од прописане ширине заштитног појаса државног пута, растојање предвидети на минимално Удаљености за висину стуба, мерено од границе путног земљишта,

- обезбеди сигурносну висину од 7,00m мерено од највише коте коловоза до ланчанице, при најнеповољнијим температурним условима.

ОПШТИНСКИ ПУТЕВИ

Повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља, привредних потенцијала, туристичке понуде и руралних рејона обезбедиће се темељном реконструкцијом и изградњом општинских путева.

Планирана је реконструкција свих јавних општинских путева на територији Просторног плана, оквирне дужине око 364,00 km и то:

1. **ОП-1:** Трговиште - Широка Планина, дужине 10;
 2. **ОП-2:** Трговиште - Доња Трница - Црновце, дужине 5 km;
 3. **ОП-3:** Доња Трница - Црновце, дужине 7 km;
 4. **ОП-4:** Трговиште - Дејанце - Зладовце - Нови Глог, дужине 17 km;
 5. **ОП-5:** Трговиште - Лесница - Огут, дужине 10 km;
 6. **ОП-6:** Лесница - Калово, дужине 5 km;
 7. **ОП-7:** Трговиште - Козји Дол - Репетитор, дужине 3 km;
- Дуж пута је потребно предвидети одморишта, са циљем да се истакну локалитети са вредним пејзажним и туристичким карактеристикама (нпр. воденице поточаре дуж Козједолске реке и сл.)
8. **ОП-8:** Трговиште - Козји Дол - Ђерман, дужине 15 km;
- Планирана изградња савременог коловозног застора на дужини од 13 km
9. **ОП-9:** Зладовце - Горња Трница, дужине 6 km;
 10. **ОП-10:** Горња Трница - Калово - Широка Река, дужине 3 km;
 11. **ОП-11:** Ново Село - Русце, дужине 3 km;
 12. **ОП-12:** Ново Село - Мездраја - Марганце, дужине 10 km;
 13. **ОП-13:** Ново Село - Барбаце - Мала Река, дужине 10 km;
 14. **ОП-14:** Ново Село - Широка Планина, дужине 28 km;
 15. **ОП-15:** Ново Село - Петровац - Шумата Трница, дужине 12 km;
 16. **ОП-16:** Шајинце - Марганце - Кочанска река, дужине 10 km;
 17. **ОП-17:** Шајинце - Широка Планина, дужине 10 km;
 18. **ОП-18:** Шајинце - Горновац - Шумата Трница, дужине 10 km;
 19. **ОП-19:** Шајинце - Црновце, дужине 6 km;
 20. **ОП-20:** Трговиште - Ђерекарце - Калово, дужине 22 km;
 21. **ОП-21:** Нови Глог - Бабина Пољана - Црна, дужине 25 km;
 22. **ОП-22:** Горњи Стајевац - Сурлица, дужине 13 km;
 23. **ОП-23:** Радовница - Пролесје - Преслап, дужине 12 km;
 24. **ОП-24:** Радовница - Бабина Пољана, дужине 10 km;
 25. **ОП-25:** Радовница - Петрова Гора, дужине 10 km;
 26. **ОП-26:** Ново Села - Горновац, дужине 8 km;
 27. **ОП-27:** Црвени Град - Буков Рид, дужине 5 km;
 28. **ОП-28:** Горњи Стајевац - Букова Падина, дужине 10 km;
 29. **ОП-29:** Букова Падина - Пролесје, дужине 5 km;
 30. **ОП-30:** Црвени Град - Извор, дужине 10 km;
 31. **ОП-31:** Горња Трница - Пролесје, дужине 5 km;
 32. **ОП-32:** Трговиште - Драсиница - Чергарски Рид, дужине 8 km;
 33. **ОП-33:** Козји Дол - Падиште, дужине 5 km;
 34. **ОП-34:** Козји Дол - Крњино, дужине 5 km;

35. **ОП-35:** Трговиште - Жабљак - Прибилица, дужине 5 km;
36. **ОП-36:** Козји Дол - Чукар, дужине 3 km;
37. **ОП-37:** Козји Дол - Селиште, дужине 3 km;
38. **ОП-38:** Зладовце - Голочевац, дужине 10 km;
39. **ОП-39:** Црвени Град - Ивовик - Рије, дужине 5 km, и
40. **ОП-40:** Црвени Град - Орнице - Рије, дужине 5 km.

Планом се предвиђа изградња везних и засебних деоница општинских путева-ОП, укупне дужине 23,3 km и то:

1. **ОП-10.1:** Калово - Сурлица - Пролесје, дужине 10,1 km,
Боље саобраћајно повезивање насеља у јужном делу Општине и њихова директна веза са планираним граничним прелазом „Калово“
2. **ОП-21.1:** Радовница (веза са ДП II А реда број 234) - Катранџићи - ОП-21, дужине 6,0 km,
У циљу остваривања везе са путем ОП-21,
3. **ОП-31.1:** Деда Стојановци (веза са ОП-31) - Тошкинци - Стајевац (веза са ДП III А реда број 234), дужине 5,7 km,
У циљу остваривања квалитетније везе овог дела Општине са мрежом државних путева и општинским центром и
4. **ОП-33.1:** Падиште - Камена глава (веза са ОП-1), дужине од 1,5 km.

Планиране трасе везних деоница већ постоје али припадају некатегорисаној путној мрежи и немају задовољавајуће елементе геометрије коловоза и квалитета коловозног застора.

Просторним планом се планира реконструкција, доградња и модернизација некатегорисаних путева који су од значаја за побољшање туристичке понуде, међусобно повезивање насеља у заједницама насеља и делова насеља у истој катастарској општини.

Резервише се простор за коридоре општинских путева, планирану реконструкцију, доградњу и изградњу везних деоница, укупне дужине око 364,00 km од тога мин 3,50 m за путно земљиште и по 5,00 m обострано за непосредне појасеве заштите и по 5 m за обостране појасеве контролисане изградње (са појасом заштите животне средине), са оријентационо датим положајем општинског пута на Рефералној карти 2.1 - "Мрежа насеља, јавних служби и саобраћајне инфраструктуре".

ЈАВНИ ПУТНИЧКИ ПРЕВОЗ - АУТОБУСКИ САОБРАЋАЈ

Друмски саобраћај остаје носилац јавног превоза путника и у планском периоду. Неискоришћење потенцијала железничког саобраћаја, његово непостојање као и непостојање алтернативних видова саобраћаја, представља недостатак који се може надокнадити подизањем квалитета услуга постојећег система.

Реализација планираних радова на мрежи општинских путева омогућиће прилагођавање праваца, кретање и величину возног парка јавног аутобуског саобраћаја потребама корисника, у првом реду становницима руралног подручја. Линије јавног путничког превоза се могу реализовати аутобусима, минибусевима, комби возилима, џиповима и слично, у складу са саобраћајним захтевима и потребама, а у обзир долази и организован „приватни“ сектор, у складу са важећом законском регулативом из области јавног превоза путника у друмском саобраћају као што је и досада рађено.

Развој овог вида саобраћаја потребно је усмерити ка:

- изградња нове аутобуске станице на локацији која је планирана Генералним урбанистичким планом и Плановима генералне регулације Зоне 3 и 4;
- реконструкцији и модернизацији постојеће главне аутобуске станице имајући у виду да тренутно задовољава локацијски и по капацитету;
- давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални, поготово у централним зонама насеља;

- формирању аутобуских стајалишта на отвореним путним правцима у облику ниша, како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила;
- оспособљавању општинске путне мреже за безбедно одвијање јавног градског саобраћаја у циљу оптималног повезивања свих насељских центара са општинским центром.

Стајалишта јавног путничког превоза се могу организовати на свим државним и општинским путевима, у складу са саобраћајним захтевима и потребама. Стајалишта на државним путевима морају бити одвојена разделним острвом од проточне саобраћајне траке.

Потенцијална локација нове аутобуске станице није у власништву Града. Потребно је преузети све предрадне да се планирано земљиште приведе намени.

ЈАВНИ ПУТНИЧКИ ПРЕВОЗ - ЖЕЛЕЗНИЧКИ САОБРАЋАЈ

На подручју Просторног плана везано за **железничку саобраћајну инфраструктуру**, не налази се деоница магистралне једноколосечне електрифициране железничке пруге Е70/Е85: Београд - Младеновац - Лапово - Ниш - Прешево - државна граница (Табановци), која је део коридора Х. Основни циљ развоја Коридора Х су брзе, квалитетне и конкурентне железничке везе са значајно редукованим временима путовања између великих градских, комерцијалних и индустријских центара Републике Србије и Европе. Развој железничке инфраструктуре планира се ревитализацијом, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом (електрификација, савремена СС, ТК и друга опрема), са циљем да се при дефинисању реконструкција траса максимално задрже постојећи коридори у којима су формиране просторне целине и садржаји, са минимумом неопходног заузимања новог земљишта. Коридор Х представља кичму железничке мреже Републике Србије, природну и најрационалнију везу централне и западне Европе са Грчком и Блиским истоком. Реконструкција, изградња и модернизација постојећих пруга са Коридора Х у двоколосечне пруге високе перформансе за мешовити саобраћај, комбиновани транспорт и пројектоване брзине од 160 km/h, а где је то могуће 220 km/h се одвија у фазама.

Општина Трговиште се налази изван заштитног пружног појаса, а на растојању већем од 12 километара од постојећих и планираних железничких пруга.

Стационарни саобраћај

У близини постојећих јавних објеката обавезно је обезбедити потребне капацитете за организовано паркирање путничких возила и аутобуса. Капацитети и локације појединих паркиралишта се утврђују на основу потреба становништва, броја туриста и укупне туристичке понуде, у складу са утврђеним бројем корисника.

У општинском центру предвидети изградњу паркинг простора код Скупштине општине, Дома здравља, аутобуске станице и спортског центра.

Паркирање путничких возила и аутобуса, обавезно је решавати уз објекте на припадајућим парцелама, према захтевима који проистичу из намене објеката, а у складу са важећим стандардима и нормативима. За туристичке капацитете у приватним објектима (тип сеоског туризма) захтеве за паркирањем је обавезно решавати на припадајућој парцели.

Нормативи за прорачун капацитета стационарног саобраћаја утврђују се на основу следећих оквирних норматива:

Саобраћајни објекти и пратећи путни објекти

Планира се развој и модернизација саобраћајних објеката (аутобуске станице) и прате их путних објеката (путне базе, станице за снабдевање горивом, сервиси) у функцији унапређења и побољшања квалитета саобраћајне услуге.

Гранични прелаз "Калово"

На државном путу ДП II А реда број 235 планиран је **гранични прелаз „Калово“** - веза са Северном Републиком Македонијом.

Предвиђа се повећање опремљености и функционалности постојећих граничних прелаза, планирани гранични прелази са СР Македонијом:

- "Калово" - на путу IIA реда број 238 Трговиште(Калово)-Македонија(Огут) Крива Паланка
(Извод из РПП општина Јужног Поморавља)

Међудржавни уговор је потписан 2003. године и на основу њега гранични прелаз "Калово" треба реализовати са свим потребним садржајима који обезбеђују безбедан и ефикасан прелаз државне границе друмским возилима, бициклистима и пешацима.

За гранични прелаз "Калово" је урађен и План детаљне регулације ("Службени гласник града Врања, број 11/14).

Аутобуска станица У Општинском центру Трговиште постоји и иста задовољава по питању локације и капацитета. Коридор државног пута је главна линија јавног превоза. Потребно је дефинисати локације **аутобуских стајалишта** за пријем и отпрему путника (у складу са чланом 85. Закон о путевима), које ће бити издвојене као посебно организоване површине -нише са надстрешницом. За потенцијалне локације и уређење аутобуских стајалишта потребно је одабрати атрактивне локације од значаја за развој туристичке понуде, а да при томе исте не наруше природни пејзаж и учествују у очувању животне средине.

Станица за снабдевање горивом у Општинском центру Трговиште се задржава. Могућа је њена реконструкција уз модернизацију опреме. Планом се предвиђа изградња објеката ове намене у секундарном центру (Радовница) и центрима заједнице насеља (Ново Село, Доњи Стајевац), што би у великој мери смањило потребу за одласком до Општинског центра због набавке моторног горива. Дозвољена је изградња станица за снабдевање горивом и у другим насељима и ван њих.

Пуњачи за електрична возила, течни нафтни гас-плин и природни гас-метан спадају у врсту горива за моторна возила савременог доба, па се са развојем аутомобила на природни гас и електричну енергију очекује и развој инфраструктуре (потенцијалне станице за снабдевање горивом). Препорука је да се примена природног гаса за погон аутомобила придружи као гориво за градске аутобусе, такси службе, комунална службе и унутрашњи транспорт.

За изградњу ових садржаја на државним путевима потребно је издавање услова и сагласност за прикључење на исте од стране ЈП "Путеви Србије" Београд. Издавање грађевинске дозволе за изградњу саобраћајног прикључка на државни пут је услов за добијање грађевинске дозволе за изградњу самог садржаја, као и обавезна израда Студије процене утицаја на животну средину.

Сервиси за путничка возила и аутобусе о остала моторна возила, се планирају у Општинском центру, секундарном и центрима заједнице насеља где се за то укаже потреба и интерес. Изградња ових врста објеката је условљена заштитом земљишта од површинских и подземних вода као и сепараторима уља и масти. Мере заштите је потребно ближе утврдити стратешком проценом утицаја на животну средину, а према важећој законској регулативи.

Просторним Планом се планира локација **базе за одржавање путева** у општинском центру, у циљу редовног одржавања и санације оштећења, као и зимског одржавања путева.

Службе за одржавање путне мреже, у смислу организовања мањих пунктова за осматрање стања путева и брзе интервенције са циљем правовремене реакције и спречавања појаве већих оштећења, планирају се у Новом Селу и Радовници.

За безбедно и ефикасно функционисање саобраћаја је неопходно постојање квалитетног система саобраћајне сигнализације. У том смислу је потребно обновити

вертикалну и хоризонталну сигнализацију на територији целе Општине и наставити активности на њиховом континуираном одржавању.

ОБЈЕКТИ И МРЕЖЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИЈЕ

Јавни превоз путника

Стратегија просторног развоја Републике Србије за градове до 100.000 становника прописује одреднице за организовање јавног превоза аутобусом. Јавни превоз би, поред територије Општинског центра, опслуживао главне токове кретања унутар општинских граница и са суседним Општинама. Даљи развој система јавног превоза биће у складу са развојем насеља и размештајем активности.

У циљу ефикаснијег функционисања јавног превоза путника потребно је повећати број линија и унапредити све технолошко - техничке карактеристике истог. Развој је потребно усмерити ка:

- давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални, поготово у централним зонама насеља;
- формирању аутобуских стајалишта на отвореним путним правцима у облику ниша, како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила, и
- оспособљавању путне мреже за безбедно одвијање јавног приградског саобраћаја.

У циљу повезивања Општинског центра са околним насељима предлаже се дефинисање нових линија јавног превоза:

1. **Ново Село - Шајинце - Трговиште - Доњи Стајевац - Радовница - акумулација** (ДП IIA реда број 234),
2. **ДП IIA реда број 234 (Трговиште) - Горња Трница - Сурлица - Горњи Стајевац, Радовница** (општински путеви ОП-9, ОП-31 и ОП-22),
3. **ДП IIA реда број 234 (Злодолце - Дејанце) - Голочевац - Нови Глог** (општински пут ОП-4),
4. **Ново Село - Горновац - Широка Планина - Козји До - Трговиште** (општински пут ОП-14, ОП-8 и ОП-7), и
5. **Шајинце - Црновце** (општински пут ОП-17 и ОП-19).

У организацији јавног превоза препорука је дати приоритет коришћењу возних средстава типа „комби“ или „минибус“, имајући у виду смањен број путника и техничке карактеристике путне мреже. Линије јавног превоза могу се организовати и од стране приватног сектора, а све у складу са важећом законском регулативом из области јавног превоза путника у друмском саобраћају.

Аутобуска станица у Општинском центру Трговиште задовољава потребе становништва Општине и одговара површини намени. Препорука је да се уреде аутобуска стајалишта дуж постојећих и планираних линија.

Стајалишта јавног путничког превоза се могу организовати на свим државним и општинским путевима, у складу са саобраћајним захтевима и потребама.

Бициклически саобраћај и пешачке (планинарске) стазе

На територији општине Трговиште не постоје изграђене бициклическе стазе. Сам просторни размештај јавних функција у општинском центру као и планирана мултифункционална структура насеља омогућава да средња дужина путовања буде до 600 m, што значи да је време минималног пешачења сведено на 10 минута. Овај вид саобраћаја је потребно подржати из много разлога (проблем паркирања, нема емисије штетних гасова, повољан утицај на организам и сл.) и треба га развијати. Правце развоја треба усмерити на:

- унапређењу услова за кретање пешака, првенствено ослобађање јавног простора од паркирања и планским размештајем уличних садржаја (киоска, летњих башти, уличних тезги и др.) и

- јавне површине са предлогом да се исте учине привлачним, безбедним и пригодним за особе са специфичним потребама.

Пешачке стазе је потребно трасирати у централним насељским зонама, тако да повезују јавне садржаје којима гравитира највећи број грађана, као и у атрактивним пределима. Постојеће стазе се задржавају и по потреби проширују на местима где је то могуће.

Бициклически саобраћај је у експанзији у целом свету са немером да се умање непогодни ефекти које са собом носе остали видови саобраћаја. Пројекат Европске уније, о успостављању европске мреже бициклических стаза, бициклическу стазу води трасом блиској коридору 10, све до границе са РС Македонијом. Имајући у виду близину ове трасе, реално је размишљати о повезивању мреже бициклических стаза у Општини са њом.

Планирани правци развоја бициклическог саобраћаја на територији општине су дуж:

- коридора реке Пчиње, близина коридора ДП IIА реда број 234, којим се остварује веза Општинског центра са коридором 10 оквирне дужине од око 35,0 km

- коридора ДП IIА реда број 234, пратећи ток реке Трипушнице, према општини Босилеград; оквирне дужине од око 13,0 km

- коридора ОП-13 у циљу повезивање територије Општине бициклическом стазом са манастиром Прохор Пчињски; оквирне дужине од око 5,2 km

- коридора општинских путева ОП-9, ОП-31, ОП-22, , у циљу повезивања бициклическим саобраћајем насеља у средишњем делу Општине, оквирне дужине око 15,6 km.

Укупна дужине планиране мреже бициклических стаза износи око 60 km.

Све планиране бициклическе стазе је потребно интегрисати у јединствену мрежу која би се пружала целом територијом Плана. На појединим местима предвидети инфо терминале који ће служити као одморишта и омогућити предах и основну медицинску помоћ.

Уколико се у планском периоду јави потреба и укажу могућности за развој овог вида саобраћаја, дозвољава се трасирање нових бициклических стаза на осталим деоницама које се препознају као интересантне, уз поштовање важећих прописа.

Поред бициклических стаза подручје општине Трговиште треба трасирати и опремити **пешачким и излетничким** стазама које могу повезати Општински центар са центрима заднице насеља локалним центрима. Излетничке стазе ће се градити као ребенске, панорамске, долине, дуж речних токова и везне, где год је то могуће на трасама постојећих пољских и шумских путева и стаза, кроз цело подручје Просторног плана.

Уз све излетничке стазе даје се могућност изградње одморишта - видиковца за одмор посетилаца и излетника, прихватна склоништа за склањање у случају природних непогода са надстрешницама и заклонима за људе и коње, локације са уређеним простором за пикнике, по могућству у близини сеоских домаћинстава.

Пешачке стазе је потребно трасирати у централним поштинским и насељским зонама, тако да повезују јавне садржаје којима гравитира највећи број грађана. Постојеће стазе се задржавају и по потреби проширују на местима где је то могуће.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА – ПРИОРИТЕТИ

На основу општих и посебних циљева Просторног плана приоритетне активности у области саобраћајне инфраструктуре су:

- *Повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи*

Приоритетне активности:

1. израда техничке документације за деоницу државног пута 234 (део деонице 23404) од Радовнице до Гложја (Голема Река) и деоница 23405 Гложје -Босилеград);

2. реконструкција државних путева другог реда, од којих се предност даје реконструкцији пута број 234;
3. решавање имовинских односа, израда техничке документације и реализација за деоницу државног пута 235 (деонице 23501 и 23502) од трговишта до Калова и граница СРБ/СРМ(неизграђено);
3. израда пројеката за реконструкцију општинских путева, са акцентом на изградњи;
4. израда пројеката реконструкције општинских путева према приоритетима који се утврђују средњорочним програмима развоја мреже општинских путева, уз константно одржавање проходности путних праваца током целе године и изградња савременог коловозног застора.

- *Развој алтернативних видова саобраћаја*

Приоритетне активности:

1. дефинисање и изградња мреже бициклистичких стаза, приоритет уз државни пур другог А реда 234;
2. уређење постојећих пешачких стаза, обележавање као и реализација осталих стаза на основу програма развоја туризма на територији Општине.

ВАЗДУШНИ САОБРАЋАЈ

Систем ваздушног транспорта Републике Србије чине аеродроми (као и хелиодроми и летишта) са својом инфраструктуром и опремом, авиокомпаније са својом флотом, Агенција за контролу летења Србије и Црне Горе - као провајдер услуга контроле и вођења ваздухоплова у припадајућем ваздушном простору и Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије у својству основног регулаторног тела.

У простору Републике Србије нема мреже аеродрома у смислу припадности аеродрома некој унапред функционално замишљеној целини, већ постоје аеродроми и летишта различитих категорија са различитим наменама и врло различитим стањима инфраструктуре и опреме. Има их око 80. Могу се условно разврстати у неколико категорија: аеродроми отворени за међународни саобраћај (горе поменути), војни аеродроми на којима се може обављати и цивилни (међународни) саобраћај под одређеним условима (Батајница, Поникве, Лађевци, Сомбор, Сјеница, Ковин - сви са асфалтно-бетонским ПСС), аеродроми некада изграђени као делови тзв. терцијарне мреже аеродрома СФРЈ (Бор) и низ спортско-туристичких аеродрома/летишта (обука пилота, једриликарство, параглајдинг, падобранство) са травнатим ПСС и минималном опремом за обављање одређених активности.

Развој ваздушног саобраћаја на територији Општине Трговиште не постоји. Користиће се капацитети ван подручја Просторног плана: постојећи аеродроми у Нишу и Скопљу.

РЕЧНИ САОБРАЋАЈ

Потенцијални коридор пловног пута Морава-Вардар (канал "Рајна-Мајна-Дунав") не захвата Општину Трговиште па се сматра да на територији Општине у ближој будућности нема потребе за развојем речног саобраћаја. Остаје приоритетно кретање робног промета у мултимодалном саобраћајном коридору X.

6.2. ХИДРОТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

Основни циљ у области водопривреде је интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса Јужног Поморавља, што подразумева вишенаменски водопривредни систем, који је оптимално уклопљен у окружење и усклађен са свим другим корисницима простора и са водним системима вишег реда, утврђеним у Водопривредном основом Србије и Просторним планом Републике Србије. С тим у складу, постављају се следећи посебни циљеви:

– трајно обезбеђење класа квалитета свих водотока у I и II класи квалитета

- заштита изворишта воде регионалног система водоснабдевања, приоритетно сливова водоакумулација;
- очување, унапређење и повећање биолошке разноврсности водених екосистема, и трајна заштита непокретних културних добара у зони развоја интегралних водопривредних система;
- антиерозивна заштита сливова акумулација, које су екстремно угрожене од засипања ерозивним материјалом;
- трајно решење снабдевања водом насеља, са обезбеђеношћу урбаних центара не мањом од 97%; сеоских насеља са 95% и индустрије са 95-97%;
- потпуна санитација насеља са обухватом домаћинства већим од 90%;
- заштита од поплава већих насеља најмање од стогодишњих великих вода, а пољопривредних земљишта и малих насеља од педесетогодишњих великих вода;
- побољшање режима малих вода у свим рекама на којима се налазе или планирају водоакумулације (оплемењавање малих вода) наменским испуштањем воде из акумулација тако да проток никада не би био мањи од мале месечне воде обезбеђености 95%;
- ефикасна контрола експлоатације грађевинског материјала на основу пројеката експлоатације усклађених са пројектима регулације река.

Извод из "Оперативни план за одбрану од поплава на водама II реда на територији општине Трговиште за 2022. годину" (Институт Јарослав Черни - Београд)

Оперативни план бележи следеће карактеристике река на територији општине: Општина Трговиште је смештена у Пчињском округу, на самом југу Србије и обухвата површину од 368 km². Лежи на главној комуникацији области која иде долином реке Пчиње са запада на исток, која се од Трговишта рачва у два крака (један ка североистоку а други ка југоистоку). Лежећи на раскрсници ових путева, Трговиште стоји у вези са Врањем и Кривом Паланком, док његову јужну границу чини граница са Републиком Македонијом. Седиште Општине је насеље Трговиште.

Морфолошке карактеристике: У области треба уврстити појаву једне пробојнице. У питању је пиратерија Козједолске, Мале и Каловске реке које образују реку Пчињу, пробијајући висок гребен Козјака. Ти токови су зашли у данашњи изворишни део реке Пчиње, и њу су са притокама, које су раније припадале сливу реке Јужне Мораве, увукле у слив Вардара.

Хидролошке карактеристике: Област којој припада Трговиште карактерише густа речна мрежа. Главна река је Пчиња, лева притока реке Вардар. Пчиња настаје од неколико потока на западној падини планине Дукат код села Радовница одакле даље тече на запад под именом Трипушница. Код насеља Трговиште се у Трипушницу са југа улива Лесничка река, одакле река тече даље на запад под именом Пчиња. Пчиња потом тече на запад северно од Широке планине. Код села Шајинце прима десну притоку Коћурицу и наставља на југ уском долином између планина Рујен и Козјак.

Поред Пчиње, најпознатије реке су Трипушница, Лесничка, Козједолска, Мала и Коћурска река. Трипушница извире на падини Доганице, код села Црне Реке на 1480 m. Извориште Лесничке реке је на висини од 1450 m на падини планине Чупина, а Козједолске реке код села Нерава, на висини од 1430 m. Мала река је лева притока Пчиње са извориштем код села Длабочице на граници Козјака и Ђерманске планине, док се извориште Коћурске реке (десне притоке Пчиње) налази на истоименој планини, код села Нове Брезовице. Област којој припада Општина карактеришу честе поплаве, које углавном наступају с пролећа. Поплаве су најчешће на реци Пчињи и Козједолској реци, а најмање на Трипушници.

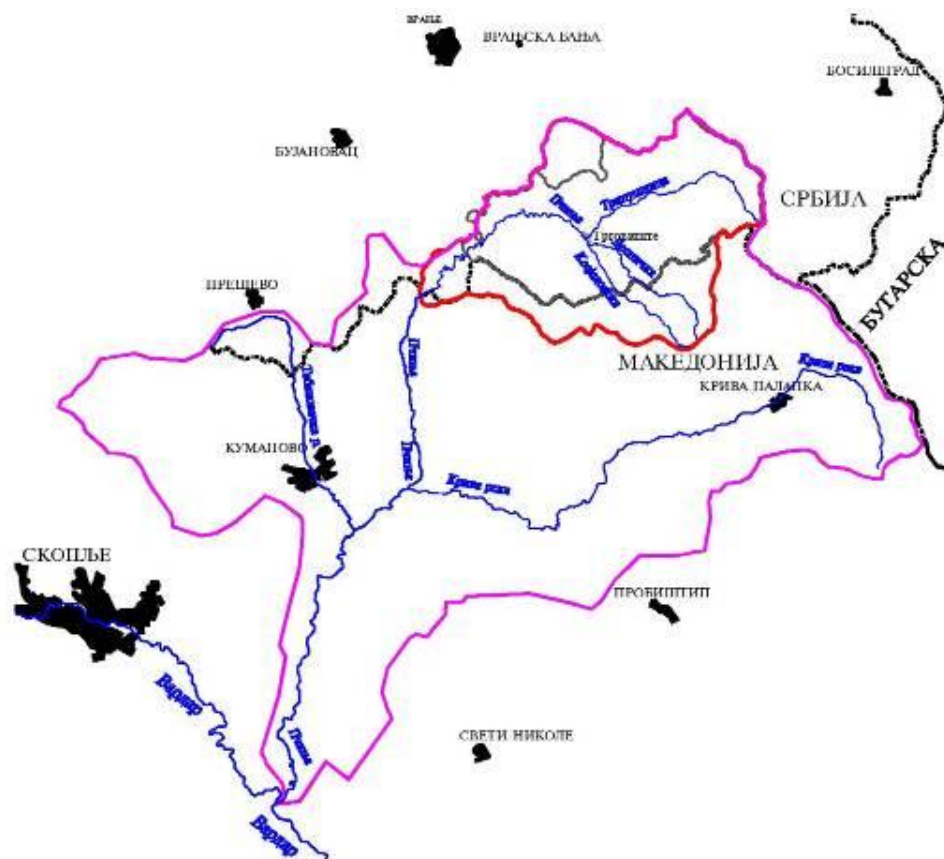
Минералних вода у Општини нема. Само у појединим селима постоје мали слани извори (Трговиште, Пролесје), који се сматрају лековитим.

Хидрографска мрежа на ширем подручју Трговишта на подучју Трговишта је веома развијена. За потребе овог плана одлучили смо да је кључна хидролошка анализа

3 слива са њиховим водотоцима, који обухватају најкритичније бујичне водотоке. Сви водотоци на подручју Трговишта спадају у категорију бујичних водотока.

Бујични водотоци на територији Трговишта су приказани у табели 1. Сви ови водотоци су приказани на хидрографској карти у размери 1:50.000 – прилог број 1. Основне карактеристике свих ових водотока су приказане у табелама.

У приложеним табелама су приказане површине сливова, обими сливова, дужине токова, средњи падови сливова, средњи падови токова, уравнати падови свих бујичних водотока на подручју Трговишта.

Приказ целог слива реке Пчиње до улива у Вардар

РЕЉЕФНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЗА СЛИВНО ПОДРУЧЈЕ ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ									
Редни број	Назив тока	Ф слива	Обим слива	мин. кота	мах. кота	Л тока	Л слива	Јср. %	Јур. %
1	ТРИПУШНИЦА	197,53	62,59	624	1806	27	20,25	29,19	7
2	ЛЕСНИЧКА	76,65	47,89	634	1671	20,86	16,22	25,71	6,9
3	КОЗЈЕДОЛСКА	71,43	45,28	634	1528	18,28	15,78	27,22	5,9
4	СЛИВ ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ	626,87	107,48	459	1806	53,51	36	27,98	6,2

Постојеће стање уређености бујичних водотока на ширем подручју Трговишта

Генерална карактеристика скоро свих бујичних водотока на подручју Трговишта јесте врло велика неуређеност и лоше еколошко стање. Оваква, веома неповољна ситуација проузрокована је интеракцијом природних и антропогених фактора. Природни фактори се углавном манифестују бујањем вегетације у кориту и на обалама водотока, као и ефектима проласка таласа великих вода. Поломљено дрвеће и грање, које се проноси у челу таласа великих вода, задржава се на постојећој вегетацији у речном кориту. Тиме се стварају природне баријере, које у великој мери смањују пропусни капацитет корита.

Најнегативнији антропогени утицај на стање уређености бујичних водотока на подручју Трговишта односи се на активно, директно погоршање постојећих природних услова. Пример таквих активности је стварање дивљих депонија у коритима бујичних водотока. На основу детаљног теренског рекогносцирања сликова бујичних водотока на подручју Трговишта дошло се до поражавајућег закључка да већина водотока депонија отпада у речном кориту.

Са хидрауличног аспекта, депоније отпада проузрокују драстично смањење пропусне моћи корита и тиме знатно увећавају ризик од поплава. Са еколошког аспекта, депоније отпада представљају директан атак на природну и животну средину. У најдрастичнијим случајевима, када се на депонијама налазе угинуле животиње, док се дуж водотока размножавају глодари, ови водотоци остављају слику праве еколошке катастрофе.

Упоредно посматрајући хидрографску мрежу и положај насеља на ширем подручју Трговишта, може се закључити да се велики број насеља налази у близини бујичних водотока. Међутим, са аспекта заштите од бујичних поплава, срећна је околност да се највећи делови насеља налазе изван потенцијалних плавних зона бујичних водотока. То је посебно карактеристично за старије делове сеоских насеља. Очигледно је да се оваква ситуација може објаснити народном мудрошћу и вековним искуством, јер је народ памтио поплаве и схватао да је безбедније градити куће на мало вишем терену, на ободу речних долина .

Досадашње активности на одбрани од бујичних поплава на подручју Трговишта

Водотоци на територији општине Трговиште, углавном су са бујичним хидролошким режимом. Поплаве на овим водотоцима су специфичне, јер у формирању и кретању бујичног таласа (са осталим пратећим феноменима као што су бујична лава, одрони, клизишта) учествује не само речно корито већ и слив. Због неуређености, ови водотоци проузрокују највеће штете на градској територији (насељима, саобраћајној и другој инфраструктури, пољопривредном земљишту). За одбрану од поплава на овим водотоцима није довољно само уређење речног корита, већ је потребно радове и мере проширити и на сливно подручје.

У заштити од поплава на малим водотоцима на територији Трговиште примењивани су различити типови објеката у циљу заштите насељених места, привредних објеката, саобраћајница и пољопривредног земљишта. Зависно од садржаја брањеног подручја, типови објеката пасивне заштите су били: класични одбрамбени објекти (насипи), регулација "градског" типа кроз поједина насеља или "пољског" типа, за заштиту пољопривредног земљишта.

Објекти за активну заштиту од поплава су слабо заступљени.

Карактеристике бујичних поплава

Основно обележје поплава на бујичним водотоцима произлази из специфичне динамике бујичних феномена. Карактеристична генеза и брза концентрација великих вода у бујичним сликовима онемогућава примену класичних хидротехничких принципа и метода одбране од поплава. Уобичајени приступ одбрани од поплава на већим рекама, са увођењем степена редовне и ванредне одбране, није могуће применити код водотока

са бујичним хидролошким режимом. Нагли надолазак и кратко трајање великих вода најчешће не остављају довољно времена ни за проглашење одбране од поплава (која никада не може бити редовна, већ само ванредна). Нажалост, код нас се у већини бујичних поплава не предузимају никакве мере активне одбране, већ се све своди на пасивно санирање последица поплаве.

Превентивни радови за спровођење одбране од поплаве на територији општине трговиште за воде II реда за 2022. године у Оперативном плану

Поред наведених радова, као дугорочне и краткорочне мере које би требало предузети на заштити подручја општине од могућих поплава и бујица неопходно је да се у току 2020. године, предузму одређене превентивне мере којим би се смањило штетно дејство вода и да би последице изазване плављењем биле што мање неопходно је предузети одређене превентивне мере одбране од поплава, које би се састојале у следећем:

- Потребно је да се на свим, категорисаним и некатегорисаним путевима и на јавним површинама редовно одржавају постојећи објекти, мостови, пропуси, насипи, канали, ваде и др. у исправном стању и вршити затрављивање и пошумљавање приобалних површина.

- Да се преко месних заједница предузму привремене мере на подизању локализационих или насипа мањих димензија нарочито на површинама која су изложена поплавама сваке године а вода у њих улази кроз уске рукавце, а ови насипи не захтевају неке велике и обимне радове, не заузимају веће површине земљишта за материјалне радове и трупове насипа.

- Да се преко месне зајднице предузму мере организовања и указивања потреба да свако домаћинство приликом пролећних радова на пољопривреди, чије се имање налази поред реке изврши чишћење дела корита од пањева, грања, шибља и другог отпадног материјала, затим да се изграде локални грудобрани око угрожених површина који би се одржавањем из године у годину оспособили за поплаве већих размера. Ова акција би била нарочито ефикасна када би се суседна домићинства удружила па би у том случају мере превентивне заштите обухватиле веће површине.

- Да се у месним заједницама, по могућству предузму мере на завођењу, односно организовању редовних краткорочних акција у радној снази и расположивој механизацији (трактора са приколицама и др.) нарочито на уређењу, односно чишћењу корита река и потока и да се брзим акцијама изврши чишћење од шибља, смећа и другог материјала на оним деловима на којима се вода најчешће излива. Обично су то мале дужине које се са релативно мало радне снаге могу лако и брзо санирати.

- Проширити и повећати контролу на засипању корита отпадним материјалом и смећем и потпуно забранити бацање отпада и друге врсте депоновања материјала у приобаљу и речна корита потока, долина и др. местима и површинама са којих се слива и отиче атмосферска и друга површинска вода.

Препорука

- **На водотоцима II реда**, осим радова на редовном одржавању, које општина Трговиште редовно спроводи, потребно је извести радове на изградњи регулације:

- **Козједолске реке, Трипушнице и Лесничке реке** - деонице дужине око 300 м, где пролазе кроз насеља и на тај начин угрожавају пољопривредно земљиште и становништво. Како на скоро свим водотоцима на подручју општине Трговиште, који припадају водама II реда и који имају бујични карактер, нису регулисана речна корита нити су изграђени одбрамбени насипи у средњим или доњим токовима водотока који пролазе кроз насељена места и пољопривредно земљиште, тако да након наиласка већих вода долази до изливања вода из речних корита и причињавају се велике штете становништву и пољопривредном земљишту, у циљу заштите од поплава, спречавања изливања воде из речних корита, плављења и наношења штете становништву и

пољопривредном земљишту, Општина Трговиште би на својој територији предузела неопходно превентивне мере у виду **чишћења нерегулисаних делова бујичних водотока од биолошко старих стабала и комуналног отпада на водотоцима II реда** и то на следећим водотоцима: Коћурске реке, Пролесјачке реке, Сурличке реке, Селске реке, Рибнарске реке, Црновске реке, Црвеноградске реке и Црноречке реке, као и на потоцима: поток у Селиште, Глошки поток, Бељев поток, петровацки потоци на друга места где је потребно.

6.2.1. ВОДОСНАБДЕВАЊЕ

Снабдевање насеља водом за пиће на територији општине Трговиште је ослоњено на мања локална изворишта подземних вода, тако да се за водоснабдевање користе извори, копани бунари, чесме и каптаже који локалним, најчешће гравитационим мини водоводима дистрибуирају воду до потрошача. Највећи систем за водоснабдевање је изграђен у општинском центру Трговишту, који се снабдева са изворишта подземних вода, али је веома непоуздан и са великим губицима. Развијеније локалне водоводе имају насеља Барбаце, Ново Село, Думбија, Ђерекарце,

Гоњи Стајевац и Радовница. У појединим насељима постоје изграђене црпне станице, и то у Трговишту, Барбацу, Новом Селу и Шајинцу.

Према Водопривредној Основи Републике Србије (ВОС) Општина припада врањско-пчињском регионалном подсистему, пчињском краку водоснабдевања, где се у први план издваја планирана акумулација "Прохор пчињски" на реци Пчињи. Водоводни регионални подсистем се ослања и на постојећу акумулацију "Првонек", на Бањској реци и на извориште подземних вода.

Према Регионалном просторном плану општина Јужног Поморавља, поред реализованих пет водоакумулација (Власине, Лисине, Барја, Брестовца и Првонека) у склопу регионалних водопривредних система (чији су параметри дати у у поглављу I Полазне основе, део 3.1.11. Постојеће стање водопривредне инфраструктуре, Табела I-8.), планира се:

– **„Прохор Пчињски”, у оквиру Врањско-пчињског подсистема**, за снабдевање водом насеља у општинама Врање, Бујановац, Прешево и Трговиште (у спрези са Првонеком) и Јужноморавског речног система (побољшање режима вода, годишње регулисање просечног протока од 4,6 m³/s, наводњавање, хидроенергетика, рибарство, туризам).

Површина слива 542km², КНУ(м нв) 530, корисна висина језера 58.000.000 м³.

Водоводни регионални подсистем се ослања и на постојећу акумулацију "Првонек", на Бањској реци и на извориште подземних вода.

Основне смернице развоја водоводних система за општину:

Трговиште - замена застареле мреже, смањење великих губитака, уз развој водовода утемељен на реализацији Пчињског крака Врањско-пчињског регионалног система, са водоакумулацијом Прохор на Пчињи као коначним и поузданим решењем.

Остала планска решења

Изградња врањско-пчињског подсистема ће трајно решити водоснабдевање али је потребно сачувати локална изворишта и бунаре. Мале густине становања, све већи одлив становништва у град је један од разлога за прелог планског решења водоснабдевања.. Како би се омогућила изградња и адекватно одржавање система, узимајући у обзир планиране потребе, топографију терена, локацију будућих потрошача, постојећа и потенцијална изворишта и међусобна повезаност насеља путном мрежом реално је активности усмерити у три правца:

- Сачувати постојеће изворе водоснабдевања,
- водоснабдевање општинског центра Трговишта и дванаест сеоских насеља у појасу реке Пчиње и поред државног пута II А реда број 234: Мала Река, Барбаце, Ново Село,

Шапранце, Шајинце, Доња Трница, Трговиште, Ђерекарце, Зладовце, Доњи Стајевац, Радовница и Црвени Град, и

- водоснабдевање секундарног центара развоја општине насеље Радовница као и центри заједница насеља Ново Село и Доњи Стајевац, као функционалне споне села општине Трговиште, са општинским центром и ширим простором.

Интегрисано водоснабдевање дванаест сеоских насеља значајно би смањило обим инвестиција у планском периоду, омогућило већу привредну продуктивност, а нарочито омогућило заштиту реке Пчиње у погледу квалитета воде, регионалног значаја.

Активности Приоритетна планска решења ће се спровести кроз од којих су најважније:

- дефинисање зоне санитарне заштите изворишта на левој и десној обали Козједолске и Лесничке реке, намењеног водоснабдевању насеља Трговиште;
- изградњу општинског водопривредног подсистема који ће користити подземне и површинске воде, што би омогућило да се у потпуности задовоље потребе у снабдевању водом свих корисника у Општини;
- реконструкција и модернизација застареле водоводне мреже и објеката Општинског центра Трговиште, како би се смањили велики губици у систему дефинисање заштитне зоне постојећег изворишта подземних вода;
- заштиту потенцијалних изворишта водоснабдевања, алувиона и припадајућих извора реке Трипошнице, Лесничке и Козједолске реке;
- изградња црпне станице у Доњој Трници;
- изградња водозахватних објеката, таложнице, филтера, резервоара, примарне и дистрибутивне мреже за насеље Трговиште, на основу урађеног Генералног пројекта водоснабдевања Трговишта, 2009. године. Реализацији поменутих објеката претходи израда Идејног и Главног пројекта;
- проширење постојећег водовода насеља Радовница изградњом каптираног извора, доводног ценовода, резервоара и разводне мреже, за који је урађен Главни пројекат, са Генералним решењем система за водоснабдевање насеља Радовница, 2003. године;
- изградњу неопходних водопривредних објеката и модернизацију постојећих, који ће бити уклопљени у будући регионални подсистем, у насељима са локалним водоводима: Барбаце, Ново Село, Думбија, Ђерекарце, Доњи Стајевац и Радовница;
- задовољење предвиђених приоритетних потреба, које износе 1,3 милиона м³ годишње за становништво, 0,5 милиона м³ годишње за туризам и прехранбену индустрију и 0,4 милиона м³ за остале видове привреде, и
- у селима наставити са изградњом индивидуалних система коришћењем бунара и каптираних извора за више домаћинства, који ће се у будућности просторно-технички интегрисати у планирани општински систем водоснабдевања.

Планска решења

- Стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода;
- Очување локалних изворишта (свих капацитета) и након повезивања појединих насеља са вишим системима (регионални и општински водоводни систем), ради обезбеђивања виталних функција система у кризним хаваријским ситуацијама;
- Постепено повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен општински систем, којим ће се остварити висока поузданост функционисања и прописан, стално контролисан квалитет воде;
- смањивање специфичне потрошње воде у домаћинствима, политиком реалних цена воде, мерењем утрошка воде и мерама планске рационализације потрошње и смањивања употребе воде за пиће за заливање и наводњавање вртова, башти и пољопривредних култура;
- управљачко-информационо осавремењавање водоводних система, увођењем мерног - мониторинг система, који ће омогућавати праћење динамике потрошње у свим важнијим

гранама мреже, као и брзу дијагностику поремећаја и кварова током функционисања система;

- Строга контрола вода за технолошке потребе у индустрији и заливање у пољопривреди која не захтева воду квалитета воде за пиће. Уста се не може захватати из водовода насеља, већ се потрошачи технолошке воде упућују на властите захвате површинских и подземних вода нижег квалитета (подземне воде у индустријској зони, која се не захвата за водоводе насеља) и на мере рецикулације и планске рационализације потрошње; и -
- Реконструкција и модернизација постојећих система чији квалитет, дотрајалост и запустеност не омогућавају поуздано водоснабдевање.

6.2.2. КАНАЛИСАЊЕ ОТПАДНИХ И ОСТАЛИХ ВОДА

На територији Општине постоји делимично изведен систем јавне канализације Општинског центра Трговиште. У сеоским насељима употребљене воде се изливају у примитивно изграђене упијајуће септичке јаме, најближе потоке, јаруге и земљиште, чиме се директно загађују копани бунари намењени водоснабдевању.

Пречишћавање комуналних отпадних вода нема ни једно насеље.

Изграђен Систем за пречишћавање отпадних вода у Трговишту треба ставити у функцију, као и акценат на могућност организованог одвођења отпадних вода из 12 насеља у приобаљу реке Пчиње, са изградњом мањих стандардних пакета постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ). За остала насеља предвидети изградњу непропусних септичких јама.

Планска решења

Планска решења се заснивају на прорачуну садашњих и будућих количина отпадних вода свих корисника канализационих система: становништва, индустрије, привредних објеката, јавних установа, угоститељских објеката итд., и обухватају следеће приоритете:

- комплетно покривање насеља Трговиште фекалном канализацијом;
- изградњу ППОВ за насеље Трговиште у Доњој Трници;
- реципијент - река Пчиња;
- изградњу фекалне канализације у сеоским насељима Радовница, Доњи Стајевац и Ново Село, са мини готовим пакетима ППОВ, пре упуштања у реципијент;
- тенденцију значајног учешћа индустрије/привреде у укупним потребама за водом, на рачун рационализације и увођења рецикулације у технолошке поступке; и
- обавезне непропусне септичке јаме за домаћинства у селима, посебно у приобаљу реке Пчиње.

Постојеће постројење за пречишћавање отпадних вода општинског центра прихвата истовремено комуналне и делом индустријске отпадне воде. Услов да се индустријске отпадне воде из различитих технолошких процеса могу прихватити централном канализацијом је да се одговарајућим предтретманима сведу на квалитет који треба да одговара параметрима из Правилника о санитарно-техничким условима упуштања отпадних вода у градску канализацију.

Будући канализациони системи се формирају као сепарациони системи, тј. раздвајање атмосферских од фекалних вода, како планирано ППОВ била оптималног капацитета и рационалнија. Увођење технологије пречишћавања мањих ППОВ, су готови пакетни уређаји савремене генерације. Предвиђа се повећање обухвата насеља на више од 90%. У долинским насељима ће се градити групни магистрални системи, спајањем канализационих система више насеља, ради довођења отпадних вода на заједничко ППОВ.

Отпадне воде са сточних фарми обавезно прикупљати у прописане отоке и третирати пре упуштања у систем, или их прописно евакуисати. "Црвену воду" из клиника скупљати у предвиђене специјалне септичке јаме и евакуисати по пропису.

Остала планска решења и критеријуми за канализацију насеља и реализацију ППОВ су:

- канализациони системи се развијају као дистрибуирани, тако да са гледишта транспорта отпадних вода и препумпавања представљају економски оправдане целине, које се могу заокружити изградњом одговарајућих ППОВ општег типа;
 - у осталим сеоским насељима, због демографских и привредних прилика, предвиђа се одлагање отпадних вода у појединачне или збирне непропусне септичке јаме;
 - даљи развој канализације спроводи се по сепарационом систему: посебно за отпадне воде насеља и оних индустрија које се након предtretмана смеју прикључити на канализације за отпадне воде, а посебно за кишне канализације.
- при канализацији насеља која нису имала канализационе системе, стриктно се спроводи принцип обавезности прикључења домаћинства, без обзира на дотадашња привремена решења. Забрањује се евакуација отпадних вода у напуштене бунаре и упојне јаме;
- отпадне воде из привредних и производних погона, не смеју се упуштати у водотоке без предtretмана, смеју се упуштати у насељску канализацију тек након предtretмана, којим се пречишћавају до нивоа да смеју да буду усмерене према ППОВ општег типа. Посебно је забрањено уводити у насељску канализацију опасне материје и супстанце које би ометале и разбијале процес биолошког пречишћавања у ППОВ;
 - димензионисање кишне канализације примерити значају подручја која се њоме штити и величини потенцијалних штета од плавлeња делова насеља и саобраћајница. Капацитети не би требало да буду мањи од оних који су потребни за прихватање тзв. двогодишње кише, нити већи од тзв. десетогодишње кише, при чему треба узети објективне могућности амортизовања великих падавина постојећих површина насеља, и њеног ефикасног одвођења површинским системима (саобраћајнице, риголе, путни канали, блиски водотоци); и
 - на малим водотоцима (потоцима), уколико се исти уводе у системе кишне канализације, где год је то потребно и могуће, обликовањем терена и коришћењем зелених површина, извршити ретензирање/ублажавање великих вода пре њиховог увођења у колекторе.

6.2.2. ОСТАЛА ХИДРОТЕХНИЧКА ПРОБЛЕМАТИКА МЕЛИОРАЦИОНИ СИСТЕМИ

Општина Трговиште је шумовита, али има бујичних водотокова и у њеном јужном делу, према граници са Републиком Северном Македонијом, је угрожена ексцесивном ерозијом.

Периодично, најчешће у пролеће и током екстремних киша је изражен проблем бујица, у неким деловима поплаве и ерозије. Према плану за проглашење ерозионих подручја и одбране од поплава од бујичних вода подручје Општине је угрожено од реке Пчиње и њених притока и то нарочито низводно од Радовнице до границе са општином Бујановац. Река Пчиња углавном плави пољопривредно земљиште, а делимично су угрожени путеви за Ново Село, Радовницу, општински пут Трговиште-Лесница, као и поједини општински и некатегорисани путеви.

Од регулационих радова на водотоцима који су обухваћени Просторним планом изведени су регулације реке Трипушнице кроз општински центар и реке Пчиње у зони моста у истом насељу.

Изградњом планираних мини хидро електрана, снаге до 1 MW, створиће се могућност вишенаменског коришћења малих акумулација за водоснабдевање, наводњавање у пољопривредној производњи и узгој риба.

Приоритетна планска решења обухватају следеће:

- очување постојећих изворишта, каптажа и бунара;
- чување коридора за магистралне трасе водовода и канализационих колектора;
- резервисање локација за планирано ППВ и планирана ППОВ;

- одржавање и развијање површина предвиђених за мелиорације, у долини Пчиње, низводно од општинског центра;
- одржавање постојећих водорегулација, линијских система и објеката одбране од великих спољашњих и унутрашњих вода;
- у циљу заштите од ерозије и бујица, предвиђају се антиерозиони радови на сливовима водотока, у атарима насеља Широка Планина, Козји Дол, Лесница, Горња Трница, Калово, Сурлица, Пролесје, Горњи Стајевац, Црна Река и Радовница; и
- изградњу делимичне водорегулације реке Пчиње у зони утицаја будуће акумулације "Прохор" и мелиорација у водоплавном подручју око општинског центра.

Остала планска решења

Будући развој система за заштиту од ерозије, бујица и великих вода подразумева:

- чување водних ресурса значајних за водоснабдевање ширег окружења, преко планираног Врањско-пчињског регионалног водоводног подсистема;
- обезбеђеност заштите је примерена вредности садржаја који се бране од ерозије, бујица и поплава.

Варира од заштите од такозване двадесетогодишње велике воде, за заштиту пољопривредних површина ван мелиорационих подручја, до заштите од такозване двестогодишње велике воде, за зоне општинског центра у ужем градском језгру и сва остала насеља општине;

- заштитни системи се складно морају уклопити у урбано и остало окружење, по правилу добијајући вишенаменске функције: (а) линијски заштитни системи - као елемент уређења обала, водећи рачуна о функционалном повезивању насеља са рекама, (б) системи за одводњавање - за комплексне мелиорационе системе, (в) ретензије за ублажавање таласа великих вода - као елемент рекреационих површина насеља, а и примењиве у пољопривредној производњи;

- на бујичним водотоцима заштита се обавља, где год је то могуће, активним мерама ублажавања поплавних таласа ретензијама вишенаменског карактера и мерама које су предвиђене "Планом за одбрану од бујичних поплава и других пратећих појава штетног дејства вода";

- насипи се морају тако уклопити у све друге садржаје који се граде у близини, да не буде угрожена њихова функција и да нема објеката који би могли да отежају или онемогуће одржавање у периодима дуготрајне одбране од великих вода;

- на основу постојећих Планова за борбу против ерозије и поплава, континуирано спроводити антиерозионе активности и мере одбране од екцесивне ерозије, на угроженим површинама. Одбрану од поплава и бујица усагласити и интегрисати са осталим водопривредним и пољопривредним активностима; и

- урадити програм изградње и експлоатације мини хидроелектрана, као супституцију некадашњих воденица - поточара.

Заштита ресурса вода

Концепција заштите водних ресурса заснива се на:

1. заштити квалитета вода

– изворишта вода регионалних система за снабдевање становништва водом – водотока у горњим деловима Пчиње и постојећих и планираних водоакумулација у I/II класи квалитета; успостављањем и спровођењем режима зона санитарне заштите и резервисањем простора за зоне потапања планираних акумулација („Прохор"); применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, забраном кавезног узгоја риба у водоакумулацијама које служе за снабдевање водом, порибљавањем водоакумулација искључиво на бази ихтиолошких студија и пројеката, забраном изградње рибњака на локацијама којима се угрожавају 69 изворишта вода или планирани водопривредни системи, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за

коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.);

- површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења – посебно површинских вода низводно од долињских насеља, применом технолошких, водопривредних и организационих мера за довођење квалитета тих вода у стање класе IIb (са БПК₅ < 6 g O₂/m³);

- локалних изворишта и њиховог одрживог коришћења у складу са следећим правилима: експлоатација алувијалних изворишта сме се обављати само до граница до којих формирање депресионог левка не угрожава еколошке и друге услове у окружењу; захватање из изворишта површинских вода сме се обављати само до границе која не угрожава проточност водотока низводно од захвата (што се дефинише водопривредним условима, али генерално, не сме бити мања од тзв. мале месечне воде обезбеђености 80% Q_{mes.min}.80%); и

- водених и приобалних екосистема испуштањем гарантованог еколошког протока из водоакумулација са обезбеђеношћу 100%; водозахвати за гарантоване протоке на свим водоакумулацијама треба да буду селективни (са више нивоа, према термичком стању у језеру), како би се остварили најповољнији услови за низводне екосистеме.

2. заштити од вода

- одбраном од поплава комбинацијом хидротехничких и организационих мера;

- хидротехничке мере садрже пасивне (линијски заштитни системи) и активне мере заштите (реализацијом водоакумулација). Активне мере заштите од плавења у случају акцидента на водопривредним објектима, као и друге активне мере заштите од бујица и ерозивних процеса обухватају техничке радове (бујичарске преграде и прагови), биотехничке радове (градони, терасе, контурни ровови, зидови против спирања и др.) и биолошке радове (пошумљавање, мелиорација деградираних шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање и др.) на око 35% подручја Просторног плана, приоритетно на 18% слива Пчиње под екцесивном ерозијом (најлошије стање у Републици Србији), горњим деловима сливова водотокова на подручју општина Прешево, Бујановац и Медвеђа, у зони Грделичке клисуре и др.

- организационе мере у првом реду стварањем услова за планско уређење насеља (спречавањем изградње нових урбаних, привредних и инфраструктурних садржаја у зонама угроженим од поплава), регулацијом река и уређењем обала у зони насеља по принципима урбане регулације, уређењем водних режима управљањем акумулацијама, и др. 70

- успостављањем контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног „управљања речним наносом“, односно нормализације режима проноса наноса у циљу ублажавања и отклањања морфолошких деформација корита које угрожавају регулационе објекта и мостове; а на основу верификованих пројеката експлоатација речног наноса који су потпуно усаглашени са пројектима регулације река и уређења речних корита.

6.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

На територији општине Трговиште, дрвна маса и хидро потенцијал су једино присутни енергоресурси. Насеља општине се снабдевају енергентима који се транспортују на локална стоваришта и продајне пунктове. Електричном енергијом се снабдевају из производних, дистрибутивних и преносних система који су саставни део електромереже Србије.

Насеља се електричном енергијом снабдевају из ТС "Трговиште" 35/10 kV преко далеководне мреже напонског нивоа 35 kV који је пројектован и изграђен за напонски ниво 110 kV и преносно-дистрибутивне напонског нивоа 10 kV.

Далековод 110 (35) kV број 1190 ТС Трговиште - ТС Врање 4, под напонским нивоом 35 kV, долази до постојеће ТС "Трговиште" 35/10 kV, одакле се снабдева територија општине Трговиште.

Број и снага **трансформаторских станица** по напонским нивоима је следећа:

- једна ТС 110/35 kV, снаге 20 (31,5) MVA, односно ТС 35/10 kV, у општинском центру Трговиште;
- две ТС 35/10 kV, снаге 2 x 4 MVA, за општински центар Трговиште;
- осам ТС 10/0,4 kV, снаге 630 KVA, за општински центар Трговиште;
- једна ТС 35/10 kV, снаге 1 x 4 MVA, за центре заједница насеља Радовницу и Ново Село и локалне центре Доњи Стајевац, и Шајинце; и
- 23 ТС 10/0,4 kV, снаге 630 KVA, за остала сеоска насеља.

Присутни напонски нивои су 35 kV, 10 kV и 0,4 kV. Са напонског нивоа 35 kV, помоћу три ТС 35/10 kV, напон се обара на 10 kV мрежу која је развијена до свих насеља. У насељима се помоћу ТС 10/0,4 kV напон доводи на потрошачку мрежу.

Снабдевање електричном енергијом обезбеђено је за сва насеља, а реконструкција нисконапонске електроенергетске мреже је започета у највећем делу Општине.

Капацитети постојећих ТС 10/0,4 kV условно задовољавају тренутне потребе за електричном енергијом, тако да ће се у наредном планском периоду повећати инсталирана снага. Такође јавна расвета која је започета, увешће се у сва насеља.

За загревање објеката у зимском периоду се као огрев користе дрво и угаљ. У општинском центру, у објектима управе и друштвених активности користе се блоковске и индивидуалне котларнице.

Компензација реално скромних могућности гасификације, види се у искоришћавању хидро потенцијала, изградњом мини хидро електрана (мХЕ), чиме ће се покрити будуће потребе.

Приоритетна планска решења

Планира се изградња **ТС 110/35/10 kV** (на делу катастарске парцеле 1621 КО Трговиште).

Планира се **искоришћавање капацитета у постојећим ТС 35/10 kV** и појединачна изградња неопходних ТС 10/0,4 kV у привредним и услужним зонама. У сеоским насељима тешко је предвидети потребан број нових ТС 10/0,4 kV и динамику изградње, јер ће то бити у директној вези са отварањем нових производних и прерађивачких погона, сточних фарми и хладњача. Основна планска решења су везана за електроенергетску мрежу и то:

- реконструкција и модернизација мреже и објеката; и
- ширење система у перспективно развојним привредним и услужним зонама; и
- изградња потенцијалних мХЕ, укупне инсталисане снаге 4.690 kW, са добијањем електричне енергије од 16.578 kWh, чиме ће се стабилизovati поузданост електроснабдевања.

Остала планска решења

- смањење енергетских потреба код свих потрошача енергије, доношењем и обавезном применом стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера;
- одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне, дистрибутивне и даљи развој тих система и мрежа;
- у погледу заштите животне средине велики значај ће имати интензивније коришћење електричне енергије из будућих мХЕ;
- обезбеђивање квалитетне и сигурне испоруке електричне енергије за све потрошаче на подручју општине; и
- постизање ефикасности: економске (постизање највећих енергетских ефеката уз најмања улагања), функционалне (усклађивање развоја некомпатибилних функција) и просторне (усклађивање некооперативних намена простора, оптимизација у размештају погона енергетско-индустријског комплекса, насеља, саобраћајница и др.).

У обухвату просторног плана налази се трансформаторска станица ТС 400/110 кV Врање 4, која је у власништву АД „Електромрежа Србије” Београд. **У случају градње испод или у близини далековода и трансформаторске станице, потребна је сагласност АД „Електромрежа Србије” Београд, уз следеће услове:**

- Сагласност се даје на Елаборат (обезбеђује Инвеститор планираних објеката) у коме је дат тачан однос далековода и објеката, као и трансформаторске станице и објекта чија је изградња планирана, уз задовољење прописа и закона и исти. Трошкови израде Елабората падају у целости на терет Инвестирора планираних објеката.
- Приликом израде Елабората прорачуне сигурносних висина и удаљеност урадити за температуру проводника од +80°C, у складу са техничким упутством ТУ-ДВ-04. За израду Елабората користити податке из пројектне документације далековода, као и податке добијене на терену геодетским снимањем који се обављају о трошку Инвеститора планираних објеката.

Претходно наведени услови важе приликом израде:

- 1) **Елаборат о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода.** Заштитни појас далековода износи 25,00 m са обе стране далековода напонског нивоа 110 кV од крајњег фазног проводника и 20,00 m са обе стране далековода напонског нивоа 220 кV и 400 кV од крајњег фазног проводника.
Заштитни појас за трансформаторске станице на отвореном износи 30,00 m за напонски ниво 110 кV и изнад 110 кV.
У случају да се планира постављање стубова јавне расвете у заштитном појасу далековода, потребно је исте уважити при изради Елабората.
- 2) **Елаборат утицаја далековода на потенцијално планиране објекте од електропроводног материјала.** Овај утицај за цевоводе, у зависности од насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености до 1000 m од осе далековода.
- 3) **Елаборат утицаја далековода на телекомуникационе водове** (не разматрати у случају да се користе оптички каблови). Овај утицај, у зависности од специфичне отпорности тла и насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености од 3000 m од осе далековода у случају градње телекомуникационих водова.

У случају да се из Елабората утврди колизија далековода и планираних објеката са пратећом инфраструктуром обавезно утврдити јавни интерес. По утврђивању јавног интереса планираног објекта и налога мера за измештање (реконструкцију или адаптацију) од стране надлежног органа, потребно је да се приступи склапању Уговора о пословно-техничкој сарадњи.

Препорука је да се објекат планира ван заштитног појаса далековода како би се избегла израда Елабората о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода и евентуална адаптација или реконструкција далековода. Препорука је и да минимално растојање планираних објеката, пратеће инфраструктуре и инсталација, од било ког дела стуба далековода буде 12,00 m, што не искључује потребу за Елаборатом.

У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење **алтернативних извора енергије**: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

ПРИОРИТЕТИ:

Према Плану развоја преносног система за период од 2016 - 2025. године сагледане су активности на изградњи далековода 110 кВ ТС Врање 4 - ТС Прешево.

6.4. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

➤ МАЛЕ ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ

Мале хидроелектране представљају комбинацију предности производње електричне енергије из енергије хидропотенцијала и децентрализације производње електричне енергије, док истовремено не показују негативан утицај на околину. Предности малих хидроелектрана су да готово немају недостатака, нема трошкова дистрибуције електричне енергије, немају негативни утицај на екологију и јефтине су за одржавање. Предвиђено је коришћење обновљивих извора енергије у првом реду хидроенергије изградњом малих хидроелектрана (у даљем тексту МХЕ), као и осталих видова енергије (соларна, геотермална, биомаса, биогаз, и др.).

Мале хидроелектране се често категоризују у мале, мини и микро хидроцентрале. У плановима развоја ЕПС, на територији општине Трговиште није изграђена ниједна Мала хидроелектрана. Планиран је развој ХС "Власина" који обухвата:

- реализацију МХЕ Језеро, на уливу јужног доводног крака у Власинско језеро, оквирне снаге 1,0 MW, просечне производње 4,85 GWh/год; МХЕ „Мала Врла 1“ на локацији постојеће ХЕ „Врла 1“, оквирне снаге око 200 kW; изградња МХЕ на постојећим акумулацијама „Барје“, „Брестовац“ и „Првонек“, као и на планираним акумулацијама „Свође“, „Прохор Пчињски“, „Кончуљ“ и „Кључ“. (Извод из РПП Јужног Поморавља).

Према Катастру малих хидроелектрана Србије, ЕПС, који је урађен за територију Републике Србије, на територији општине Трговиште предвиђено је више водотока на којима се мале хидроакумулације могу градити и потенцијални број истих је тридесет малих хидроелектрана (МХЕ), снаге 4.690 kW, производње 16.578kWh.

Табела III-7. Потенцијалне МХЕ на подручју Просторног плана:

Општина	Број потенцијалних МХЕ	Снага kW	Производња x 1.000 kWh
Бојник	1	265	990
Босилеград	22	8.675	34.553
Бујановац	5	1.535	4.887
Владичин Хан	13	7.990	28.262
Власотинце	14	10.185	38.438
Врање	31	28.650	107.130
Лебане	3	8.320	29.720
Лесковац	19	905	3.397
Медвеђа	5	7.320	28.902
Сурдулица	22	9.800	36.099
Трговиште	30	4.690	16.578
Црна Трава	28	17.500	72.500
Укупно	193	105.500	401.500

Извор: Катастар малих хидроелектрана, ЕПС.

Табела: Извод из Регионалног Просторног Плана Јужног Поморавља

Примарна улога малих хидроелектрана јесте производња електричне енергије, самим тим се мале акумулације користе и за потребе: водоснабдевања насеља, наводњавања пољопривредних површина, спречавања поплавног таласа, заустављање транспорта наноса, узгој риба и др.

Постојеће мале хидроелектране које су изграђене на територији општине Трговиште:

1. Водоток реке Коћурице, (518 КО Шајинце- машинска зграда);
2. Водоток Лесничка река, (2647/2 Ђерекарце- машинска зграда);
3. Водоток река Трипушница, (1863/2 КО Дејанце- машинска зграда);
4. Водоток река Трипушница, (1/2 КО Горња Трница- машинска зграда);

5. Водоток река Трипушница, (233/2 КО Горња Трница- машинска зграда);
6. Водоток река Трипушница, (6740 КО Доњи Стајевац- машинска зграда);
7. Водоток река Црна река, (10661 КО Радовница- машинска зграда) ;
8. Водоток река Црна река, (10674 КО Радовница- машинска зграда).

МХЕ у каскадном низу у оквиру припадајућег водотока/слива, микролокацијски сагледати на основу појединачно урађених идејних решења по прибављању Водних услова и Услови заштите природе које ће обезбеђивати инвеститор, а да при том не дође до сукоба интереса у коришћењу простора од стране осталих корисника.

У рангу мини хидроелектрана, "LocPower" је патентирано решење за сакупљање енергије. Састоји се од новог концепта регулационог вентила који може сакупљати енергију током коришћа у контроли протока и притиска. Уграђује се у свим цевима профила већим од DN 80мм. Произведена електрична енергија може да се користи за сопствене потребе или да се прикачи на електроенергетски систем ЕПС-а. Због тога је неопходна близина далековода приликом одабира локација за постављање оваквих регулационих вентила. Поседује сертификате да апсолутно не загађује, тј. не ремети квалитет воде за пиће. Могућности за уградњу су велике, иду од бране Првонек, подбранског дела, на цевоводу сирове воде, цевоводу за санбдевање водом и свим другим локацијама које неће реметити основну функцију а омогућиће производњу електричне енергије.

У односу на *Катастар МХЕ Србије* („Енергопројект“-Јарослав Черни, 1987. године), предвидети само оне вишенаменске мале акумулације са МХЕ за чију изградњу, на основу развојних планова интерес има локална самоуправа или водопривреда. Уколико се не гради мала акумулација могуће је, на потезу од места катастром предвиђене бране до коте максималног успора, планирати захват за МХЕ у складу са прибављеним Водним условима и Условима заштите природе. Мале хидроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз предходно прибављену сагласност надлежног Министарства.

Предвидети могућност и изградње МХЕ снаге мање од 100 kW, при чему треба водити рачуна да не ремете реализацију пројекта изградње МХЕ снаге веће од 100 kW на истом водотоку.

Приказати могућност коришћења хидропотенцијала у функцији производне електричне енергије на основу података из *Катастра МХЕ Србије*, при чему исти по питању микролокација и снаге појединачних МХЕ није обавезајући. Због тога је пожељно да плански документ не буде ограничавајући фактор приликом изградње ових објеката. Омогућити изградњу на свим водотоцима уколико се покаже да је таква интервенција у простору у складу са условима заштите природе и водопривреде и да својим радом неће угрозити остале кориснике простора. На територији града се интензивно граде МХЕ. То умногоме поправља слику града Врања што се тиче коришћења алтернативних извора енергије.

По усвајању новог катастра малих хидроелектрана (израда у току), за подручје Просторног плана важиће новопредложене локације.

ОБНОВОВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Регионални просторни план Јужног Поморавља даје могуће варијанте које се везују за Обновиве изворе енергије ОИЕ:

Поред производње електричне енергије из МХЕ предвиђено је коришћење ОИЕ, и то:

1) соларне енергије применом разних врста пасивних соларних система (у којима објекат представља пријемник који захвата и чува највећи део енергије) и активних соларних система (који захватају енергију инсталисањем посебне опреме);

2) коришћење термоминералних извора - посебно Врањске, Бујановачке и Сијаринске бање за бањско-рекреативне, али и за топлотне потребе самих бања, градских и општинских центара (Врања, Бујановца и Медвеђе), као и насеља која су

повољно лоцирана са становишта могућности увођења централизованог коришћења геотермалне енергије);

3) биомасе као обновљивог извора енергије које нема негативан утицај на природну средину уколико се правилно експлоатише (нпр. коришћење дрвних отпадака из шумарства и прераде дрвета), односно ако се шумама прописно газдује, и ако се плански поступа са изворима биомасе;

4) производњом електричне енергије из био-гаса канализационог муља на ППОВ.

5) производњом електричне енергије из ветароелектрана, потенцијално на ширем подручју Власине и Крајишта и др. ОИЕ могу се реализовати уколико нису у супротности са правилима изградње и уређења простора, односно ако испуњавају услове санитарне заштите изворишта, заштите животне средине, природних и културних добара. Примена ОИЕ биће условљена регулативним и подстицајним мерама државе, при чему се могу очекивати резултати смањења загађења околине, смањења потрошње електричне енергије за грејање, економске исплативости примене, смањења топлотних губитака, развој савремених технологија и опреме и др.

➤ СОЛАРНЕ ЕЛЕКТРАНЕ

Соларне електране представљају могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије сунца. Изградња соларних електрана је последњих година све популарнија у Србији. Пут од идеје до реализације није једноставан, а најважнији предуслов за примену било ког пројекта ОИЕ јесу природни ресурси. Град Врање је повољна локација за инвестирање у соларне електране.

Улагање у соларне електране је исплативо јер ова постројења имају изузетно ниске трошкове одржавања и не траже додатно ангажовање радника, а држава уговара feed-in tarife на период од неколико година, а према Уредби којом се гарантује откуп електричне енергије. По истеку периода одкупа радни век електране не мора престати, откупна цена произведене енергије ће се променити. Улагање у соларну енергију је перспективно-дугорочно, стабилно и сигурно доноси приход.

Просторни распоред, на годишњем нивоу, просечна вредност енергије глобалног зрачења за територију Републике Србије износи око 1550 kWh/m²/годишње за југоисточну Србију.

Уредба о условима за стицање статуса повлашћеног произвођача електричне енергије и критеријума за оцену испуњености тих услова је донета на Влади Републике Србије септембра 2009. године а у складу са Законом о енергетици („Службени гласник РС“, број 145/14) и Законом о влади („Службени гласник РС“, број 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-одлука УС, 72/12, 7/14- одлука УС и 44/14) даје могућност локалним самоуправама да одреде потенцијалне локације за соларне електране.

Соларне електране је могуће лоцирати на потенцијалним локацијама уз предходно прибављене сагласности ресорних Министарстава.

ВЕТРОЕЛЕКТРАНЕ

Посебно се наглашава могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра. У том погледу интересантна су подручја планине Радан. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење на основу сагласности надлежног Министарства и Услови Завода за заштиту природе и културних добара.

Мале ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту уз предходно прибављену сагласност органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА - ПРИОРИТЕТИ

Планском документацијом надлежних електропривредних предузећа предвиђено је да се напајање територије Општине обезбеди из 110(35) kV мреже. У планском периоду потребно је урадити следеће:

1. **Дефинисање локације за изградњу ТС 110/35kV** - потенцијална локација је на делу катастарске парцеле 1621 КО Трговиште- потез Жабљак;
2. **Реконструисати и проширити постојеће трафостанице 35/10kV;**
3. Планира се искоришћавање капацитета у постојећим ТС 35/10 kV и према потреби изградња неопходних ТС 10/0,4 kV у привредним и услужним зонама. У сеоским насељима тешко је предвидети потребан број нових ТС 10/0,4 kV и динамику изградње, јер ће то бити у директној вези са отварањем нових производних и прерађивачких погона, сточних фарми и хладњача. Основна планска решења су везана за електроенергетску мрежу и то:
4. Реконструкција и модернизација мреже и објеката; и
5. Ширење система у перспективно развојним привредним и услужним зонама; и
6. Изградња потенцијалних МХЕ укупне инсталисане снаге 4.690 kW, са добијањем електричне енергије од 16.578 kWh, чиме ће се стабилизovati поузданост електроснабдевања.

БИОМАСА

Биомаса односи се на живућу или донедавно живућу материју, биљног или животињског поријекла, која се може користити као гориво или за индустријску производњу. Најчешће се користи директно у коначној потрошњи енергије за грејање, кување или загревање топле воде, али се може користити и за производњу електричне енергије и топлоте, те се однедавно све више користи за производњу биогорива. Такође се може користити у индустрији за производњу влакана и хемикалија. Биомаса је обновљиви извор енергије, а уопште се може поделити на дрвну, недрвну и животињски отпад, унутар чега се могу разликовати:

Дрвна биомаса (остаци и отпад настао при пиљењу, брушењу, блањању...);

Остаци и отпаци из пољопривреде (слама, кукурузовина, окласак, стабљике, коштице, љуске...);

Животињски отпад и остаци (измет – све врсте животиња + зелена маса)

Биомаса из отпада (зелена фракција кућног отпада, биомаса из паркова и вртова с урбаних површина, муљ из колектора отпадних вода).

Биомаса не укључује органске материје које су промењене разним геолошким процесима у материје попут нафте и угља.

6.5. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА TRANSPORTNA MREJA

Регионални просторни план Јужног поморавља у области развоја фиксне телефонске мреже и мобилне телефоније предвиђа:

- Побољшање постојећег стања, односно замена постојећих аналогних комутација (центра) дигиталним: у МГ Лесковац- Лесковцу, Бадинцу, Брестовцу, В. Грабовници, Вучју, Грделици, Мирошевцу, Печењевцу, Предејану, Косанчићу, Стајковцу, Свођу, Клајићу, Саставу Река, Преслапу и Тулару, а у МГ Врање-Врању, Власу, Кленикама, Рељану, Трговишту, Клисури, Власина Округлици, Божици и Биновцу; овим се постиже укидање двојника, побољшава приступ интернету и мрежи за пренос података у свим местима у којима постоји телефонска мрежа.

- Изградња нових комутационих објеката у следећим насељима и деловима насеља:

- 1) Лесковац Север, Лесковац Васково, Г. Стопања, Д. Синковце, Губеревац, Међа,

Липовица, Ораовица, Тупуловце, В. Сејаница, Палојце, Тулово, В. Капашница, Г. Бануша, Славујевце, Дрчевац, Барје, Средор, Бољаре, Орашје, Крушевица, Шишава, Јаковљево, Г. Орах, Добровиш, Градска, Рујковац, Бучумет, Д. Гајтан, Шилово, Прекопчелица, Царичино, Д. Коњувец, Слишане и Оране у МГ Лесковац;

2) Врање Горња Чаршија, Врање Рашка, Буштрање, Дреновац, Крива Феја, Г. Село, Урманица, Војин Дел, Радовница, Ново Село, Д. Стајевац, Мачкатица, Куново, Лучане, Левосоје, Кончуљ, Добросин, Муховац, Клиновац, Самојљица, Кленике, Букуревац, Миратовац, Рајинце, Стрезовце и Св. Прохор Пчињски у МГ Врање;

3) односно у свим насељима са преко 500 становника, чиме би се постигла жељена густина телефона и приступ интернету.

- **Изградња оптичких каблова за насеља** у којима се граде комуникације, као и на следећим релацијама (укупно око 320 km): Лебане–Медвеђа, Лебане–Славујевце, Славујевце–Мирошевце,

Састав река–Градска, Брестовац–Међа–Косанчић, Ждеглово–Бошњаце, Тупалово–Власотинце, у МГ Лесковац; као и Врање–граница Македоније, **Ристовац–Кленике–Трговиште**, Кленике–Св. Прохор–Пчињски, **Барелић–Доњи Стајевац у МГ Врање**.

- **Изградња РР мреже за: Трговиште–Прешево** и Босилеград–Сурдулица, чиме се, заједно са планираним оптичким кабловима, обезбеђују радни и резервни правци за ове општинске центре; ретко насељене делове подручја Плана, која сада нису покривена телефонском мрежом.

- Изградња планираних базних станица мобилних оператера Телеком-МТС (064 и 065), VIP (060 и 061) и Telenor (062, 063 и 069) (на укупно око 46 планираних и око 103 потенцијалне локације):

У циљу побољшања постојећег стања, предвиђено је да се отворе нове поштанске јединице у свим центрима заједнице насеља, тамо где сада не постоје. Развој поштанске мреже предвиђа:

- побољшање просторне дистрибуције и опремљености поштанских јединица уз увођење нових услуга у поштанском саобраћају;

- могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти;

- отварање одговарајућих броја шалтера поштанске службе у субопштинским центрима, центрима заједнице насеља, као и у насељима са специфичним функцијама;

- реализацију поштанских јединица у зонама туристичког развоја, у већим туристичким насељима и туристичким селима.

Територија општине је покривена поштанском, телеграфском и телефонском мрежом, као и мрежама мобилне телефоније и телевизијског и радио преноса.

Различит је степен просторне и функционалне развијености поменутих мрежа, тако да је неопходна њихова модернизација, комплетирање и ширење према концентрисаним корисницима (насеља, производне зоне и саобраћајни терминали).

Поштанским саобраћајем и услугама су покривена сва насеља општине, а три поште се, налазе у: Трговишту, Доњем Стајевцу и Радовници. Број пошта са шалтерима задовољава потребе становништва и нема потребе за новим објектима овог типа услуге.

Функционисање мобилне телефоније омогућено је преко четири постојеће базне станице (Доњи Стајевац, Радовница, Доња Трница и Козји Дол). Остале телекомуникације се обављају преко постојећег комуникационог система. Телекомуникациона мрежа покрива целу општину, с тим да расположиви капацитет аутоматских телефонских централа не задовољава потребе у појединим сеоским насељима.

Планира се и изградња нових базних станица мобилне телефоније (планирани број је четири), за потребе подизања квалитета услуге и будућих производних зона.

Приоритетна планска решења су везана за реконструкцију постојеће ТТ мреже, њено ширење према корисницима и покривање постојећих просторних и функционалних дефицита и то:

- реконструкција и проширење постојеће приступне мреже у општинском центру;
- изградња нове приступне мреже у Доњем Стајевцу и Радовници;
- изградња оптичког кабла на траси Кленике - Трговиште - Доњи Стајевац - Радовница;
- изградња оптичког кабла на траси Трговиште - Лесница (граница са Р.С.Македонијом);
- монтажа телекомуникационе опреме MSAN (Мултисервисни приступни чворови или приступни чворови за вишеструке услуге) приступних уређаја у Трговишту, Доњем Стајевцу и Радовници;
- развијање и изградња нових базних станица (покривање целе територије општине мобилном телефонијом);
- развијање и ширење савремених телекомуникационих система и услуга изградњом оптичких каблова до свих насеља (основне школе);
- модернизација и реализација постојеће ТТ мреже и објеката, како би се покрио дефицит бројева у фиксној телефонској мрежи, изградњом МСАН-а;
- замена постојећих система комутације широкопојасним уређајима најновије генерације;
- децентрализација мреже (претплатничка петља мања од 1,5 км);
- замену свих бакарних каблова, на спојним путевима оптичким;
- увођење оптичких каблова у приступну мрежу (до већих бизнис корисника и у све веће стамбене објекте);
- задржавање постојећих пошта, евентуално отварање нових у насељима и зонама са већим бројем корисника и отварање "уговорних пошта" у оквиру трговинско-гоститељско-сервисно-туристичких објеката у селима и производним зонама; и
- у оквиру телекомуникација физичким приближавањем корисницима путем МСАН-а. Одустаје се од изградње већег броја АТЦ, већ се систем технички и експлоатационо развија путем МСАН-а, који заузимају мањи простор, а даје могућност квалитетног коришћења свих комутационих услуга.

- **Радио и телевизијска мрежа**

Побољшати квалитет радио и телевизијског система без посебних планских услова и ограничења. Дигитални пренос сигнала је уведен 2013. године у Србији и локација репетитора на Бесној Кобили може добити другу намену (антенски стуб).

Остала планска решења

Активности у вези са телекомуникационом систему у општини Трговиште су усмерени на:

- даљу трансформацију и модернизацију постојећих ПТТ јединица;
- даљу изградњу савремених система развоја ТТ мреже;
- развој телематских понуда;
- развијање и ширење мреже оптичких каблова; и
- јачање локалних телевизијских и радио система у функцији обавештености о актуелним догађањима и мониторингу живота грађана.

Интернет мрежа

- **Мобилна телефонија**

На територији општине монтиране су 2G базне станице и 3G МТС базне станице. Базне станице су повезане на најближи чвор транспортне мреже директно, преко HDSL модема или преко РР система. Поред постојећих базних станица у плану је лоцирање нових, да би покривеност територије сигналом била 100%.

ПЛАНСКА РЕШЕЊА - ПРИОРИТЕТИ - период 2022-2035. године

- Примена оптичких каблова у систему преноса сигнала;
- Изградња оптичког система преноса;
- Повећање говорних канала у систему преноса сигнала;

- Изградња минимум једног мултисервисног чвора у Трговишту да би се број прикључака проширио;
- Превођење свих истурених система (IS) у дигиталне, а касније у мултисервисне системе;
- Према потреби градити независну интернет мрежу;
- Према потребама градити базне станице мобилне телефоније;
- Према потребама градити радио и ТВ репетиторе;
- Осавременавање потрошачких услуга.

6.6. ГАСОВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

На подручју општине Трговиште нема гасовода и гасоводних објеката, а планирана траса магистралног гасовода "Јужни ток" води долином Јужне Мораве ка Врању и наставак дистрибутивног гасовода од Врања до општине Трговиште и општинског центра Трговиште. Мерно-регулациона станица МРС "Трговиште" планирана је Планом генералне регулације Трговиште и са планираном трасом дистрибутивног гасовода омогућава се реализација гасоводне инфраструктуре у складу са законском регулативом и техничким прописима.

Планом детаљне регулације разводног гасовода Врање-Трговиште са пратећим објектима на територији општине Трговиште дефинисаће се простор уже зоне заштите разводног гасовода РГ и пратећих објеката: Мерно-регулационе станице „Трговиште“, пријемно-чистачког места (ПЧМ) из правца Врања и отпремно-чистачког места (ОЧМ) према граници са Републиком Северном Македонијом.

7. ПРАВИЛА И МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

7.1. НАЧИН ВРЕДНОВАЊА ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ПОСТУПКУ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, МЕРЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ, ОГРАНИЧАВАЊЕ И КОМПЕНЗАЦИЈУ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

У циљу заштите и унапређења животне средине на планском подручју као и у зонама на које намене планског документа могу утицати, Стратешком проценом утицаја планских решења на животну средину, дефинисане су мере за спречавање и ограничење негативних и повећање позитивних утицаја на животну и друштвену средину. Смернице и мере су дефинисане на основу процене постојећег стања, природних и створених вредности, процењеног капацитета животне средине, планираних намена и идентификације могућих негативних утицаја и извора загађења на подручју Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035.

Приликом дефинисања мера заштите животне средине узета је у обзир хијерархијска условљеност Плана и Стратешке процене утицаја, па су у мере заштите уграђене смернице докумената вишег хијерархијског нивоа које се односе на планско подручје. У мере су интегрисани услови и мере од значаја за заштиту животне и друштвене средине прописане од ималаца јавних овлашћења, прибављених за потребе израде Плана и Стратешке процене утицаја на животну средину.

Смернице и мере заштите, као обавезујуће, имају за циљ да све значајне утицаје на животну средину сведу у оквиру и границе прихватљивости, односно спрече угрожавање животне средине и квалитет живота локалног становништва и свих корисника простора. Смернице и мере заштите простора и животне средине спречавају

еколошке конфликти, омогућавају развој и реализацију планираних намена у границама Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035.

С обзиром на обавезу очувања еколошког капацитета простора за безбедан живот локалног становништва и очување заступљених екосистема и разноврсности биодиверзитета у обухвату Просторног плана и окружењу, за потребе одрживог планирања извршена је детаљна анализа, процена потенцијалних ограничења и валоризација потенцијала.

Заштита ваздуха

Заштита квалитета ваздуха на подручју Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. се спроводи у циљу спречавања кумулативних ефеката негативних утицаја планираних садржаја са негативним утицајима из окружења.

Заштита ваздуха обухвата планирање мера за имплементацију Плана које могу имати сложени карактер, кумулативно и синергијско дејство на квалитет ваздуха. Све смернице и мере заштите ваздуха морају се спроводити у складу са:

- Законом о заштити ваздуха („Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21 (др. закон));
- Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за сагоревање („Сл. гласник РС”, бр. 6/16 и 67/21);
- Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Сл. гласник РС”, бр. 11/10, 75/10 и 63/13);
- Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Сл. гласник РС”, бр. 111/15 и 83/21);
- Уредбом о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања („Сл. гласник РС”, бр. 5/16);

Управљања квалитетом ваздуха на подручју Просторног плана општине Трговиште је потребно успоставити кроз:

- увођење јединственог система праћења и контроле нивоа загађености и одржавање базе података о квалитету ваздуха;
- утврђивање надлежности;
- успоставље локалне мреже и услова под којима се врши мониторинг;
- утврђивање обавезе надлежног органа да релевантне податке о квалитету ваздуха доставља Агенцији за заштиту животне средине и обезбеди доступност података јавности.

У циљу заштите квалитета ваздуха потребно је:

- повећати енергетску ефикасност и повећати степен коришћења еколошки прихватљивих извора енергије;
- успоставити мониторинг квалитета ваздуха према програму, са мерним местом за праћење квалитета ваздуха;
- перманентно одржавати висок степен комуналне хигијене;
- за све постојеће и планиране пројекте, објекте, пратеће садржаје и радове, који представљају изворе загађивања ваздуха, обавезн је поступак процене утицаја на животну средину и примене најбоље доступне технике и технологије у циљу спречавања и смањена емисије штетних и опасних материја у животну средину;
- у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о потреби процене утицаја на животну средину, односно о потреби израде/не израде Студије о процени утицаја на животну средину.

Опште смернице и мере заштите ваздуха:

- обавезна је контрола свих емисија у ваздух, у границама планског документа, у складу са законским и подзаконским актима и прописаним граничним вредностима на подручју Просторног плана општине Трговиште;
- очување и унапређење постојећих појасева заштитног зеленила и прилагођавање функцији заштите од аерозагађења пројектом пејзажног уређења, уз коришћење претежно аутохтоних врста, уклопљених у амбијент и предео;
- подизање нивоа комуналне хигијене на подручју Плана;
- реконструкција градских и осталих саобраћајница за меродавно саобраћајно оптерећење;
- подстицање коришћења еколошки прихватљивијих енергената, обновљивих извора енергије и увођење енергетске ефикасности;
- обострано/једнострано озелењавање саобраћајница свих рангова и категорија и озелењавање свих површина у функцији саобраћаја (паркинг-простора, платоа);
- сви постојећи и планирани производни и други погони, који представљају изворе аерозагађивања у обавези су да примене најбоље доступне технике и технологије у циљу спречавања и смањена емисије штетних и опасних материја у ваздух и животну средину;
- за случај прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздуху, предузети додатне техничко-технолошке мере како би се концентрације загађујућих материја свеле у законом прописане вредности;
- извршити озелењавање планског подручја, аутохтоним дрвенастим и жбунастим, брзорастућим врстама, отпорним на загађење, при чему треба избегавати алергене врсте;
- реконструкција постојећих и реализација нових пројеката (објеката, технологија, инфраструктуре) потенцијалних загађивача ваздуха, могућа је уз поступак процене утицаја на животну средину, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08);
- заштитити постојећи зелени фонд и извршити реконструкцију зелених површина на местима где су оне деградиране или су планиране, уз стриктно поштовање принципа аутохтоности;
- у зонама комплекса производних и комерцијалних делатности интегрисати зелене површине; избор садног материјала мора бити од аутохтоних и неалергених врста;
- заштиту ваздуха од загађивања спроводити на основу програма мониторинга, са мерним местима за праћење квалитета ваздуха, који мора бити интегрални део мониторинга квалитета ваздуха на подручју општине Трговиште;
- неопходна је стална едукација и подизање еколошке свести о значају квалитета ваздуха и животне средине;
- у циљу спречавања негативних утицаја на животну средину и здравље становништва и побољшања постојећег стања у оквиру ове еколошких целина, зона и појаса потребно је спроводити мере заштите животне средине: реализација пројеката (објеката, садржаја и извођење радова) мора садржати инструменте директне заштите животне средине (спречавање и минимизирање потенцијално штетних утицаја и негативних ефеката по животну средину), због чега је обавезно покретање поступка процене утицаја за пројекте, радове и објекте који могу утицати на квалитет и капацитет животне средине у складу са важећом законском регулативом и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08).

Посебне смернице и мере заштите ваздуха

Оператер стационарног извора загађивања ваздуха у обавези је:

- да спроведе мере за смањење загађивања ваздуха у поступку пројектовања, градње и редовног рада (експлоатације);
- емисионе вредности у ваздух одржава у границама прописаним Уредбом о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање („Сл. гласник РС”, бр. 111/15 и 83/21);
- за случај прекорачења граничних вредности нивоа загађујућих материја у ваздух, предузме техничко-технолошке мере или да обустави технолошки процес, како би се концентрације загађујућих материја свеле у прописане вредности;
- да преко акредитоване лабораторије врши испитивање квалитета ваздуха на начин који се прописује Студијом о процени утицаја на животну средину, а у складу са Законом о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр.135/04 и 36/09);
- за случај да се у процесу обављања делатности јавља еманација гасова непријатних мириса и аеросола, посебно за време изразито сушног периода, или услед доминантних ветрова одређеног правца, примењује мере које ће довести до редукције иритирајућих мириса;
- за планирани, новоизграђени или реконструисани стационарни извор загађивања за који није прописана обавеза израде студије о процени утицаја на животну средину, оператер је дужан да пре пуштања у рад прибави дозволу;
- да ако обавља делатност производње, одржавање и/или поправке сакупљања, обнављања и обраде, контролу коришћења, стављања на тржиште, трајног одлагања и искључивања из употребе производа и опреме који садрже супстанце које оштећују озонски омотач, у обавези су да прибаве дозволу ресорног Министарства.

Заштита вода

Мере заштите површинских и подземних вода ће се спроводити у складу са циљевима заштите природне и животне средине, односно очувања живота и здравља људи, спречавања загађивања вода на планском подручју, обезбеђења водоснабдевања и несметаног коришћења вода за различите намене.

Заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода заснована је на мерама и активностима којима се њихов квалитет штити и унапређује, преко мера забране, превенције, обавезујућих мера заштите, контроле и мониторинга, у циљу очувања квалитета живота, живог света, постизања стандарда квалитета животне средине, смањења загађења, спречавања даљег погоршања стања вода и обезбеђење нешкодљивог и несметаног коришћења вода за различите намене.

Стратешка процена утицаја на животну средину даје основне мере заштите вода које је неопходно даље спровести на хијерархијски нижем нивоу (разрада и конкретизација кроз поступак процене утицаја на животну средину и Студију о процени утицаја на животну средину за сваки пројекат за који се захтева процена утицаја).

У циљу спречавања, ограничења и компензације негативних утицаја Плана на површинске и подземне воде, неопходно је спроводити строге мера заштите за реализацију планираних пројеката, објеката, пратећих садржаја и дозвољених технологија и делатности.

Све смернице и мере заштите вода морају се спроводити у складу са:

- Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12,101/16, 95/18 и 95/18 (др. закон));
- Уредбом о утврђивању Водопривредне основе РС („Сл. гласник РС”, бр. 11/02);
- Уредбом о класификацији вода („Сл. гласник РС”, бр. 5/68);
- Уредбом о категоризацији водотока („Сл. гласник РС”, бр. 5/68);
- Уредбом о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС”, бр. 67/11, 48/12 и 1/16);
- Уредбом о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС”, бр. 24/14);

- Уредбом о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 50/12);
- Правилником о утврђивању водних тела површинских и подземних вода („Сл. гласник РС“, бр. 96/10);
- Правилником о одређивању граница подсливова („Сл. гласник РС“, бр. 54/11);
- Правилником о опасним материјама у водама („Сл. гласник РС“, бр. 31/82);
- Правилником о начину и условима за мерење количине и испитивање квалитета отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима („Сл. гласник РС“, бр. 33/16);
- Правилником о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Сл. гласник РС“, бр. 74/11);

У циљу заштите, спречавања, ограничења и компензације негативних утицаја на површинске и подземне воде, неопходна је:

- изградња насељске канализационе мреже;
- прикључење индустријских објеката на канализациону мрежу уз обавезан предtretман отпадних вода у зависности од технолошких процеса производње;
- изградња централног постројење за пречишћавање отпадних вода и локалних насељских постројења, у складу са мрежом насеља;
- контрола свих јавних бунара који нису у функцији;
- заштита изворишта водоснабдевања у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања санитарне заштите изворишта за водоснабдевање („Сл. гласник РС“ бр. 92/08), забрана објеката, технологија и активности које могу проузроковати загађења, као и контролисана употреба пестицида и ђубрива у зонама утицаја, уз прилагођавање пољопривредне производње условима заштите водоносних слојева;

Управљање водним ресурсима представља обавезу да се на подручју Просторног плана општине Трговиште, у складу са законском регулативом:

- успостави интегрално управљање водама, водним објектима и водним земљиштем;
- обезбеди добар еколошки статус површинских вода, квалитет структуре и функционисања акватичних екосистема површинских вода;
- спречи директно и индиректно загађивање (уношење супстанци или топлоте воду или земљу које могу бити штетне по људско здравље, квалитет акватичних екосистема, приобалних екосистема);
- обезбеди заштита, унапређење и обнављање свих површинских вода у циљу остваривања доброг статуса површинских и подземних вода.

Опште смернице и мере заштите вода:

- обавезно је очување квалитета вода водотокова, извора, бунара и одржавање зона заштите површинских водотокова и изворишта водоснабдевања;
- спречавање даљег загађења река које протичу кроз планско подручје, нарочито реке Пчиње и Трипушнице и подизање квалитета воде на виши ниво;
- неопходно је вршити праћење квалитета површинских вода на подручју Просторног плана општине Трговиште;
- забрањено је упуштање свих врста отпадних вода које садрже хазардне и загађујуће супстанце изнад прописаних граничних вредности емисије, а које могу довести до погоршања тренутног стања свих површинских и подземних вода на анализираном подручју, као и низводном подручју;
- обавезне су мере заштите вода речног корита и приобаља (форланда) свих водотокова у анализираном подручју Плана;

- забрањено је испуштање свих отпадних вода у стајаће воде, ако је та вода у контакту са подземном водом, која може проузроковати угрожавање доброг еколошког или хемијског статуса стајаће воде;
- при извођењу свих радова на реализацији планираних инфраструктурних пројеката, објеката, пратећих садржаја и остале инфраструктуре, обавезне су мере техничке и еколошке заштите од загађивања површинских вода, подземних вода и земљишта;
- предвидети решење евакуације санитарних, фекалних и других отпадних вода; Отпадне воде не упуштати у постојеће регулисане и нерегулисане водотоке без претходног третмана до нивоа квалитета воде водотока у који се воде упуштају (системи за пречишћавање отпадних вода); Стога је неопходно изградити Постројење за пречишћавање отпадних вода општине Трговиште;
- обавезна је реконструкција и изградња канализационе мреже у деловима планског подручја који нису покривени канализационом мрежом;
- канализациону мрежу планирати сепаратног типа, посебно за атмосферске отпадне воде и посебно за санитарне отпадне воде;
- у деловима планског подручја који нису покривени канализационом мрежом, дозвољене су искључиво водонепропусне септичке јаме или постројења/уређаји за третман фекалних отпадних вода, као прелазно решење до изградње канализационе мреже;
- обавезна је изградња уређаја и постројења за третман свих технолошких отпадних вода у оквиру појединачних радних комплекса;
- забрањено је коришћење напуштених бунара као септичких јам;
- забрањено је испуштање у јавну канализациону мрежу свих отпадних вода које садрже хазардне супстанце изнад прописаних вредности, које могу штетно деловати на могућност пречишћавања вода, које могу оштетити канализациони систем и постројење за пречишћавање вода, које могу негативно утицати на здравље лица која одржавају канализациони систем;
- забрањено је депоновање, просипање и остављање у зони форланда и корита за велику воду река и осталих природних и вештачких водотокова, било каквих материјала који могу загадити воде;
- све отпадне воде се, пре упуштања у реципијент, морају пречишћавати до квалитета прописаног Уредбом о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 67/11, 48/12 и 1/16);
- утврдити карактеристике реципијента у зонама испуста пречишћених отпадних вода из планског обухвата, извршити хидролошко-хидрауличке прорачуне и одредити њихове квантитативне и квалитативне параметре;
- заштиту од поплава извести активним мерама ублажавања поплавних таласа;
- регулацију мањих водотока, треба обављати по принципима „натуралне регулације“, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (кинетирања корита, облагања целог попречног профила каменом и бетоном) како би се у целости очували водени екосистеми и непосредно приобаље;
- при регулацији водотока у зони насеља, поред функционалних критеријума, примерити и урбаним, естетским и другим условима који оплеменењују животну средину;
- уклањање „дивљих депонија“ на обалама река и поштравање казнене политике из ове области како би се спречило њихово поновно стварање;
- забрањено је неконтролисано уклањање вегетације са обала водотока, формирање комуналних депонија на обалама река и депоновање било каквог материјала на обалама водотока;
- забрањено је коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у обалном појасу ширине до 5 m од свих водотокова;

- забрањено је депоновање, просипање и остављање у зони форланда и у корита за велику воду природних и вештачких водотока, било каквих материјала који могу загадити воде;
- забрањено је прање возила, машина, опреме и уређаја у површинским водама и на водном земљишту.

Посебне мере заштите површинских и подземних вода - обавезе носиоца пројеката/оператера:

- за комплексе/објекте у којима настају индустријске, односно технолошке отпадне воде, термичке отпадне воде, обавезно је обезбедити предtretман технолошких и осталих категорија отпадних вода на извору настанка, до захтеваног нивоа;
- ако је пријемник пречишћених отпадних вода природни реципијент (водоток, канал), утврдити карактеристике реципијента у зонама испуста пречишћених отпадних вода сваког генератора отпадних вода, извршити хидролошко-хидрауличке прорачуне и одредити њихове квантитативне и квалитативне параметре;
- за сваки комплекс у коме се генеришу отпадне воде, обавезан је сепаратни систем канализације за:
 - условно чисте атмосферске воде;
 - потенцијално зауљене атмосферске воде;
 - санитарно – фекалне отпадне воде;
 - технолошке отпадне воде са системом (уређајем) за предtretман/tретман до захтеваног нивоа за упуштање у реципијент;
- све отпадне воде, које настају на планском подручју, пре упуштања у реципијент, морају бити пречишћене, применом одговарајућег третмана, до нивоа који не представља опасност за природне процесе и на начин који не умањује могућност њиховог вишенаменског коришћења, у складу са Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 (др. закон));
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у реципијент или јавну канализацију дужни су да изграде погоне или уређаје за пречишћавање отпадних вода до захтеваног нивоа;
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода, који отпадне воде испуштају у јавну (насељску) канализацију дужни су да од надлежног органа градске управе исходују Акт о испуштању отпадних вода у јавну канализацију;
- потенцијално зауљене атмосферске воде са платоа, саобраћајница и других манипулативних платоа и површина, сакупљати, каналисати и одводити на пречишћавање у таложнике сепараторе уља и масти, пре упуштања у реципијент;
- чишћење таложника-сепаратора уља и масти се мора поверити на даљи третман искључиво, овлашћеном оператеру који има дозволу за управљање опасним отпадом; управљање опасним отпадом мора пратити документ о кретању опасног отпада;
- у зонама свих потенцијалних утицаја на квалитет подземних вода пројеката/објеката сваког комплекса посебно, обавезно је постављање пијезометара за континуално контролисање и праћење квалитета подземних вода;
- сви објекти за сакупљање и третман отпадних вода морају бити водонепропусни и отпорни на агресивне компоненте, како би се спречило зачађивање земљишта и подземних вода услед процуривања или хаваријског изливања;
- забрањено је свако неконтролисано одлагање свих врста и категорија неопасног и опасног отпада, ван локација за ту намену у на планском подручју;
- генератори отпадних вода, који имају уређаје/постројења за пречишћавање отпадних вода (предtretмане) у обавези су да испитују квалитет отпадних вода пре и после пречишћавања, да обезбеде редовно функционисање уређаја за пречишћавање отпадних вода и да воде дневник њиховог рада;

- контролу и испитивање квалитета отпадних вода врши овлашћена, односно акредитована лабораторија, у складу са Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 (др. закон));
- после пречишћавања, а пре упуштања у реципијент, обавезна је уградња уређаја за мерење и регистровање количина испуштених пречишћених отпадних вода и дефинисање мерног места за узимање узорка за испитивање квалитета пречишћених отпадних вода;
- извештај о извршеним мерењима квалитета воде достављати квартално Јавном водоводном предузећу, надлежном Министарству и Агенцији за заштиту животне средине;
- редовно одржавати и контролисати рад постројења за третман (прераду) отпадних вода у границама Плана;
- у случају хаваријског изливања, просипања опасних и штетних материја, обавезна је хитна санација угрожене локације; приступа се одговору на удес (одмах се чисти запрљана и загађена површина, уклања се загађен слој земљишта како загађујуће материје не би доспеле до подземних вода, а управљање тако насталим опасним отпадом поверити оператеру са дозволом за управљање опасним отпадом);
- носиоци пројеката и оператери генератори отпадних вода у обавези су да изврше накнаду за загађивање вода (за непосредно или посредно загађивање воде), а који испуштају отпадне воде у сопствену канализацију, водоток, канале, врше сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних и атмосферских вода системом јавне канализације, испуштају на пољопривредно, грађевинско или шумско земљиште загађујуће супстанце које на непосредан или посредан начин загађују воде, производе, односно увозе ђубрива и хемијска средства за заштиту биља и уништавање корова, као и детерџенте на бази фосфата;
- у циљу заштите реципијента Локална самоуправа мора донети Правилник о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у јавну канализацију, као саставни део Одлуке о коришћењу, управљању и одржавању водоводне, фекалне и атмосферске канализационе мреже на територији општине; Овим Правилником се прописују услови и ниво загађења отпадних вода, које поједини технолошки процеси морају испунити при упуштању у мрежу јавне насељске канализације; Ово подразумева да индустрије које испуштају отпадне воде чији ниво загађења прелази одредбе прописане Правилником, морају градити своја интерна постројења/уређаје за пречишћавање отпадних вода (предтретман технолошких отпадних вода);
- сва изворишта - (простор око водозахватног објекта – акумулације и бунара за јавно водоснабдевање), односно подручја на којима се налази извориште водоснабдевања (акумулација и бунари за водоснабдевање насеља), морају бити заштићена од случајног и намерног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта, природни састав и квалитет воде;
- за заштиту изворишта водоснабдевања потребно је урадити Елаборат о зонама санитарне заштите, којим се утврђује површина и просторно пружање зона санитарне заштите;
- у циљу заштите вода у зони изворишта водоснабдевања (акумулација, бунари), све активности вршити у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Сл.гласник РС”, бр.92/08);
- у циљу контроле животне средине, заштите воде и водних тела од загађивања, потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр.114/08), покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о потреби процене утицаја на животну средину, односно о потреби израде/не израде Студије о процени утицаја на животну средину.

Услови и мере зона санитарне заштите акумулације „Прохор“

Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Прохор“, у складу са важећом законском регулативом, штите се од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта и здравствену исправност воде. Обавезно је уређивање и одржавање зона санитарне заштите и провођење мера забране, превенције, санације, спречавања, контроле и надзора, заштите и мониторинга стања.

За заштиту изворишта водоснабдевања потребно је:

- урадити елаборат о зонама санитарне заштите;
- утврдити површину и просторно пружање зона санитарне заштите.

Зона I санитарне заштите:

- забрањена је изградња и употреба објеката и постројења која нису у функцији изворишта водоснабдевања;
- забрањено је кретање возила у функцији изворишта ван утврђених траса, прилаз возилима на моторни погон која нису у функцији изворишта, коришћење пловила на моторни погон, одржавање спортова на води, купање људи и животиња;
- забрањено је напајање стоке;
- забрањен је комерцијални узгој рибе;
- приступ овој зони дозвољен је само лицу које управља водоводом;
- забрањена је изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење других делатности наведених у зони II.

Зона II санитарне заштите:

- забрањена је стамбена изградња;
- забрањена је употреба хемијског ђубрива, течног и чврстог стајњака;
- забрањена је употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- забрањено је узгајање, кретање и испаша стоке;
- забрањено је камповање, вашари и друга окупљања људи;
- забрањена је изградња и коришћење спортских објеката;
- изградња и коришћење угоститељских и других објеката за смештај гостију;
- продубљивање корита и вађење шљунка и песка;
- забрањена је изградња или употреба објеката и постројења, коришћење земљишта или вршење других делатности забрањених у зони III.

Зона III санитарне заштите, успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине. У зони III не могу се градити или употребљавати објекти и постројења, користити земљиште или вршити друге делатности, ако то угрожава здравствену исправност воде на изворишту, и то:

- трајно подземно и надземно складиштење опасних материја и материја које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- производња, превоз и манипулисање опасним материјама и материјама које се не смеју директно или индиректно уносити у воде;
- комерцијално складиштење нафте и нафтних деривата;
- испуштање отпадне воде и воде која је служила за расхлађивање индустријских постројења;
- изградња саобраћајница без канала за одвод атмосферских вода;
- експлоатација нафте, гаса, радиоактивних материја, угља и минералних сировина;
- неконтролисано депоновање комуналног отпада, хаварисаних возила, старих гума и других материја и материјала из којих се могу ослободити загађујуће материје испирањем или цурењем;
- неконтролисано крчење шума;
- изградња и коришћење ваздушне луке;
- површински и подповршински радови, минирање тла, продор у слој који застире подземну воду и одстрањивање слоја који застире водоносни слој, осим ако ти радови нису у функцији водоснабдевања;

- одржавање ауто и мото трка.

Заштита земљишта

Опште мере заштите земљишта обухватају систем заштите земљишног простора и његово одрживо коришћење, које се остварује заштитом пољопривредног високобонитетног земљишта, рационалним коришћењем грађевинског земљишта и применом мера системског праћења квалитета земљишта и пољопривредног земљишта од значаја за производњу здравствено безбедних производа:

- праћење индикатора за оцену ризика од загађивања и деградације земљишта;
- спровођење ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, изазваних природно, удесом или другим антропогеним активностима.

Све смернице и мере заштите земљишта морају се спроводити у складу са:

- Законом о заштити земљишта („Сл. гласник РС“, бр. 112/15);
- Законом о пољопривредном земљишту („Сл. гласник РС“, бр. 62/06, 65/08 (др. закон), 41/09, 112/15, 80/17, 95/18 (др. закон));
- Уредбом о систематском праћењу стања и квалитета земљишта („Сл. гласник РС“, бр. 88/20);
- Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту („Сл. гласник РС“, бр. 30/18 и 64/19);
- Правилником о садржини пројекта ремедијације и рекултивације („Сл. гласник РС“, бр. 35/19);
- Правилником о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и води за наводњавање и методама њиховог испитивања („Сл. гласник РС“, бр. 23/94);

У циљу заштите земљишта, обавеза локалне самоуправе је да успостави систем управљања земљиштем на принципима:

- заштите функција земљишта;
- заустављање деградације земљишта;
- обнављање деградираних земљишта;
- интеграције у друге секторске политике;

Опште мере заштите земљишта од загађивања и деградације:

- реализацију планираних промена и активности у складу са прописаним урбанистичким параметрима, правилима уређења и правилима грађења и еколошким условима и мерама;
- организовано управљање отпадом на подручју Плана које подразумева прикупљање, примарну селекцију, транспорт и одлагање;
- обавезно је планирање и спровођење превентивних мера заштите приликом коришћења земљишта, за све постојеће и планиране делатности за које се очекује да ће знатно оштетити функције земљишта;
- уклањање дивљих депонија са свих локација и увођење строжије казнене политике како би се спречило поновно формирање дивљих депонија;
- обавезна је санација и рекултивација постојећих деградираних површина у границама планског документа;
- промовисање ограничене примене агротехничких мера-органске пољопривреде;
- реконструкцију канализационе мреже како би се спречиле хаварије и изливање отпадних вода у земљиште;
- озелењавање и пошумљавање терена угрожених ерозијом и клизиштима;
- ремедијацију и рекултивацију напуштених локација и локација угрожених историјским загађењем;
- дефинисање и заштита квалитетног пољопривредног земљишта, односно планирање и градња на земљишту лошијег бонитета;

- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство, планирати вегетацију у складу са условима терена;
- поштовање мера заштите животне средине, санације и еколошке компензације приликом експлоатације минералних сировина (надлежни орган не може издати одобрење за коришћење природних ресурса или добара без сагласности ресорног Министарства на пројекат који садржи мере заштите и санације животне средине).

Посебне мере заштите земљишта од загађивања и деградације:

- реализација планираних намена, пратећих садржаја и остале инфраструктуре, се мора спровести у складу са прописаним урбанистичким параметрима, правилима уређења и правилима грађења у границама Измена и допуна Просторног плана општине Трговиште;
- обавезно је, уз прописане урбанистичке параметре, поштовати и мере заштите земљишта;
- неопходно је успоставити мониторинг квалитета земљишта за сваки индустријски комплекс посебно, у складу са Уредбом о програму систематског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма („Сл. гласник РС”, бр. 88/10 и 30/18);
- обавезно је управљање свим врстама и категоријама отпада, за сваки комплекс и сваког оператера посебно; обавезна је континуирана контрола управљања отпадом у оквиру сваког појединачног радног и индустријског комплекса;
- генерално, у свим индустријским/радним комплексима, забрањено је одлагање загађујућих, штетних и опасних материја и свих категорија опасног отпада (чврстог и течног отпада и отпадних материја) на/у земљиште;
- забрањено је одлагање и складиштење отпада и отпадних материја, на земљишту, грађевинском и пољопривредном, ван локација које су дефинисане и уређене за управљање отпадом, у складу са Локалним планом управљања отпадом;
- обавезна је заштита земљишта од ерозионих процеса; земљане радове вршити тако да се не угрози стабилност терена на локацији и у окружењу уз обавезне мере заштите од ерозија и појаве клизишта;
- носилац пројекта/оператер (или други облици промене својине), при свакој промени власништва, је у обавези да спроводе процену стања животне средине и одређивање одговорности за загађење животне средине;
- носилац пројекта/оператер (продавац или купац) је у обавези да изради извештај о стању земљишта, а за сваку трансакцију земљишта, на коме се дешава или се дешавала потенцијално загађујућа активност;
- носилац пројекта/оператер, потенцијални загађивач или његов правни следбеник, обавезан је да отклони узрок загађења и последице директног или индиректног загађења животне средине и сноси укупне трошкове, који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини;
- у случају да се будућим активностима на површинском копу утиче на загађивање околног земљишта, носилац пројекта/оператер у обавези је да изради извештај о стању земљишта који мора бити издат од стране стручне организације, акредитоване за узорковање и испитивање земљишта и воде према SRPS, ISO/IEC 17025 стандарду; носилац пројекта који деградира животну средину дужан је да изврши ремедијацију или санацију деградиране животне средине, у складу са пројектима санације и ремедијације на које ресорно Министарство даје сагласност;
- организовати систем заштитне вегетације дуж већих и прометнијих саобраћајница са акцентом на врсте које су најбољи апсорбенти загађујућих материја (јаблан, топола);

- заштиту земљишта остварити спровођењем мера и активности за заштиту од загађења и деградације ради очувања његових природних особина и функција, сагласно одредбама Члана 12. Закона о заштити земљишта („Сл. гласник РС“, бр. 112/15);
- у циљу контроле животне средине и заштите земљишта од загађивања, у границама Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. године, при имплементацији и реализацији планираних намена потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 114/08) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о потреби процене утицаја на животну средину, односно о потреби израде/не израде Студије о процени утицаја на животну средину.

Мере заштите пољопривредног земљишта:

- одговарајућим мерама у пољопривреди, свести употребу пестицида и минералних ђубрива на нужни минимум уз подстицање система еколошке (биолошке, органске, биодинамичке, алтернативне) пољопривредне производње на теренима који су изван утицаја спољних загађивача животне средине;
- спречити паљење и спаљивање жетвених остатака на ораницама;
- забрањено је коришћење биоцидних производа у пољопривреди који могу довести до промена основних карактеристика земљишта;
- очување и унапређење постојећих вегетацијских покривача (пољозащитни и шумски појасеви, забрани, шумски фрагменти, живице) у пољопривредним зонама око насеља;
- обавезно је очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- неопходна је регулација водотока у циљу заштите од спирања и неповратног губитка педолошког слоја;
- усвојити програм контроле квалитета пољопривредног земљишта;
- неопходна је регулација водотокова (посебно бујичарских) и спровођење мера заштита од поплава;
- за наводњавање користити воду која испуњава стандарде за коришћење воде у пољопривреди и за производњу хране;
- усвајање програма перманентне едукације и промовисање правилне примене агротехничких мера у пољопривреди;
- пољопривредно земљиште очувати наменским коришћењем, успостављањем ефикасних механизма контроле спровођења одговарајућих урбанистичких и просторно-планских мера водећи рачуна о његовом потенцијалу и производној вредности;

Заштита и унапређење природе, природних добара и пејзажа

Заштита, очување и унапређење природе, природних добара, биодиверзитета, односно биолошке и предеоне разноврсности као дела животне средине, остварује се усклађивањем активности, економских и друштвених развојних планова, програма, пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих ресурса и дугорочним очувањем природних екосистема и природне равнотеже.

Увидом у централни регистар заштићених природних добара и према Решењу 03 бр. 021-3034/2 од 14.10.2021. године, Завода за заштиту природе Србије, утврђено је да се у обухвату Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. налази Споменик природе “Вражји камен – Просечник” са режимом заштите II степена, као и део заштићеног подручја Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ са режимом заштите II и III степена. Планском обухвату припада и еколошки значајно подручје „Пчиња“ еколошке мреже Републике Србије (IBA – значајна подручја за птице „Долина Пчиње“, IPA – значајна подручја за биљке „Долина Пчиње“ и РНА – значајна подручја за осолане муве

„Пчиња“), утврђено Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. Гласник РС“, бр. 102/10). У границама Плана је евидентиран и већи број станишта заштићених птица и заштићених дивљих врста.

Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ обухвата подгорину Планина. Козјак и Старац, и долину реке Пчиње која раздваја ова два масива. Ток реке Пчиње је кроз развијен рељеф формирао и кањонски и равничарски ток између планина Козјак и Старца на супротној страни, у чијој се позадини налази Планина Рујан. На овом подручју преовлађују полидоминантне топлољубиве шуме и шикаре храста медунца (*Quercus pubescens*), цера (*Quercus cerris*), сладуна (*Quercus frainetto*), грабића (*Carpinus orientalis*), црног јасена (*Fraxinus ornus*), црвене клеке (*Juniperus oxycedrus*), мечје леске (*Corylus colurna*) и друге. Фауну карактерише кратконоги гуштер (*Ablepharus kitaibelii*), грчки гуштер (*Chalcidius ocellatus*), степски смук (*Coluber caspius*), даурска ластва (*Hirundo daurica*), јастреб кокошар (*Accipiter gentilis*), краткопрсти кобац (*Accipiter brevipes*) и друге.

Споменик природе „Вражји камен - Просечник“ налази се у долини реке Пчиње, у простору за који је доказано да је један од центара геодиверзитета и биодиверзитета. Представља изузетну природну вредност геоморфолошког карактера са стеновитим одсецима, ерозионим гредама и већим бројем остеока различитих димензија и облика насталих селективним деловањем процеса ерозије. У оваквом природном амбијенту високо изнад долиноског дна на ивици остеока налази се објекат културне баштине црква Св. Богородице на „Вражјем камену“.

Мере заштите природе ће се спроводити у складу са:

- Законом о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16 и 95/18 (др. закон) и 71/21);
- Законом о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15 и 95/18 (др. закон));
- Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС“, бр.102/10).

Заштита природе обухвата:

- заштиту, очување и унапређење биолошке, геолошке и предеоне разноврсности,
- одрживо коришћење и управљање природним добрима и ресурсима,
- унапређење стања нарушених делова природе,
- усклађивање људских активности, економских и друштвених развојних планова и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних ресурса,
- дугорочно очување природних предела и природне равнотеже.

Опште смернице и мере заштите, унапређење и очување природе, биолошке, геолошке и предеоне разноврсности:

- управљање простором мора бити одрживо, уз рационално коришћење, уређење, заштиту расположивих природних ресурса;
- обезбедити очување и несметано функционисање заштићених подручја;
- планирати коришћење простора на основу утврђених граничних капацитета и уређења са комплетном инфраструктурном опремом;
- обавезно је очување и заштита постојећих природних и блиско-природних екосистема и елемената у обухвату планског документа, вредног зеленила (групација, појединачних примерака високог зеленила) и њихово интегрисање у планиране намене;
- предвидети потпуно инфраструктурно опремање по највишим еколошким стандардима; Непропусне септичке јаме, као прелазно решење до изградње канализационе мреже, треба да буду дефинисане као стандард за све објекте;
- уколико се током радова наиђе на геолошко-палеонтолошка документа или минералошко-петролошке објекте, за које се предпоставља да имају својство природног добра, извођач радова је дужан да у року од осам дана обавести Министарство заштите животне средине, као и да предузме све мере заштите од уништења, оштећења или крађе доласка овлашћеног лица;
- обавезне су мере заштите строго заштићених дивљих врста и заштићених врста, у циљу очувања биолошке разноврсности и природног генофонда;

- обавезне су мере спречавања свих радњи и поступака који негативно утичу на стање популација дивљих врста, уништавање њихових станишта, легла, гнезда или нарушавање њиховог животног циклуса;
- мере и активности заштите за очување приоритетних типова станишта предвидети у складу са Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите за њихово очување („Сл. гласник РС”, бр. 35/10);
- забрањено је коришћење, уништавање строго заштићених врста биљака, животиња и гљива и њихова станишта;
- у складу са Уредбом о еколошкој мрежи („Сл. гласник РС”, бр.102/10):
 - забрањено је уништавање и нарушавање станишта, као и уништавање и узнемиравање дивљих врста;
 - забрањена је промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршћаци итд.);
 - забрањена је промена морфолошких и хидролошких особина подручја од којих зависи функционалност коридора;
 - планирањем намене површина, као и активним мерама заштите очувати и унапредити природне и полуприродне елементе коридора у складу са предеоним и вегетацијским карактеристикама подручја;
 - стимулирати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређивању биодиверзитета;
 - предузети мере којима се обезбеђују спречавање, односно смањење, контрола и санација свих облика загађивања;
 - унапредити еколошке коридоре унутар грађевинских подручја успостављањем континуитета зелених површина, чија структура и намена подржава функције коридора;
- планирати очување компактних природних целина које су повезане природним коридорима (водотоцима, крајречна вегетација, вегетација поред путева);
- подизање зелених површина унутар насеља (паркови, скверови, баште, дрвореди) повољно утиче на смањење концентрације штетних гасова у ваздуху;
- очувати влажне ливаде, као и природне целине које су повезане водотоцима, крајречном вегетацијом, вегетацијом поред путева и сл.; спречити отварање грађевинских зона на рачун наведених ресурса;
- зонирати функционално различите намене и груписати компатибилне садржаје и активности на планском подручју; раздвојити функције, зоне и објекте који се међусобно угрожавају одређивањем неопходних заштитних растојања;
- обезбедити висок проценат и јасно дефинисати категорије зелених површина (линијско, блоковско зеленило) и сходно томе карактер озелењавања и одабир врста;
- при озелењавању избегавати инвазивне (агресивне алохтоне) врсте, и врсте које су детерминисане као алергене;
- постојећу високу вегетацију у што већој мери сачувати; обезбедити максимално очување, унапређење и заштиту постојећих јавних зелених површина, шумских површина и шумарака аутохтоних врста, група стабала, дрвореда, појединачних стабала, жилица, међа и шибљака, као и повећање уређених зелених површина;
- на местима укрштања еколошких коридора са елементима инфраструктурних система који формирају баријере за миграцију врста, обезбедити техничко-технолошка решења за неометано кретање дивљих врста;
- дефинисати „зелене коридоре” односно, системско повезивање постојећег са планираним зеленилом у мрежу ради очувања и повећања биодиверзитета, као и због повећања површина под зеленилом;
- уколико се због изградње уништи постојеће јавно зеленило, оно се мора надокнадити под посебним условима и на начин који одређује јединица локалне самоуправе;

- дефинисати приоритетне пределе за пошумљавање (еродиране површине, потенцијална клизишта, позиције ветрозаштитних појасева, повезивање одвојених шумских комплекса, туристички локалитети);
- стимулирати традиционалне видове коришћења простора који доприносе очувању и унапређењу биодиверзитета:
 - очувати пољопривредне, еколошке рекреативне и пејзажно-естатске функције ораница, башта и воћњака и травних површина;
 - предвидети стварање нових рубних станишта као елемента агроекосистема у случају укрупњавања пољопривредних површина;
- забрањено је угрожавање биодиверзитета, геодиверзитета и предеоног диверзитета опасним и штетним материјама и средствима, отпадом и грађевинским материјалом;
- за извођење радова који захтевају евентуалну сечу одраслих, вредних примерака дендрофлоре прибавити сагласност надлежних институција;
- обавезне су мере еколошке компензације у циљу ублажавања штетних последица на природу (мере санације, примарна рехабилитација, успостављање новог локалитета или комбинацију мера).
- у циљу контроле животне средине на планском подручју, прописивања, спровођења и контроле мера за заштиту животне средине, обавезно је покретање поступка процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине и доношење одлуке о потреби процене утицаја, односно о потреби израде/не израде Студије о процени утицаја на животну средину за пројекте потенцијалне значајне изворе загађивања површинских вода, у складу са Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08).

Мере еколошке компензације

Мере еколошке компензације се дефинишу са циљем ублажавања штетних последица реализације планских решења на животну средину и здравље људи, у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС”, бр. 20/10). Како је циљ компензације на подручју Плана заштита животне средине, здравља локалног становништва и осталих корисника простора, због директних и индиректних утицаја планираних намена, локалитети за формирање нових зелених површина су дефинисани и планирани на основу процене вероватноће, обима и карактера могућих негативних утицаја планираних инфраструктурних коридора и траса, односно планираних пројеката, путних и осталих објеката на животну средину. Компензацију зеленила треба спровести тако да допринесе смањењу нивоа буке, емисије загађујућих материја, побољшању микроклиматских карактеристика простора и побољшању предеоних и пејзажних карактеристика подручја.

Мере еколошке компензације:

- у процесу имплементације планског документа максимално очувати вредно растиње и уклопити га у планирани изглед предела;
- на свим деградираним површинама, насталим у претходном периоду, или у процесу реализације планираних намена у складу са Планом озелењавања, извршити озелењавање до достизања оптималног степена зеленила/шумовитости;
- у циљу ублажавања штетних последица приликом реализације планских решења у циљу компензације предузети мере санације, примарне рехабилитације и/или успостављања нових локалитета засада;
- извршити биолошку рекултивацију свих деградираних локација у границама Просторног плана и контактним зонама утицаја према зонама становања и осталим осетљивим рецепторима;

- формирати појас зеленила дуж планираних и постојећих саобраћајница у складу са условима на локацији и окружењу;
- у зонама интензивног утицаја буке, мерама компензације уз границе парцела, опционо, формирати „зелене баријере” и антизвучне панеле;
- одабир врста, приликом формирања заштитног појаса, вршити на основу анализе и валоризације постојећег зеленила на подручју Просторног плана и окружењу;
- приликом формирања заштитног зеленила, избор врста засновати искључиво на аутохтоним, без увођења и коришћења алохтоних, инвазивних и алергених врста биљака;
- пошумљавање свих површина под већим нагибом, приобаља, већих водотока локалитета и зона угрожених јачом ерозијом.

У случају да се, у току реализације планираних пројеката изазову оштећења делова природе, планиране су компензацијске мере за обнављање или замену оштећених делова природе, станишта, све у складу са Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС”, бр. 20/10). Избор мера за ублажавање штетних последица на природу и животну средину, за случај таквог догађаја, вршиће се у складу са условима заштите природе, односно примениће се мере санације, рехабилитације или успостављање новог локалитета:

- мере санације подразумевају природни опоравак оштећених делова природе и њихове функције;
- мере рехабилитације подразумевају природни опоравак, који може укључити спровођење одређених активности као што су: уклањање фактора који утичу на погоршање стања природе, активно интервенисање за убрзавање природног опоравка, обнова оштећених или поновно увођење заштићених врста, обнављање постојећих станишта, сетва или поновна садња вегетација;
- успостављање новог локалитета се мора применити за случај таквог догађаја када се мерама санације и примарне рехабилитације не достиже природни опоравак и обнова делова природе.

Компензацијске мере ће се одредити и применити, за случај потребе и у зависности од предвиђених, процењених или проузрокованих оштећења природе, односно стања делова природе у зонама потенцијалних утицаја Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. Циљ еколошке компензације на подручју Просторног плана општине Трговиште је санација и ревитализација свих деградираних површина које настају или могу настати у току интервенција у простору планираним за извођење радова на реализацији планираних пројеката, односно планираних коридора инфраструктуре. Основне мере еколошке компензације, које треба применити, у свим зонама интервенције и извођења радова на реализацији планираних пројеката:

- после завршених радова, извршити биолошку ревитализацију површина на простору који је деградиран и неплански оштећен;
- препорука је да се спроведу све активности које доприносе визуелно естетском побољшању вредности подручја, кроз рекултивацију, односно обнову педолошког и вегетационог покривача;
- све активности на спровођењу еколошке компензације вршити у складу са условима Завода за заштиту природе.

Заштита непокретних културних добара

На основу Улова Завода за заштиту споменика културе Ниш бр. 1179/2-03 од 06.10.2021. године и увида у планску документацију, константовано је да се у просторном обухвату планског документа налази једно проглашено НКД и више објеката са споменичким својствима која су регистрована у службеној документацији Завода.

Мере заштите културних добара ће се спроводити у складу са:

- Законом о културним добрима („Сл. гласник РС”, бр. 71/94, 52/11, 99/11-др.закон, 6/20-др.закон, 35/21-др.закон, 129/21-др.закон);

У циљу заштите непокретног културног наслеђа обезбедити услове за израду:

- Студије заштите непокретног културног наслеђа, која се израђује на основу обављене валоризације непокретног културног наслеђа на предметном простору, уз дефинисање присуства непокретних културних добара и добара са споменичким својствима на датом простору са предлогом мера заштите и
 - Студије заштите археолошког наслеђа са превентивним археолошким истраживањима са циљем дефинисања археолошког потенцијала на подручју Плана; Студије заштите археолошког наслеђа израђује се на основу превентивних археолошких истраживања на простору Плана и обухвата и предлог мера заштите археолошког наслеђа; На основу обављених превентивних археолошких истраживања:
 - дефинише се простор на коме нема археолошког наслеђа и на коме ће бити могућа изградња без посебних услова службе заштите;
 - дефинише се простор на коме је неопходно спровести додатна археолошка истраживања, а након чега ће се дефинисати коначна могућност изградње без посебних услова службе заштите непокретних културних добара, могућност изградње уз посебне услове или немогућност изградње;
 - Студије заштите ратних меморијала са припадајућом евиденцијом ради прикупљања и вођења евиденције ратних меморијала и садржи списак ратних меморијала са предлогом заштите.
- Израда наведених Студија обухвата следеће активности:
- истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности непокретних културних добара и ратних меморијала;
 - дефинисање граница заштите и заштићене околине;
 - утврђивање посебних услова заштите за сваки појединачни локалитет.

Мере заштите непокретних културних добара и добара која уживају статус претходне заштите:

- не сме бити угрожен интегритет, нити споменичка својства културних добара, односно добара која уживају претходну заштиту;
- створити оптималне услове за чување и трајну заштиту и презентацију добара под заштитом;
- на археолошким локалитетима није дозвољено планирање никакве градње, осим ако се то изричито одобри посебним условима;
- на заштићеним добрима и њиховој заштићеној околини није дозвољено извођење било каквих радова, који могу променити њихов садржај, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе;
- непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин који неће ни у чему угрожити њихова основна споменичка својства;
- непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења;
- власник, корисник, или други субјект који по било ком основу располаже непокретним културним добром, или добром под претходном заштитом дужан је да га чува и одржава с пажњом тако да не дође до оштећења или уништења његових споменичких својстава; Није дозвољено да се руши, раскопава, преправља, презиђује, прерађује, или да се изводе било какви други радови који могу променити изглед и вредност културног добра без претходно прибављених посебних услова и сагласности надлежног Завода;
- Завод за заштиту споменика културе посебним правним актом утврђује конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних мера заштите за свако поједино непокретно културно добро или добро под претходном заштитом. Акт о мерама техничке заштите, који прописује надлежни Завод, прибавља се

пре израде пројекта за локацијске дозволе. Пројектна документација доставља се надлежном Заводу на сагласност;

- планирати интервенције у простору које неће угрозити заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, већ допринети њиховој трајној заштити и пуној афирмацији њихових споменичких вредности;
- све интервенције предвиђене Просторним планом Општине Трговиште, које се ма на који начин односе на заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, могу се предузимати само под посебним конкретним условима које утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе;

Мере заштите непокретних културних добара, односно добара под претходном заштитом и ратних меморијала:

- уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
- носилац пројекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом изградње објекта - до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите;
- подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за израду горе наведених Студија;
- подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за заштитна археолошка истраживања на поменутим непокретним културним добрима, као и на другим локалитетима који се евентуално региструју приликом систематског рекогносцирања за потребе израде горе наведених Студија заштите;
- радови који су планирани на простору за који је утврђено да обухватају непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту, нису дозвољени пре обављања заштитних археолошких истраживања;
- корисници и други субјекти који располажу непокретним културним добрима су у обавези, да сваком заштићеном објекту посвећују пуну пажњу прибављајући и спроводећи посебне услове и мере заштите од надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш, при ма каквим интервенцијама у складу са Законом;

Посебне мере заштите:

- одређивање археолошког праћења током извођења земљаних радова;
- одређивање археолошког надзора (у оквиру стручног надзора) над реализацијом урбанистичких и других пројеката који ће се радити на основу предметне планске документације;
- обезбедити предуслове за корекцију свих негативних појава у односу према непокретним културним добрима и добрима која уживају претходну заштиту; То се пре свега односи на елиминисање планираних и реализованих интервенција у простору, које директно или индиректно угрожавају споменичке вредности, али и на све реализоване или планиране неадекватне и непожељне интервенције на појединим заштићеним објектима.
- инсистирати на успостављању хармоничног просторног склада у амбијентима са споменичким вредностима, пројектовањем у контексту, ослањањем на споменичке вредности наслеђа у окружењу и другим методама које доприносе остваривању виших домета и унапређењу градитељског стваралаштва у обухваћеном простору;

Мере заштите од буке и вибрација

Заштита животне средине од буке и вибрација за подручје Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035., обухвата:

- планирање мера и услова заштите од буке и вибрација у животној средини;

- мерење буке у животној средини;
 - слободан приступ информацијама о стању буке у животној средини.
- Опште мере заштите становништва од буке у животној средини обухватају одређивање акустичких зона у складу са наменом простора и граничним вредностима индикатора буке у тим зонама:
- тихе зоне – заштићене целине и зоне са прописаним граничним вредностима од 50 дБ(А) у току дана и 40 дБ(А) у току ноћи у којима је забрањена употреба извора буке који могу повисити ниво буке;
 - остале зоне – са мерама за отклањање извора буке и мерама заштите од буке.
- Детаљно акустичко зонирање јединице локалне самоуправе општине Трговиште, мора се извршити на нивоу Плана детаљне регулације. Генерално се дефинишу:
- тихе зоне, зоне индивидуалног становања, зоне и локације спорта и рекреације и зеленила, локације вртића и школских објеката и комплекса, туристичке зоне и локације, локације објеката здравства;
 - остале зоне, индустријске зоне, комплекси и локације, зоне вишепородичног и индивидуалног становања са привређивањем, појасеви државних путева и градских саобраћајница.
- Остале зоне, односно остало подручје чини мрежа насеља, инфраструктурни коридори, пољопривредно земљиште и шуме.
- Акустичким зонирањем, за обухват Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035., вредноване су:
- тихе зоне - комплекси, локације и објекти јавно-социјалне инфраструктуре (образовање, дечја заштита, амбуланта, терени за спорт и рекреацију), зоне индивидуалног становања ниских густина, излетничко-туристичке зоне и локације;
 - остале зоне – коридори државних путева и остале саобраћајнице, зоне насеља и грађевинска подручја, објекти и комплекси и локације привређивања, индустријске, радне и комуналне зоне, експлоатационе површине, у којима се морају примењивати мере за спречавање и отклањање буке и мере заштите од утицаја буке на окружење са посебним мерама заштите према и у непосредном окружењу тихих зона.
- Појасеви и зоне дуж саобраћајних коридора и осталих саобраћајница су зоне у којима се примењују техничке и/или биолошке мере заштите од буке према окружењу и тихим зонама. Носиоци пројеката/управљачи дужни су да:
- обезбеде заштиту од буке у животној средини у оквиру инвестиционих и текућих трошкова;
 - обезбеде праћење утицаја на нивое и интензитета буке и вибрација у животној средини;
 - обезбеде спровођење и примену одговарајућих мера заштите од буке и вибрација у животној средини.
- Планови, пројекти и програми за које је прописан поступак стратешке процене утицаја и/или поступак процене утицаја пројеката на животну средину, морају садржати процену нивоа буке и мере заштите од буке у животној средини.
- Заштита од буке на подручју Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. мора бити интегрални део акустичког зонирања подручја општине Трговиште и спроводиће се у складу са:
- Законом о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр. 96/21);
 - Уредбом о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивања индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр.75/10);
 - Правилником о дозвољеном нивоу буке у животној средини („Сл. гласник РС”, бр. 72/10);
 - Правилником о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Сл. гласник РС”, бр.72/10).

Смернице и мере заштите од буке и вибрација:

- носиоци пројеката који у обављању делатности емитују буку, одговорни су за сваку активност којим се проузрокује ниво буке виши од прописаних граничних вредности;
- носиоци пројеката генератори буке су у обавези да примењују мере техничке заштите од буке за све објекте и делатности генераторе буке;
- носиоци пројеката генератори буке обавезни су да спроведу услове и мере којима се штетни ефекти буке могу спречити, смањити или отклонити (у поступку процене утицаја пројеката на животну средину вреднују се могући непосредни и посредни штетни ефекти буке на животну средину и здравље становништва и утврђују се услови и мере којима се штетни ефекти буке могу спречити, смањити или отклонити);
- носиоци пројеката генератори буке обавезни су да спроведу мере заштите од буке у складу са законом којим се уређује интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине, као услов за рад постројења и активности за које се издаје интегрисана дозвола;
- у поступку техничког прегледа за остале објекте мора се утврдити испуњеност услова и мера заштите од буке односно звучне заштите.
- обавезно је подизање заштиних баријера (вештачких и/или природних) према угроженим зонама и појединачним локацијама, односно свим осетљивим рецепторима;
- у зони у којој је немогуће формирати природни заштитни појас, због конфигурације терена, формирати антизвучне панеле;
- извори буке морају поседовати исправе са подацима о нивоу буке при прописаним условима коришћења и одржавања као и упутствима о мерама за заштиту од буке (атест, произвођачка спецификација, стручни налаз о мерењу нивоа буке);
- мерење буке врше стручне организације, овлашћене од стране ресорног министарства задуженог за послове заштите животне средине које уједно и прописује услове и методологију мерења буке.

Заштита од нејонизујућег зрачења

Услови и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења, представљају обавезне мере и услове при планирању, коришћењу и уређењу простора. Извор нејонизујућих зрачења је уређај, инсталација или објекат који емитује или може да емитује нејонизујуће зрачење. Нејонизујућа зрачења су електромагнетска зрачења која имају енергију фотона мању од 12,4 еВ. Она обухватају:

- ултраљубичасто или ултравиолетно зрачење (таласне дужине 100 - 400 nm),
- видљиво зрачење (таласне дужине 400 - 780 nm),
- инфрацрвено зрачење (таласне дужине 780 nm - 1 mm),
- радио - фреквенцијско зрачење (фреквенције 10 kHz - 300 GHz),
- електромагнетска поља ниских фреквенција (фреквенције 0 - 10 kHz),
- ласерско зрачење и
- ултразвук или звук чија је фреквенција већа од 20 kHz (и ако се не ради о ЕМ зрачењу).

Заштита од нејонизујућег зрачења спроводиће се у складу са одредбама:

- Закона о заштити од нејонизујућег зрачења („Сл. гласник РС”, бр.36/09);

Обавезне мере заштите од нејонизујућих зрачења:

- прописивање граница излагања нејонизујућим зрачењима;
- откривање присуства и одређивање нивоа излагања нејонизујућим зрачењима;
- одређивање услова за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- обезбеђивање организационих, техничких, финансијских и других услова за спровођење заштите од нејонизујућих зрачења;
- вођење евиденције о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса;

- означавање извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса и зоне опасног зрачења на прописани начин;
- спровођење контроле и обезбеђивање квалитета извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса на прописани начин;
- примена средстава и опреме за заштиту од нејонизујућих зрачења;
- контрола степена излагања нејонизујућем зрачењу у животној средини;
- обезбеђивање материјалних, техничких и других услова за систематско испитивање и праћење нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини;
- образовање и стручно усавршавање кадрова у области заштите од нејонизујућих зрачења у животној средини;
- информисање становништва о здравственим ефектима излагања нејонизујућим зрачењима;
- информисање становништва о мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини.

Извори нејонизујућих зрачења од посебног интереса су стационарни и мобилни извори електромагнетног зрачења који могу да буду опасни по здравље људи, чије електромагнетно поље у зони повећане осетљивости, достиже барем 10% износа референтне, граничне вредности прописане за ту фреквенцију.

Зоне повећане осетљивости су зоне становања, зоне и локације у којима се особе могу задржавати и 24 сата дневно (школе, домови, предшколске установе, породилишта, болнице, туристички објекти, дечја игралишта, површине неизграђених парцела планиране за наведене намене (у складу са препорукама Светске здравствене организације).

Општина Трговиште је у обавези да врши инспекцијски надзор над изворима нејонизујућих зрачења за које одобрење за изградњу и почетак рада издаје надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Оператер је у обавези да:

- примени мере и испуњава услове за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса;
- да изради процену утицаја на животну средину, у складу са Законом;
- води прописану евиденцију;
- обезбеди испитивање зрачења извора нејонизујућих зрачења у животној средини;
- у одређеном року обавести надлежни орган о ванредном догађају;
- спроводи све мере заштите од нејонизујућих зрачења.

Базне станице мобилне телефоније (БСМТ) су, по својој функцији примопредајни системи и чине их примопредајни уређаји и одговарајућа телекомуникациона опрема, која служи за повезивање базне станице са осталим деловима мобилне телекомуникационе мреже. БСМТ може истовремено бити функционална у три мобилне телекомуникационе мреже (или три дела јединствене мреже) који се, поред технолошког нивоа и могућности преноса говора, података или слике, разликују и по фреквенцијским опсезима које користе.

Предајници базних станица мобилне телефоније спадају у групу са малом снагом (предајници од неколико десетина вати), који емитују један врло узак сноп радиофреквентних таласа. Снага зрачења (самим тим и ефективна израчена снага) је увек ограничена на оптималну, у зависности од оптерећења и услова пропагације али се, из разлога безбедности, при мерењу редовно узима и максимално оптерећење, при коме не смеју да се прекораче референтне граничне вредности ни у једној тачки у околини базне станице. Том приликом се редовно узимају у обзир и други предајници у зони, односно мора се мерити и емисија али и укупна емисија. За услове простирања електромагнетних таласа, морају се испоштовати:

- техничке мере и захтеви,

- мере безбедности и заштите здравља људи,
- мере безбедности животне средине.

Избор локације за постављање базне станице мобилне телефоније, са еколошког аспекта, мора бити у складу са смерницама, мерама и условима:

- стратешке процене утицаја плана (или секторских програма),
- процене утицаја на животну средину пројекта,
- заштите од нејонизујућих зрачења.

Оператер је у обавези да спроведе утврђене мере и услове заштите животне средине услед:

- опасности од директног додира делова који су под сталним напоном;
- опасности од директног додира проводљивих делова који не припадају струјном колу;
- опасности од пожара и експлозија;
- статичког електрицитета услед рада уређаја;
- опасности од утицаја берилијум оксида;
- атмосферског електрицитет;
- нестанка напона у мрежи;
- недовољне осветљеност просторија;
- неопрезног руковања;
- опасности при раду на висини (монтирање антена на антенским стубовима);
- механичких оштећења;
- утицаја прашине, влаге и воде.

Посебне мере заштите - у односу на тип и карактеристике објекта који се гради, посебно се морају примењивати следеће мере заштите:

- антенски систем базне станице се мора пројектовати тако да се у главном снопу зрачења антене не налазе антенски системи других комерцијалних или професионалних уређаја, као ни сами уређаји, што се постиже оптималним избором висине антене, као и правилним избором позиције антенског система на самом објекту;
- обзиром да се антенски ситем базне станице инсталира на стубу који полази од тла, треба да се постави ограда око базне станице и антенског стуба; На огради поставити табле на којима је исписано упозорење да се не сме прилазити антенском стубу;
- отпадне материје које се јаве током изградње објекта базних станица, приступних путева, довођења електричне енергије и слично, морају се уклонити преко овлашћеног комуналног предузећа;
- након изградње, односно постављања објекта који садржи извор нејонизујућег зрачења, а пре издавања дозволе за почетак рада или употребне дозволе изврши прво испитивање, односно мерење нивоа електромагнетног поља у околини извора;
- за потребе првог испитивања оператер може извор електромагнетног поља пустити у пробни рад у периоду не дужем од 30 дана или за телекомуникационе објекте може мерења извршити у оквиру техничког прегледа;
- орган надлежан за издавање употребне дозволе за објекат који садржи извор нејонизујућег зрачења од посебног интереса, може пустити у рад тај извор ако је мерењем утврђено да ниво електромагнетног поља не прекорачује прописане граничне вредности и да изграђени, односно постављени објекат неће својим радом угрожавати животну средину;
- ако се периодичним испитивањем, систематским испитивањем или мерењем извршеним по налогу инспектора за заштиту животне средине, утврди да је у околини једног или више извора измерен ниво електромагнетног поља изнад прописаних граничних вредности, надлежни орган може кориснику наложити ограничење у погледу употребе, реконструкцију или затварање објекта до задовољавања прописаних граничних вредности;

- реконструкција се обавља технички и оперативно изведивим мерама у року од највише годину дана од дана када је наложена реконструкција извора од стране надлежне инспекције за заштиту животне средине.

Заштита од хемикалија и биоцидних производа

Обавезне мере заштите животне средине од хемикалија, у циљу заштите здравља људи и животне средине на подручју Просторног плана општине Трговиште обавезно је:

- успостављање интегрисаног управљања хемикалијама;
- класификација, паковање и обележавање хемикалија;
- интегрални регистар хемикалија;
- регистар хемикалија које су стављене у промет;
- исходавање дозвола за обављање делатности промета и дозволе за коришћење нарочито опасних хемикалија;
- успостављање систематског праћења хемикалија.

Обавезе оператера који управља хемикалијама:

- оператер који управља хемикалијама мора предузимати мере у циљу спречавања негативних утицаја хемикалија на здравље људи и животну средину;
- произвођач, увозник или даљи корисник који ставља хемикалију у промет, процењује опасна својства хемикалије пре стављања у промет и о томе обавештава остала правна и физичка лица у циљу руковања хемикалијом на безбедан начин;
- оператер - произвођач, увозник, дистрибутер или даљи корисник, у обавези је да води евиденцију о хемикалијама најмање 10 година;
- опасна хемикалија се замењује безбеднијом алтернативом када год је то могуће;
- свака хемикалија и одређени производи морају бити класификовани, обележени и паковани у складу са важечом законском регулативом и подзаконским актима;
- оператер је дужан да складишти опасне хемикалије на начин да се не угрози живот и здравље људи и животна средина, а са њиховим остацима и празном амбалажом поступа у складу са прописима којима се регулише управљање отпадом;
- снабдевач одређених врста, односно количина опасне хемикалије дужан је да обезбеди лице које се стара о правилном управљању тих хемикалија.

Биоцидни производи су активне супстанце или смеша, која садржи једну или више активних супстанци, чија је намена да хемијски или биолошки уништи непожељне организме, може се користити ако је за њега издато одобрење за стављање у промет и ако је класификован, обележен, пакован и има безбедносни лист.

Заштита од хемијског удеса (одредбе севесо II Директиве), је заштита од изненадног и неконтролисаног догађаја који настаје ослобађањем, изливањем или расипањем опасних материја, обављањем активности при производњи, употреби, преради, складиштењу, одлагању или дуготрајном неадекватном чувању.

Севесо постројење - постројење у којем се обављају активности у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних, (где се опасне материје производе, користе, складиште или се њима рукује) и укључује сву опрему, објекте, цевоводе, машине, опрему, алате, интерне колосеке и депое, складишта и осталу пратећу опрему у функцији постројења.

Оператери севесо постројења, према количинама из Листе опасних материја и њихових количина и Листе својстава и класа опасних материја и њихових количина, у обавези су да израде:

- Политику превенције удеса по достављању Обавештења надлежном органу ресорног Министарства - Оператери севесо постројења нижег реда;
- Извештај о безбедности и План заштите од удеса - Оператери севесо постројења вишег реда.

Оператер севесо постројења је у обавези да, уколико се деси хемијски удес на локацији, одмах о хемијском удесу обавести ресорно Министарство, јединицу локалне самоуправе

и органе надлежне за поступање у ванредним ситуацијама у складу са прописима којима се уређује заштита и спашавање.

Оператери који нису севесо постројење а који имају на својој локацији (комплексу) значајне количине опасних материја, у циљу заштите од хемијског удеса у обавези су да поступају у складу са Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл.гласник РС”, бр. 87/18).

Процена ризика у случају настанка хемијског удеса - заштита од хемијских удеса и загађивања животне средине при производњи, превозу и складиштењу опасних материја у постројењима и инсталацијама, оствариваће се превентивним мерама које обухватају активности које се спроводе у постројењима и на коридорима превоза опасних материја, а у циљу смањења могућности настанка удеса и могућих последица. Решавање проблема управљања еколошким ризиком при транспорту опасних материја зависиће од динамике реконструкције и ревитализације постојећих и реализације планираних саобраћајница, на основу чега ће се трасе превоза опасних материја утврђивати општинском нормативом. У начелу, за превоз опасних и штетних материја дозвољено је користити деонице аутопутева и државних путева првог и другог реда које пролазе кроз подручја нижих густина становања и мање насељености. Ограничење се не односи на превоз нафтних деривата у цистернама капацитета до 10t.

Циљ интегрисаног спречавања загађивања животне средине је да се:

- смањи или минимализује емисија у све медијуме животне средине;
- успостави висок ниво заштите животне средине;
- минимализује потрошња сировине и енергије;
- поједностави и ојача улога контролних органа власти;
- укључи јавност у свим фазама процеса (Архуска конвенција);

Интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине засновано је на начелу предострожности, начелу интегрисаности и координације, начелу одрживог развоја, начелу хијерархије управљања отпадом, начелу „загађивач плаћа” и начелу јавности.

Оператер ИПРС постројења је у обавези да за ново постројење поднесе Захтев за издавање интегрисане дозволе, пре добијања дозволе за употребу. Надлежност за издавање интегрисане дозволе је у зависности од тога који орган издаје одобрење за градњу (грађевинску дозволу). BREF документ даје информације о специфичном индустријском сектору или пољопривредном сектору, техникама и процесима заступљеним у том сектору, свим постојећим емисијама у воду, ваздух и земљиште као и генерисаним отпадима, у зависности од производних капацитета, техникама које се разматрају у одређивању BAT.

Управљање отпадом

Концепт управљања отпадом на подручју општине Трговиште, односно за обухват Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. мора бити заснован на укључивању у систем Локалног плана управљања отпадом општине Трговиште као и на примени свих неопходних организационих и техничких мера којима би се минимализовали потенцијални негативни утицаји на квалитет животне средине. Управљање отпадом на подручју Просторног плана општине Трговиште мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са:

- Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09, 88/10, 14/16 и 95/18-др.закон);
- Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Сл. гласник РС”, бр.36/09 и 95/18-др.закон);
- Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС” бр. 56/10, 93/19 и 39/21);

- Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр. 92/10);
- Правилником о обрасцу Документа о кретању опасног отпада, обрасцу претходног обавештења, начину његовог достављања и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр. 17/17);
- Правилником о обрасцу Документа о кретању отпада и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр. 114/13);
- Правилником о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користи као секундарна сировина или за добијање енергије („Сл. гласник РС”, бр. 98/10);

У складу са Уредбом о садржини и начину вођења информационог система, методологији, структури, заједничким основама, категоријама и нивоима сакупљања података, као и садржини информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност („Сл. гласник РС”, број 112/09) и Правилником о националној листи индикатора заштите животне средине („Сл. гласник РС”, бр. 37/11), општи индикатори и индикатори тематских целина за отпад:

- укупна количина произведеног отпада;
- производња отпада (комунални, индустријски, опасан);
- количина произведене амбалаже и амбалажног отпада;
- количине посебних токова отпада;
- количина издвојено прикупљеног, поновно искоришћеног и одложеног отпада.

Индикатор се израђује на основу годишњих података о количини отпада по врстама, пријављених у складу са Правилником о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података, Правилником о обрасцу дневне евиденције и годишњег извештаја о отпаду и Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада. Врсте отпада одређују се према Каталогу отпада, а се изражава у тонама по години (t/год).

Генерално, постојеће стање у прикупљању и одлагању отпада на територији општине Трговиште не испуњава прописане критеријуме. Не врши се селективно отклањање отпада, нити се рециклира. Рурална подручја су изостављена из циклуса сакупљања отпада, што за последицу има постојање локалних сметлишта, односно дивљих депонија у многим селима. На депонији се одлаже комунални отпад и мале количине медицинског не опасног отпада (опасан медицински отпад се сакупља у Дому здравља Трговиште и исти се транспортује у Медицински центар Врање), а кланични и ветеринарски се појављују инцидентно и закопавају се одмах. Грађевински отпад који се довози углавном се користи за затрпавања. Поред грађевинског отпада затрпавање се врши и земљом.

Локација на којој се врши депоновање отпада је неусловна, и обавезна је санација и рекултивација простора и безбедно затварање.

Отпад који настаје на територији општине Трговиште у наредном периоду ће се одвозити на планирани Регионални центар за управљање отпадом “Метерис” у Врању, на даљи третман. Циљ је да се у оквиру планираног комплекса Регионалног центра за управљање отпадом, применом иновативне технологије, смањи удео биоразградивих фракција у отпаду, а издвоје материјали погодни за поновно искоришћење.

С обзиром на то да је Регионални центар “Метерис” удаљен од Трговишта 48 km, на подручју општине предлаже се изградња трансфер станице. На трансфер станици треба омогућити претовар отпада из камиона за сакупљање у прес контејнере.

Трансфер станица - представља место где се комунални отпад истовара из возила за сакупљање отпада, прегледа уз издвајање отпада, кратко задржава, утовара у већа возила и транспортује на даљи третман у регионални центар за управљање отпадом „Метерис”. Реализација трансфер станице на територији општине Трговишта је могућа у циљу смањење трошкова управљања отпадом услед разврставања отпада и његовог поновног враћање у процес производње као секундарне сировине као и због смањења

количине отпада који се транспортује и одлаже на регионалној депонији „Метерис Планирати изградњу трансфер станице са рециклажним двориштем, уз могућност изградње и других комуналних садржаја.

Опште мере управљања отпадом на подручју подручју Просторног плана општине Трговиште:

- забрањено је одлагање, депоновање свих врста и категорија отпада ван простора одређених за ту намену, на подручју Плана, непосредном и ширем окружењу;
- за све врсте отпада које настају у обухвату Плана, реализацијом и имплементацијом планских решења, обезбедити адекватне судове за прикупљање отпада, потребан простор, услове и опрему за сакупљање, разврставање и привремено чување различитих врста отпада (комунални, амбалажни, рециклабилни, и остале отпаде) до предаје надлежном комуналном предузећу, односно оператеру који поседује дозволу за управљање отпадом, у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09, 88/10, 14/16 и 95/18 –др.закон)) и подзаконским актима;
- на локацијама где су планирани пословни објекти са више упошљених или стамбени објекти за колективно становање, потребно је урбанистички разрадити локације за контејнере за изношење смећа;
- локације за контејнере треба да буду визуелно мање уочљиве, а комуникацијски приступачне за возила (камионе смећаре) која празне те судове;
- обезбедити довољан број и правилан распоред судова за прикупљање комуналног отпада на јавним површинама и за појединачне пројекте, чији се изглед уклапа у амбијенталну целину, водећи рачуна о визуелној усклађености, у складу са наменом простора;
- одредити локације за смештај контејнера за одлагање рециклабилног отпада (ПЕТ, хартије и картона, стакла, текстила)
- планирати изградњу трансфер станице где ће се сакупљати комунални отпад, пре транспорта на даљи третман у Регионални центар за управљање отпадом “Метерис”;
- радне површине на трансфер станици изградити од водонепропусне подлоге;
- оградивање трансфер станице извршити прописном оградом која ће спречити улаз нежељних лица;
- вршити пречишћавање отпадних вода од прања или од просипања отпада, пре испуштања у пријемник или реципијент;
- засадити појас заштитног зеленила око ограде трансфер станице;

Надлежни орган општине Трговиште:

- доноси Локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу;
- уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, односно инертним и неопасним отпадом на својој територији;
- уређује поступак наплате услуга у области управљања комуналним, односно инертним и неопасним отпадом;
- издаје дозволе, одобрења и друге акте у складу са Законом,
- води евиденцију и податке доставља ресорном Министарству;
- врши надзор и контролу примене мера поступања са отпадом у складу са законом, као и друге послове утврђене Законом;

Обавезе носиоца пројекта/оператера:

- носилац пројекта/оператер је у обавези да сачини план управљања отпадом и организује његово спровођење, ако годишње производи више од 100 t неопасног отпада или више од 200 kg опасног отпада;
- да прибави извештај о испитивању отпада и обнови га у случају промене технологије, промене порекла сировине, других активности које би утицале на промену карактера отпада и чува извештај најмање пет година;

- сакупљање, транспорт и одлагање отпада вршити преко надлежног јавног комуналног предузећа/овлашћеног оператера, према врсти и карактеру отпада, према извршеном испитивању и утврђивању карактера отпада, сагласно важећој законској регулативи;
- обавезно је посебно поступање са опасним отпадом, у складу са законском регулативом, за сваки планирани пројекат појединачно;
- да отпад предаје лицу које је овлашћено за управљање отпадом ако није у могућности да организује поступање са отпадом;
- врши карактеризацију отпада за опасан отпад и за отпад који према пореклу, саставу и карактеристикама може бити опасан отпад, осим отпада из домаћинства;
- сваки генератор отпада у обавези је да изврши карактеризацију (одређивање карактера) отпада од стране овлашћене институције (акредитоване лабораторије), како би се дефинисали адекватни услови за разврставање, складиштење и паковање отпада; отпад се разврстава према пореклу, категорији и карактеру у складу са Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС” бр. 56/10, 93/19 и 39/21);
- да транспорт опасног отпада врши у складу са прописима којима се уређује транспорт опасних материја, у складу са дозволом за превоз отпада и захтевима који регулишу посебни прописи о транспорту (ADR);
- опасан отпад који може настати на градилишним локацијама (отпадно уље) прикупљати и безбедно чувати у затвореним посудама на посебно одређеном и обележеном месту у складу са Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл.гласник РС”, бр. 92/10) и уступати на даљи третман оператеру који поседује дозволу за управљање опасним отпадом, уз обавезну евиденцију (документ о кретању отпада);
- забрањено је одлагање и спаљивање отпада који се може поново користити;
- забрањено је разблаживање опасног отпада ради испуштања у животну средину;
- управљање посебним токовима отпада, (истрошене батерије и акумулатори, отпадна уља, отпадне гуме, отпад од електричних и електронских производа, флуоросцентне цеви које садрже живу, полихлоровани бифенили и отпад од полихлорованих бифенила (ПЦБ), отпад који садржи, састоји се или је контаминиран дуготрајним органским загађујућим материјама (ПОПс отпад), отпад који садржи азбест, отпадна возила, отпад из објеката у којима се обавља здравствена заштита и фармацеутски отпад и отпад из производње титан диоксида) се врши сходно законским одредбама и релевантним подзаконским актима;
- за постројења за која се издаје интегрисана дозвола припрема се и доноси План управљања отпадом;
- за постројења чија је делатност управљање отпадом и за која се издаје интегрисана дозвола или дозвола за управљање отпадом, доноси се Радни план постројења за управљање отпадом;
- произвођач или увозник чији производ после употребе постаје опасан отпад у обавези је да тај отпад преузме после употребе без накнаде трошкова и са њима поступи у складу са Законом;

Управљање амбалажним отпадом

Опште мере за управљање амбалажним отпадом се спроводе у складу са:

- условима заштите животне средине које амбалажа мора да испуњава за стављање у промет;
- условима за управљање амбалажом и амбалажним отпадом;
- обавезом извештавања о амбалажи и амбалажном отпаду;

Посебне мере за управљање амбалажним отпадом:

- обавеза произвођача, увозника, пакера/пуниоца и испоручиоца је да обезбеди простор за преузимање, сакупљање, разврставање и привремено складиштење амбалажног отпада ако укупна годишња количина амбалажног отпада (стакло, папир, картон и вишеслојна амбалажа са претежно папир-картонском компонентом, метал, пластика, дрво, остали амбалажни материјали) прелази 100 t;
- обавеза оператера је прибављање дозволе за управљање амбалажним отпадом;
- обавеза оператера система, произвођача, увозника, пакера/пуниоца, испоручиоца и крајњег корисника, достављања извештаја о управљању амбалажним отпадом;
- амбалажу коју није могуће поново употребити, као ни поновно искористити путем рециклаже, биоразградње или контролисаног спаљивања, постаје амбалажни отпад намењен за одлагање;
- амбалажа мора бити пројектована и произведена тако да када постане амбалажни отпад омогући рециклажу материјала употребљених у производњи те амбалаже у одређеном масеном проценту;
- амбалажа се идентификује и означава према природним својствима амбалажних материјала који су коришћени у њеној производњи да би се олакшало сакупљање, поновна употреба и поновно искоришћење, укључујући и рециклажу, компостирање, биоразградњу и искоришћење у енергетске сврхе. Амбалажа носи одговарајућу ознаку или на самој амбалажи или на етикети, а уколико величина амбалаже то не дозвољава, на приложеном упутству;
- • произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац дужан је да бесплатно преузме отпад од секундарне или терцијарне амбалаже на захтев крајњег корисника;
- крајњи корисник који набавља робу од произвођача, увозника, пакера/пуниоца и испоручиоца може отпад од секундарне или терцијарне амбалаже оставити непосредно на месту набавке или га касније бесплатно вратити;
- произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац дужан је да, на захтев крајњег корисника, бесплатно преузме амбалажни отпад који није комунални отпад, а потиче од примарне амбалаже, уколико за такву амбалажу није прописан посебан начин преузимања и сакупљања;
- крајњи корисник је дужан да прикупи, складишти, одложи или проследи комунални амбалажни отпад, у складу са законом којим се уређује управљање отпадом и законом којим се уређује комунална делатност;
- крајњи корисник је дужан да комунални амбалажни отпад разврстава и/или одвојено складишти, тако да не буде измешан са другим отпадом, како би могао да буде прослеђен или враћен, сакупљен, поново искоришћен, прерађен или одложен у складу са законом којим се уређује управљање отпадом;
- забрањено је прослеђивање или враћање амбалажног отпада који није комунални отпад комуналним предузећима, осим када за то постоји закључен уговор;
- крајњи корисник мора да обезбеди да амбалажа и амбалажни отпад који није комунални отпад, који се прослеђује или враћа, не буде загађен опасним или другим материјама које нису садржане у упакованој роби, а које чине поновно искоришћење или рециклажу немогућом или изводљивом једино по несразмерно вишем трошку;
- крајњи корисник, као држалац отпада, мора да обезбеди да се са амбалажним отпадом, који је загађен опасним или другим материјама које нису саставни део упаковане робе, поступа у складу са законом којим се уређује управљање отпадом;
- произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац дужан је за амбалажу коју ставља у промет:
- да обезбеди да комунално предузеће редовно преузима комунални амбалажни отпад;
- да редовно преузима и сакупља амбалажни отпад који није комунални отпад од крајњих корисника;

- произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац може без дозволе ресорног министарства да прикупља амбалажни отпад, у колико се ради о сопственој повратној амбалажи која је враћена од крајњег корисника, а није више погодна за поновну употребу;

- трговац на велико као крајњи снабдевач и/или трговац на мало није дужан да обезбеди прописано управљање амбалажним отпадом ако се ради о амбалажи на којој постоји декларација претходног снабдевача о томе да он гарантује управљање амбалажним отпадом или ако се ради о амбалажи на којој постоји посебан знак путем кога оператер гарантује да је та амбалажа укључена у његов систем управљања;

Управљање грађевинским отпадом - отпад од грађења и рушења јесте отпад који настаје у току обављања грађевинских радова на градилиштима или припремних радова који претходе грађењу објеката и инфраструктуре, као и отпад настао услед рушења објеката, а обухвата неопасан и опасан отпад од грађења и рушења. Грађевински отпад је, према Каталогу отпада, разврстан у групу са индексним бројем отпада 17 00 00:

- неопасан отпад је отпад од грађења и рушења, а који не садржи опасне материје, а који је по свом саставу сличан комуналном отпаду (рециклабилан, инертан), где се сврставају: бетон, земља, цигле, стакло, камен, пластика, цреп и керамика, бакар, бронза, месинг, олово, гвозђе, челик, изолациони материјали, гипс и мешани отпад;

- опасан отпад је отпад од грађења и рушења који захтева посебно поступање, односно који има једну или више опасних карактеристика које га чине опасним отпадом (отпад који садржи азбест, отпад са високим садржајем тешких метала) на које се примењују посебни прописи, где се сврстава: грађевински и изолациони материјали који садрже азбест, заптивачи који садрже РСВ, глазуре које садрже РСВ, отпади од рушења и грађења који садрже живу, остали отпади од рушења и грађења који садрже опасне супстанце.

Рециклажа грађевинског отпада представља раздвајање и рециклажу отпадног материјала који је настао током изградње или реконструкције објеката. Амбалажа, остаци нових материјала, стари материјали и грађевински шут, сви заједно чине потенцијалне материјале за поновну употребу. Најважнији корак приликом рециклирања грађевинског отпада је раздвајање на самом градилишту (извору). У почетку, то захтева додатни напор и обучавање грађевинског особља, али када се једном успоставе такве навике, раздвајање отпадног материјала на градилишту може се урадити са мало додатних трошкова. Управљање грађевинским и осталим врстама и категоријама отпада мора бити у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09, 88/10, 14/16 и 95/18 – др. закон.

Опште мере за управљање грађевинским отпадом:

- прерада и/или рециклажа грађевинског отпада;
- предвидети локацију за изградњу рециклажног центра за грађевински отпад;
- праћење количина, састава и токова грађевинског отпада;
- селекција грађевинског отпада на месту сакупљања укључујући и амбалажни грађевински отпад;
- поновно коришћење свих материјала из ископа;
- дефинисати поступање с материјалима који садрже азбест;
- образовање и информисање свих учесника у процесу управљања грађевинским отпадом;
- прописивање општих техничких услова за прихватање и безбедно одлагање грађевинског отпада.

Мере заштите здравља становништва

Опште мере заштите здравља становништва:

- обавезан је мониторинг утицаја загађености ваздуха на здравље становништва, објављивање резултата праћења и информисање јавности и надлежних институција, у складу са важећим Законом и подзаконским актима;

- обезбеђење потребне количине воде за пиће за све становнике са подручја Плана као и воде за остале потребе/делатности;
- обезбеђење исправности и сталне контроле воде која се користи за снабдевање становништва;
- заштита свих изворишта водоснабдевања од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност извора и здравствену исправност воде;
- очување квалитета површинских вода у складу са захтеваном класом;
- вршити сакупљање, разврставање и безбедно одлагање отпада који настаје на Планском подручју у оквиру сваке појединачне функционалне целине, локације или зоне, у складу са наменом простора и планом управљања отпадом;
- обавезно је информисање становништва о мерама заштите и обавештавање о степену изложености нејонизујућим зрачењима у животној средини;

Мере заштите од удеса и удесних ситуација

На планском подручју постоји вероватноћа појаве удесних ситуација. У свим фазама имплементације Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035., обавезне су мере превенције, спречавања, отклањања узрока, контроле и заштите од удеса и удесних ситуација, у циљу заштите површинских и подземних вода, земљишта, биодиверзитета, односно животне средине и здравља локалног становништва и свих корисника простора. Заштита од удеса и удесних ситуација на подручју Просторног плана општине Трговиште од 2022. до 2035. спроводиће се у складу са:

- Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама („Сл. Гласник РС”, бр. 87/18).
- Законом о заштити од пожара („Сл. гласник РС”, бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 (др.закон));

Потенцијалне удесне ситуације са вероватноћом јављања су:

- елементарне непогоде (земљотрес, поплаве и подземне воде);
- у случају хаваријског изливања, просипања опасних и штетних материја процуривања нафте, нафтних деривата, уља;
- у случају неадекватног управљања отпадним водама;
- у случају неадекватног управљања отпадом;
- пожар.

Мере заштите животне средине и одговор на удес:

- за све потенцијалне пројекте, обавезна је провера кроз поступак процене утицаја на животну средину у складу са Законом о процени утицаја на животну средину („Сл.гласник РС”, бр. 111/09 и 20/15) и Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину;
- заштита од земљотреса се спроводи кроз примену важећих сеизмичких прописа за изградњу нових и реконструкцију постојећих објеката. Ради заштите од земљотреса, планирани објекти мора да буду реализовани и категорисани према прописима и техничким нормативима за изградњу објеката у сеизмичким подручјима;
- у циљу заштите од поплава, обавезно је поштовање важећих прописа приликом пројектовања и изградње хидротехничких објеката (карактеристике канала, мостова, пропуста), извођење радова на регулацији река и потока, као и очување коридора постојећих потока и канала, који су у функцији одвођења атмосферских вода са предметног подручја;
- при изради техничке документације планираних објеката, на површинама дуж нерегулисаних деоница водотокова, неопходно је обрадити и обезбедити одговарајућу заштиту предметних објеката од утицаја великих вода, односно одговарајућу одбрану од поплава, у складу са условима надлежне институције;

- у случају акцидентног просипања (случајно цурење услед квара на механизацији) погонског горива (нафтних деривата), радове одмах обуставити а терен санирати чишћењем слоја земљишта загађеног нафтним дериватом. Поступање са тако насталим отпадом ускладити са одредбама Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр. 92/10 и 77/21);
- за све планиране пројекте, потребно је извести одговарајући систем противпожарне заштите; посебну пажњу посветити обуци и контроли запослених као и квалитету и атесту противпожарне опреме планиране за уградњу; вршити редовну контролу свих противпожарних елемената-опреме и инсталација; пројектовати заштиту инсталација и објеката од атмосферског пражњења;
- у циљу адекватног управљања заштитом од удесних ситуација, обавезан је План заштите од удеса са мерама за одговор на удесну ситуацију за сваки пројекат посебно;
- према одредбама Закона о заштити од пожара („Сл. гласник РС” бр. 111/09, 20/15 и 87/18, 87/18 (др. закон)), Закона о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима („Сл. гласник РС” бр. 44/77, 45/85, 18/89, 53/93 (др.закон), 67/93 (др. закон), 48/94 (др. закон) 101/05 (др. закон) и 54/15 (др. закон)) и прописаним условима надлежног одељења противпожарне полиције, прибавити саласност противпожарне полиције на техничку документацију, извести и спроводити прописане мере противпожарне заштите;
- за све планиране пројекте, објекте и делатности у којима су присутне или могу бити присутне, а у зависности од максимално могућих количина, опасне материје потребно је урадити политику превенције, односно план заштите од удеса и извештај о безбедности;
- у случају удеса, обавезно је најкасније у року од 24 часа, о ванредном догађају обавестити надлежни орган ресорног Министарства; обавештење садржи информације о околностима ванредног догађаја, месту, времену, непосредној опасности по здравље људи и опис предузетих мера; сва места где је настала хаварија се морају поправити и потпуно санирати у најкраћем року;
- у случају пожара, треба предузети следеће: приступа се почетном гашењу пожара, заустављање угроженог уређаја и искључивање електричне енергије, пожар пријавити обезбеђењу/ватрогасној јединици, предузети све мере за спречавање ширења пожара на суседне објекте-уређаје, покренути евакуацију људи из угроженог дела;
- при реаговању у случајевима опасности, обавезно је коришћење адекватне заштитне опреме (заштитно одело, обућа, наочаре, рукавице, маске);
- у циљу контроле животне средине и прописивања, спровођења и контроле мера за заштиту животне средине, у границама Плана, при имплементацији и реализацији планираних пројеката, објеката, површина, потребно је, у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр. 114/08) покренути поступак процене утицаја на животну средину пред надлежним органом за заштиту животне средине у вези доношења одлуке о изради/не изради Студије о процени утицаја на животну средину.

Заштита од негативних утицаја индустрије

У зонама становања није могућа реализација пројеката из Листе 1 Уредбе о утврђивању листе и пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Сл. гласник РС”, бр.114/08), као и пројекти из Листе 2:

- пројекти наведени под тачком 2. Екстрактивна индустрија;
- пројекти наведени под тачком 3. Производња енергије;
- пројекти наведени под тачком 5. Складиштење запаљивих течности и гасова;
- пројекти наведени под тачком 6. Производња и прерада метала;
- пројекти наведени под тачком 7. Индустријска прерада метала;
- пројекти наведени под тачком 8. Хемијска индустрија;

- пројекти наведени под тачком 11. Гумарска индустрија.

7.2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ ДОБАРА

7.2.1. ПРИРОДА КАО ОСНОВ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, ЗАШТИЋЕНЕ ЦЕЛИНЕ, ПРИРОДНИ ПРЕДЕЛИ, ПРИРОДНО-ПРОСТОРНЕ ЦЕЛИНЕ И БИОДИВЕРЗИТЕТ

У обухвату Просторног плана општине Трговиште који се израђује на основу Одлуке о изради Просторног плана општине Трговиште од 2022.до 2035. и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана општине Трговиште од 2022.до 2035. на животну средину („Службени гласник града Врања“, бр. 44/20) налази се Споменик природе „Вражји камен – Просечник“ са режимом заштите II степена, као и део заштићеног подручја Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ са режимом заштите II и III степена. Планском обухвату припада и еколошки значајно подручје „Пчиња“ еколошке мреже Републике Србије.

У обухвату Плана се налази Споменик природе „Вражји камен - Просечник“ са режимом заштите II степена, као и део заштићеног подручја Предео изузетних одлика "Долина Пчиње" са режимом заштите II и III степена: Планском обухвату припада и еколошки значајно подручје „Пчиња" еколошке мреже Републике Србије (IBA- значајна подручја за птица „Долина Пчиње“, IPA - значе подручја за биљке „Долина Пчиње“, и РНА - значајна подручја за осолике муве „Пчиња") утврђено Уредбом о еколошкој мрежи (Службени гласник РС“, бр. 102/2010).

Предео изузетних одлика "Долина Пчиње" - долина Пчиње обухвата подгорину Планина. Козјак и Старац, и долину реке Пчиње која раздваја ова два масива. Ток реке. Пчиње је кроз развијен рељеф формирао и кањонски и равничарски ток између планина: Козјак и Старца на супротној страни, у чијој се позадини налази Планина Рујан. На овом подручју преовлађују полидоминантне топлољубиве шуме и шикаре храста медунца. (*Quercus pubescens*), цера (*Quercus cerris*), сладуна (*Quercus frainello*), грабића (*Carpinus orientalis*), црног јасена (*Fraxinus ornus*), црвене клеке (*Juniperus oxycedrus*), мечје леске (*Corylius colurna*) и др. Фауну карактерише кратконоги гуштер (*Ablepharris kitaibelii*), грчки гуштер (*Chaleidis ocellatus*), степски смук (*Coluber caspius*), даурска ластва (*Hirendo daurica*), јастреб кокошвар (*Accipiter gentilis*), краткопрсти кобац (*Accipiter brevipes*) и др; За подручје Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ урађена је ревизија и израђена Студија заштите Предео изузетних одлика "Долина Пчиње", којом се предлаже за заштиту као *Предео изузетних одлика "Долина Пчиње" I (прве) категорије - међународног, националног, односно изузетног значаја у режимима I (првог), II (другог) и III (трећег) степена заштите.*

Споменик природе „Вражји камен- Просечник“ – Вражји камен налази се у долини реке Пчиње, у простору за који је доказано да је један од центара геодиверзитета и биодиверзитета. Представља изузетну природну вредност геоморфолошког карактера са стеновитим одсецима, ерозионим гредама и већим бројем остељака различитих димензија, и облика насталих селективним деловањем процесаг ерозије, У оваквом природном амбијенту високо изнад долинског дна на ивици остењака налази се објекта културне баштине црква Св. Богородице на: "Вражјем камену". За *Споменик природе "Вражји камен - Просечник"* израђена је Студија заштите којом се предлаже за заштиту као *природно подручје II (друге) категорије у режиму заштите II (другог) степена на целој површини заштићеног подручја.*

Извод из Студија заштите СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ВРАЖЈИ КАМЕН – ПРОСЕЧНИК“

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I 1. Назив природног добра

Споменик природе „Вражји камен - Просечник“

I 2. Врста природног добра

Споменик природе геоморфолошког карактера.

„Споменик природе је мања, неизмењена или делимично измењена природна просторна целина, објекат или појава, физички јасно изражен, препознатљив и/или јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и/или других обележја, као и људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја.

Споменик природе може бити геолошки (историјскогеолошко – стратиграфски, палеонтолошки, седиментолошки, минералолошки, структурногеолошки, хидрогеолошки и други), геоморфолошки, спелеолошки (пећина, јама и друго), хидролошки (цео или део водотока, слатко, језеро, тресава и друго), ботанички (ретки или значајни примерци биљног света, појединачно стабло или група стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго).“

Закон о заштити природе, чл. 31. („Службени гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016).

I 3. Категорија природног добра према класификацији националног законодавства

Валоризацијом природних вредности, предложени предео Вражјег камена - Просечника категорише се као заштићено подручје регионалног, односно великог значаја - II категорија (члан 41. став 3, Закон о заштити природе, „Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016; Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја, „Службени гласник РС“, бр. 97/2015).

I 4. Категорија природног добра према класификацији Светске уније за заштиту природе (IUCN)

Категорија III – Споменик природе или обележје

Категоријом III заштићених подручја издвајају се и штите одређене природне вредности и добра, која могу бити рељеф, морска хрида или пећина, геолошке појаве (фосилна лежишта, геолошки профили, спелеолошки објекти, водопади, и др.) или живе форме (шума, парк шума, паркови, појединачна стабала, и др.). Ово су најчешће мала подручја по површини и обично веома атрактивна за посетиоце.

I 6. Основне природне и створене вредности

Вражји камен - Просечник налази се у долини реке Пчиње, у простору за који је доказано да је један од центара геодиверзитета и биодиверзитета.

Овај предео је изузетна природна вредност геоморфолошког карактера са стеновитим одсецима, ерозионим гредама и већим бројем остенака различитих димензија и облика насталих селективним деловањем процеса ерозије. У морфогенетском смислу предео Вражјег камена - Просечника је пример секундарног развоја селективне ерозионе морфологије у речној долини. Као такав уписан је у Инвентар објеката геонаслеђа Србије (2005): као Ђавољи камен – Објекти геоморфолошког наслеђа - Ерозивни облик рељефа (ред. бр. 3).

На подручју Вражјег камена - Просечника до сада је евидентирано 267 биљних таксона сврстаних у 43 фамилије и 161 род. На стенама Вражјег камена и Просечника констатоване су две ендемичне биљне врсте жедњака (*Sedum tuberiferum* и

Sedum stefco), а на ширем подручју евидентирано је 16 ендемичних таксона, што представља трећину ендемита у долини реке Пчиње. Издвојено је 39 дрвенастих и жбунастих врста, а посебном вредношћу се истиче старо стабло пољског бреста *Ulmus minor* Miller. Забележене су значајне врсте херпето фауне са шест врста водоземаца (*Amphibia*) и десет регистрованих врста из класе гмизаваца (*Reptilia*), што чини 36% врста регистроване херпето фауне у Србији. На овом подручју регистровано је 44 врста птица или 12,2 % од укупног броја врста птица Србије.

Према UNESCO категоризацији овај предео се сврстава у категорију органских културних предела који се карактеришу вишевековним развитком који је у интеракцији са културним факторима и природним окружењем.

На Вражјем камену изнад Просечника налази се црква Св. Богородице из друге половине 14. века са остацима објеката и инфраструктуре који су били део црквеног комплекса. Решењем Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије (бр. 573 од 14.05.1958. године), црква Св. Богородице на „Вражјем камену“ стављена је под заштиту.

На основу Одлуке Народне Скупштине СРС број 69 од 28. 06. 1983. године („Службени гласник РС“, бр. 28/1983) овај споменик културе је категорисан као непокретно културно добро од великог значаја за Републику Србију.

I 7. Географски положај природног добра

Вражји камен - Просечник се налази у јужној Србији, у долини реке Пчиње, око 4 km западно од Трговишта, највећег насеља овог дела Србије. Паралелно и кроз литице остењака Вражјег камена трасиран је регионални пут Врање – Трговиште. Назив Вражји камен односи се на литице и остењак са десне стране Пчиње, док је Просечник топоним за пролаз између стена са исте стране реке. Од Врања Вражји камен и Просечник су удаљени 44 km, од Ниша 155 km, а од Београда око 389 km.

Природно добро је приближно између 585 и 730 m надморске висине. Основне морфолошке целине простора су водоток реке Пчиње са алувијалном равни и долиנסке стране са стеновитим одсечима и остењацима. Део природног добра где је црква Св. Богородице је секундарна коса на долиноској страни између дна долине Пчиње и долине Црновске реке, десне притоке Пчиње.

Административно Вражји камен - Просечник припада општини Трговиште и катастарској општини Доња Трница.

Географске координате природног добра

Тачке	Координате по Гаус-Кригеру		Географске координате	
	Y	X	E	N
Централна	7 586 981,89	4 693 865,44	22 03' 23,26"	42 23' 01,65"
Север	7 586 889,53	4 694 371,20	22 03' 19,49"	42 23' 18,08"
Југ	7 586 977,77	4 693 381,18	22 03' 22,81"	42 22' 45,96"
Исток	7 587 227,12	4 693 744,03	22 03' 33,91"	42 22' 57,62"
Запад	7 586 690,51	4 693 677,11	22 03' 10,42"	42 22' 55,66"

I 8. Границе природног добра

Опис границе

Опис граница Споменика природе Вражји камен почиње у најсевернијој тачки заштићеног подручја на тромеђи парцела 4727, 1405 и 1402 одакле у правцу истока прати северну границу парцеле 1402 до тромеђе парцела 1405, 1402 и 4691. Из те тромеђе граница сече парцелу 4691 у правцу тромеђе парцела 4691, 1354 и 1401, скреће ка југу пратећи источну границу парцеле 4691 до тромеђе парцела 4691, 1917 и 4692 из које сече парцелу 4692 у правцу тромеђе парцела 4692, 4259 и 1857/1 и северном и западном границом парцеле 1857/1 стиже до тромеђе парцела 1858, 1857/1 и 1857/2. Из те тромеђе граница сече парцелу 1857/1 у правцу тачке на међи парцела 1857/1 и 1856

са координатама $Y = 7\,587\,071,04$ и $X = 4\,693\,469,79$ одакле јужним и источним границама парцела 1857/1, 1857/2 и 1859 стиже до тромеђе парцела 1859, 4287 и 1855 одакле сече 1855 у правцу тачке са координатама $Y = 7\,586\,867,80$ и $X = 4\,693\,381,14$ до тромеђе парцела 1855, 1866 и 1871. Од те тромеђе у правцу северозапада и севера граница прати југозападне и западне границе парцела 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1878, 1879, 1882, 1883, 1894, 1895, 1896, 1898, 1899, 1901, 1892/2 и 1890 до тромеђе парцела 1824, 1890 и 4692 одакле сече парцеле 4692 и 4729 у правцу тромеђе парцела 4729, 1468 и 1470. Одатле граница у правцу севера наставља западном границом парцеле 1468 а затим и 1466 до тромеђе парцела 4727, 1464 и 1466 одакле сече парцелу 4727 у правцу тачке са координатама $Y = 7\,586\,898,04$ и $X = 4\,694\,316,24$ која се налази на западној граници парцеле 1402 којом у правцу севера граница стиже до почетне тачке описа границе СП Вражји камен - Просечник.

Попис катастарских парцела

У граници природног добра налазе се следеће кат. парц. број: 1402, 1403, 1404, 1466, 1467, 1468, 1855 (део), 1857/1 (део), 1857/2, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1892/1, 1892/2, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 4691 (део), 4692 (део), 4727 (део) и 4729 (део) све у К.О. Доња Трница.

I 9. Површина природног добра

Укупна површина природног добра која се предлаже за заштиту износи 31 ha 69 a 79 m.

I 10. Власништво

Према административној подели природно добро је на територији општине Трговиште, у катастарској општини Доња Трница. Према структури власништва, већи део природног добра се налази у власништву Српске Православне цркве – 45.76 %, државни облик својине има – 34.16% и најмањи део је у приватном власништву – 20.08 %.

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ

II 1.1. Положај

Вражји камен - Просечник се налази у јужној Србији, у долини реке Пчиње, у централном делу Балканског полуострва. Топоним Вражји камен одговара литицама изнад пута према Трговишту, а део пута између стена, познат је и под називом Просечник. Локалитет Вражјег камена и Просечника је на десној долинској страни Пчиње, на месту споја главне долине и долине Црновске реке, њене десне притоке. Са неколико остенака и стеновитих одсека на левој страни Пчиње, локалитет Вражјег камена и Просечника чини јединствену генетску и предеону целину. На заравни изнад литица Вражјег камена налази се црква Св. Богородице.

II 2. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ

II 2.1. Предеоне одлике природног добра

Вражји камен и Просечник, са својом околином, припада српско-балканском макрорегиону хетерогеног предеоног обрасца. Налази се на југу Србије у делу долинско-брдовитог предела Пчиње и представља вредан, специфичан и веома занимљив геоморфолошки објекат који се развијао под антропогеним утицајима дуги низ година. Вражји камен и Просечник представљају делимично обешумљен стеновити комплекс прекривен приземном вегетацијом, у појединим деловима и слабом шумом, са аграрним комплексом долинског дна Пчиње кога чине воћњаци и ливаде, док су периферно у односу на заштићено подручје и сеоска домаћинстава груписана у виду засеока. Поред тога заштићено подручје пресеца асфалтни регионални пут Врање –

Трговиште, више локалних путева и стаза и један мањи пешачки висић мост преко Пчиње на Просечнику.

Основно предеоно обележје је долина Пчиње са секундарно развијеним стенским комплексима одсека, стеновитих греда и остенака у виду купа, пирамида, главућака, стубова и облика наковња. Цео предео је значајно обешумљен са израженом појавом раније интезивне денудације и линијске ерозије. На значај ерозије указују седименти долина са пространим комплексима шљункова дуж долиноског дна Црнорске реке или долине Пчиње са појавом умрежавања речног корита по наслагама шљунка са бочним подсецањем поводањског алувиона (наслаге силта). Присутне су и појаве пролувијалних плавински лепеза као на ушћу

Црнорске реке или суве долине на левој страни долине. Посебно је обешумљен предео стена Просечника и Вражјег камена изнад њега који је у дугом временском периоду коришћен за сточарство, али и као манастирски посед са црквом Свете Богородице.

Са оваквим предеоним одликама простор Просечника и Вражјег камена развијао се у дугој интеракцији са људском делатношћу, живљењем и становањем на овом простору као својеврсни вид природног и антропогеног предела. Као показатељ његовог вековног развитка, у интеракцији са антропогеним утицајима, служе материјални остаци прошлости који су и данас видљиви на терену, а за које подаци потичу из 14. века. Због тога се, према класификацији Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (United

Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO), овај предео убраја у категорију органских културних предела.

Према поменутој категоризацији, у органски развијаним пределима види се „процес еволуције облика и елемената структуре предела који настаје, током дугог временског периода, у интеракцији културних фактора и природног окружења“. Такви предели настају „из почетних друштвених, економских, административних и/или верских потреба“, и развили су свој данашњи облик у садејству са природним окружењем и као одговор на њега.

Постоје две категорије ових предела:

„Реликтни предео (као што је археолошки предео) - онај код кога је процес еволуције дошао до краја у неком прошлом времену, било изненада или током дужег периода времена. Карактеристични елементи структуре, по чему је особен, још увек су видљиви материјалном облику.“

„Континуирани предео - онај који је задржао активну друштвену улогу у савременом друштву, блиско повезану са традиционалним начином живота, и у коме се процес еволуције још увек одвија. У исто време, он приказује значајне материјалне „доказе“ своје еволуције“.

Вражји камен са Просечником садржи елементе континуираног предела обзиром на даљи развој становања у непосредној околини, обнову цркве Св. Богородице и пољопривредне активности. У овом контексту, суштина органски развијеног културног предела су његове најзначајније вредности који леже у материјалним доказима његове еволуције, у контексту природног окружења, које је утицало на њега и обликовало га.

II 3. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ

Предео око локалитета, као и сам локалитет Вражји камен - Просечник одговара измењеној природној средини, што се констатује на основу значајног антропогеног утицаја на предметном простору. Антропогени утицај се огледа по основу постојећих објеката на овом подручју, изграђене инфраструктуре (путеви, стазе, инсталације струје, водовода и друго) и обешумљености предела непосредно на стенском комплексу остенака, али и по алувиону

Пчиње. Обешумљеност простора под утицајем антропогене делатности је једна од основних створених одлика што потврђује и Просторни план општине Трговиште где је

подручје Вражјег камена и Просечника у обухвату планиране заштите простора од дејства екцесивне и линијске ерозије („Службени гласник Града Врања“ бр. 10/2011).

II 3.1. Културно – историјско наслеђе

Црква Св. Богородице

У долини реке Пчиње, на Вражјем камену изнад Просечника, налази се срдењовековна црква посвећена Богородици, непокретно културно добро од великог значаја, споменик културе

Црква Св. Богородице на Вражјем Камену.

Није познато ко је ктитор ове свете грађевине. Према карактеристикама архитектуре и делимично сачуваном живопису, сматра се да је црква настала у другој половини 14. века. По својим архитектонским и сликарским одликама, изградња ове цркве се везује за период између 1350. и 1380. године. Храм има облик једнобродне грађевине са олтраском апсидом и зиданим иконостасом. Припрата је највероватије накнадно дозидана вероватно у 19. веку.

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

Простор на коме се налази Споменик природе „Вражји камен - Просечник“ спада у зоне очуване али и делимично измењене природе. Квалитет животне средине у природном добру је задовољавајући што је резултат његовог периферног положаја у односу на Трговиште и околна сеоска насеља (Доња Трница). У непосредној околини природног добра не постоје значајни загађивачи воде (осим депоније у долини десне притоке Пчиње), земљишта и ваздуха. Од привредних делатности заступљене су традиционалне активности, базиране на коришћењу локалних природних ресурса. Проблеми који се јављају су углавном микролокацијске природе.

V РЕЖИМ ЗАШТИТЕ

На заштићеном природном добру „Вражји камен - Просечник“ који се предлаже за заштиту као Споменик природе установљава се режим заштите II (другог) степена на целој површини заштићеног простора.

На основу чл. 35 Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016) и члановима 2. и 4. Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012) режим заштите II степена представља активну заштиту која се спроводи на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа.

У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природне ресурсе на одржив и строго контролисан начин.

Чланом 57. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016) предвиђено је да се за радове и активности, односно извођење пројеката на заштићеном подручју спроводи поступак процене утицаја на животну средину, у складу са законом, уз обавезно прибављање акта о условима и мерама заштите природе.

Истим чланом, за радове и активности, односно пројекте за које се не спроводи поступак процене утицаја на животну средину, а који могу имати утицај на вредности и обележја заштићеног добра, извођач радова, односно носилац пројекта, дужан је да од Завода за заштиту природе Србије прибави акт о условима и мерама заштите природе, у складу са овим законом.

V 1. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (ДРУГОГ) СТЕПЕНА

Да би се заштитиле темељне вредности на простору режима II степена заштите, прописују се забране и ограничења која су у складу са чл. 35 Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016) и чл. 6., став 2. Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012).

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ

- промена и реконструкција постојеће морфологије терена;
- експлоатација минералних сировина (експлоатација шљунка из корита и приобаља реке Пчиње, отварање каменолома);
- извођење земљаних, шумарских и других радова који могу нарушити темељне вредности природног добра;
- извођење геолошких истраживања која подразумевају израду истражних објеката (бушотина, раскопа, бразди, истражних етажа, као и израда подземних рударских просторија);
- узимање петролошког материјала, осим за потребе научних истраживања;
- формирање депонија (јаловина, комунални, индустријски и други отпад, као и вишка земље са откопа) и спаљивање отпада;
- промена намене површина;
- изградња енергетских објеката (мале хидроелектране, ветрогенератори, соларни панели и др.);
- изградња инфраструктурних објеката електронских комуникација (антенска постројења радио телевизијских предајника, предајници мобилне телефоније, као и других објеката високоградње који нарушавају визуелни интегритет простора);
- изградња надземних и подземних линијских инфраструктурних објеката (електроенергетски водови, жичаре и сл.), осим уз постојећи магистрални пут;
- извођење свих других радова којима се могу нарушити примарне природне и амбијенталне вредности, а посебно станишта заштићених врста фауне (нпр. постављање рефлектора или друге врсте осветљења);
- уређивање простора и/или извођење радова и активности који могу да наруше утврђена својства, статичку безбедност и намену објеката са статусом непокретних културних добара;
- коришћење и уништавање строго заштићених врста биљака, животиња и гљива и предузимање активности којима би се могла угрозити њихова станишта;
- коришћење техничких средстава која могу оштетити или уништити примерке заштићених врста, односно њихова станишта и њихово сакупљање изван прописаног периода;
- сеча која није у складу са плановима газдовања шумама;
- нарушавање интегритета стабла пољског бреста *Ulmus minor* Miller у алувиону Пчиње у смислу сечења грана, оштећење дебла или корена и друге неповољне активности;
- промена вегетацијског састава без претходне сагласности надлежних установа заштите природе и културних добара;
- уништавање гнезда птица и активности које доводе до узнемиравања птица у периоду размножавања (март-јул);

- исушивање рукаваца Пчиње и мењање правца речног тока, осим када су угрожене стене Вражјег камена и Просечника, односно објекти и обрадива земља (пут, бочна ерозија на њивама и друго);
- изградња кућа за одмор и стамбених и економских објеката пољопривредних домаћинстава на заштићеном подручју.

ОГРАНИЧАВА СЕ

- реализација активности на ревитализацији природних станишта;
- спровођење активности у циљу заштите и презентације непокретног културног добара;
- конверзија шумских површина тј. превођење алохтоних шумских површина у аутохтоне, као и превођење изданаčkih у високе шуме;
- редовно сузбијање инвазивних врста на местима где њихова експанзија угрожава подмладак аутохтоне вегетације;
- санација деградираних шумских екосистема;
- код стабла пољског бреста *Ulmus minor* Miller дозвољава се уклањања жбунасте вегетације и кошење траве испод крошње стабла;
- изградња објеката (инфо или етно центар, сувенирница, информативне табле, и др.) који имају функцију презентације заштићеног природног добра;
- уређење мобилијара и пешачке стазе и хортикултурно уређење, према пројектно-техничкој документацији (пешачка стаза према цркви и непосредна околина цркве);
- Ложење ватре, осим за то предвиђеним местима.

V 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ

У циљу заштите и унапређења природних вредности на подручју Споменика природе „Вражји камен - Просечник“, препоручује се спровођење и следећих посебних мера и активности из области одрживог коришћења.

Смернице у области заштите геодиверзитета:

- предвидети истраживање интезитета селективне ерозије на станској маси и различита специјалистичка истраживања на стенама (петролошка, стратиграфска, утицај инсолације на распадање стена и друго);
- све радове и активности на заштићеном подручју планирати и спроводити на принципу очувања постојећег стенског комплекса као темељне вредности природног добра;
- у условима угрожености стенског комплекса појачаном ерозијом (интезивна денудација или ерозија Пчиње), предвидети одговарајуће мере за заустављање процеса и санацију;

Смернице у области заштите шума:

- обављање свих радова на газдовању шумама треба да буде у складу са основним шумарским принципима тј. са Посебним основама газдовања шумама;
- планови газдовања шумама морају бити интегралног карактера полазећи од глобалног опредељења усмереног на обезбеђење одрживог развоја (принцип трајности) у газдовању укупним потенцијалима;
- циљеви газдовања треба да буду усмерени ка враћању аутохтоности шуме и унапређењу стања састојина што подразумева побољшање стања шума редовним газдовањем;
- У оквиру заштите шума посебно обратити пажњу на очувању појединачних изузетно вредних стабала (стабло пољског бреста *Ulmus minor* Miller), групе стабала, крајречне вегетације и обновљених шума;

Смернице у области заштите флоре и фауне подразумевају да се:

- сходно потенцијалима простора предвиде истраживања флоре;
- обезбедити заштиту и очување приоритетних типова станишта очувањем врста значајних за ове типове станишта, односно забрана уношења алохтоних и инвазивних врста, као и генетски модификованих организама;
- потребно је осигурати адекватне мере за очување угрожених и ретких дивљих врста;
- потребно је планирати редовно праћење (мониторинг) стања угрожених врста, као и очување повољне структуре станишта у оквиру одвијање природних процеса;
- планирати додатна истраживања херпетофауне, у складу са потенцијалима природног добра;
- рукавце Пчиње на заштићеном подручју препустити природној сукцесији као стаништем херпетофауне;
- предвидети праћење популација птица, мапирање микролокација гнежђења и исхране;
- успостави праћење популације шумских врста птица као индикатора квалитета шума, односно квалитета станишта;
- на локалитетима са тачно утврђеним гнездећим територијама ограничити сечу шуме и старих стабала, као и узнемиравање, нарочито у репродуктивном периоду.

Смернице у области заштите предеоне разноврсности:

Предеони образац подручја Споменика природе „Вражји камен - Просечник“ и његове непосредне околине захтева:

- очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања;
- заштиту, очување и унапређење природних делова предела одговарајућим мерама на местима где су нарушене природне и естетске вредности;
- очување хетерогене локалне структуре предела кроз очување отворених поља на алувиону Пчиње и Просечника, као и отвореност предела стенског комплекса Вражјег камена;
- подстицање традиционалних облика коришћења земљишта;
- спречавање ширења насеља и заустављање непланске изградње (викенд насеља) стимулацијом коришћења постојећег грађевинског фонда;
- уређење простора око цркве које би подразумевало постављање клупица, канти за отпатке, стазе и сл.;
- усклађивање изградње инфраструктурних објеката са карактером предела и обезбеђење њиховог мултифункционалног коришћења;
- избегавање изградње која нарушава карактер локалног предела;
- избегавање изградње на локацијама које су угрожене ерозионим процесима;
- очување и унапређење постојећих, креирање и стварање нових вредности у пределу, у односу на препознати карактер, капацитет и осетљивост предела;
- забрану градње којом ће се нарушити морфологија, односно рељеф предела и загадити површинске и подземне воде;
- дефинисање локалитета, на одговарајућим местима, на којима ће бити омогућено ложење ватре.

Извод из Студија заштите ПРЕДЕО ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ДОЛИНА ПЧИЊЕ“

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I 1. Назив природног добра

Долина Пчиње

I 2. Врста природног добра

Предео изузетних одлика.

„Предео изузетних одлика је подручје препознатљивог изгледа са значајним природним, биолошко-еколошким, естетским и културно-историјским вредностима, које се током времена развијало као резултат интеракције природе, природних потенцијала подручја и традиционалног начина живота локалног становништва“.

Закон о заштити природе, чл. 33. став 1. („Службени гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016).

I 3. Категорија природног добра према класификацији националног законодавства и Светске уније за заштиту природе (IUCN)

Категорија I - Заштићено подручје међународног, националног, односно изузетног значаја.

Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС“, бр. 97/2015).

IUCN Category V: Protected landscape/seascape

Категорија V: Заштићени копнени/морски предео

Категорија V обухвата она заштићена подручја где је дуготрајна интеракција човека и природе произвела јединствене еколошке, биолошке, културне и естетске вредности, и где је одржавање тог односа неопходно ради очувања ових вредности.

Водич за примену IUCN категорија управљања за заштићена подручја, WCPA, IUCN, 2008, Гланд, Швајцарска.

I 4. Међународни статус природног добра

Листа светске баштине (World Heritage List) и друге међународне листе: до сада није рађена номинација за упис на Листу светске баштине.

Висок диверзитет биљних врста говори колики је значај овог подручја у смислу флоре и вегетације и оправдава чињеницу да је оно уврштено у међународно значајна ботаничка подручја Important Plant Areas– IPAs (Долина Пчиње).

Подручје Пчиње је међународно значајно подручје за птице Important Bird Areas– IBAs (RS036IBA).

Због присуства одређених угрожених биљних и животињских врста и природних станишта који се налазе на Резолуцији 4. и 6. Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, долина Пчиње је Emerald подручје (RS0000015) у оквиру међународне Emerald еколошке мреже.

I 5. Основне природне и створене вредности

Долина Пчиње је предео изузетних одлика са значајним природним, биолошко-еколошким, културно-историјским и естетским вредностима, који се током времена развијао као резултат повезаности природе, природних потенцијала подручја и традиционалног начина живота локалног становништва.

Простор предложен за заштиту представља најзначајнији центар биодиверзитета Србије, и један од значајнијих центара биодиверзитета Балканског полуострва.

Долина Пчиње је као значајан облик флувијалног рељефа издвојена на списак Инвентара геонаслеђа Србије (2005, 2008) са комплексом облика које чине пре свега импозантни укљештени речни меандри и очуване обале реке са алувијалним

наслагама и пролувијалним плавинама. У ширем контексту долина прелази у падину Козјака и ниског развођа планине Старца са локалитетима селективне ерозије у виду стенских одсека, остењака и гомила блокова. Литолошку основу простора чине кристаласти шкриљци Српско-македонске масе и палеозојски гранити, а североисточно у Горњој Пчињи су еоцени моласни седименти значајни као записи таложења. Реке Пчиња и Драговиштица представљају једине водотоке у Србији који припадају егејском сливу (око 3% од укупне водене територије Србије) и због тога имају изузетан значај са аспекта заштите биодиверзитета. Новијим истраживањима у Пчињи је регистровано 11 врста риба од чега две строго заштићене врсте и 7 заштићених врста, а евидентирано је и присуство врста карактеристичних за егејски слив.

Биљни свет заштићеног подручја одликује транзитни карактер који се огледа у изразитој измешаности елемената флоре формиране у контактної зони два међусобно различита флористичка региона у коме је регистровано и евидентирано 1076 таксона сврстаних у 92 фамилије. На основу својих ботаничких вредности, присуства специфичног биљног света, оригиналног састава и структуре, долина реке Пчиње је сврстана у једно од међународно значајних ботаничких подручја (Important Plant Areas).

Међу представницима фауне водоземаца и гмизаваца у пределу Пчиње регистровано је 35 од укупно 45 врста које се могу наћи на простору Србије. Поједине врсте живе само у Пчињи и нигде више у Србији. Такав случај је са две врсте змија (шилац, *Platyseps najadum* и четворопругасти смук, *Elaphe quatuorlineata*) и грчком корњачом (*Testudo graeca*).

Захваљујући бројности и диверзитету птица долина Пчиње је издвојена као међународно значајно подручје за птице (Important Bird Areas–IBAs). Евидентирано је 129 врста птица или око 36 % од укупног броја регистрованих врста птица у Србији, мада се процењује бројност од преко 170 врста. Од регистрованог броја врста птица, 111 је строго заштићених и 10 заштићених и 6 врста се налази на листи врста које су заштићене као ловне врсте, а две врсте су без статуса заштите.

У долини Пчиње сачуване су културне вредности које се односе на јединствену народну архитектуру југа Србије и традиционалне социолошке и културолошке особености (културно-историјско наслеђе, архаична села, традиционалан начин живота и сл.), које су кроз еволутивни процес заједничког међудејства са природним окружењем, утицале на то да ово подручје данас представља специфичну предеону целину.

Према класификацији предела Организације Уједињених нација за образовање, науку и културу (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) „Долина Пчиње“ припада категорији реликтних културних предела, односно типа предела који настају комбинованим деловањем природе и човека.

У долини Пчиње налази се манастир „Прохор Пчињски“, који је изузетно вредан културно-историјски и грађевинско-архитектонски комплекс, који својим значајем и вредностима превазилази оквире Србије.

1 6. Географски положај природног добра

Долина Пчиње се налази на крајњем југу Србије на граници са (БЈР) Македонијом. Предео Пчињске долине у подгорини планине Козјак припада крају Козјачије, а горњи део слива ове реке издваја се и као Пчиња или Горња Пчиња.

Долина Пчиње је приступачна асфалтним путем од пута Врање-Бујановац, одвајање у Давидовцу путем према Трговишту са одвајањем у Петки (Кленике – Манастир Прохор Пчињски – Куманово), односно одвајањем у Новом Селу са пута за Трговиште за села Барбаце и засеок Мала Река. Долина Пчиње је од Бујановца удаљена 30 km, од Врања 32 km, од Ниша 159 km, од Београда око 389 km. Трговиште, које је у долини Пчиње од природног добра је удаљено 15 km.

Најнижа тачка природног добра је на 400 m н.в. у кориту Пчиње на граници са Македонијом, а највиша тачка је врх Козјака - Вирови висине 1284 m.

Основна предеона целина простора је долина реке Пчиње уоквирена падињама планина Козјак и Старац и једним делом Широком планином.

Административно подручје природног добра припада општини Бујановац (К.О. Узово, Старац, Јабланица, Воганце и Сејаце) и општини Трговиште (К.О. Мала Река, Барбаце и Рајчевце).

Географске координате природног добра

	Граничне тачке		По Гриничу	По Гаус-Кригеру
	Е	Н	У	Х
Северна	21 56' 42,16"	42 22' 51,43"	7 578 253,06	4 693 404,01
Јужна	21 53' 36,79"	42 18' 01,02"	7 574 107,19	4 684 398,48
Западна	21 48' 36,70"	42 20' 06,24"	7 567 197,24	4 688 193,06
Источна	21 58' 34,99"	42 21' 10,17"	7 580 870,01	4 690 309,17
Централна	21 54' 09,51"	42 20' 08,22"	7 574 814,80	4 688 330,73

I 7. Границе природног добра

Опис границе

Опис границе почиње у најсевернијој тачки ПИО „Долина Пчиње“ у општини Трговиште у К.О. Барбаце на тромеђи катастарских парцела 4297, 4299 и 2276 из које у правцу југоистока прати југозападну границу к.п. бр. 4299 до тромеђе парцела 4299, 2133 и 1311, наставља истим правцем пратећи југозападну границу парцеле 1311 до тромеђе парцела 1311, 2056 и 4299 одакле опет прати југозападну границу парцеле 4299 до тромеђе парцела 4299, 1999 и 2004.

Од те тромеђе у правцу југозапада граница прати северозападне границе парцела 1999 и 2000, скреће ка југоистоку западним границама парцела 2000 и 1998 до тромеђе парцела 1998, 2002 и 1990 из које сече парцелу 1990 у правцу тромеђе парцела 1990, 1965 и 1968 наставља североисточном границом парцеле 1965 до тромеђе парцела 1965, 1966 и 1977/1 из које сече 1977/1 у правцу тромеђе парцела 1977/1, 1890 и 1891, а затим истим правцем пратећи источну границу парцеле 1891 стиже до тромеђе парцела 1890, 1891 и 4291 где скреће ка североистоку северозападном границом парцеле 4291 до тромеђе парцела 1862, 4289 и 4291.

Из те тромеђе граница сече парцелу 4291(река Пчиња) у правцу четворомеђе парцела 4291, 3186, 3188 и 4301 из које у правцу југоистока прати југозападну границу парцеле 4301 до тромеђе парцела 4301, 3546 и 4133 где сече 4301 у правцу тромеђе парцела 4301, 3468 и 4134 и наставља северним, источним и североисточним границама парцела 4134, 4135, 4174, 4173, 4175 и 4183 до границе К.О. Барбаце и К.О. Петровац односно до четворомеђе парцела 4163 и 4183 у К.О. Барбаце и 427 и 428 у К.О. Петровац. Надаље граница у правцу југа прати границу катастарских општина до тромеђе К.О. Барбаце, К.О. Петровац и К.О. Рајчевце, скреће на запад границом К.О. Барбаце и К.О. Рајчевце до четворомеђе парцела 4285 у К.О.

Барбаце и 795, 794 и 355 у К.О. Рајчевце и наставља кроз К.О. Рајчевце у правцу запада јужним границама парцела 355, 356, 353, 354, 317, 316, 315, 314, 313, 299, 298, 297, 296, 290, 292, 278, 277 и 276 где стиже до границе режима II степена заштите локалитет Мала Река и прати је истим правцем ка западу јужним границама парцела 274, 275, 268, 488, 487, 486, 490, 491, 500, 501, 206, 205, 203, 194, 170, 169, 171 и 168 до четворомеђе парцела 168 и 166 у К.О.

Рајчевце и 287 и 286 у К.О. Мала Река што је и међа наведених катастарских општина. Од те тачке граница ПИО прати границу локалитета Мала Река у правцу југа пратећи границу К.О.

Мала Река и К.О. Рајчевце до међе парцела 332 и 333 у К.О. Мала Река и 19, 101, 106 и 107 у К.О. Рајчевце одакле кроз К.О. Рајчевце прати источне границе парцела 101, 100, 81, 82, 77, 76 сече 72 и истим правцем наставља парцелама 67, 65, 58, 45, 46, 41 и 39 а затим сече парцелу 34 из тромеђе парцела 34, 39 и 580 у правцу тромеђе парцела 34, 33 и 1551 а потом сече и 1551 најкраћим растојањем до тачке са координатама У=7 578

920,85 и X=4 688 953,43 која се налази на државној граници са БЈР Македонијом. Од те тачке граница прати у правцу запада државну границу до међе са парцелама 2947/1 и 2971 у К.О. Узово одакле скреће ка северу пратећи западне границе парцела 2947/1, 2906, 2907, 2908, 2937, 2936, 2935, 2926 и јужне границе парцела 2920 и 2919 до тромеђе парцела 2919, 2917 и 2963. Од те тромеђе у правцу северозапада граница прати североисточну границу парцеле 2963 до тромеђе парцела 2963, 1859 и 1750 из које југозападним границама парцела 1750, 2961 и 1865 стиже до границе К.О. Узово и К.О. Себрат коју у правцу истока прати до тромеђе парцела 3877 у К.О. Себрат и 2951 и 2948/2 у К.О. Узово из које сече парцелу 2948/2 у правцу тромеђе парцела 2948/2, 945 и 2960/1 у К.О. Узово и наставља јужном и југоисточном границом парцеле 2960/1 до границе К.О. Узово и К.О. Старац. Кроз К.О. Старац граница у правцу истока прати северну границу парцеле 2261 и јужну 5538 до тромеђе парцела 5538, 3330 и 3322 из које сече 5538 у правцу тромеђе парцела 5538, 3534 и 3535 одакле прати јужну границу парцеле 3535 и западну границу парцеле 3536 до тромеђе парцела 3535, 3536 и 5530. Од те тромеђе граница у правцу североистока прати југоисточну границу парцеле 5530 до тромеђе парцела 5530, 1304 и 1301 из које право скреће ка истоку северном границом парцеле 1304 а затим ка северу источном границом парцеле 1303 до тромеђе парцела 5530, 1303 и 1298 одакле наставља у правцу севера источном границом парцеле 5530 до тромеђе парцела 5530, 5525 и 1280 из које сече 5525 у правцу тромеђе парцела 5525, 1253/2 и 1279. Од те тромеђе граница у правцу севера прати западне границе парцела 1279, 1274 и 5529 а затим скреће ка истоку северном границом парцела 5529 до тромеђе парцела 5529, 965 и 963 из које затим истим правцем прати северне границе парцела 965, 966, 968, 967, 993, 992, 994 и 1013 до границе К.О. Старац и К.О. Јабланица. У К.О. Јабланица у правцу североистока граница прати југоисточну границу парцеле 9 до границе К.О. Јабланица и К.О. Воганце. У К.О. Воганце у правцу североистока граница прати југоисточну границу парцеле 1539 до границе К.О. Воганце и К.О. Мала Река односно до границе општина Бојановац и Трговиште. Кроз К.О. Мала Река граница прати југоисточну границу парцеле 1074 до границе К.О. Мала Река и К.О. Сејаце. Кроз К.О. Сејаце граница у правцу севера прати источну границу парцеле 4108 до границе К.О. Сејаце и К.О. Барбаце. У К.О. Барбаце у правцу североистока граница прати југоисточне границе парцела 2307 и 4297 којом стиже до почетне тачке описа границе ПИО „Долина Пчиње“.

I 8. Површина природног добра и власништво

Укупна површина природног добра која се предлаже за заштиту износи 4228 ha 22 a 20 m, од чега је на територији општине Бујановац 3344 ha 18a 24 m или 79,09%, а на територији општине Трговиште је 884 ha 03 a 96 m или 20,91%.

Према структури власништва у ПИО „Долина Пчиње“ приватном власништву припада 62,66%, државном 17,49% и у црквеном власништву је 19,85% површине простора који се предлаже за заштиту. У табелама 2, 3, 4 и 5 дата је структура власништва према режимима заштите.

II ОПИС ПРИРОДНИХ, ПРЕДЕОНИХ И СТОВРЕНИХ ОДЛИКА

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ

II 1.1. Положај

Долина Пчиње се налази на крајњем југу Србије на граници са БЈР Македонијом у централном делу Балканског полуострва на југоистоку Европе.

Река Пчиња је притока Вардара и припада егејском сливу. Подручје Пчињске долине се налази источно од Моравско-вардарске удолине од које је одвојено ниским планинама Старац (840 m) и Рујан (968 m). Западно од Рујна је Прешевска удолина или преседлина са Прешевском Моравицом, саставницом Јужне Мораве. Са јужноморавском удолином долина Пчиње је повезана на превоју Цветков гроб (728 m) и Паотина, где су путеви правци за Трговиште, односно манастир Прохор Пчињски.

Долина реке Пчиње генерално је усечена ка западу-југозападу на делу где у широком луку заобилази Широку планину и планину Козјак. Предео око Козјака назива се Козјачије, а део долине према Трговишту Пчиња или Горња Пчиња. (Трифуневски Ј., 1964). Ниско развође према јужноморавској удолини издваја се понекад и као планина Старац (840 m). Између Широке планине и Козјака је једина већа бочна долина у средњем току Пчиње, долина Мегленске (Мале) реке или Клисуре. У заштићеном подручју налази се и део долине реке Узово, десне притоке Пчиње, са значајним биолошким вредностима.

У долини реке Пчиње на њеној левој обали у близини пута Кленике – Куманово налази се комплекс манастира Свети Прохор Пчињски културно добро од изузетног значаја.

II 1.4. Рељеф

Основна предеона и морфолошка целина подручја је импозантна долина Пчиње са северном падином планине Козјак, леве стране и југоисточна падина Старца дуж развођа са десне стране. Значајне морфолошке целине су и долине Мегленске и Узовске реке, које су притоке Пчиње.

Током дугог геолошког времена, Пчиња је усекла импозантну долину клисурских одлика усецајући је у метаморфите Српско-македонске масе у пределу развођа Егејског и Црноморског слива. Сматра се да је долина иницијално била предиспонирана раседним правцем. Кроз бурна геолошка дешавања Пчиња је усецала своју долину од еоценог Пчињског басена ка Кумановском басену Прешевске удолине. Износ усецања од 360-420 m може се пратити од нивоа десне долиנסке стране на широком развођу између Костиног чукара (834 m) и Старачке куле (840 m). Висински распон између речног корита и највиших делова Козјака износи 800 m.

Стрме долиנסке стране су значајно разбијене системом секундарних долина, кратких притока Пчиње, али и интезивном селективном денудацијом. У рељефу на долинским странама местимично су заостали управни структурни гребени са остеоцима и гомилама блокова и плитке и стрме клисурасте долине на сталним и повременим водотоковима бујичног карактера. Отуда се на појединим оваквим долинама, као на Злом Долу, срећу вишефазни нивои пролувијалних плавина. На теменима коса секундарних локалних развођа, очуване су поједине заравни без поуздане корелационе повезаности. Услед интезивних ерозионих процеса на долинским странама углавном изостају праве речне терасе. Поуздано на долинском дну може се пратити алувијални терасни ниво Пчиње висине 2-4 m изнад корита.

Највиши део на десном развођу Пчиње је Старачка кула (840 m), а на левој страни је један од врхова Козјака, Вирови (1284 m). Највиши део Козјака у пределу према Пчињи је у види пространог плећатог била са којег се дижу заобљени врхови, као поменути Вирови (1284 m) или стеновите целине као на Средњем камену (1196 m) и Китки (1211 m). Услед интезивне денудације на метаморфитима била Козјака, образоване су површине и гомиле са блоковима где местимично има и структурних ерозионих прозораца. Падина Козјака директно прелази у долинску страну Пчиње, са системом секундарних долина, структурних гребена, али и пространих равних нивоа, слично као на страни према Старцу.

Најзначајнија карактеристика долине Пчиње су укљештени или дубоко усечени меандри ове реке који су показатељ извесног, изгледа вишефазног, меандрирања реке по широком долинском дну после кога се успостављало вертикално усецање са „фиксирањем“ наслеђених меандара. Најизразитије меандарске кривине настале су на месту Превалац и код села Воганце. Темена ових укљештених меандара налазе се на висини 40-50 m изнад Пчиње, а запажа се и неколико нижих укљештених меандара висине 20-30 m, посебно бројни између Воганца и Мале Реке. Стварање меандара објашњава се дуготрајним мировањем доње ерозионе базе Пчиње у нивоу садашње

висине темена меандара. У време мировања преовлађавала је бочна ерозија реке са појавом меандрирања по долином дну.

Активирањем вертикалне ерозије успостављени меандарски правац задржао је свој положај, најпре кроз наплавне седimente, а потом и кроз основну стену тако да су меандри фиксирани до односа укљештености.

У савременим условима Пчиња има релативно пространо дно са акумулативним алувијалним нивоом различите ширине. Речно корито је максимално широко 30-50 m, асиметрично у зависности од положаја конвексних или конкавних делова према његовом кривудању, односно меандрирању. Већа проширења долине јавља се на ушћу Мгленске реке и у пределу села Барбаце. Код ушћа Мгленске реке настала је пространа активна шљунковита равница са појавом умрежавања корита по наплавним шљунковитим наслагама. Проширени део долине код Барбаце, део је широке долине Пчиње према Трговишту где углавном изостају укљештени меандри. Извесно сужавање долиног дна везано је за зону са укљештеним меандрима или низводно од манастира Свети Прохор Пчињски, где долина Пчиње има одлике клисуре. Са овим односима су у вези и појаве различитих нагиба долиноских страна.

Због доминирајућег вертикалног усецања у пределу укљештених меандара и клисури низводно од манастира, честе су појаве стрмих стенских одсека и падина, као на Орловом камену код Воганца или на десној страни клисури према граничном прелазу. Овакви морфолошки односи условљени су развојем долине на контакту различитих литолошких јединица или крупнијих морфо-структурних целина, какав је Кумановски басен према коме тече Пчиња.

Појаве литолошких и структурних дисконтинуитета у стенској маси на мезо нивоу одговорне су за појаве остенака или заосталих блокова као по широком билу Козјака и Старца, или два стубастао-пирамидална остенака са десне стране Пчиње наспрам манастира изнад ушћа потока Бучило.

На подручју Пчињске долине доминирају нагиби терена преко 20-30‰, што је фактички и потенцијално предуслов изразите површинске и линијске водне ерозије у оквиру детритичног хоризонта на метаморфитима. На обешумљеним деловима главне долине и секундарних долина јављају се појаве екцесивне ерозије са јаругама и вододеринама.

Заустављању ових процеса једино доприноси ефикасно пошумљавање. На заступљеност интезивне ерозије указују и појаве вишефазних пролувијалних плавина, као на Љутом долу, или секундарне плавине око Мале Реке дуж старих шумских влака.

Према ранијим истраживањима (Лазаревић Р., 2000) слив Пчиње је обухваћен процесима ерозије I и II категорије (екцесивна и јака ерозија) на обешумљеним деловима слива. Један од показатеља интезивне ерозије је и депоновани суспендовани нанос којим се запуњује акумулација бране хидроцентрале код манастира или шљунковите наслеге дуж корита Пчиње и на ушћу Мгленске реке.

II 2. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ

Долина Пчиње припада српско-балканском макрорегиону хетерогеног предеоног обрасца.

Ток реке Пчиње усекао је клисуру између планине Козјак и Старца, у чијој се позадини налази планина Рујан. Целом својом дужином клисура Пчиње је уоквирена планинама које се издижу изнад долиноских теснаца. Између ових планина које представљају југозападне обронке власинских планина, пружа се релативно пространа површ која је отворена у правцу долине Вардара. У оквиру Пчињске долине значајне морфолошке целине су и долине

Мгленске и Узовске реке, које су притоке Пчиње. Најупечатљивија црта овог подручја је меандарски правац пружања речног корита, односно доњег дела долине Пчиње. Меандри не представљају рецентне флувијалне облике већ су дубоко усечени и фиксирани, односно „укљештени“.

На основу својих орографских карактеристика долина Пчиње се може поделити у две просторно различите целине, издвојене пре свега на основу правца пружања долине и просечне елевације простора. Горњи, пространији део долине одликује северозападни правац пружања и изразитији планински карактер са просечно већом надморском висином. Доњи, површински мањи део подручја, се одликује изразитијом пластиком рељефа, као и стрмијим и ближим долинским странама. Правац пружања долине је након скретања Пчиње у централном делу долине, промењен у југозападном смеру, а надморска висина је нижа него у горњем делу тока око Трговишта. То нам указује на разноликост и динамику природних елемената, због чега ово подручје има веома специфичан и карактеристичан предеони образац.

Река Пчиња је лева притока Вардара и представља главни хидролошки феномен на простору крајњег југа Србије и северне Македоније. Смештено у субмедитеранском, централном делу Балканског полуострва, сливно подручје реке Пчиње представља додирну тачку хетерогених флористичких утицаја који граде сложену флору изложену још увек осетним утицајима егејске флоре са једне, и снажном утицају средње европске и донекле планинске флоре са друге стране. На тај начин биљни свет долине Пчиње одликује управо транзитни карактер који се огледа у изразитој измешаности елемената флоре формиране у контактної зони два међусобно различита флористичка региона.

Уско локализоване климатске и орографске посебности у комбинацији са другим абиотичким факторима, у знатној мери одређују природни оквир појединачних органских врста, екосистема, вегетације, а коначно и биодиверзитета у целини.

У централном делу Предела изузетних одлика „Долина Пчиње“ налази се културно добро манастир „Прохор Пчињски“, који представља изузетно вредан културно-историјски и грађевинско-архитектонски комплекс и као такав даје специфичан идентитет и ширем подручју.

Манастир Св. Прохор Пчињски заштићен је решењем Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе Републике Србије као споменик културе од изузетног значаја („Службени гласник СРС“, бр. 14/1979).

За овај манастир везане су многе легенде. Једна од често коришћених каже да је првобитну цркву у част овог свеца подигао византијски цар Роман IV Диоген (1067-1071), мада вишегодишња систематска археолошка истраживања нису нашла ни један материјални доказ.

Историјска чињеница је да је првобитну, веома малу црквицу по свом габариту, обновио и делимично проширио краљ Милутин почетком XIV века. Из тог периода остале су фреске у олтару и Богородичином параклису. Овај манастир скоро потпуно је уништен крајем XIX века од стране Турака, као одмазда за подигнуту буну у тим крајевима. Садашња црква подигнута је у периоду од 1898 до 1904. Знатно је већег габарита од првобитне. Занимљиво је да је подигнута директно на остацима првобитне цркве која је ту постојала пре паљења манастира, уклопивши све њене елементе у будућу цркву.

Геоморфолошке особености јединственог и препознатљивог карактера заједно са специфичном климом условили су сложену флору транзитног карактера (различити елементи флоре формиране у контактної зони два међусобно различита флористичка региона). Социолошке и културолошке особености (културно-историјско наслеђе, архаична села, традиционалан начин живота и сл.), кроз еволутивни процес заједничког међудејства са природним факторима утицали су на то да ово подручје данас представља део Србије који је препознатљив и репрезентативан простор специфичног предеоног лика.

Према оваквим предеоним обележјима, Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) подручје долина Пчиње сврстава у категорију органских тј. вернакуларних и реликtnих културних предела. Културни предели настају

комбинованим деловањем природе и човека и представљају илустрацију еволуције људског друштва под утицајем физичких ограничења и/или могућности које су створили његово природно окружење и друштвене, економске и културне спољашње или унутрашње силе.

У органски развијаним пределима види се „процес еволуције облика и елемената структуре предела који настаје, током дугог временског периода, у интеракцији културних фактора и природног окружења. Такви предели настају „из почетних друштвених, економских, административних и/или верских потреба“, и развили су свој данашњи облик у садејству са природним окружењем и као одговор на њега.

Постоје две категорије ових предела: реликтни и вернакуларни. Реликтни предео (као што је археолошки предео) је онај код кога је процес еволуције дошао до краја у неком прошлом времену, било изненада или током дужег периода времена. Карактеристични елементи структуре, по чему је особен, још увек су видљиви у материјалном облику. Вернакуларни предео (континуирани предео) је онај који је задржао активну друштвену улогу у савременом друштву, блиско повезану са традиционалним начином живота, и у коме се процес еволуције још увек одвија. У исто време, он приказује значајне материјалне „доказе“ своје еволуције.

На основу њихове органске природе и непрекидног управљања и употребе током времена, за све пределе се може рећи да еволуирају. Суштина органски развијеног културног предела, било реликтог или вернакуларног, је да његове најзначајније вредности леже у материјалним доказима његове еволуције у контексту природног окружења које је утицало на њега и обликовало га.

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

Простор на коме се налази Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ спада у зоне очуване природе. Квалитет животне средине у природном добру је задовољавајући што је резултат његовог периферног положаја у односу на околна градска насеља и сеоска насеља унутар природног добра за која је изражена врло интезивна депопулација. У природном добру и његовој непосредној околини не постоје значајни загађивачи воде, земљишта и ваздуха. Од привредних активности заступљене су традиционалне, базиране на коришћењу локалних природних ресурса.

IV 3. ЗНАЧАЈ И ФУНКЦИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА

Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ има посебну вредност за регион јужне Србије као простор мало загађених основних елемената природне средине, изражене биолошке разноврсности, атрактивног рељефа, посебно значајног културног добра манастира Прохор Пчињски, особености народног градитељства и традиционалног начина живота.

Испуњеност услова за заштиту оцењена је и у контексту критеријума функције и намене подручја који се вреднују кроз стварне и потенцијалне доприносе заштићеног подручја, а огледају се у:

- Научним истраживањима,
- Образовно – васпитним активностима, јачању квалитета просветног рада и ширењу свести о потреби заштите,
- Укупном очувању биолошке, геолошке и предеоне разноврсности и животне средине и пружању еколошких услуга,
- Очувању културно – историјских вредности и традиције (обнова манастирског живота и традиционалне народне архитектуре, светковина, етнопроизвода и др.), подизању културног нивоа и демографској обнови,
- Стварању услова за рекреацију, одмор, спорт и уживање људи у слободној природи,

- Одрживом развоју пољопривреде и туризма, посебно екотуризма и органске пољопривреде и очувању и обнављању старих раса и сорти,
- Одрживом коришћењу природних ресурса, што се односи на одрживо коришћење шумског фонда, избегавање пројеката и активности које трајно могу нарушити стање природе и темељне вредности подручја и друго.

Научна истраживања - природно добро треба да буде полигон комплексних научних истраживања са циљем валоризације и мониторинга природних вредности. На основу резултата пројектовали би се програми заштите и развоја простора. Предео долине Пчиње са аспекта изузетног биолошког и геолошког диверзитета поседује велики потенцијал научно-истраживачке делатности.

Образовно – васпитне активности - засноване су на подизању свести становништва о потреби заштите природних вредности и потенцијала подручја. Најефикаснији модел за усмеравање развоја природног добра представља формирање Центра за одрживи развој који обједињава делатности везане за обуку локалног становништва и њихово активно укључивање у заштиту и одрживо управљање природним ресурсима кроз образовне програме и развијање позитивног односа према природном наслеђу и др. Функцију образовања и васпитања треба спроводити кроз презентацију вредности природног добра, организовање разних типова еколошких кампова, упознавањем са верском традицијом краја као битним обележјем овог подручја, историјом, културним наслеђем, природним вредностима и другим садржајима.

Укупно очување биолошке, геолошке и предеоне разноврсности – евидентно је да на подручју природног добра постоје природне и културне вредности које су повезане јаким везама. Неопходно је вршити континуирану едукацију, како локалног становништва, тако и посетилаца како би се повећала свест о неопходним мерама које је потребно спроводити да би се очувале ове изузетне природне вредности.

Функција очувања биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, животне средине и пружање еколошких услуга - је примарна функција заштите и развоја природног добра.

Подразумева очување природних екосистема, станишта ретких и угрожених врста и њихових заједница, заштиту вода, геолошких и геоморфолошких карактеристика подручја, као и обезбеђивање функционисања традиционалног начина живота становништва.

Очување културно – историјских вредности и традиције – у границама природног добра налази се и културно добро од изузетног значаја. Неопходно је радити на истицању важности манастира са аспекта културно – историјских вредности, као и важности које је Прохор Пчињски имао у прошлости, јер је то део наше историје и културе. Неопходно је покренути пројекте еколошког уређења и ревитализације појединих домаћинстава, махала и засеока са формирањем посебних садржаја еколошког туризма (сеоски туризам).

Функција очувања културно-историјских вредности и традиције, подизање културног нивоа и демографске обнове – подразумева очување културно-историјског наслеђа, утврђених и евидентираних непокретних културних добара, објеката градитељског наслеђа, који одражавају историјски контекст материјалног и духовног стања становништва.

Стварање услова за рекреацију, одмор, спорт и уживање људи – Долина Пчиње је изузетан природни простор који поред активности везаних за манастирски, односно монашки живот, може имати и аспекте одмора и рекреације. Предео представља занимљиво туристичко исходиште ширег простора, али још увек недовољно искоришћен. За сада ово подручје посећују само организоване групе верника, планинара или појединци. Боравак у делу очуване природе, која поседује и културне вредности требало би да допринесе развоју „верског“, научног, образовно-васпитног (стручне и ђачке екскурзије), спортско-рекреационог туризма (пешачке туре, брдске–

бициклическе туре и др.), као и за одмор и забаву у природном окружењу – излетнички туризам, али и осталих видова туризма.

Одрживи развоју туризма и пољопривреде – Природно добро поседује изузетне природне вредности које се огледају кроз разноликост геодиверзитета, биодиверзитета и предеоног диверзитета. Долина Пчиње је јединствени комплекс природног и културног наслеђа југа Србије који својом атрактивношћу може постати важан фактор развоја, пре свега одрживих облика туризма као што је геотуризам који представља вид екотуризма, „верског туризма“, масовног туризма и друго.

Неопходно је очувати природне вредности природног добра уз развој компатибилних делатности које су у сагласности са очувањем природе (органска пољопривреда – производња здраве хране, екотуризам и сл.).

Одрживо коришћење природних ресурса – Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“, са својим природним, предеоним и културним вредностима нема капацитете за коришћење обновљивих извора енергије, јер би било која интервенција ове врсте на природном добру оставила трајне последице и урушила неку од темељних вредности заштићеног подручја.

Локалне самоуправе усвојиле су стратешке развојне планове, који простор подручја планираног за заштиту третирају као један од битних социо-економских фактора развоја.

Развијањем успешне комуникације и сарадње са представницима локалне самоуправе, дефинисало би се и обезбедило наменско, контролисано одрживо коришћење у оквиру управљања заштићеним добром.

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

Проглашење заштићених подручја једно је од начина за заштиту геолошке, биолошке и предеоне разноврсности. Успостављање свеобухватног и адекватног система еколошки одрживих заштићених природних добара од великог је значаја за очување геолошког и биолошког диверзитета Републике Србије.

На заштићеном подручју „Долина Пчиње“ које се предлаже за заштиту као предео изузетних одлика установљавају се три режима заштите: I (први), II (други) и III (трећи) степен. Чланом 57. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016) предвиђено је да се за радове и активности, односно извођење пројеката на заштићеном подручју спроводи поступак процене утицаја на животну средину, у складу са законом, уз обавезно прибављање акта о условима и мерама заштите природе. Истим чланом, за радове и активности, односно пројекте за које се не спроводи поступак процене утицаја на животну средину, а који могу имати утицај на вредности и обележја заштићеног добра, извођач радова, односно носилац пројекта, дужан је да од Завода за заштиту природе Србије прибави акт о условима и мерама заштите природе, у складу са овим законом.

Заштићено природно добро „Долина Пчиње“, као подручје под вишевековни људским утицајем, у великој мери је изменило своје изворне карактеристике. Сходно томе се и концепција заштите природе усмерава у правцу заштите постојећих, посебних природних и створених вредности, заустављања деградационих процеса, обнављања делова простора и локалитета који поседују одговарајуће вредности и потенцијале, као и одржавања и стимулисања традиционалних и других активности које нису у супротности са принципима одрживог развоја.

Првенствени задатак у процесу управљања природним добром је заштита изворних природних вредности, подразумевајући и конкретне практичне технике и методе газдовања и усмерених радњи у заштити природе и животне средине. Циљ ових метода и конкретних поступака је очување стабилности постојећих екосистема, као основе за одржање опште биолошке равнотеже простора.

Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“ чине природно и функционално повезане природне и предеоне целине које су, условно, у циљу ефикаснијег планирања и

могућности спровођења заштитних мера разграничене на више мањих целина и локалитета. Имајући у виду посебне природне и створене вредности подручја Пчињске долине, као и специфичне потребе за њиховом заштитом, прописане су мере заштите природе и животне средине за цело природно добро, а посебно за површине и локалитете у режиму заштите I (првог) и II (другог) степена.

V 1. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ III (ТРЕЋЕГ) СТЕПЕНА

Режим заштите III (трећег) степена утврђен је на површини од 2 397 ha 52 a 41 m или 56,70% површине заштићеног подручја.

Режим заштите III (трећег) степена - ПРОАКТИВНА заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја. У режиму заштите III (трећег) степена могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

Да би се заштитиле темељне вредности, осим забрана и ограничења прописаних одредбама Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите, на простору режима заштите III (трећег) степена спроводе се и специфичне мере које се огледају кроз следеће забране и ограничења:

ЗАБРАЊУЈЕ:

- експлоатацију минералних сировина и изградња рударских објеката, осим експлоатације шљунка и песка из корита Пчиње за сопствене (личне потребе) лица која живе на заштићеном подручју, ручним алатом, обима 5 m годишње уз посебну дозволу управљача који је дужан да води евиденцију и надзире експлоатацију;
- уништавање, брање, сакупљање и друге радње којима се уништавају или угрожавају строго заштићене и заштићене биљне врсте;
- уништавање станишта птица, оштећивање гнезда и уништавање јаја и младунаца, узнемиравање и убијање птица, као и присвајање и уништавање других дивљих врста заштићених и строго заштићених животиња;
- крчење и чиста сеча шуме, осим промене врсте дрвећа и узгојних облика шуме на малим површинама;
- сечу репрезентативних стабала дрвећа и примерака заштићених, ретких и у другом погледу значајних врста за очување биодиверзитета;
- садњу, засејавање и насељавање дивљих врста биљака и животиња страних за природни, изворни биљни и животињски свет јужне Србије, осим планског и ограниченог уношења ловне дивљачи, пошумљавања и садње биљака на малим површинама и у строго контролисаним условима ради хоритикултурног уређења, заштите од водне ерозије и рекултивације деградираних површина;
- преоравање пашњака и природних ливада, као и орање обрадивог земљишта и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процес водне ерозије и неповољне промене изгледа предела;
- запуштање и закоровљавање обрадивог пољопривредног земљишта, путева, водотока и површина за рекреацију, као и земљишта у путном и водном појасу и у окружењу културних добара, историјских споменика и јавних чесми;
- одлагање комуналног, индустријског и грађевинског отпада, амбалаже, расходованих моторних возила, других машина и апарата, осим комуналног и пољопривредног

отпада пореклом са заштићеног подручја, који може да се одлаже на прописан начин на местима која су за то одређена и обележена;

- руковање хемијским материјама и нафтним дериватима у количинама и на начин који могу проузроковати загађивање земљишта и вода и изазвати тровање и друге неповољне последице по биљни и животињски свет;
- слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотоке;
- изградња хидротехничких објеката (мале хидроелектране, рибњаци и друго), преграђивање и каналисање водотокова;
- нерегулисано складиштење стајског ђубрета;
- оштећивање и уништавања објеката који по својим архитектонско грађевинским одликама, времену настанка и намени представљају репрезентативне примере народног градитељства или заштићена културна добра.

Режим заштите III (трећег) степена ОГРАНИЧАВА радове и активности на:

- начин газдовања предвиђен и прописан посебним шумским основама за све газдинске јединице које су у заштићеном подручју;
- изградњу и реконструкцију стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и привремених објеката само у грађевинском реону дефинисаном важећим планским документима;
- изградњу соларних постројења (мање електране) и електрана на био-гас ограничава се на изградњу за и уз постојећа насеља односно домаћинства;
- начин газдовања на површинама на којима се истраживањима потврди присуство строго заштићених дивљих биљних и животињских врста које су ретке и угрожене и за које су потребне додатне мере заштите. Ограничења и забране дефинишу се прописивањем мера заштите у оквиру посебних услова заштите за дате врсте и њихова станишта;
- риболов, у складу са прописима о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда. Поред наведених режима и мера заштите на целом заштићеном подручју, важе и мере које се односе на заштиту изворишта водоснабдевања и споменичког наслеђа. У погледу заштите квалитета воде примењују се оне мере које су дефинисане Водопривредном основом Србије и Законом о водама.

V 2. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (ДРУГОГ) СТЕПЕНА

Режим заштите II (другог) степена утврђен је на површини од 1 607 ha 82 a 54 m или 38,03% површине заштићеног подручја.

Режим заштите II (другог) степена - АКТИВНА заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа.

У II (другом) степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица на примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела, обављати традиционалне делатности и ограничено користе природни ресурси на одржив и строго контролисан начин.

Овим степеном заштите на подручју Пчиње обухваћено је 4 локалитета особитих вредности природног комплекса и атрактивних амбијенталних обележја, које иако у одређеном степену имају карактеристике које их приближавају првом степену заштите, услед извесног антропогеног дејства захтевају примену активних мера заштите, као и станишта строго заштићених биљни и животињских врста на земљишту у приватном власништву. Услед тога, као и због нужности интервенција у циљу очувања природних вредности, поједини делови овог добра штите се у режиму заштите другог II (другог) степена.

Локалитети са установљеним режимом заштите II (другог) степена су:

1. Старац – Узово,
2. Мачиште - Вучетрлиште,
3. Испосница,
4. Воганце –Мала Река.

1. Локалитет „Старац – Узово“. Простире се на делу долине Узовске реке одакле се у широком појасу уз границу са (БЈР) Македонијом пружа према долини Пчиње завршавајући се на кориту ове реке у пределу места Голет, обухватајући повијарце између малих долина десних притока Пчиње. Највећим делом ово је локалитет јужне експозиције на прелазу између падине Старца и долине Пчиње. На секундарним повијарцима или локалним развођима издвајају се мања заобљена узвишења, као што је Врх (809 m) у чијем продужетку су остенаци и гомиле блокова. Геолошку основу простора чине протерозојски метаморфити у оквиру којих су итродуковани палеозојски гранити у којима Пчиња усеца дубоку клисуру. У пределу клисуре долина има и кањонска обележја са вертикалним ерозионим литицама и одсецима.

Шуме овог локалитета чине комплекси осиромашених шума медунца и китњака, а присутна је и западна клека на већој површини. Ове шуме су значајне као станиште за фауну. На локалитету се налазе пет стабала цера већих димензија у близини сеоског пута који повезује село Горњи Старац са асфалтним путем поред реке Пчиње. На простору од Горњег Старца ка селу Узово налазе се релативно очуване шуме сладуна и цера.

Посебну вредност локалитета представља једино забележено станиште грчке корњаче (*Testudo graeca*) на подручју Пчиње која је на глобалном нивоу сврстана у рањиве и угрожене врсте. На овом подручју су регистровани четворопругасти смук (*Elaphe quatuorlineata*) и шилац (*Platycephalus najadum*) угрожене врсте, на рубу ареала врсте, у оквиру уског подручје планине Старца, површине станишта мање од 20 km².

На подручју локалитета „Старац – Узово“ забележене су следеће значајне врсте птица: орао кликташ (*Clanga pomarina*), јаребица камењарка (*Alectoris graeca*), краткопрсти кобац (*Accipiter brevipes*), бргљез лончар (*Sitta neumayer*), велика шева (*Melanocorypha calandra*) и друге врсте.

Површина овог локалитета износи 459 ha 01 a 07 m (35,36% у приватној и 64,64% државној својини). Локалитет се налази на територији општине Бујановац у К.О. Узово и К.О. Старац, а граница локалитета је описана у посебном одељку овог поглавља.

2. Локалитет „Мачиште - Вучетрлиште“. Издвојен је на северозападној падини Козјака на потезу од Мачишта до Вучетрлишта, као заштитни појас локалитета режима заштите I степена (Козјак и Преслоп). У предеоном смислу овај локалитет обухвата падину Козјака дисецирану секундарним долинама, левих, углавном повремених, притока Пчиње. У целини предео је изграђен од прекамбријумских метаморфита, лаптонолита и микашиста у оквиру метаморфног комплекса Српско-македонске масе.

Посебна вредност овог локалитета је његова разноликост по врстама дрвећа, очуваности и обраслости састајинама високих шума букви, китњака и сладуна у оквиру шумског висинског појаса. Од шумских врста које су констатоване на овом локалитету истичу се: буква, храст китњак, храст сладун, планински брест, граб, мечја леска, брекиња, липа, маклен, црни јасен и др. Овај комплекс је значајан и као станиште дивље фауне. На терену су констатовани делови локалитета на којима дивљач одмара (бројни трагови дивље свиње).

Подручје Козјака је станиште следећих значајних врста птица: планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), орао кликташ (*Clanga pomarina*), јаребица камењарка (*Alectoris graeca*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), Буљина (*Bubo bubo*), црна жуна (*Dryocopus martius*), сиви соко (*Falco peregrinus*), горски звиждак (*Phylloscopus bonelli*), шумски

звиждак (*Phylloscopus sibilatrix*), источна шарена мухарица (*Ficedula semitorquata*) и друге врсте.

Локалитет има површину од 335 ha 08 a 03 m , од чега је 88,06% у власништву Српске Православне цркве, 6,65% је приватно и 5,29% је државно власништво. Локалитет се налази на територији општине Бујановац у К.О. Старац, К.О. Јабланица и К.О. Воганце. Граница локалитета је описана у посебном одељку овог поглавља.

3. Локалитет „Испосница“. Налази се у долини потока Делиновица, где је према предању била испосница Светог прохора Пчињског. Предео изграђују протерозојски метаморфити у којима се код испоснице јавља мањи одсек на коме Делиновица формира слап. Испосница је шупљина испод пространог блока наслоњеног на стеновиту долину падину. Верује се да је у испосници византиски цар Диоген пронашао мироточиве мошти светитеља. Предео одговара живописној и дубокој клисурској долини Делиновице („Дедовачки дол“) обрастао очуваним комплексом китњакових, церових, грабових шума и грабића.

Испосница је место ходочашћа верника са уређеном приступном стазом и путоказима. У испосници се сваке године врши богослужење 15 јануара.

Локалитет се налази у К.О. Старац, општина Бујановац. Предео захвата 5 ha 53 a 66 m у целини у власништву Српске Православне цркве, а граница локалитета је описана у посебном одељку овог поглавља.

4. Локалитет „Воганце – Мала река“. Обухвата најатрактивнији и најживописнији део долине Пчиње са очуваним укљештеним долинимским меандрима, где су села Воганце и Мала Река. Литолошку основу простора чине прекамбријумски гнајсеви. У овим стенама усечени су долински меандри, једно од темељних вредности долине Пчиње, у два релативна нивоа 20-30 m и 40-50 m изнад реке са две изразите кривине код Цуљевице и села Воганца. Управо село Воганце лежи на једном од највећих меандара. У овом делу на бочним притокама јављају се пролувијалне плавине исталожене у две фазе као на Злом долу, или пространа рецентна наплавна шљунковита равница са појавом умрежавања корита Мгленске реке и наплавних силтних наслага.

Овај локалитет је поред реке Пчиње обрастао хигрофилном вегетацијом (преовлађује јова са врбама), а лева страна је обрасла очуваним шумама храста сладуна, цера и медунца. Посебно вредан локалитет под шумом је од врха Бедевија (742 m) ка Малој реци и Пчињи. Шуме су потпуног склопа, а карактеристичне су по већем броју дебљих (старих) стабала липе.

У овом делу Пчиње и Мгленске реке (Мала -Клисуре) забележен је значајан диверзитет риба:

двопругаста уклија (*Alburnoides bipunctatus*), поточна мрена (*Barbus balcanicus*), кркуша (*Gobio obtusirostris*), клен (*Squalius cephalus*), балкански златни вијун (*Sabanejewia balcanica*), бркица (*Barbatula barbatula*) и Бурешлијева бркица (*Oxymetacheilus bureschi*).

Локалитет „Воганце – Мала река“ је значајан као станиште птица: црна рода (*Ciconia nigra*), пругасти орао (*Aquila fasciata*), свилорепи цврчић (*Cettia cetti*), горски звиждак (*Phylloscopus bonelli*), грмуша смокварица (*Sylvia hortensis*), бргљез лончар (*Sitta neumayer*) и друге врсте.

Предео је посебно значајан због постојања очуваних комплекса народног грађитељства у Воганцу и Малој Реци.

Локалитет захвата површину од 808 ha 19 a 78 m , од чега је 79,53% у приватном власништву и 20,47% у државном власништву и налази се у општини Бујановац у К.О. Воганце и Сејаце и општини Трговиште у К.О. Мала Река, Барбаце и Рајчевице. Опис граница локалитета дат је у посебном одељку овог поглавља.

Да би се заштитиле темељне вредности, осим забрана и ограничења прописаних одредбама Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите, на простору режима II (другог) степена заштите спроводе се и специфичне мере које се огледају кроз следеће забране и ограничења:

ЗАБРАЊУЈЕ:

- уређивање простора и/или извођење радова и активности који могу да наруше утврђена својства, статичку безбедност и намену објеката са статусом непокретних културних добара;
- изградња викендица и других породичних објеката за одмор;
- слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотоке;
- промену намене водног земљишта;
- изградња хидротехничких објеката (мале хидроелектране, рибњаци друго), преграђивање и каналисање водотокова;
- пренамену површина на којима се налазе влажна станишта (забарене површине и др.), као и било какви захвати на њима, посебно измена хидролошког режима;
- паљење ватре, осим на местима одређеним за ту намену;
- уништавање и сакупљање биљних и животињских врста које су обухваћене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, односно врста које се наводе у „црвеним књигама“ и „црвеним листама“ флоре и фауне;
- преоравање природних ливада и пашњака;
- постављање (укуцавање) табли и других обавештења на стаблима;
- риболов, осим излова ради научног истраживања, праћења стања водених екосистема и рибљег насеља и регулисања бројности пренамњених алохтоних врста риба, а у складу с програмом унапређења рибарства;
- непланско порибљавање и уношење врста риба које су стране изворном рибљем фонду, односно уношење интродукованих (алохтоних) врста риба;
- употребу свих недозвољених средстава за лов рибе (нпр. креч, хлор, конопља, експлозив, струја, мреже и др.);
- активности које доводе до узнемиравања птица у периоду размножавања (март-јул), уништавање гнезда птица;
- лов, осим оног дозвољеног по ловној основи и за научно-истраживачке сврхе, као и одстрел рањене и болесне дивљачи;
- експлоатација минералних сировина и изградња рударских објеката;
- каптирање извора ради одвођења воде за водоснабдевање осим оних предвиђених важећим планским документима;
- сеча која није у складу са плановима газдовања шумама;
- чиста сеча ради промене врсте дрвећа или узгојних облика шуме, као и пошумљавање пашњака и природних ливада, осим на малим површинама ради заштите од ексцесивне и јаке водне ерозије;
- пошумљавање алохтоним врстама, осим за потребе противерозионе заштите на угроженим локацијама, под строго контролисаним условима (редован мониторинг и примену мера сузбијања слободног ширења инвазивних врста у околини простор);
- фрагментација шумских комплекса;
- промена вегетацијског састава без претходне сагласности надлежне установе заштите природе;
- образовање депонија отпада;
- кретање и паркирање моторних возила изван путева, осим у време шумарских радова, обављања пољопривредне делатности и у друге посебно утврђене службене сврхе;
- просецање нових јавних путева;

Режим заштите II (другог) степена ОГРАНИЧАВА радове и активности на:

- промене намене површина које омогућавају смањење интензитета коришћења простора, заштиту и презентацију непокретних културних добара и у сврху ревитализације природних станишта;

- конверзију шумских површина тј. превођење алохтоних шумских површина у аутохтоне, као и превођење изданачких у високе шуме;
- редовно сузбијање инвазивних врста на местима где њихова експанзија угрожава подмладак аутохтоне вегетације;
- санацију деградираних шумских екосистема;
- примену биолошких, биотехничких и техничких радова за заштиту земљишта од ерозије у складу са режимом заштите и условима заштите природе;
- извођење хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката;
- спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозионе заштите;
- газдовање шумама и шумским земљиштем утврђеним у плановима и основама газдовања шумама којима се обезбеђује одржавање постојећих и повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама;
- формирање шумских и пољопривредних монокултура;
- праћење стања (мониторинг) флоре и фауне;
- ловство на санитарни лов дивљачи и планско регулисање бројности ловних врста;
- изградњу објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности и у традиционалном стилу који су у складу са потребама културног, сеоског и екотуризма уз услове Завода;
- изградњу објеката у функцији непокретних културних добара;
- изградњу објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре стамбених и економских објеката пољопривредних и шумских газдинстава, само на објекте који не утичу негативно на повољнији положај животињских или биљних врста, њихових станишта, природних вредности, лепоту и очуваност предела;
- реконструкцију, санацију и адаптацију стамбених и економских објеката пољопривредних домаћинстава;
- изградњу објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи у оквиру постојећих сеоских домаћинстава и у оквиру установљених ловишта и ловних резервата;
- изградњу подземних инфраструктурних водова;
- хортикултурно уређење и постепену замену алохтоних јединки дендрофлоре врстама које су аутохтоне, према пројектно-техничкој документацији;
- постављање високих антенских постројења радио и телевизијских предајника и предајника мобилне телефоније на начин који не нарушава визуелни интегритет простора;
- предузимање мера и активности заштите акватичних екосистема од свих видова загађења, промена хидролошког режима и квалитета воде и деградације станишта;
- предузимање мера и активности заштите фауне риба (поштовање ловостаја у периоду мреста, предузимање мера спашавања риба и транслокације, строго придржавање режима риболова, поштовање прописаног начина риболова, алата и средстава, формирање ревира по принципу „ухвати и пусти“, планска порибљавања у погледу количина, врста и узрасних категорија, забрана сваког уношења страних/алохтоних врста риба, јачање рибочуварске службе итд.).

V 3. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ I (ПРВОГ) СТЕПЕНА

Режим заштите I (првог) степена заштите утврђен је на површини од 222 ha 87 a 25 m или 5,27% површине природног добра.

Режим заштите I (првог) степена - СТРОГА заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

Овим режимом заштите на подручју ПИО „Долина Пчиње“ обухваћени су локалитети значајни са геоморфолошког, вегетацијског, фаунистичког, биогеографског и амбијенталног становишта. Велики број регистрованих врста заштићен је на основу одредби Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, а део се налази и на предложеним листама за упис у Црвене књиге флоре и фауне Србије, док су неке обухваћене Црвеном књигом флоре Србије 1 (ишчезли и угрожени таксони). Самим тим адекватна заштита конкретних врста и њихових станишта, као и спровођење најстрожијих мера у начину газдовања представља основу покушаја елиминације или што већег ублажавања негативних ефеката антропогених утицаја.

Режимом заштите I (првог) степена утврђује се забрана коришћења природних богатстава и искључење свих активности и облика коришћења простора, осим праћења стања, научних истраживања и контролисане едукације.

Локалитети са установљеним режимом заштите I (првог) степен су:

1. Козјак,
2. Преслоп.

1. Локалитет „Козјак“. Обухвата централни гробен планине Козјак уз државну границу са (БРЈ) Македонијом, на делу где овај гробен од врха Вирови (1285 m) нагло скреће на запад спуштајући се према долини Пчиње. Ово је типичан планински предео са низом врхова који се уздижу са планинског гробена почев од Вирова (1285 m), Средњег камика (1196 m), Китке (1211 m) и Градишта (984 m). У целини планински гробен је изграђен од прекамбријумских лаптинолита и микашиста у оквиру громадне структуре Козјака која је кроз дуги геолошки период била изложена процесу ерозије. У рељефу је заостало пространо, плећато било са површинама под блоковима у виду гомила, углавном на врховима, или расути по падинама равним деловима широког била.

Предео централног гробена Козјака одговара очуваној и неизмењеној природној средини са пространим травним површинама изнад горње орографске шумске границе коју у овом делу чине високе, добро очуване букове шуме. У нижим деловима ова шума прелази у састојине мешовите шуме у којима доминирају врсте храст китњак, храст сладун, планински брест, граб, мечја леска, брекиња, липа, маклен, црни јасен и др. У оквиру локалитета Козјак развијен је типичан предео висинских односа климазоналних шума, што се посебно уочава према западу где висина гробена опада са учешћем „топлијих експозиција“.

Биолошки диверзитет локалитета је изразит. На стеновитој основи планинског гробена развијена је заједница у којој се истиче великом бројношћу субендемична врста *Silene larchenfeldiana*. Посебно је значајан диверзитет фауне птица где се истичу врсте: Сури орао (*Aquila chrysaetos*), осичар (*Pernis apivorus*), змијар (*Circaetus gallicus*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), орао кликташ (*Clanga pomarina*), јаребица камењарка (*Alectoris graeca*), црна жуна (*Dryocopus martius*), сиви соко (*Falco peregrinus*), и друге врсте. Биолошкој разноврсности доприносе и налази шумске корњаче (*Testudo hermanni*), поскока (*Vipera ammodytes*) и ретке и глобално угрожена врсте смукa – шилац (*Platyseps najadum*).

Локалитет захвата површину од 158 ha 08 a 81 m, у целини у власништву Српске Православне цркве на територији општине Бујановац у К.О. Старац. Опис граница локалитета дат је у посебном одељку овог поглавља.

2. Локалитет „Преслоп“. Налази се на падини Козјака на секундарно, западно експонираној падини сливног, односно изворишног дела потока Делиновица. У целини литолошку основу предела чине прекамбријумски лептинолити и микашисти у којима су

усечене плитке долине изворишта Делиновице. Шири предео се издваја и као Преслоп, а у овом делу се помиње и топоним Вучетрлиште.

У целини локалитет је обрастао преовлађујућом врстом китњака и до сада је био поштеђен од сеча. На појединим деловима овог подручја храст китњак се обнавља из семена, што значи да је успео да сачува своје станиште у природним условима. Процењена старост ове шуме је 100 година. Предео локалитета се штити ради очувања дела китњакове шуме у садашњем састојинском стању и ради развоја у природним условима, без интервенција човека.

Локалитет захвата површину од 64 ha 78 a 44 m, у целини у власништву Српске Православне цркве на територији општине Бујановац у К.О. Старац. Опис граница локалитета дат је у посебном одељку овог поглавља.

Да би се заштитиле темељне вредности, осим забрана и ограничења прописаних одредбама Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите, на простору режима I (првог) степена заштите спроводе се и специфичне мере које се огледају кроз следеће забране и ограничења:

ЗАБРАЊУЈЕ:

- коришћење природних богатстава, изградња објеката и све облике коришћења, измене и деградације простора, односно екосистема;
- слободна, неконтролисана посета и обилазак, кретање ван постојећих специјално утврђених стаза.

Режим заштите I (првог) степена ОГРАНИЧАВА радове и активности на:

- научна истраживања, мониторинг и контролисану едукацију;
- обележавање граница, обезбеђивање безбедног приступа посетиоцима,
- постављање табли и ознака у циљу информисања, упозорења или едукације;
- утврђивање могућег броја дневних посетилаца, режима њиховог кретања и начина понашања;
- спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, природних непогода, удеса, реконструкције, санација и одржавања постојећих објеката од посебног значаја као што су високонапонски далеководи, болести и пренамножења одређених биљних и животињских врста.

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

VI 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ

Концепт заштите Предела изузетних одлика „Долина Пчиње“ односи се на очување природних, предеоних и створених вредности заштићеног добра - геоморфолошких вредности, хидролошког феномена реке Пчиње са њеном маркантном долином и околним планинама Козјаку и Старцу, очуваним екосистемима и изразитим биодиверзитетом подручја, као и изузетно значајног и очуваног наслеђа традиционалног начина живота у селима око комплекса манастира Св. Прохор Пчињски. Природне и створене вредности представљају основу за заштиту и проглашење заштићеног природног добра у категорији предео изузетних одлика.

На простору који се предлаже за заштиту неопходно је успоставити, у складу са чланом 35. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016) и Уредбе о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012) режиме заштите I, II и III степена.

Подручја под режимом заштите I степена заузимају укупну површину од 222 ha 87 a 25 m или (5,27% укупно заштићене површине). Налазе се на два изолована локалитета унутар природног добра: „Козјак“ и „Преслоп“ на којима се примењује

„строга заштита, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очувања станишта и животних заједница у условима дивљине“.

Подручја под режимом заштите II степена заузимају укупну површину од 1 607 ha 82 a 54 m² (38,03 % укупно заштићене површине). Налазе се на четири изолована локалитета унутар природног добра: „Старац - Узово“, „Мачиште - Вучетрлиште“, „Испосница“ и „Воганце – Мала Река“, у делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја. У овом режиму могу се остваривати управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења природног добра без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација и екосистема.

Подручја под режимом заштите III степена заузимају укупну површину од 2 397 ha 52 a 41 m (56,70 % укупно заштићене површине) и обухватају територију Предела изузетних одлика „Долина Пчиње“ која нису под режимима заштите I и II степена. Овај режим подразумева проактивну заштиту на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја.

Радови ван заштићеног простора за које се основано претпоставља да могу имати неповољне и штетне последице на заштићено добро, Предео изузетних одлика „Долина Пчиње“, подлежу процедури израде Студије процене утицаја и добијања сагласности у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016).

Концепт заштите се огледа у заштити, развоју, уређењу, унапређењу и управљању, а усклађен је са основним карактеристикама и створеним вредностима и врстом и категоријом природног добра. Полазећи од утврђених вредности Предела изузетних одлика „Долина Пчиње“ концепт заштите се пре свега односи на очување свих природних и што мање нарушавање амбијенталних и створених вредности околине.

Ближе услове одржавања реда и понашања власника и корисника земљишта и посетилаца на заштићеном подручју, утврдиће Управљач посебним актом – Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби (члан 56, Закона о заштити природе, („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - исправка и 14/2016).

Заштиту ПИО „Долина Пчиње“ треба заснивати на интегралном вредновању природних и културних вредности, уважавању његовог специфичног предеоног карактера, затечених вредности и капацитета предела. У том смислу потребно је омогућити:

- очување и унапређење карактеристичне структуре и слике предела кроз очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања: подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта, регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела и очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти), и креирање нових репера и симбола;
- креирање позитивног архитектонског идентитета насеља, треба заснивати на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи која уважава специфични традиционални/рурални карактер физичке структуре насеља;

- поштовање циљева Европске конвенције о пределима, чија примена је двострука: очување регионалне разноликости предела и места јединственог карактера, као и унапређење квалитета предела рестаурацијом постојећих или стварањем нових вредности.

Разноврсност и специфичност природе и природних вредности овог подручја треба плански штитити и уређивати преко његових функционално-еколошких јединица (еколошких целина и зона). Услед бројних антропогених утицаја, природни предели су модификовани, тако да су данас заступљени: урбани, субурбани, рурални, култивисани и природни предели. На основу тога извршена је валоризација подручја Града Врања, како би се дефинисале:

- њихове главне особине и капацитети и
- утицаји на њихову трансформацију;

Заштита простора и животне средине, просторно уређивање и развој Града Врања, мора бити засновано на заштити природних вредности и културних добара, природних екосистема и предела, укупног диверзитета и рационалном коришћењу свих природних ресурса. У том погледу, основни циљ је обезбеђивање планираног развоја заснованог на што мањем штетном деловању на природу, чиме ће се и степен њене деградације ублажити и спречити, што представља услов за очување еколошке равнотеже, биодиверзитета и укупног еколошког капацитета анализираних простора. То подразумева:

- очување природних аутохтоних екосистема (шумске, пашњачке, ливадске вегетације, водених екосистема) на подручју Бесне Кобиле, Кукавице, Пљачковице, у приобаљима Јужне Мораве и њених притока,
- одржавање постојећих и планирање нових екосистема у урбаном делу – зелених површина свих категорија, намена и величина на градском и насељским подручјима,
- одржавање агроекосистема применом савремених мера у пољопривреди које се заснивају на очување биолошке равнотеже и разноврсности.

За остваривање планираних циљева потребно је спровести:

- заштиту структуре постојећих природних предела и природних ресурса, у складу са условима станишта за трајно одржавање његових функција и спречавање и смањење штетних утицаја;
- очување и унапређење природног и вештачког вегетацијског покривача у урбаним центрима (градски центар Врање, Врањска бања) и осталим насељима;
- очување плодности и поправљање бонитета, еколошко газдовање и унапређивање пољопривредних површина;
- очување и унапређење постојећих природних и вештачки подигнутих вегетацијских покривача (пољозаштитни и шумски појасеви, забрани, шумски фрагменти, живице) и пољопривредним зонама око урбаних центара;
- на земљиштима чији је биљни покривач девастиран или деградиран, а која се не користе за пољопривреду и шумарство треба планирати вегетацију у складу са условима терена;
- антиерозионим радовима, пре свега пошумљавањем спречавати и сузбијати ерозију земљишта у угроженим зонама, теренима и локацијама;
- мере заштите природе и неге предела на територији града Врања, а посебно у рубним деловима урбаних центара, представљају услов заштите од екстремних утицаја и побољшања микроклиматских услова подручја;
- подизање нових шумских састојина мора бити засновано на принципима ценотичког диверзитета;
- подизање зелених површина унутар градског језгра и насеља (паркови, скверови, баште, дрвореди) повољно утиче на смањење концентрације штетних гасова у ваздуху;

- при истраживањима и експлоатацији сировина (ископи, насипи) неизбежна су оштећења и деградација природе и предела, те је обавезна ремедијација и рекултивација деградираног простора;
- задржавање биолошке разноврсности у функцији заштите природних процеса, осигурањем разноврсности животних простора и животних заједница врста животиња и биљака, као и генетичком разноврсношћу унутар врста;
- заштиту специјске и екосистемске компоненте биодиверзитета,
- планско организовање лова и риболова, ловног и риболовног туризма;
- при планирању грађевинских подручја насеља, грађевинско подручје за постројења, саобраћајнице, енергетске инсталације, узети у обзир природне структуре тако да утицај на предеоне карактеристике буде што мањи;
- природне пределе треба заштити у њиховој разноврсности, јединствености, лепоти и значају за доживљај и рекреацију становништва.

Планском обухвату припада и еколошки значајно подручје „Пчиња“ - еколошке мреже Републике Србије.

7.3. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Акт о условима чувања, одржавања, коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту од значаја за израду Просторног плана Општине Трговиште од 2022-2035

I НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА У ПРОСТОРНО-ПЛАНСКОЈ И УРБАНИСТИЧКОЈ ДОКУМЕНТАЦИЈИ

Према Закону о културним добрима (Службени гласник РС бр.71/94) непокретна културна добра су споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места, која се утврђују и проглашавају одлукама и решењима надлежних органа и штите се одредбама поменутог Закона.

Добра која уживају претходну заштиту по основу покретања поступка за проглашење, као и по основу евиденције у службеној документацији Завода штите се истим Законом.

Заштићена околина непокретних културних добара и добара која уживају претходну заштиту, у погледу предузимања мера заштите и свих других интервенција, има исти третман као и заштићена непокретна културна добра.

Споменици, бисте, спомен-плоче и друга спомен-обележја, посвећена значајним личностима и догађајима такође уживају заштиту у складу са Законом

Непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту не смеју се уништити или оштетити, нити се без сагласности у складу са Законом о културним добрима, може мењати њихов изглед, својство или намена.

Просторног плана Општине Трговиште треба сагледати услове и мере заштите непокретних културних добара и добара под претходном заштитом и обезбедити њихову објективну валоризацију и адекватну трајну заштиту. Планом треба створити предуслове за пуно коришћење културне баштине у функцији најбољег развоја и напретка средине. То се подједнако односи на све врсте непокретних културних добара.

II ПРЕГЛЕД НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ СТАТУС ПРЕТХОДНЕ ЗАШТИТЕ И ЕВИДЕНТИРАНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА НА ПОДРУЧЈУ ПЛАНА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ НАСЕЉА ГАЦИН ХАН

На подручју које је обухваћено **Просторним планом Општине Трговиште** у тренутку добијања захтева за издавање услова од значаја за предметни План налази се

једно проглашено НКД, и има више објеката са споменичким својствима, која су регистрована у службеној документацији Завода.

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

1. **Црква Св. Богородице на Вражјем камену**, Доња Трница, СК 50, На основу Решења Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 573 од 14.05.1958. године, категорисано за НКД од великог значаја за РС, на основу Одлуке о категоризацији објављене у Службеном гласнику Социјалистичке Републике Србије" број 28/83.

ОБЈЕКТИ СА СПОМЕНИЧКИМ СВОЈСТВИМА

Градитељско наслеђе:

Трговиште

1. Кућа Александра и Јованче Спасића у Трговишту, на к.п. 351,352 КО Трговиште
2. Потез дуж десне обале реке Трипушнице од Ловачког дома (стара хидроцентрала, на КП 2534 КО Трговиште) до моста који се повезује са улицом Краља Петра Првог Карађорђевића, махала Ђеракарци. Потез обухвата канал на коме се налазе воденице и вуновлачаре од којих су сачуване следеће:
 - Стара хидроцентрала - данас Ловачки дом на к.п. бр. 2534 КО Трговиште,
 - воденица и јар Станоја Табаковића, два објекта на парцели 2536 КО Трговиште (данас у власништву Павловић Александра и Милана и Ташић Драгутина),
 - Вуновлачара и воденица са стамбеним простором на спрату Ристић Драгутина и Милошевић Стојана на к.п. бр. 634 и 635 КО Трговиште,
 - воденица Ђорђа Јовића на кп бр.634 КО Трговиште,
 - Воденицаи јар Тасић (Раде) Славољуба на парцели 636/1 КО Трговиште, и темељи старе воденице на к.п. бр. 636/2 КО Трговиште
 - Воденица и јар Љубе Стефановића на к.п. бр. 646 КО Трговиште
3. Низ трговачко - занатских радњи у центру Трговишта
 - Некадашња кројачка радња Станковића у ул.Краља Петра Првог Карађорђевића бр.56 на кп бр.481 КО Трговиште
 - Пекара Тицка Стојилковића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр.48, 44, 42 на к.п. бр. 496 и 494 КО КО Трговиште у власништву Цветковић (Сазда) Стоилка и к.п.бр. 495 КО Трговиште Стојановић (Благоја) Драгана.
 - Продавница Стошић (Станко) Вене у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 40 на к.п. бр. 501 КО Трговиште
 - Кројачка радња Арсића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 34 на к.п. бр. 502 КО Трговиште
 - Трговачке радње ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 32, 30 и 28 на к.п. бр. 504, 505/1 и 505/2 КО Трговиште
 - Текстилна продавница ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 24 и 22 на к.п. бр. 506 КО Трговиште, док је радња на броју 20 на к.п. бр. 508 КО Трговиште срушена.
 - Низ трговачко-занатских локала (локал Бранка Недељковића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 43 на к.п. бр. 476 КО Трговиште, кројачка радња Горана Ристића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 45 на к.п. бр. 475 КО Трговиште, бонбонџиска радња Душка Савића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 47 на к.п. бр. 473 КО Трговиште)
 - Стамбена спратна кућа Јовановић (Стојан) Велка у ул. 29. Новембра бр. 2 на к.п. бр. 318 КО Трговиште
4. Спратна кућа са дрвеним тремом у Ул. 8. српска ударна бригада на к.п. бр. 489 КО Трговиште

5. Стамбена кућа са елементима грађанске архитектуре на к.п. бр. 491 КО Трговиште
6. Амбијентална целина народног градитељства на десној страни реке Трипушнице, у северозападном делу насеља, на благом узвишењу налази се већи број сачуваних стамбених и других привредних и помоћних објеката народног градитељства.

Барбаце

7. Кућа Љубе Недељковића, махала Загарци у селу Барбаце
8. Кућа Тозе и Добринке Стоилковић, махала Загарци у селу Барбаце
9. Продавница, кош, амбар, штала и бунар Добринке Стоилковић, махала Загарци у селу Барбаце
10. Кућа Коне Тасић *Белајска кућа*, махала Загарци у селу Барбаце
11. Кућа Божицара Васиљевића, махала Кузманци у селу Барбаце
12. Кућа Зорана Цветковића, Соскинска махала у селу Барбаце
13. Кућа Благоја Трајковића, Шутковска махала у селу Барбаце

Ново Село

14. Кућа Трајковића, махала Вуканска у Новом Селу
15. Кућа Душна Стефановића у Новом Селу
16. Кућа Бранислава и Боре Стефановића у Новом Селу
17. Споменици на гробљу поред цркве Св. Јована Крститеља у Новом Селу

Шапранце

18. Кућа Божицара Ђорђевића, Доња махала у Шапранцу
19. Три куће Божицара Тасића, Доња махала у Шапранцу
20. *Св.масло* - камени крст и софре- посвећено Св. Николи у Шапранцу

Шајинце

21. Кућа Љубомира Анђелковића у Шајинцу
22. Две куће Властимира Стошића у Шајинцу
23. Кућа Стане Здравковић у Шајинцу
24. Кућа Милојка ...у центру села у Шајинцу
25. Кућа Драгана Додића у Шајинцу
26. Кућа и казаница Благоја Стошића *Зајкова кућа* у Шајинцу
27. Стари камени крстови на гробљу у Шајинцу

Доњи Стајевац

28. Две црквене куће код цркве Св. Петра и Павла у Доњем Стајевцу
29. Камени крстови на гробљу код цркве Св. Петра и Павла у Доњем Стајевцу

Козји Дол

30. Кућа Драгослава Живановића, Живана Пауновића и Власте Станојковића у Козји Дол
31. Кућа Данице Поповић – црквена кућа (црква Преображења Господњег) у Козји Дол
32. Црквена кућа у порти цркве (црква Преображења Господњег) у Козји Дол
33. Камени крстови на гробљу у порти цркве Преображења Господњег у Козји Дол

Зладовце

34. Црквена кућа код цркве Св. Тројица, Старо Село у Зладовцу
35. Гробље, Старо Село у Зладовцу
36. Школа, Бранко Радичевић, Старо Село у Зладовцу

Сакрални објекти:

1. Свети Отац Николај у Трговишту
2. Преображење Господње у Козијем Долу
3. Света Параскева у Лесници
4. Света Тројица у Зладовцу
5. Свети апостоли Петар и Павле у Доњем Стајевцу
6. Свети Јован Богослов у селу Шајинце
7. Свети Јован Крститељ у Новом Селу
8. Свети Никола у Шапранцу
9. Свети Илија у Радовници
10. Свети архангел Гаврило у селу Доња Трница
11. Стара црква-Јабланица у селу Барбаце
12. Камени крстови на гробљу код цркве Св. Никола у Трговишту

Ратни меморијали

1. Споменик чесма из Ноб-а у селу (погинулим 1941-1945.) у Новом Селу
2. Спомен чесма из Ноб-а (1941-1945) у Шајинце
3. Спомен чесма из Нор-а у Трговишту
4. Спомен чесма и Нор-а у Доњем Стојевцу
5. Спомен плоча из Нор-а на зиду школе Жарко Зрењанин –Уча у Радовници
6. Споменик из Нор-а у Доњој Трници

Археолошки локалитети:

Праисторија:

Козји Дол - у атару села на локалитету Град на узвишењу источно од цркве на десној обали Козједолске реке налазе се трагови праисторијског насеља.

Трговиште - на локалитету Жабљак који се налази на десној обали реке Пчиње, на благој тераси уздигнутој 80 до 100 м изнад нивоа реке, налазе се остаци праисторијског насеља.

Антика:

Трговиште - локалитет Жабљак, на коме су откривени остаци из предримског периода веома је значајан и за антички период. Нешто северозападније од центра насеља, на десној обали реке Пчиње, нађени су остаци градских зидина, водовода и храмова. Од покретног материјала на овом локалитету је ископано више римских питоса, који указују да је ово насеље постојало и у античко доба. Остаци градских зидова свакако су обнављани и у доба цара Јустинијана I (527-565) на шта указују новци који су пронађени на овом локалитету.

Козји Дол - на локалитету Град, у атару села на узвишењу источно од цркве на десној обали Козједолске реке пронађени су остаци зидова утврђења из доба римљана и рановизантијског периода. Поред остатака утврђења, који су још увек видљиви, са овог локалитета потичу и новци из доба Јустинијана.

Шајинце: у северозападном делу села, на месту где се налази махала Грамађе, налазе се остаци античког насеља. На овом локалитету мештани су, приликом орања, налазили на остатке античких питоса и керамичких судова, као и опеке римског формата.

Шапранце - локалитет Думбинска чука/Преслап. Налази се источно од сеоске цркве на једном билу на надморској висини од 700 м. Било дужине око 150-200 м ширине 15-50 м пружа се правцем север-југ. На више места могу се видети гробови са конструкцијом направљени од камених плоча са покровом од

имбрекса и тегула а ређе и са каменим плочама. Гробови се пружају правцем север-југ 150 м јужно од ове некропле на узвишењу налазе се остаци римског утврђења. Ради се о једном веома значајном комплексу из античког периода.

Црвени Град - У атару села евидентирани су остаци из античког периода. Приликом орања налажени фрагменти крамике, опека, тегула, имбрекса и малтера.

Радовница - У атару села констатовани остаци објеката из античког периода.

Нови Глог - На локалитету Градиште код Старог Глога нађени су остаци античког насеља. Налажен је грађевински материјал, керамика и новац.

Ново Село - локалитет Доња Махала. Налази се на левој обали реке Пчиње на мањем узвишењу. Овде су налажени гробови од опека и као камене цисте неке веће античке некрополе.

Средњи век и турски период:

Зладовце - у атару овог села постоји црквиште - сакрални објекат посвећен Св. Марку.

Трговиште - локалитет Селиште, налази се непосредно преко пута Жабљака уз реку Пчињу. Овде су се могли видети остаци старијих средњовековних објеката. Неколико катастрофалних поплава прилично су девастирали овај локалитет.

Трговиште - локалитет Село. На овом локалитету виде се остаци темеља кућа, као и шљакишта некадашње рударске активности

Трговиште - Непосредно уз локалитет Селиште налази се старо гробље које мештани зову „Турско гробље“

III УСЛОВИ ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И РАТНИХ МЕМОРИЈАЛА

Када је у питању заштита непокретних културних добара, културних добара под претходном заштитом, градитељског наслеђа, археолошких локалитета и ратних меморијала, **Просторним Планом Општине Трговиште** и Стратешком проценом утицаја на животну средину предвидети израду следећих **Студија**:

1. Студија заштите непокретног културног наслеђа

Циљ Студије заштите непокретног културног наслеђа, која се израђује на основу обављене валоризације непокретног културног наслеђа на предметном простору, јесте дефинисање присуства непокретних културних добара и добара са споменичким својствима на датом простору са предлогом мера заштите.

2. Студија заштите археолошког наслеђа са превентивним археолошким истраживањима

Циљ Студије заштите археолошког наслеђа јесте дефинисање археолошког потенцијала на простору Плана. Студија заштите археолошког наслеђа израђује се на основу превентивних археолошких истраживања на простору Плана, обухвата и предлог мера заштите археолошког наслеђа.

На основу обављених превентивних археолошких истраживања:

- дефинише се простор на коме нема археолошког наслеђа и на коме ће бити могућа изградња без посебних услова службе заштите;
- дефинише се простор на коме је неопходно спровести додатна археолошка истраживања, а након чега ће се дефинисати коначна могућност изградње без посебних

услова службе заштите непокретних културних добара, могућност изградње уз посебне услове или немогућност изградње, итд.

Превентивна археолошка истраживања обухватају примену и комбинацију низа неструктивних и деструктивних археолошких метода са систематском проспекцијом простора – даљинско снимање (аерофото, сателитски снимци, ЛИДАР, итд), геофизичка истраживања (геоелектрика, геомагнет, георадар, итд), систем археолошких истражних бушотина, сондажна археолошка ископавања мањег и већег обима машинским и ручним путем, итд.

3. Студија заштите ратних меморијала са припадајућом евиденцијом

Израђује се ради прикупљања и вођења евиденције ратних меморијала (на основу Закона о ратним меморијалима) и садржи списак ратних меморијала са предлогом мера заштите.

Израда предметних **Студија** обухвата следеће активности:

- истраживање података, прикупљање документације и валоризација споменичких вредности непокретних културних добара и ратних меморијала,
- дефинисање граница заштите и заштићене околине
- утврђивање посебних услова заштите за сваки појединачни локалитет.

У поступку израде **Просторног Плана Општине Трговиште**, примењивати следеће опште услове заштите непокретних културних добара и добара која уживају статус претходне заштите:

1. Планским мерама не сме бити угрожен интегритет, нити споменичка својства културних добара, односно добара која уживају претходну заштиту,
2. Планским мерама треба створити оптималне услове за чување и трајну заштиту и презентацију добара под заштитом,
3. На археолошким локалитетима није дозвољено планирање никакве градње, осим ако се то изричито одобри посебним условима,
4. На заштићеним добрима и њиховој заштићеној околини није дозвољено извођење било каквих радова, који могу променити њихов садржај, природу или изглед, без претходно прибављених услова и сагласности надлежног завода за заштиту споменика културе,
5. Непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту могу се користити у својој изворној, или одговарајућој намени, на начин који неће ни у чему угрозити њихова основна споменичка својства,
6. Непокретна културна добра и добра под претходном заштитом не смеју се користити у сврхе које нису у складу са њиховом природом, наменом и значајем, или на начин који може довести до њиховог оштећења,
7. Власник, корисник, или други субјект који по било ком основу располаже непокретним културним добром, или добром под претходном заштитом дужан је да га чува и одржава с пажњом тако да не дође до оштећења или уништења његових споменичких својстава. Није дозвољено да се руши, раскопава, преправља, презиђује, прерађује, или да се изводе било какви други радови који могу променити изглед и вредност културног добра без претходно прибављених посебних услова и сагласности надлежног Завода.
8. Завод за заштиту споменика културе посебним правним актом утврђује конкретне услове чувања, коришћења и одржавања, као и услове за предузимање конкретних мера заштите за свако поједино непокретно културно добро или добро под претходном заштитом. **АКТ О МЕРАМА ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ**, који прописује надлежни Завод, прибавља се пре израде пројеката за локацијске дозволе. Пројектна документација доставља се надлежном Заводу на сагласност.

9. Просторним планом треба планирати интервенције у простору које неће угрозити заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, већ допринети њиховој трајној заштити и пуној афирмацији њихових споменичких вредности.
10. Све интервенције предвиђене **Просторним планом Општине Трговиште**, које се ма на који начин односе на заштићена непокретна културна добра и добра под претходном заштитом, могу се предузимати само под посебним конкретним условима које утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе.

IV МЕРЕ ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И РАТНИХ МЕМОРИЈАЛА

Просторним планом Општине Трговиште треба утврдити и мере заштите непокретних културних добара, односно добара под претходном заштитом и ратних меморијала, које ће се примењивати и реализовати као део активности на спровођењу Плана.

1. Предвидети Законом регулисане обавезе:
 - Уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
 - Инвеститор објекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом изградње инвестиционог објекта - до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.
2. Подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за израду Студија заштите наведене у ставу III овог Акта.
3. Подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за заштитна археолошка истраживања на поменутих непокретним културним добрима, као и на другим локалитетима који се евентуално региструју приликом систематског рекогносцирања за потребе израде Студија заштите наведених у ставу III овог Акта.
4. Радови који су планирани на простору за који је утврђено да обухватају непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту, нису дозвољени пре обављања заштитних археолошких истраживања.
5. Предвидети обавезу сопственика, корисника и других субјеката који располажу непокретним културним добрима, да сваком заштићеном објекту посвећују пуну пажњу прибављајући и спроводећи посебене услове и мере заштите од надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш, при ма каквим интервенцијама у складу са Законом.
6. Планом предвидети следеће мере заштите:
 - Одређивање археолошког праћења током извођења земљаних радова,
 - Одређивање археолошког надзора (у оквиру стручног надзора) над реализацијом урбанистичких и других пројеката који ће се радити на основу предметне планске документације.
7. Обезбедити предуслове за корекцију свих негативних појава у односу према непокретним културним добрима и добрима која уживају претходну заштиту. То се пре свега односи на елиминисање планираних и реализованих интервенција у простору, које директно или индиректно угрожавају споменичке вредности, али и на све реализоване или планиране неадекватне и непожељне интервенције на појединим заштићеним објектима.
8. Инсистирати на успостављању хармоничног просторног склада у амбијентима са споменичким вредностима, пројектовањем у контексту,

ослањањем на споменичке вредности наслеђа у окружењу и другим методама које доприносе остваривању виших домета и унапређењу градитељског стваралаштва у обухваћеном простору.

IV МЕРЕ ЗАШТИТЕ НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА, ДОБАРА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ И РАТНИХ МЕМОРИЈАЛА

Просторним планом Општине Трговиште треба утврдити и мере заштите непокретних културних добара, односно добара под претходном заштитом и ратних меморијала, које ће се примењивати и реализовати као део активности на спровођењу Плана.

9. Предвидети Законом регулисане обавезе:
 - Уколико се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен;
 - Инвеститор објекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом изградње инвестиционог објекта - до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.
10. Подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за израду Студија заштите наведене у ставу III овог Акта.
11. Подносилац захтева је дужан да обезбеди услове за заштитна археолошка истраживања на поменутих непокретним културним добрима, као и на другим локалитетима који се евентуално региструју приликом систематског рекогносцирања за потребе израде Студија заштите наведених у ставу III овог Акта.
12. Радови који су планирани на простору за који је утврђено да обухватају непокретна културна добра и добра која уживају претходну заштиту, нису дозвољени пре обављања заштитних археолошких истраживања.
13. Предвидети обавезу сопственика, корисника и других субјеката који располажу непокретним културним добрима, да сваком заштићеном објекту посвећују пуну пажњу прибављајући и спроводећи посебене услове и мере заштите од надлежног Завода за заштиту споменика културе Ниш, при ма каквим интервенцијама у складу са Законом.
14. Планом предвидети следеће мере заштите:
 - Одређивање археолошког праћења током извођења земљаних радова,
 - Одређивање археолошког надзора (у оквиру стручног надзора) над реализацијом урбанистичких и других пројеката који ће се радити на основу предметне планске документације.
15. Обезбедити предуслове за корекцију свих негативних појава у односу према непокретним културним добрима и добрима која уживају претходну заштиту. То се пре свега односи на елиминисање планираних и реализованих интервенција у простору, које директно или индиректно угрожавају споменичке вредности, али и на све реализоване или планиране неадекватне и непожељне интервенције на појединим заштићеним објектима.
16. Инсистирати на успостављању хармоничног просторног склада у амбијентима са споменичким вредностима, пројектовањем у контексту, ослањањем на споменичке вредности наслеђа у окружењу и другим методама које доприносе остваривању виших домета и унапређењу градитељског стваралаштва у обухваћеном простору.

ПРЕГЛЕД ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА У ОПШТИНА ТРГОВИШТЕ**ТРГОВИШТЕ**

Варошица на обали Пчиње подељена на махале: Ковачевци (најстарија махала), Јаз, Драсиница (крст посвећен Св. Николи), Тиква (крст посвећен Св. Марку), Средњи рид, Шањска ливада, Китанци, Долина, Голема падина, Сатанци, Лукова падина и Жабљак (крст посвећен Св. Николи).

Трговиште слави Св. Марка, Св. Николу и Св. Ранђела. Деведесетих година обновљене су породичне славе, литије, заветине, лазарице. У центру је црква Св. Никола, а на узвишењу преко реке је гробље. По казивању мештана поред цркве је било турско гробље, што није проверено. Од старих заната био је заступљен: ковачки, шнајдерски, каменорезачки (познати каменоресци су Дејанци).

Црква Св. Богородице на Вражјем камену, Доња Трница, СК 50, На основу Решења Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС број 573 од 14.05.1958. године, категорисано за НКД од великог значаја за РС, на основу Одлуке о категоризацији објављене у Службеном гласнику Социјалистичке Републике Србије" број 28/83

1. Кућа Александра и Јованче Спасића, на к.п. 351,352 КО Трговиште

Налази се у центру села поред главног сеоског пута. Представља традиционални тип куће иако је изграђена шездесетих година двадесетог века. Постављена је подужно на косину, делом над подрумом. Зидана је каменом и ћерпичем. Развијеније је петоделне основе, приземна, без подрума, са два улаза (с обзиром да је двојна кућа) за две породице. Испред једног улаза је трем без стубова. Кров је на четири воде покривен фалцованим црепом.

Интервенције на подрумским вратима и прозору су делимично нарушиле изворни изглед куће. Фотографије стања објекта из 2011 и 2021. године

2. Потез дуж десне обале реке Трипушнице од Ловачког дома (стара хидроцентрала, на к.п. бр. 2534 КО Трговиште) до моста који се повезује са улицом Краља Петра Првог Карађорђевића, махала Ђеракарци.

Потез обухвата канал на коме се налазе воденице и вуновлачаре од којих су сачуване следеће:

Стара хидроцентрала - данас Ловачки дом, воденица и јар Станоја Табаковића, Вуновлачара и воденица са стамбеним простором на спрату Ристић Драгутина и Милошевић Стојана, воденица Ђорђа Јовића, воденицаа и јар Тасић (Раде) Славољуба, воденица и јар Љубе Стефановића.

Стара хидроцентрала - данас Ловачки дом на к.п. бр. 2534 КО Трговиште састоји се од приземља и подрумског дела. Подрум је делимично укопан, а приземље је издигнуто од тла и прилази му се отвореним степеништем. Грађена је у масивном зиданом систему, а као грађевински материјал коришћен је природни притесани камен. Правоугаоног је облика у основи, кров је четвороводне кровне конструкције са фалцованим црепом као кровним покривачем. Фотографије стања објекта из 2021. године

Стање: добро, у употреби као Ловачки дом

Воденица и јар Станоја Табаковића (данас у власништву Павловић Александра и Милана и Ташић Драгутина) - два објекта на парцели 2536 КО Трговиште

Два приземна објекта од камена, омалтерисана блатним малтером, покривена фалцованим црепом. Фотографије стања објекта из 2011 и 2021. године.

Стање: није у функцији

Вуновлачара и воденица са стамбеним простором на спрату Ристић Драгутина и Милошевић Стојана на к.п. бр. 634 и 635 КО Трговиште.

Састоје се од приземља са наменом воденица и вуновлачара, и спрата који служи за становање. Приземљу се приступа преко два степеника, а спрату отвореним степеништем. Зграде су малтерисана блатним малтером, покривене фалцованим црепом. Фотографије стања објекта из 2021. године.

Стање: делимично у функцији

Воденица Ђорђа Јовића на к.п. бр. 634 КО Трговиште.

Објекат је надзидан и потпуно измењен.

Стање: у функцији је

Воденицаа и јар Тасић (Раде) Славољуба на парцели 636/1 КО Трговиште, и темељи старе воденице на к.п. бр. 636/2 КО Трговиште.

Воденица је приземна, зидана каменом, омалтерисана блатним малтером. У њу се улази преко два степеника. Кров је двоводан покривен фалцованим црепом.

Јар је такође мањи објекат од камена, са двоводним кровом који је 2011. године био покривен ћерамидом, данас фалцованим црепом. Фотографије стања објекта из 2011 и 2021. године

Стање: није у изворној функцији.

Воденица и јар Љубе Стефановића на к.п. бр. 646 КО Трговиште. Воденица је спратни објекат, са становањем на спрату.

Два спојена објекта од камена, омалтерисна блатним малтером. Кровови су троводни покривени фалцованим црепом. Фотографије стања објекта из 2011 и 2021. године

Стање: делимично у функцији

3. Низ трговачко - занатских радњи у центру Трговишта

- Некадашња кројачка радња Станковића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 56 на кп бр.481 КО Трговиште

- Пекара Тицка Стојилковића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр.48, 44, 42 на к.п. бр. 496 и 494 КО КО Трговиште у власништву Цветковић (Сазда) Стоилка и к.п.бр. 495 КО Трговиште Стојановић (Благоја) Драгана.

- Продавница Стошић (Станко) Вене у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 40 на к.п. бр. 501 КО Трговиште

- Кројачка радња Арсића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 34 на к.п. бр. 502 КО Трговиште

- Трговачке радње ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 32, 30 и 28 на к.п. бр. 504, 505/1 и 505/2 КО Трговиште

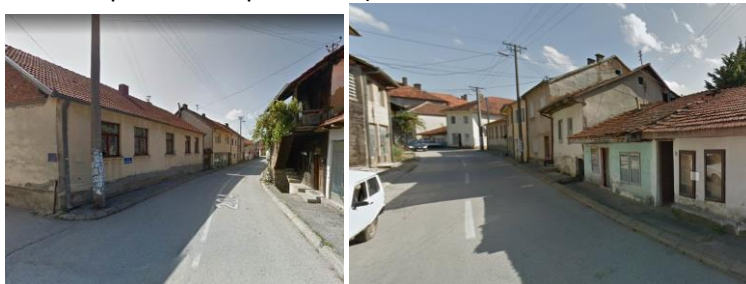

- Текстилна продавница ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 24 и 22 на к.п. бр. 506 КО Трговиште, док је радња на броју 20 на к.п. бр. 508 КО Трговиште срушена.

Изглед 2011. и 2021. године, након рушења

- Низ трговачко-занатских локала (локал Бранка Недељковића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 43 на к.п. бр. 476 КО Трговиште, кројачка радња Горана Ристића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 45 на к.п. бр. 475 КО Трговиште, бонбонциска радња Душка Савића у ул. Краља Петра Првог Карађорђевића бр. 47 на к.п. бр. 473 КО Трговиште)

- Стамбена спратна кућа Јовановић (Стојан) Велка у ул. 29. Новембра бр. 2 на к.п. бр. 318 КО Трговиште

Сви ови објекти су приземни, зидани ћерпичем над подзидом од камена. Неки су обновљени, а неки су оштећених фасада и столарије. Правилном адаптацијом ових објеката Трговиште би сачувало своју стару чаршију с почетка 20. века, која пре свега има историјски значај.

Простор старе трговачке чаршије треба посматрати као целину, при чему су горе таксативно наведени објекти који поседују споменичке карактеристике, али је и на осталим грађевинама потребно изводити интервенције које неће нарушити изглед и вредности препознате целине.

Фотографије стања објекта из 2011 и 2021. године

Стање: делимично је у функцији

4. Спратна кућа са дрвеним тремом у Ул. 8. српска ударна бригада на к.п. бр. 489 КО Трговиште

5. Стамбена кућа са елементима грађанске архитектуре на к.п. бр. 491 КО Трговиште

6. **Амбијентална целина народног градитељства** на десној страни реке Трипушнице, у северозападном делу насеља, на благом узвишењу налази се већи број сачуваних стамбених и других привредних и помоћних објеката народног градитељства.

7. **Камени крстови на гробљу код цркве Св. Никола**

Евидентиран је мањи број камених крстова са урезаним крстом једним или више или са људским ликом у плиткој пластици.

Стање: оштећени су

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

БАРБАЦЕ

Село има следеће махале: Загарци, Шутковска, Соскина.

Заветина је на Спасовдан. Заветовали су се да ће славити овај празник због куге која је у прошлости угрозила становнике Барбаца.

1. Кућа Љубе Недељковића, махала Загарци

Дводелна кућа са угаоним тремом. Постављена је управно на косину терена, делом над подрумом. Оријентисана је предњом страном према северу, бочном према улици. Зидана је каменом и плетером, омалтерисана блатним малтером и окречена. Очувана је аутентична столарија, металне решетке на прозорима, дрвена таваница и профилисана ограда на трему. Кров је на четири воде покривен каменим плочама. У истом дворишту је у амбар покривен каменим плочама.

Стање: солидно – напуштена је

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

2. Кућа Тозе и Добринке Стоилковић, махала Загарци

Налази се поред куће Љ. Недељковића. Развијеније основе са већим угаоним тремом. Постављена је подужно на косину терена, главном страном према југоистоку, већим делом над подрумом. Грађена је каменом и плетером. Очувана је аутентична столарија, дрвена таваница, профилисане дашчице на огради трема и ручно тесани дрвени стубови. Кров је на четири воде покривен каменим плочама.

Стање: солидно – напуштена је

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

3. Продавница, кош, амбар, штала и бунар Добринке Стоилковић, махала Загарци

Налази се преко пута куће Д. Стоилковић. Реч је о три слепљена објекта, постављена поред пута, подужно на пад терена тако да су са уличне стране (северозападне стране) приземни, а са дворишне спратни. Први у низу је плетени кош са дашчаним амбаром над подрумом, други соба на над подрумом, трећи је објекат са три просторије са средишњим истуреним тремом према дворишту, над подрум. По казивању мештана у већем делу спратног простора биле су трговачке радње, а у подрумском ћерана. Зидови су од камена и плетера, кровни покривач је ћерамида а на местима и првобитни покривач - камен. У дворишту се још налазе бунар са дашчаном оградом и штала од камена квадратног облика са подужним ајетом, покривана каменим плочама.

Стање: оштећени су кров, столарија, малтер – напуштено је

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

4. Кућа Коне Тасић *Белајска кућа*, махала Загарци

Налази се у истој улици где су и остале куће. Постављена је подужно на косину, већим делом над подрумом. Троделне је основе са продужим угаоним трмом у два нивоа и улазом према југоистоку. Зидана је каменом и ћерпичем, омалтерисана блатним малтером. Кров је на четири воде препокривен фалцованим црепом. Очувана је аутентична столарија, затим дрвена таваница, профилисана ограда и ручно тесани стубови на трему.

Стање: солидно иако је напуштена

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

5. Кућа Божидара Васиљевића, махала Кузманци

Налази се такође у центру села, мало изнад пута. Постављена је управно на нагиб терена, делом над подрумом. Целом дужином предње стране је трем. Зидана је каменом, покривена четвороводним кровом. Кућа је пре годину дана обновљена.

Аутентичан је само доњи подрумски део. Сада је цела од камена (првобитно је стамбани део био од плетера). Стубови и ограда на трему су дрвени, с тим да ограда није од профилисаних дашчица, каква је раније била, већ од летвица.

Стање: добро - у функцији је

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

6. Кућа Зорана Цветковића, Соскинска махала

Ово је следећа кућа у низу поред главног пута. Постављена је управно на нагиб терена, делом над подрумом, бочном страном према улици, *лицем* према југоистоку. Зидана је каменом и ћерпичем, омалтерисана блатним малтером и окречена. Основа куће је, четвороделна, у облику слова Г, са тремом у средишњем делу. Кров је вишеводни са плетеним комином, покривач фалцован цреп.

Стање: добро - у функцији је

Предлог заштите: заштита у оквиру просторне целине у центру села

7. Кућа Благоја Трајковића, Шутковска махала

Налази се поред главног пута, али мало удаљена од преходно описаних кућа.

Постављена је управно на блажи нагиб терена целом површином над подрумом. Издужене је основе са подужним тремом у два нивоа према североистоку. На тремовима су ручно тесани дрвени стубови са јастуцима, а на горњем трему ограда од решеткасто постављених летвица. Улаз у стамбени простор је у средишњем делу увучен у односу на трем. Зидана је каменом и плетером. Кров је на четири воде прекривен фалцованим црепом. Поред ове куће је још једна урушена кућа и плетени кош.

Стање: солидно- напуштена је

Предлог заштите: заштита кроз документацију

НОВО СЕЛО

На улазу у село је црква Св. Јована Крститеља, две чесме и гробље.

1. Кућа Трајковића, махала Вуканска

Налази се на узвишици изнад главног сеоског пута. Постављена је управно на косину, делом над подрумом. На предњој страни је истурен трем квадратног облика. Кров је вишеводни покривен фалцованим црепом.

Стање: солидно

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

2. Кућа Душана Стефановића

Налази се изнад главног сеоског пута. Постављена је управно на косину, делом над подрумом. Улаз је преко средишњег истуреног трема оријентисаном према истоку. Зидана је каменом у доњем и ћерпичем у горњем стамбеном делу. Кров је вишеводни, покривен фалцованим црепом.

Стање: напуштена је и делимично оштећена

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

3. Кућа Бранислава и Боре Стефановића

Налази се поред куће Душана С. Постављена је управно на косину, делом над подрумом. Дводелне је основе са угаоним тремом. Зидана је каменом у доњем и ћерпичем у горњем стамбеном делу. Кров је четвороводни покривен фалцованим црепом. Стање: напуштена је и делимично оштећена

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

4. Споменици на гробљу поред цркве Св. Јована Крститеља, Ново Село

Очувано је неколико неколико камених надгробних споменика са усађеним каменим крстом на западној страни. Крстови су мањих димензија без натписа и украса, са уклесаним крстом у рељефу или са поједностављеном антропоморфном представом (круг са стилизовним очима, носем, устима) и *јабуком* – лоптастим испупчењем на горњем краку или на три крака. Поред крста изнад гробног места је споменик у облику саркофага од једноставно усађених камених плоча покривених већим плочом.

Стање: оштећени су

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

ШАПРАНЦЕ

Планинско село разбијеног типа. Махале су: Лисичарци, Доња махала, Голема глава. Пре око 50 година становништво је сишло на ово место до пута из планинске махале Голема глава. У селу постоји црква Св. Никола из 19. века. На тај дан је сеоска заветина и тада носе ручк на крст- *Св.масло*. Друга сеоска слава је Петровдан.

Од старих заната очуван је грнчарски. Сеоски гранчар је Божидар Илић.

1. Кућа Божидача Ђорђевића, Доња махала

Налази се на брду, у махали која је мало удаљена од магистралног пута.

Двориште куће ограђено је каменом у сухозиду. Постављена је на скоро равном терену, већим делом зидана каменом, омелтерисана блатим малтером и окречена. Троделне је издужене основе, цела над подрумом, са продуженим угаоним тремовима у два нивоа. До трема на спрату долази се каменим степеништем. На тремовима су ручно обрађени дрвени стубови са јастуцима и каменим стопама (у доњем делу) и ограда од дашчица унизаних у хоризонталне греде. Кров је на четири воде, покривач фалцован цреп.

Стање: солидно – користи се за становање

Предлог заштите: правна заштита

2. Три куће Божицара Тасића, Доња махала

Све три су оријентисане главном страном према истоку или југоистоку и постављене управно на нагиб терена, па самим тим и делом над подрумом, осим куће 3 која нема подрум. Зидане су већим делом од камена, док су унутрашњи зидови од плетера. Кућа 1 је троделне основе са средишњим тремом, покривена каменим плочама, кућа 2 је једноделна са подужним тремом, покривена фалцованим црепом и кућа 3 је четвороделна са угаоним тремом, покривена каменим плочама.

Стање: доста оштећено

Предлог заштите: докуменетација или правна заштита у оквиру заштићене околине куће Б. Ђорђевића

- *Св.масло* - камени крст и софре- посвећено Св. Николи

Налази се на узвишици изнад магистралног пута. Ово култно место, ограђено је жичаном оградом. Чине га: камени крст уз правоугаону камену плочу одигнуту око 5cm. од земље, дрво храст и *совре* – дрвене клупе и столови. Крст је равних кракова са уклесаним крстом у средишњем делу, око кога су уклесани троуглићи и у доњем делу натпис:

село шарпанце

за спомен св николаја

за здравље... тома анђелко

за спас душе...

На крсту су видљиви трагови гаражи оп паљења свећа.

Стање: добро – у функцији је

Предлог заштите: правна заштита

ШАЈИНЦЕ

Село разбијеног типа са главном махалом у центру уз магистрални пут, док су остале у планини: Марков рид, Чергарски рид, Голема глава ...

На брежуљку изнад села је Месна заједница, споменик из НОР-а (1941-1945), школа, црква Св. Јован и поред ње гробље.

Изнад центра села постоје две сасвим урушене, мање воденице од камена, покривене каменим плочама.

1. Кућа Љубомира Анђелковића

Налази се у центру села. Постављена је управно на косину, делом над подрумом, бочном страном према улици. Зидови су од камена и плетера, кров на четири воде покривен каменим плочама. Улаз у кућу је је увучен и без стуба, а основа, вероватно троделна (с обзиром да је закључана).

Стање: лоше–напуштена је

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

2. Две куће Властимира Стошића

Налазе се поред куће Љ. Анђелковића. Старија је приземна без подрума, са тремом на углу, зидана и покривена каменом. Друга је из прве половине 20. века грађена по старој традицији, са тремом испред улаза, покривена фалцованим црепом. У истом дворишту је још и стара воденица адаптирана у стају.

Стање: Куће су у добром стању и у функцији, а стара воденица у лошем

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

3. Кућа Стане Здравковић

Постављена је управно на нагиб терена, делом над подрумом. Дводелне је основе са тремом на углу у приземном и спратном делу. Кров је троводан, покривен ћерамидом.

Стање: руинирана је

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

4. Кућа Милојка ...у центру села

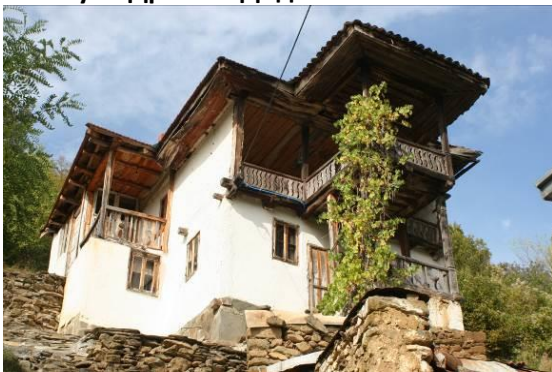

Двојна, дводелна кућа развијеније основе, на равном је терену, цела над подрумом. Налази се у дворишту ограђеном каменом оградом са великом наткривеном капијом. Подзид је од камена а зидови бондручне конструкције са испуном од плетера. Са једне стране је мањи истурен трем са дрвеним тесаним стубовима. Кров је троводан, са два *комине*, покривен каменим плочама.

Стање: руинирана

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

5. Кућа Драгана Додића

Налази се на изразито стрмом терену изнад самог пута. Због стрмог терена двориште је терасастог типа са каменим потпорним зидовима, а до куће се долази каменим степеништем. Постављена је подужно на пад терена (без подрума) у два нивоа - приземље од камена и спрат бондручне конструкције. На предњој фасади су два средишња, симетрична, истурена, посебно наткривена чардака, с тим да је горњи чардак проширење једног већег трема.

Кров је вишеводни покривен фалцованим црепом, осим једног дела над горњим чардаком где је сачувана ћерамида. Дрвени стубови и ограда на тремовима и чардацима украшени су профилисањем.

Стање: кућа је обновљена и том приликом на спрату је са обе стране дозидана по једна мања просторија са подужним тремом, а да притом није наружен изглед куће, што се не може рећи за прозоре и врата који су такође новијег датума.

Предлог заштите: документација (евиденција и фото) или правна заштита

6. Кућа и казаница Благоја Стошића *Зајкова кућа*

Налазе се уз сам сеоски пут. Кућа је постављена је управно на косину, делом над подрумом. Зидана је каменом и плетером, покривена каменом. Троделне је основе са угаоним тремом (испред стамбеног дела) и ајетом (испред подрума) према истоку. У *кући* је постојало огњиште, што се види по награвљеним гредама таванице. У потпуности је аутентична са архаичним детаљима: наспрамним вратима, атулом, долапима, земљаним подовима, дрвеном оградом, тесаним стубовима и профилисаним јастуцима на њима...

Казаница је квадратне основе, једноделна, са подужним тремом, цела од камена. Кров је на четири воде покривен каменим плочама.

Стање: оба објекта су руинирани

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

7. Стари камени крстови на гробљу

Стари споменици су зарасли у коров и у великој мери оштећени. Евидентиран је само један камени крст са издуженим врхом горњег крака.

Стање: јако лоше

Предлог заштите: документација (евиденција и фото)

ДОЊИ СТАЈЕВАЦ

1. Две црквене куће код цркве Св. Петра и Павла

Кућа а) постављена је подужно на нагиб терена, над подрумом. Улаз са мањим тремом без стубова је оријентисан према јужној страни. Из трема је улаз за три просторије. Зидови су од камена, омалтерисани блатним малтером и окречени, кров је на четири воде покривен фалцованим црепом.

Стање: солидно

Кућа б) постављена је управно на косину, делом над подрумом. На западној страни је подужни трем са луцима на јужној (2) и источној страни (3) и оградом од униганих дашчица. На северној страни трема је мањи амбар од дасака униганих у диреке. Источна страна, где је улаз у подрум је еркерно решена. Подзид и северни зид су од камена, док су остали од плетера омалерисани блатним малтером и окречени. Кров је на четири воде, испуштене стрехе, покривен ћерамидом.

Стање: западни зид је урушен

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву и гробље)

2. Камени крстови на гробљу код цркве Св. Петра и Павла

Евидентирано је десетак изетно вредних надгробних крстова. Мањих су димензија, равних страна, са испупчењима *јабукама* (заобљених или равнијих линија). Главна карактеристика ових крстова су људски ликови, најчешће мушки са удубљеним очима, устима, брковима и испупченим носевима.

Стање: не одржава се

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву и гробље)

КОЗЛИ ДОЛ

1. Кућа Драгослава Живановића, Живана Пауновића и Власте Станојковића

Налази се поред пута који води до цркве. На равном је терену, цела над подрумом. Основа је изразито издужена, шестоделна, са два мања трема – чардака на спрату, један истурени на источној предњој фасади (сасвим с краја) и други на углу под истим кровом са кућом, отворен према истоку и северу. Зидана је каменом и долмом, омалтерисана

блатним малтером и окречена. Кров је вишеводни, покривач фалцован цреп. Испред куће је бунар.

Стање: солидно

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву, гробље, још две куће, *св. масло*)

4. Кућа Данице Поповић – црквена кућа (црква Преображења Господњег)

Налази се поред претходно описане куће. Исто је позиционирана као и она. Издужене је четвороделне основе, цела над подрумом са мањим истурени тремом – чардаком на предњој страни. Посебан украс је висока ограда чардака, од профилисаних у зелено обојених дашчица у два нивоа. Посебно су занимљиви кратки дрвени косници који подупиру, горњи, шири чардак.

Зидана је каменом и долмом, омалтерисана блатним малтером и окречена. Кров је четвороводни, са посебно наткривеним чардаком, покривач ћерамида.

Стање: солидно

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву, гробље, још две куће, *св. масло*)

5. Црквена кућа у порти цркве (црква Преображења Господњег)

Постављена је подужно на косину, издужене основе (пиземље и спрат). У делу предње фасаде је трем са дрвеним стубовима. Приземни део је од камена, а спрат озидан циглом, с обзиром да је кућа обновљена. Кров је на четири воде, опшивне стрехе, покривен фалцованим црепом.

Стање: одлично је обновљена

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву, гробље, још три куће, *св. масло*)

6. Камени крстови на гробљу у порти цркве Преображења Господњег

Евидентирали смо десетак надгробних споменика- крстова фиксираних на источној страни споменика који је у облику саркофага (од камених плоча пободених у земљу и покривених једном већом плочом). На крстовима је често урезана стилизована, графички сведена представа човека (глава- круг са назначени цртама лица и тело- стилизован крст).

Стање: препуштени су пропадању

Предлог заштите: правна заштита (као просторна целина уз цркву, три куће, *св. масло*)

ЗЛАДОВЦЕ

Планинско село, разбијеног типа. Најстарија махала, где је некада и био центар села, је Старо село. Остале махале су: Кечинци, Петринци, Попарковци, Иванковци, Балчинци, Велковци, Арашина, Црњинци, Суљинци. Заветине су: Св. Никола, Св. Тројица, Св. Марко.

1. Црквена кућа код цркве Св. Тројица, Старо Село

Налази се одмах иза цркве. Постављена је управно на косину, делом над подрумом од камена. Спрат је зидан ћерпичем, без трема. Кров је на четири воде покривен фалцованим црепом.

Стање: солодно

Предлог заштите: документација (евиденција и фото) или заштићена околина, уколико се црква предложи за заштиту

2. Гробље, Старо Село

Гробље се налази поред цркве. Очувано је пар споменика за које предпостављамо да су из 19. века. Евидентиране су три мање плоче са урезаним крстом и један крст са уклесаним ликом човека.

Стање: препуштено пропадању

Предлог заштите: документација (евиденција и фото) или заштићена околина, уколико се црква предложи за заштиту

- Школа, Бранко Радичевић, Старо Село

Постављена је подужно на косину, делом над подрумом. Основа је петоделна, у облику ћириличног слова Г. Зидана је каменом и ћерпичем, покривена фалцованим црепом. Школа има четири ђака и учитеља Милана Ташића који долази из Широке плаине.

Стање: оштећена је столарија фасадни малтер

Предлог заштите: документација (евиденција и фото) или заштићена околина, уколико се црква предложи за заштиту

СПОМЕНИЦИ ИЗ НОР-а

Ново Село

Споменик чесма из Ноб-а у селу (погинулим 1941-1945.)

Шајинце

Спомен чесма из Ноб-а (1941-1945)

Трговиште

Спомен чесма из Нор-а

Доњи Стојевац

Спомен чесма и Нор-а

Радовница

Спомен плоча из Нор-а на зиду школе Жарко Зрењанин –Уча

Доња Трница

Споменик из Нор-а

7.4. ЗАШТИТА ЗЕМЉЕ И СТАНОВНИШТВА

7.4.1. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

Планска правила и мере заштите са аспекта одбране тичу се организације у функционисању мреже објеката привреде, друштвеног стандарда, инфраструктуре, режима градње итд. на подручју насеља и територије града, а решавају се мирнодопским путем.

Заштита становништва, материјалних добара и ресурса спроводиће се кроз реализацију основних мера везаних за територију (земљиште, ваздух, воду), мрежу насеља, функционисање привреде, инфраструктуру и режим изградње насеља у урбанистичком смислу.

1. Мере заштите које се односе на територију:

- у циљу заштите територије од плавлeња, потребно је провести регулационе захвате на бујичним водотоцима, уређење сливова водотока, пошумљавање, док при избору локације објеката водити рачуна о коти максималних вода;

- у складу са степеном могућег сеизмичког удара, спроводити одговарајући режим изградње објеката мреже инфраструктуре, водених акумулација итд. у складу са принципима земљотресног инжењерства; и

- у циљу заштите територије од пожара, потребно је спроводити одговарајуће уређење и организовање шумских и пољопривредних површина, са сменом култура у погледу размештаја, пробијањем шумских просека итд.

2. Мере заштите које се односе на мрежу насеља:

Рационална организација простора општине је један од приоритетних циљева и са аспекта одбране и у том циљу потребно је:

- остварити раномеран развој и насељавање читаве територије;
- ограничити велике концентрације становништва, активности и физичких структура на једном простору кроз формирање система насеља и центара;
- насеља тако функционално организовати да у случају потребе одбране, нека насеља могу преузети водећу улогу;
- обезбедити да виталне функције мреже насеља као што су здравство, снабдевање, радио везе, морају имати алтернативне локације у разним насељима и у миру, и треба их опремати најнужнијим уређајима који ће се користити у ванредним условима (ратни услови, земљотреси, поплаве итд.); и
- да сва насеља треба да буду повезана саобраћајницама из више праваца због евентуалних закрчења путева и сл.

3. Мере заштите које се односе на функционисање привреде

- обезбедити услове за развој пољопривреде за коју на подручју града постоје погодни услови за развој пољопривреде, што је од посебног значаја за потребе одбране;
- обезбедити заштиту од индустријских удеса;
- спречити лоцирање еколошки неприхватљивих производних активности, а форсирати савремене и еколошки прихватљиве технологије и активности у простору;
- обезбедити радну снагу за случај евакуације привреде за ратне потребе; и
- формирати мрежу складишта и магацина потребних прехранбених и других артикала, што све треба да буде дефинисано у мирнодопским условима.

4. Мере заштите које се односе на инфраструктуру

- у циљу заштите и функционисања инфраструктурних система у ванредним условима, обезбедити да сви инфраструктурни системи буду централно повезани и да се њима управља са једног места;
- у циљу обезбеђења водоснабдевања насеља у ванредним ситуацијама, пожељно је имати више гравитационих извора водоснабдевања, због могућности загађења вода (отровима, земљотресом, поплавом и сл.), као и алтернативне изворе водоснабдевања у случају акцидента и ратних разарања, а у мирнодопским условима треба обезбедити хигијенску исправност земљишта и подземних вода, посебно бунара и јавних чесми, нарочито оних које се користе за пиће;
- потребно је и даље проширивање мреже локалних путева.

5. Мере заштите које се односе на режим изградње насеља у урбанистичком смислу

- обезбедити функционално зонирање територије насеља (радне зоне, становање, јавне службе, зелени простори и сл.);
- обезбедити слободне просторе у насељима који ће бити заштићени од пожара и рушевина, а истовремено добро повезани са саобраћајницама и водотоковима;
- у циљу заштите и функционисања урбаних и руралних система планирати такве режиме изградње којима ће се обезбедити минимизирање неповољних ефеката ратних разарања на објекте и људство, обезбедити правци евакуације итд.

При изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, правилнике о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

Мере које се у циљу заштите са аспекта одбране планирају су перманентне, што значи да су све прописане да се спроводе од момента усвајања плана у току целог планског периода.

- Угроженост са аспекта одбране

За потребе израде Просторног плана општине Трговиште, Одељењу за привреду и финансије општине Трговиште, достављени су услови и захтеви за прилагођавање Плана потребама одбране земље од стране Министарства одбране, Сектор за материјалне ресурсе, Управа за инфраструктуру, број 15230-4 од 27.10.2021. године, дало је следеће:

На основу вашег захтева за издавање услова од значаја за израду Просторног плана општине Трговиште, у складу са тачком 3. и 8. Одлуке о врстама инвестиционих објеката и просторних и урбанистичких планова од значаја за одбрану („Службени гласник РС“, број 85/15), обавештавамо вас да се у обухвату плана налазе објекти уређења и припреме територије за потребе одбране земље, које је потребно штитити зоном забрањене изградње 50 метара око објеката. Положај објеката уређења и припреме територије биће достављен приликом израде планова нижег реда.

Носилац израде плана је дужан да у процесу израде примени све нормативе, критеријуме и стандарде у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник Републике Србије", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 9/20 и 52/21), као и свим подзаконским актима који регулишу предметну материју.

7.4.2. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА, УДЕСА И ПОЖАРА

У погледу угрожености простора од дејстава елементарних непогода и технолошких удеса (акцидената) основне опасности прете од појаве дејства различитих врста елементарних непогода, и то пре свега као последица дејства ерозионих процеса, покренутих клизишта на падинским теренима, бујичних токова и плављена пољопривредних и стамбених површина, односно појаве пожара, града и земљотреса. Одсуство већих индустријских капацитета на планском подручју узроковало је да могућност од удеса и индустријских акцидената буде сведен на минималну меру. Планске мере које се односе на заштиту простора од дејстава елементарних непогода односе се на:

- при изградњи треба водити рачуна да се сва изградња путева и осталих објеката, планира и гради изнад кота трагова великих вода, односно у складу са подацима о максималном нивоу подземних вода у тлу;
- примена техничких норми (асеизмичка градња) приликом изградње објеката;
- потпуну регулацију корита бујичних токова на подручју Општине ради смањивања могућности од изненадне појаве поплавних таласа (посебно се односи на реке Пчињу и Трипушницу – на потезу Радовница-ТрговиштеНово Село-Барбаце, Козједолски и Леснички поток);
- примену антиерозионих мера у подручјима која су потенцијално угрожена ерозионим процесима, што подразумева селективно пошумљавање, спречавање нерационалне сече стабала, перманенту контролу стања на овим подручјима од стране Општинског штаба цивилне заштите, забрану градње стамбених и других објеката без неопходне комуналне инфраструктуре, итд.;
- приликом изградње водоводне мреже препоручује се постављање уличних хидраната и прикључака за воду (посебно у близини насеља и будућих радно-привредних зона);
- избегавати лоцирање виталних насељских функција дуж раседних зона или у подручју терена са уоченим карактеристикама природне нестабилности;
- у насељеним местима је обавезно организовање доброволне ватрогасне службе и система контроле и праћења у случају да дође до пожара. С обзиром да се ради о мањим насељима ову улогу могу да врше становници. Посебно је важна израда Плана заштите од пожара на општинском нивоу која треба да уважава обавезу обезбеђења саобраћајне приступачности шумским путевима и стварању услова за одржавање противпожарних

барјера који ће делити шумске комплексе на мање сегменте и смањити потенцијални ниво ризика;

- приликом димензионисања водоводне мреже у већим центрима један од критеријума треба да буде и евентуална потреба за гашењем пожара. У погледу изградње треба се опредељивати за објекте који ће имати што већи степен ватроотпорности;

- мере заштите од атмосферских елементарних непогода (град, ветар) обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са РХМЗ.

- заштита од зимских непогода (лавине, ветроизвале, снежни намети и сл.) у брдско-планинском делу општине и од летњих непогода (суше, бујице и сл.) обухватиће изградњу неопходних инфраструктурних и супраструктурних садржаја, пажљиво коришћење шумских површина и њихово селективно пошумљавање, уз изградњу планиране водоакумулације.

По питању заштите од акцидентних загађења, основне мере заштите се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекте и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора; за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину; израдом Мапе хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја. Посебна мера заштите од акцидентних загађења представља и строга контрола саобраћајне полиције свих возила која транспортују опасне и штетне материје

7.4.3. ЗАШТИТА ОД ОСТАЛИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И АКЦИДЕНАТА

У *остале елементарне непогоде* убрајају се: неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси и заразне болести. Најчешће остављају нежељене последице:

- Неповољни временски услови (снег, ветар) су климатска појава која ће и у будућности стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју Града Врања.

- Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла након већих падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођења заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији.

- Планско подручје је својом оријентацијом ка пољопривредној производњи посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ.

- имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарне непогоде препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

Основне мере *заштите од акцидентних загађења*, се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера

приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити:

- за постојеће објекте и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора;
- за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину.

Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидентата подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

III ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА И УРЕЂЕЊА ЗА ГРАЂЕВИНСКО, ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

ПРАВИЛА ФОРМИРАЊА ГРАЂЕВИНСКИХ ПАРЦЕЛА, ПАРЦЕЛАЦИЈУ И ПРЕПАРЦЕЛАЦИЈУ

Правила формирања грађевинских парцела:

- Грађевинска парцела (планирана и постојећа) има површину и облик који омогућава изградњу објеката у складу са решењима из плана, правилима о грађењу и техничким прописима;
- Све новоформиране парцеле морају имати приступ на јавни пут (директно или индиректно);
- При формирању грађевинских парцела максимално поштовати постојеће катастарске парцеле;
- Грађевинска парцела може се делити до минимума утврђеног овим планом;
- Грађевинска парцела може се укрупнити према потреби која одговара планираној или постојећој намени грађевинске парцеле;
- За новоформирану грађевинску парцелу важе урбанистички показатељи дефинисани за одређени тип изградње и намену;
- На парцелама се могу осим основне намене реализовати и све компатибилне намене.

ПРАВИЛА ЗА ГРАЂЕВИНСКО, ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

На територији административног подручја општине Трговиште (Просторног плана) дефинисане су следеће основне намене земљишта:

- грађевинско земљиште;
- пољопривредно земљиште;
- шумско земљиште;
- водно земљиште.

Овим Планом утврђују се правила грађења у оквиру основних намена, посебне намене (остала подручја режима заштите природних и непокретних културних добара, као и за коридоре и мрежу саобраћајне и друге инфраструктуре (укључујући и заштите појасеве у коридорима инфраструктурних система).

ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ

Грађевинско земљиште је земљиште које је одређено законом или планским документом за изградњу и коришћење објеката, као и земљиште на којем су изграђени објекти у складу са законом.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- стамбени објекти;
- помоћни објекти;
- економски објекти;
- пословно-услужни и пословно-производни објекти (пословање, трговина, угоститељство, занатство и услуге и остале комерцијалне делатности, производни објекти, прерађивачки погони, станице за снабдевање горивом и сл.);
- објекти јавне и остале намене – дечије установе, школе, установе културе, социјална заштита, верски објекти, месне заједнице, објекти здравства, библиотеке, трафостанице, комунални објекти (гробља), објекти за експлоатацију минералних сировина, спортско-рекреативни објекти и остали јавни објекти;
- инфраструктурни објекти и сви остали објекти који нису зграде – саобраћајни, водопривредни, комунални, енергетски, телекомуникациони објекти, објекти обновљивих извора енергије, железнице, путеви, мостови, аеродромске стазе, остала инфраструктура и сл.).

На површини основне претежне намене у сеоској зони дозвољене су компатибилне намене: становање, пословање, трговина, угоститељство, снабдевање горивом, комунални и саобраћајни објекти, занатство и услуге, здравство, дечија заштита, образовање, култура, верски објекти. Објекат компатибилне намене може добити одобрење за изградњу на површинама друге претежне намене.

Пејзажно уређење, споменици, фонтане, мобилијар и урбана опрема, компатибилни су са свим наменама и могу се без посебних услова реализовати на свим површинама.

У оквиру формираних сеоских насеља и центара на парцелама на којима постоје стамбени објекти, као и на парцелама у непосредном окружењу, могу се градити и мешовити стамбено-пословни садржаји, као и објекти са искључиво пословним функцијама као пратећим функцијама уз становање. Пословни садржаји у оквиру ових центара могу бити услужне, трговинске, угоститељске или занатске делатности. У оквиру ових центара могу се градити и објекти од општег значаја: школе, амбуланте, сеоски домови, верски објекти и др.

Ван формираних сеоских насеља и центара, на парцелама које имају приступ на јавну површину могу се градити објекти у складу са овим правилима и то: привредни и производни објекти, пословни, сервисно-радни објекти, јавни објекти, као и услужни (туризам, трговина и угоститељство, бензинске станице и сл.) и инфраструктурни објекти (базне станице мобилне телефоније, кабловска и оптичка мрежа и сл.). Комплекс мора бити минимално комунално опремљен: приступни пут, санитарна вода, електроинсталације и водонепропусна септичка јама.

Грађевинска парцела у сеоском насељу може се преграђивати у функционалне целине – стамбени део, стамбени приступ, економски део, економски приступ и окућница.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

ПРАВИЛА ЗА ПОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс искоришћености парцеле, спратност и тд.) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

Постојећи објекти се могу реконструисати, адаптирати и санирати до дозвољених коефицијената.

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, до параметара дефинисаних овим планом.

ПРАВИЛА ЗА НОВЕ ОБЈЕКТЕ

ПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ

Становање малих густина

Правила грађења

- минимална површина грађевинске парцеле за изградњу слободностојећег објекта је 300,00 м², двојног објекта је 400,00 м² (две по 200,00 м²), објеката у непрекинутом низу, атријумских и полуатријумских објеката 200,00 м², као и објеката у прекинутом низу – 200,00 м²;
- на грађевинској парцели чија је површина мања од најмање површине претходно утврђене, односно не мања од 150,00 м², може се утврдити изградња стамбеног објекта спратности П+1, са два стана;
- најмања ширина грађевинске парцеле за изградњу слободностојећег објекта је 10,00 м, двојних објеката 16,00 (два по 8,00 м) и објеката у непрекинутом низу 5,00м;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 2,50м;
- максимална спратност објекта је П+1+Пк;
- максимални индекс искоришћености парцеле је 40%;
- растојање слободностојећег објекта на делу бочног дворишта и линије суседне грађевинске парцеле је 2,50 м, а двојних и објеката у прекинутом низу 4,00 м;
- међусобна удаљеност нових спратних сеоских објеката је 6,00 м, а приземних слободностојећих 5,00 м;
- за изграђене сеоске објекте који су међусобно удаљени мање од 3,00 м не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- парцеле се могу оградити зиданом оградом до висине од 0,90 м (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 м.

ПОМОЋНИ ОБЈЕКТИ (гараже, оставе, септичке јаме, бунари, цистерне за воду, летња кухиња, пољски клозет и сл.).

Помоћни објекат јесте објекат који је у функцији главног објекта, а гради се на истој парцели на којој је саграђен главни објекат (стамбени, пословни или објекат јавне намене).

Правила грађења

- максимална спратност је П;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIА реда);
- максимални индекс заузетости у складу са индексом главног објекта на парцели;
- дозвољена је изградња више од једног помоћног објекта (у складу са потребама);
- минимална удаљеност од границе суседних парцеле је 2,50 м;
- помоћни објекат се може градити ако на парцели постоји главни (стамбени, пословни или објекат јавне намене) објекат;
- септичке јаме морају бити зидане од водонепропусног материјала. У зависности од врсте загађења пречистачи отпадних вода могу бити и биолошки. Удаљеност водонепропусне септичке јаме од сопственог главног објекта је минимално 3,00 м.
- дозвољена је изградња засебног објекта-подрума (који може бити укопан или полуукопан), уколико то хидролошки услови дозвољавају.

ВИШЕПОРОДИЧНО СТАНОВАЊЕ

Вишепородични стамбени објекти се могу градити као породични објекти на засебним парцелама или више објеката на јединственој парцели.

Правила грађења

- минимална површина грађевинске парцеле је 600 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- максимална спратност објекта је П+3+Пк;
- максимални индекс искоришћености парцеле је 50%;
- најмања ширина грађевинске парцеле за вишеспратне стамбене објекте у непрекинутом низу је 12,0 м;
- минимални проценат озелењених површина је 20%;
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50 м;
- минимална удаљеност објекта од граница суседних парцела је 4,0 м уколико на њима нема изграђених објеката;
- међусобна удаљеност слободностојећих вишеспратница и објеката који се граде у прекинутом низу, износи по правилу најмање половину висине вишег објекта, тако што се обезбеђује удаљеност новог објекта од границе суседне грађевинске парцеле. Ово растојање се може смањити на ¼ висине вишег објекта ако објекти на наспрамним бочним фасадама не садрже наспрамне отворе на стамбеним просторијама;

- за изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од 4,0 м не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија;
- међусобна удаљеност нових спратних сеоских објеката је 6,00 м, а приземних слободностојећих 5,00 м;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- у зонама вишепородичне и вишеспратне изградње, грађевинске парцеле се по правилу не ограђују.

ЕКОНОМСКИ ОБЈЕКТИ су објекти који се граде у оквиру пољопривредног домаћинства служе за обављање пољопривредне делатности. То су објекти за гајење животиња (стаје за гајење коња, штале за гајење говеда, објекти за гајење живине, коза, оваца и свиња, као и објекти за гајење голубова, кунића, украсне живине и птица); пратећи објекти за гајење домаћих животиња (испусти за стоку, бетонске писте за одлагање чврстог стајњака, објекти за складиштење осоке); објекти за складиштење сточне хране (сеници, магацини за складиштење концентроване сточне хране, бетониране сило јаме и сило тренчеви); објекти за складиштење пољопривредних производа (амбари, кошеви, објети за чување готових пољопривредних производа, ђубрива, репроматеријала) и други слични објекти на пољопривредном газдинству (објекти за машине и возила, пушнице, сушионице, магацини хране, кланице и сл.).

Правила грађења

- максимална спратност је П;
- максимални индекс искоришћености парцеле је 30%;
- минимална површина парцеле: 300 м², са обезбеђеним приступом јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 2,50м;
- међусобна растојања економских објеката зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ доминантни ветар у односу на чисте објекте;
- међусобно растојање стамбеног објекта и сточне стаје је 15,00 м;

- ђубриште и пољски клозет морају бити удаљени од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде најмање 20,00 м, и то само на нижој коти.
- у случају да се економски делови суседних грађевинских парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле не може бити мање од 1,00 м;
- на парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже) у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут, најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,00 м, а економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже);
- парцеле се могу оградавати зиданом оградом до висине од 0,90 м (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 м.

ПОСЛОВНО-УСЛУЖНИ И ПОСЛОВНО-ПРОИЗВОДНИ ОБЈЕКТИ

Објекти пословања, трговине, угоститељства, занатства и услуга и остале комерцијалне делатности, производни објекти, прерађивачки погони, станице за снабдевање горивом и сл.

Правила грађења

- минимална површина грађевинске парцеле је 800 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- минимална ширина парцеле је 20,00 м;
- спратност ових објеката се утврђује локацијским условима, а у складу с технолошким захтевима;
- индекс искоришћености парцеле је 60%;
- минимални проценат озелењених површина је 30%;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- минимално растојање од бочних и задње границе парцеле је $\frac{1}{2}$ висине вишег објекта, а не мање од 5,00 м, уз обавезу садње најмање једног дрвореда;
- паркирање возила обезбедити у складу са нормативима који важе за овакву врсту објеката;
- грађевинске парцеле на којима се налазе индустријски објекти и остали радни и пословни објекти индустријских зона (складишта, радионице и сл.) могу се оградавати зиданом оградом висине до 2,20 м.

У оквиру комплекса предвидети подизање појасева заштитног зеленила (компактних засада листопадне и четинарске вегетације).

Минималне ширине појаса заштитног зеленила за производне комплексе су: 2,00 м од бочних и задње границе парцеле и 5,00 м према саобраћајници.

ЈАВНИ ОБЈЕКТИ

Објекти образовања и васпитања, објекти здравствене и социјалне заштите, објекти културе, науке, управе и администрације и друге јавне функције и службе и јавно зеленило.

Правила грађења

- минимална површина парцеле 300 м² (у односу на конкретну намену);
- минимална ширина парцеле је 12,00 м;
- максимална спратност објеката је П+2;
- спратност, висина и габарит објеката морају бити у складу са важећим прописима за одговарајуће делатности које ће се обављати у објекту;
- највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 60%;
- минимални проценат озелењених површина је 20%;
- минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 3,0 м за некатегорисане путеве. Минимално растојање основног габарита објекта (без испада) и границе суседне грађевинске парцеле је 2,5 м, сем у центру насеља, где је могуће постављање објекта на међи, уколико је ово у складу са типологијом градње центра насеља;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- најмања дозвољена међусобна удаљеност објеката је минимално половина висине вишег објекта, али не мање од 6,0 м;
- удаљеност објеката јавних функција и служби од стамбених објеката износи најмање 10,0 м, а од објеката производних делатности и пословања најмање 50,0 м.
- могућа је изградња подрумских или сутеренских просторија, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.
- могућа је изградња других објеката јавне намене, као и помоћних или пратећих објеката у функцији основне или допунске намене (спратности до П+Пк).
-
- паркирање возила се обезбеђује у оквиру грађевинске парцеле објекта, или на контактної јавној површини (јавно паркиралиште или обележен паркинг простор у регулационом профилу саобраћајнице), уколико то дозвољава стање на терену, и то: једно паркинг/гаражно место на 100 м² корисне површине, односно према стандарду за специфичне намене.

КОМУНАЛНЕ ФУНКЦИЈЕ

Гробља и пијаце – гробне парцеле/места, капеле, колске и пешачке саобраћајнице и прилазни путеви, пешачки трг, зелене површине, ограда гробља и други објекти у функцији погребне делатности (верски објекат, сала за парастос, продавница погребне опреме, розаријум, колумбаријум и сл.).

Правила грађења за пијаце

- минимална површина парцеле 300 м² (у односу на конкретну намену);
- максимална спратност објеката је П+1;
- минимална ширина парцеле је 12,00 м;

- највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 60%;
- на једној грађевинској парцели може бити изграђено више објеката у функцији основне делатности. Могу се градити и помоћни или пратећи објекти основне или допунске намене;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- минимално растојање основног габарита објекта (без испада) и границе суседне грађевинске парцеле је 2,5 м.

У случају када се гробље граничи са зоном становања, приликом одређивања положаја гробних парцела на неизграђеном делу гробља, ивица парцеле мора бити удаљена минимално 25,0 м од стамбеног објекта.

Правила грађења за гробља

- највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 80%;
- максимална спратност објеката је П;
- минимална ширина парцеле је 12,00 м;
- могућа је изградња подземних етажа, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе;
- на једној грађевинској парцели може бити изграђено више објеката у функцији основне делатности. Могу се градити и помоћни или пратећи објекти основне или допунске намене;
- сваки објект мора да има одговарајућу везу са приступним саобраћајницама и функционални приступ простору за паркирање. Прилазни пут (колска саобраћајница) је минималне ширине коловоза 5,0 м (изузетно 3,5 м за гробља, када се прилаз утврђује преко пољског, односно некатегорисаног пута). Минимална ширина пешачких стаза које деле гробне парцеле је 1,20 м;
- паркинг простор предвидети у оквиру грађевинске парцеле и то једно паркинг место на 70 м² корисне површине, односно према стандарду за специфичну намену.

ВЕРСКИ ОБЈЕКТИ

Верски објекти, парохијски дом и други садржаји и објекти потребни за функционисање верског комплекса (канцеларијски, стамбени и сл.).

Правила грађења

- минимална површина парцеле 300 м² (у односу на конкретну намену);
- најмања ширина парцеле је 16,0 м.
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);

- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- минимално растојање верског објекта од граница суседних грађевинских парцела је 8,0 м;
- максималан индекс заузетости грађевинске парцеле износи 50%;
- минимални проценат озелењених површина је 20%;
- максимална спратност објекта је П+1+Пк;
- могућа је изградња подземних етажа, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе,
- на једној грађевинској парцели може бити изграђено више објекта у функцији верског комплекса, као и помоћни или пратећи објекти у функцији основне или допунске намене;
- верски комплекс мора да има одговарајућу везу са приступним саобраћајницама и функционални приступ простору за паркирање.
- простор за паркирање предвидети у оквиру грађевинске парцеле (комплекса).

ОСТАЛИ ЈАВНИ ОБЈЕКТИ

За јавни објекти чији параметри нису посебно дефинисани у правилима грађења важе следећа правила:

- минимална површина парцеле 300 м² (у односу на конкретну намену);
- минимална ширина парцеле је 12,00 м;
- максимална спратност објекта је П+2;
- спратност, висина и габарит објекта морају бити у складу са важећим прописима за одговарајуће делатности које ће се обављати у објекту;
- највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је 60%;
- минимални проценат озелењених површина је 20%;
- минимално растојање између грађевинске и регулационе линије је 3,0 м за некатегорисане путеве. Минимално растојање основног габарита објекта (без испада) и границе суседне грађевинске парцеле је 2,5 м, сем у центру насеља, где је могуће постављање објекта на међи, уколико је ово у складу са типологијом градње центра насеља;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- најмања дозвољена међусобна удаљеност објекта је минимално половина висине вишег објекта, али не мање од 6,0 м;
- удаљеност објекта јавних функција и служби од стамбених објекта износи најмање 10,0 м, а од објекта производних делатности и пословања најмање 50,0 м.

- могућа је изградња подрумских или сутеренских просторија, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.
- могућа је изградња других објекта јавне намене, као и помоћних или пратећих објеката у функцији основне или допунске намене (спратности до П+Пк).
- приступ грађевинској парцели омогућити са јавне саобраћајне површине, уз обезбеђење доступности и сигурности приступа парцели. Ширина колског прилаза је најмање 3,5 m;
- паркирање возила се обезбеђује у оквиру грађевинске парцеле објекта, или на контактної јавној површини (јавно паркиралиште или обележен паркинг простор у регулационом профилу саобраћајнице), уколико то дозвољава стање на терену, и то: једно паркинг/гаражно место на 100 m² корисне површине, односно према стандарду за специфичне намене.

СПОРТ И РЕКРЕАЦИЈА

Објекти спорта, рекреације и туризма

Правила грађења

- најмања површина грађевинске парцеле износи износи 1000 m².
- за постојеће објекте се задржава растојање грађевинске линије од регулационе линије према фактичком стању. За остале новопланиране објекте минимално растојање између регулационе и грађевинске линије је 5,0 m, док је за спортске терене 10,0m;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50m;
- минимално растојање објекта од бочних граница парцеле је 6,0 m. За постојеће објекте задржава се према фактичком стању растојање у односу на границе парцеле;
- најмања дозвољена међусобна удаљеност објеката је минимално половина висине вишег објекта, али не мање од 4,0m;
- највећи дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле до 40%, осим за комплексе који за функционисање имају платое – отворене површине где може да буде до 60% осим за објекте спортских сала и дворана. Могућа је изградња подземних етажа, уколико не постоје сметње геомеханичке и хидрогеолошке природе.
- дозвољена је и изградња помоћних или пратећих објеката везаних за делатност која се обавља на парцели, или у функцији садржаја компатибилних овој зони, који не угрожавају основну намену и немају негативних утицаја на животну средину (приступни путеви, стазе, шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) површине до 40,0m², спратности до П+1.
- паркинг простор предвидети у оквиру грађевинске парцеле и то 1 паркинг место на 10 гледалаца, 1 паркинг место за аутобусе на 100 гледалаца и 1 паркинг место на сваких 100m² објекта.

ЗЕЛЕНЕ И СЛОБОДНЕ ПОВРШИНЕ

Уређивање земљишта за подизање или реконструкцију јавних зелених површина, обухвата његово припремање и опремање. Припремање земљишта обухвата припремне и истражне радове (израда биолошких основа, студијске и пројектне документације, израда геодетских и других подлога, евиденција постојеће вегетације и др.), санирање и нивелацију терена, и друге радове. Опремање земљишта обухвата: изградњу комуналне инфраструктуре за редовни режим коришћења и одржавања зелене површине (водовод, канализација, јавна расвета и др.), као и уређење осталих јавних површина које су у

контакту са зеленом површином (саобраћајне, пешачке и др.) у складу утврђеном наменом.

Партерна решења ускладити са наменом и функцијом јавне зелене површине, тако да се не угрозе њене постојеће вредности. С тим у вези планирати одговарајућу опрему и садржаје, као и однос попличаних површина, ниског и високог раста. Хортикултурна решења ускладити са трасама подземних инсталација, уз поштовање прописаних минималних одстојања у складу са важећим техничким прописима. Избор врста за озелењавање усагласити са наменом и функцијом јавне зелене површине као и условима станишта.

Дозвољени радови: санитарна сеча стабала, реконструкција и подизање нових цветњака, нова садња, реконструкција и подизање нових вртно-архитектонских елемената, реконструкција и изградња нових стаза, реконструкција постојећих објеката, изградња фонтана, постављање елемената урбаног мобилијара, изградња игралишта за рекреацију и дечјих игралишта, ограђивање и сл.

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ГРАЂЕВИНСКО ЗЕМЉИШТЕ

Изградња ће се првенствено усмеравати на изграђено и неизграђено грађевинско земљиште у оквиру грађевинског подручја насеља дефинисаних овим просторним планом, а на основу следећих смерница: обезбедити минимални степен опремљености комуналном инфраструктуром; ограничити изградњу у заштитном појасу (и појасу контролисане изградње) државних и општинских путева, у складу са законом; приоритет дати ревитализацији, обнови и очувању целина са амбијенталним вредностима, са постојећим грађевинским фондом, пре свега објеката традиционалне архитектуре, и традиционалним начином уређења окућнице; архитектонску обраду нових објеката (чија се изградња усмерава на неизграђен простор у оквиру постојећег грађевинског подручја) ускладити са традиционалним архитектонским мотивима и материјалима изграђеног ткива, уз очување амбијенталних вредности; делатности у области производње, пословања и услуга усмеравати на агрокомплекс, прераду пољопривредних производа и одрживо коришћење природних ресурса, без негативног утицаја на животну средину; евентуално мање проширење грађевинског подручја вршити у односу на конфигурацију терена, бонитетне карактеристике земљишта и планиране садржаје везане за развој туризма, организацију и уређење туристичких и рекреативних простора, у складу са овим просторним планом.

ТАБЕЛА	Попис катастарских парцела у оквиру грађевинског подручја
Катастарска општина	Број катастарске парцеле
КО Владовце	1417,1416,1403,1402,1376,1549/2,1549/1,1549/3,1550/4,1550/3,1550/2,1550/1,1553,1554/3,1554/2,1554/1,1557/2,1557/1,1555
КО Мездраја	255,251,250,249,248/3,248/2,248/1
КО Шапранце	1459,1458,1457,1456,1455,1454,1453,1443,1442,1441,1440,1438/1,1438/2,1437,1430,1432,1433,1434,1435,1207,1215,1216,1191/2,1190/2,1191/1,1190/1,1189,1978
КО Барбаце	1482,1483,1484,1495,1494,1493,1492,1491,1490,1489,1488,1487,1486,1380,1406,1408,2028,1958,1957,1956,1955,1954,1953,1952,1951,1950,1949,1948,1947,1946,1945,1943,1942,1940,1939,2597,2593,2592
КО Ново село	989,988,986/1,986/2,981/1,981/2,980,979,970/1,970/2,968,969/1,969/2,967/1,967/2,965/1,965/2,964/1,964/2,960,960/1
КО Шајинце	1305-део,1306-део,1307,1308,1309,1310,1311,1312,1313/1,2436/1-део,1149,1151,1152,1159-део,1158-део,1201,1181,1178,1180/1,1179,1161/1,1164-део,993,994/1,994/2,987,988,985,990/3,990/2,984,983,1498,1499,1503,1504,1505,1506,1507,1508,1509,1512,1513,1522,1523,1524,1525,1526,1527,1528,1529/1,1529/2,1530,1531,1532/1,1534
КО Црновце	1589/1,1589/2,1592/1,1592/2,1592/3,1592/4,1639,1640/1,1643,1645,1623,1625,1626,1628,1634,1671,1672,1675
КО Доња Трница	1504-део,1505,1507,1508,1509,1510,1511,1512,1513,1514,1515,1516,1517-део,1518,1519,1520-део,1521,1522,1523,1524,1525,1526,1527,1528,1529-део,1530-део,1531-део,1532-део,1533,1534-део,1536,1904-део,1905-део,1908,1909,1910,1911,1912,1913,1376,1377/1,1377/2,1378,1379,1380,1914,1916,1975,1963-део,1976-део,1919-део,1921-део,1922-део,1923-део,1924/1,1924/2,1925,1926,1927,1928,1929,1930,1931,1932,1933,1934,1935,1936,1937,1938,1939,1940,1941,1942,1943,3230-део,3231-део,3233/2-део,3233/3-део,3234-део,3236-део,3238-део,3239-део,3253/1,3253/2,3255-део,3252,3251,3250,3256-део,3258-део,3257-део,3229,3214
КО Козји дол	955,956,957,959,960,963,964,965,978,984,985,986,987,989,990,991,992,993,994,995,996,997,1000,1001,1002/1,1002/2,1004,1005,1006,1155,1156,1157,

	1158,1159,1160, 1161,1162,1163,1164,1165,1166,1167,1168,1169,1170,3542,3541,3 535,3531,3527,3526,3525,3524,3523,3522,3521,3520,3519,3518,35 17,3532/1,3532/2
КО Нови глог	72,73,80,81,82,83,84,610,611,612,1322/2,1324/1,1324/2,2136,2137 ,2138,2139,2140, 2141,2143,2153,2154,2223,2224,2239,1992,1993,1994,1995,1996,1 997,1988,1989, 2684,2700,2701,2697,2698,2699,2702,2704/1,2704/2,2652,2653/1, 2654,2656,2657
КО Голочевац	2480,2481,2482,2483,2484,2484/1,2486,2486/1,2486/2,2486/3,248 6/4,2487,3116,3117, 3119,3125
КО Зладовце	2077,2631,2633,2636,2638,2639
КО Ђерекарце	642,1179/1,1179/2,1179/3,1181,1193,1194,1195,1196,1197,1198,1 200,1201,1202
КО Доњи Стајевац	6244,6246,6247,6232,6234,6236/1,6236/2,6239,7880,7881,7882,78 83,7884,7885,7887,7889,7878,7873,7876,7867/1,7867/3,7867/2,78 68/1,7868/2,7868/3,7868/4,7868/5,7869,7870,7871/1,7871/2,7827, 7828,7829,7830,7831,7833,7834,7835,7836,7837,7838,7840,7841,7 842,7843,7844,7845,7846,7847,7848,7849,5888,5890,5892,5902,59 03,5904, 5895,5896,5897,5898,5899,7917/1,7917/2,7918,7919,7920/1,7920/ 2,7921/1,7921/2,7929,7930,7935,7937,7938,7939,7941,7942,7943,7 945,7946,7947,7948,7949,7950,7952/1,7952/2,7953,7757,7758,587 6,5877,5878,7893/2,7895/2,7896,7897/1,7897/2,7899,7900,7901,7 902,7904,7907,7965/1,7966,7962,7963,7969/1,7970,7974,7975,797 6,7978,7977,7969/2,7979,7980,7981,7982,7983,7984,7985,7986,79 87,7988,7989,7990/1,7990/2,7993,7994,8004,8005,8442/1,8442/2, 8444,8029,8030,8031/1,8031/2,8032/1,8032/2,8033, 8034,8035,8025,8026,8037,8038,8039,8040,8041,8046,8047,8048,8 049,8454
КО Лесница	1803,1804,1805,1814,1789,1791,1792,1793,1794,1795,1796,1819,1 820,1821,1822,1824,1825,1779,1780,1781,1782,1783,1784,1785,18 84,1846,1847,1848,1849,1739/1,1739/2,1742,1743,1744,1745,1851, 1852,1853,1854,1855,1856,2537-део,2538-део,2539- део,1670,1671,1672,1673,1674,1675,1676,1677,1678,1679,1680,16 81,2682/1,2682/2,2683,2684,2685,2686,2687,2688,2689,2680,2679 -део,2678,2677,2676,2675,2674- део,2673,2672,2671,2670,2669,2668/1,2688/2,2667,2666,2665,266 5,2664/1,2664/2,2655,2658,2657,2656,2656,2654,2681- део,2663/1,2663/2,2662,2661,2660,2659,2621, 2620/1,2620/2,2622,2623,2624,2641,2642,2643,2644,2648- део,2649/1-део,2649/2-део,2625,2626,2627,2640,2647- део,2645,2646,2628,2639,2629,2638,2637,2636,2635,2634,2633,26 32,2631,2630,2612, 2611,2610,2609-део,2608-део,2604,2605,2606-део,2607- део,2599-део,2600-део, 2601,2602,2603/1,2603/2,2581- део,2580,2579/1,2579/2,2578/1,2578/2,2584, 2582-део,2576,2577,2586-део,2583,2572,2573,2570,2569,

	2568,2552/1,2552/2,2566,2554,2565,2563,2562,2561,2560,2559,2558,2556,3028, 3027,3026/1,3026/2,2996,2997,2998,3020,2999,3001,3002/2,3002/3
КО Пролесје	2280,2281, 2282/2,2284
КО Радовница	4326-део,4325-део,4324,4323-део,4322-део,4321,4541,4516,4517,4518/1,4518/2,4519/1,4519/2,4520,4521,4522,4523/1,4523/2,5074,5075,5076,5077,7925,7926,7927,7928,7929,7930,7931,7863/1,7863/2,7784,7786,77783,7782,7781,7793,7792,7791,7794,7795/1,7795/2,7796,7797,7798,7799,7800,7801,7802,7803,7804,7805,7806,7807,7808,7809/1,7809/2,7810,7811/1,7811/2,8049,8048,8047,8046,8043,7042,8041,8040,8039,8038,8037,8036,8035,8034/1,8034/2,8033/1,8033/2,8031,8032,8030,8029,8028,8027/1,8027/2,8026/1,8026/2,8025,8023,8022,8021,8020,8019,8018,8017,8016,8015,8014,8013,8012,8011,8010,8009,8008,8007,8006,8005/1,8005/2,8004,8003,8002,8000/1,8000/2,7999,7996,7995,7994,7952,7951,7950,7947,7979,7980,7981,7983,9173/1,9173/2,9165,9172,9171,9170,9169,9166,9168,9167,9232,9233,9234,9235,9236,9237,9238,9239,9240,9243,9167,9222,9223,9224,9225,9266,9264,9262,9252,9251,9248,9249,9327/1,9327/2,9326/1,9326/2,9325/1,9325/2,9324/1,9324/2,9323/1,9323/2,9322,9321,9320/1,9320/2,9319/1,9319/2,9318,9317/1,9317/2,9316,9315,9314/1,9314/2,9313/1,9313/2,9312/1,9312/2,9311,9310,9309,9308,9307,9306,9305,9304,9303,9302,9301,9300,9299,9298,9297/1,9297/2,9296,9295/1,9295/2,9295/3,9294,9342,9343,9344,9347,9348,9349,9364,9925,9929/1,9929/2,9948,9947/1,9947/2,9942,9930,9948,10017,10018,10019,10020,10021,10022,10023/1,10023/2,10013,9161,9162,9163/1,9163/2,9159,9158/1,9158/2,9157,9147,9146,9145,9142,9144,9135,9134,9133/1,9133/2,9131,9132,9129,9122/1,9122/2,9130,9128/1,9128/2,9127,9126,9125,9124,9113,9114,9116,9117,9120,8971,8972,8975,8976/1,8976/2,8977,8978,8979,8981,8982,8990,8989,8991,8992,9090/1,9090/2,9090/3,9091,9092,9096,9097,9109,9103,9104,9110,9108,9111

ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Пољопривредно земљиште је добро од општег интереса за Републику Србију које се користи за пољопривредну производњу и не може се користити у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним овим Планом.

Пољопривредно земљиште јесте земљиште које се користи за пољопривредну производњу (њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, рибњаци, трстици, и мочваре) и земљиште које се може привести намени за пољопривредну производњу.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

- Стамбени објекти и стамбено-пословни објекти;
- Помоћни објекти (помоћни објекти и помоћни објекти у функцији пољопривреде);
- Економски објекти;
- Пословни објекти;
- Инфраструктурни објекти и сви остали објекти који нису зграде – саобраћајни, водопривредни, комунални, енергетски, телекомуникациони објекти, објекти обновљивих извора енергије, железнице, путеви, мостови, аеродромске стазе и остала инфраструктура у складу са Планом);
- објекти јавне и остале намене – дечије установе, школе, установе културе, верски објекти, месне заједнице, објекти здравства, библиотеке, трафостанице, комунални објекти (гробља), објекти за експлоатацију минералних сировина, спортско-рекреативни објекти и остали јавни објекти;

Пољопривредно земљиште може се користити и за проширење постојећих грађевинских реона насеља, као и формирање грађевинског земљишта изван грађевинског реона за потребе привреде, туризма, рекреације, комуналних делатности и др кроз израду уређајне основе, плана детаљне регулације или урбанистичког пројекта.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ПОЉОПРИВРЕДНОМ ЗЕМЉИШТУ

ПРАВИЛА ЗА ПОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс искоришћености парцеле, спратност и тд.) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

Постојећи објекти се могу реконструисати, адаптирати и санирати до дозвољених коефицијената.

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, до параметара дефинисаних овим планом.

ПРАВИЛА ЗА НОВЕ ОБЈЕКТЕ

СТАМБЕНИ ОБЈЕКАТ

Објекти за становање пољопривредног домаћинства

На парцели је дозвољена изградња само једног стамбеног објекта или стамбено-пословног објекта, ако хидротехнички услови, односно, ниво подземних вода дозвољавају и изградњу подрума.

Правила грађења

- минимална површина парцеле је 400 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђена за изградњу или је већ изграђена);
- за објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза за парцеле које немају директан приступ јавној саобраћајној површини не може бити мања од 2,50 м;
- максимална спратност је П+1;
- максимални индекс искоришћености парцеле је 30%;
- растојање слободностојећег објекта на делу бочног дворишта и линије суседне грађевинске парцеле је 2,50 м, а двојних и објеката у прекинутом низу 4,00 м;
- за изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од 4,0 м не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија;
- међусобна удаљеност нових спратних сеоских објеката је 6,00 м, а приземних слободностојећих 5,00 м;
- за изграђене сеоске објекте који су међусобно удаљени мање од 3,00 м не могу се на суседним странама предвиђати отвори стамбених просторија;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 2,50м;
- парцеле се могу ограђивати зиданом оградом до висине од 0,90 м (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 м.

ЕКОНОМСКИ ОБЈЕКТИ су објекти који се граде у оквиру пољопривредног домаћинства служе за обављање пољопривредне делатности. То су објекти за гајење животиња (стаје за гајење коња, штале за гајење говеда, објекти за гајење живине, коза, оваца и свиња, као и објекти за гајење голубова, кунића, украсне живине и птица); пратећи објекти за гајење домаћих животиња (испусти за стоку, бетонске писте за одлагање чврстог стајњака, објекти за складиштење осоке); објекти за складиштење сточне хране (сеници, магацини за складиштење концентроване сточне хране, бетониране сило јаме и сило тренчеви); објекти за складиштење пољопривредних производа (амбари, кошеви, објети за чување готових пољопривредних производа, ђубрива, репроматеријала) и други

слични објекти на пољопривредном газдинству (објекти за машине и возила, пушнице, сушионице, магацини хране, кланице и сл.).

Правила грађења

- максимална спратност је П;
- максимални индекс искоришћености парцеле је 30%;
- минимална површина парцеле: 300 м², са обезбеђеним приступом јавној саобраћајној површини (планом предвиђена за изградњу или је већ изграђена);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 2,50м;
- међусобна растојања економских објеката зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ доминантни ветар у односу на чисте објекте;
- међусобно растојање стамбеног објекта и сточне стаје је 15,00 м;
- ђубриште и пољски клозет морају бити удаљени од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде најмање 20,00 м, и то само на нижој коти.
- у случају да се економски делови суседних грађевинских парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле не може бити мање од 1,00 м;
- на парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже) у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут, најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,00 м, а економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже);
- парцеле се могу оградаивати зиданом оградом до висине од 0,90 м (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 м.

ПОМОЋНИ ОБЈЕКТИ (гараже, оставе, септичке јаме, бунари, цистерне за воду, летња кухиња, пољски клозет и сл.).

Помоћни објекат јесте објекат који је у функцији главног објекта, а гради се на истој парцели на којој је саграђен главни објекат (стамбени, пословни или објекат јавне намене).

Правила грађења

- максимална спратност је П;
- не дозвољава се изградња помоћног објекта ако на парцели не постоји стамбени објекат;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од

регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);

- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- максимални индекс заузетости у складу са индексом главног објекта на парцели;
- дозвољена је изградња више од једног помоћног објекта (у складу са потребама);
- минимална удаљеност од границе суседних парцеле је 2,50 м;
- септичке јаме морају бити зидане од водонепропусног материјала. У зависности од врсте загађења пречистачи отпадних вода могу бити и биолошки. Удаљеност водонепропусне септичке јаме од сопственог главног објекта је минимално 3,00 м.
- дозвољена је изградња засебног објекта-подрума (који може бити укопан или полуукопан, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

ПОМОЋНИ ОБЈЕКАТ У ФУНКЦИЈИ ПОЉОПРИВРЕДЕ (стакленик, пластеник, расадник, објекти за прераду пољопривредних производа, производни и сервисно-радни објекти у функцији пољопривреде (хладњаче, магацини, прехранбени производни погони и сл.), надстрешнице и сл.

Помоћни објекти у функцији пољопривреде могу да се гради самостално на парцели.

Правила грађења за стакленике, пластенике и расаднике, комплексе за гајење печурака

- минимална површина парцеле је 500 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 2,50м;
- минимална удаљеност свих објеката од суседних парцела је 5,0 м;
- максимална спратност објеката је П, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.

Правила грађења за рибњаке

У саставу рибњака морају да постоје уливно-изливни објекти, уставе, аератори, хранидбене платформе и насипи који спречавају продор спољних вода у комплекс рибњака. У оквиру техничког дела неопходно је обезбедити посебну просторију за ветеринарске прегледе и дневно праћење здравственог стања и прираста популације. Минимална удаљеност објеката од суседних парцела је 3,0 m а максимална спратност је П+Пк.

Правила грађења за објекте за примарну прераду и складиштење пољопривредних производа, надстрешнице, производни и сервисно-радне објекте у функцији пољопривреде (хладњаче, магацини, прехранбени производни погони и сл)

- минимална површина парцеле је 500 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- минимална удаљеност ових објеката од границе суседне парцеле је 5,0 m.

- максимална спратност објеката је П, са изградњом подрума, уколико то хидролошки услови дозвољавају.
- за објекте у функцији обраде дрвета дозвољава се изградња објеката у низу, односно не прописује се минимална међусобна удаљеност између ових објеката;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда).

ПОСЛОВНИ ОБЈЕКТИ

- објекти за потребе организовања туристичке понуде, угоститељства и сл.,
- објекти из области спорта и рекреације;
- објекти у функцији обраде дрвета (пилана, пелетара, стругара, ћумурана и сл.).

Правила грађења

- максимална спратност је П;
- максимални индекс искоришћености је 30%;
- минимална површина парцеле: 500 м²;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- минимална ширина грађевинске парцеле је 12,0м;
- минимална удаљеност овог објекта од границе суседне парцеле је 5,0м;
- за објекте у функцији обраде дрвета дозвољава се изградња објеката у низу, односно не прописује се минимална међусобна удаљеност између ових објеката;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда).

ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ И ОСТАЛЕ НАМЕНЕ

- инфраструктурни објекти и сви остали објекти који нису зграде – саобраћајни, водопривредни, комунални, енергетски, телекомуникациони објекти, објекти обновљивих извора енергије, железнице, путеви, мостови, аеродромске стазе и остала инфраструктура у складу са Планом);
- објекти јавне и остале намене – дечије установе, школе, установе културе, верски објекти, месне заједнице, објекти здравства, библиотеке, трафостанице, комунални објекти (гробља), објекти за експлоатацију минералних сировина, спортско-рекреативни објекти и остали јавни објекти.

Код изградње објеката јавне намене важе правила изградње за ову врсту објеката дати у правилима грађења за грађевинско земљиште.

ОБЈЕКТИ НА КОЈИМА СЕ ОДРЖАВАЈУ СТОЧНЕ ПИЈАЦЕ, САЈМОВИ И ИЗЛОЖБЕ МОРАЈУ ДА ИСПУЊАВАЈУ СЛЕДЕЋЕ УСЛОВЕ:

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА ЗА ПИЈАЦЕ

Сточна пијаца – општи услови

- минимална површина сточне пијаце износи 1 ha;
- да буде ограђена оградом која онемогућава неконтролисани приступ људима и животињама, висине најмање 1,80 м, с једним улазом и једним излазом, са дезинфекцијском баријером на улазу и излазу и на којем се воде подаци о уласку и изласку животиња и превозних средстава;
- да има наткривене рампе за утовар и истовар животиња;
- да има посебно обележене просторе за различите врсте и категорије животиња;
- да има опремљењу просторију за надлежног ветеринара са обезбеђеним приступом Централној бази података о обележавању животиња;
- да има простор за дезинфекцију превозних средстава која се врши у складу са посебним прописом којим се уређује начин дезинфекције превозних средстава којима се превозе пошиљке животиња, производи сировине и отпаци животињског порекла, као и опрему за чишћење и дезинфекцију;
- да има одвојени простор за угинуле животиње и изолацију повређених животиња.

Сточна пијаца пре доласка животиња треба да буде очишћена и дезинфикована.

Сточна пијаца мора да има простор за догон стоке, дигиталну сточну вагу капацитета 1.500 килограма, кавезе за ситну и везове за крупну стоку.

Зелена пијаца

Постојеће зелене пијаце се задржавају на постојећим локацијама уз потребу свеобухватног уређења и повећања капацитета и врсте услуга, изградњом новог или реконструкцијом постојећег објекта.

За новопланирану зелену пијацу потребно је обезбедити:

- Пијачни плато и опремити га комуналном инфраструктуром;
- обезбедити затворени простор за продају млечних производа, живине и сличне робе;
- уредити пратеће садржаје;
- обезбедити паркинг простор за теретна возила снабдеваче и за путничка возила купаца;
- обезбедити простор за продају сезонских кабастих производа

Кванташка пијаца – општи услови

- формирати пијачни плато, на коме ће се паркирати возила из којих се врши продаја;
- опремити га комуналном инфраструктуром и оградити га;
- изградити пратеће садржаје (санитарни чвор, инспекција и др.);
- обезбедити паркинг простор за путничка возила купаца.

Азил за животиње (кућне љубимце) – општи услови

- објекат за смештај ветеринара (канцеларија за ветеринара, амбуланта за животиње, санитарни чвор, апотека и помоћне просторије);
- боксове за животиње;
- простор за болесне животиње;

- манипулативни плато;
- минимална површина азила за животиње је 1500 м². Простор мора да буде ограђен оградом минималне висине од 2,00 м.

Гробља за животиње

Сточно гробље је најнеповољнији начин уклањања лешина и конфиската с хигијенског и епизоотиолошког стајалишта, али је у садашњим условима много прихватљивије решење у односу на постојеће стање.

Сточно гробље мора бити ограђено оградом од бетона или цигле. На врху ограде мора бити бодљикава жица. Унутар поседа се треба налазити кућица с текућом водом, прибором за секцију лешева, прање и дезинфекцију. Након секције лешина се закопа 2,00 м испод површине земље с направљеном хумком.

Сточна гробља се прекопавају тек за 10-15 година. Сваку лешину треба закопати у засебну јаму. Сточно гробље се не сме користити за напасање, а за садњу неке културе се може користити тек 26 година након престанка употребе. До тада се на њему може садити само дрвеће. Јама гробница се гради изван насељеног места. Прикладна ширина јаме је 3-5 м, а дубина 8-15 м. Дно треба бити најмање 1 м изнад нивоа подземних вода. На дно се ставља дренажни слој дебљине 0.5-1 м од туцаника или ломљеног црепа. На 1 м од дна стављају се 2 гвоздене шипке (цеви или шине које формирају мрежу налик роштиљу) на којима се лешина задржава. Јама се зида на суво и на врху се затвара армирано-бетонском плочом која уједно служи и као сто за секцију. Локације за сточна гробља ће се, у складу са потребама, а у сарадњи са релевантним институцијама, разматрати на нивоу општине или насеља.

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Обезбеђује се заштита пољопривредне, еколошке, рекреативне и пејзажно - естетске функције пољопривредног земљишта високог бонитета.

Уређивање пољопривредног земљишта вршиће се поступцима: комасације, којом се укрупњава земљиште исте намене и побољшавају природно-еколошки услови на земљишту; добровољног груписања земљишта исте намене; мелиорације, тј. поправљања физичких, хемијских и биолошких особина земљишта.

ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Шумско земљиште јесте земљиште на коме се гаји шума, земљиште на коме је због његових природних особина рационалније гајити шуме, као и земљиште на коме се налазе објекти намењени газдовању шумама, дивљач и остваривању општекорисних функција шума и које не може да се користи у друге сврхе, осим у случајевима и под условима утврђеним овим Планом.

Шума је простор обрастао шумским дрвећем, минималне површине 5 ари, са минималном покривеношћу земљишта крунама дрвећа од 30%.

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

На шумском земљишту дозвољена је изузетно изградња:

- објеката у функцији шумске привреде (одржавање и експлоатација шума – шумске куће, лугарнице, расадници и др.);
- економских објеката сопственика шума на површини до 10 ари;
- саобраћајних површина (јавни, приступни и шумски путеви, уређене стазе за кретање у природи);
- мреже и објеката инфраструктуре у складу са Просторним планом;
- објекти у функцији туризма и рекреације, са пратећим објектима (шанк-барови, надстрешнице, одморишта, стазе, просторије за опрему и сл.);
- објекти у функцији ловства и узгоја дивљачи (ловно-технички објекти за лов и контролу бројног стања дивљачи);
- објекти за коришћење обновљивих извора енергије малих капацитета;
- објекти за заштиту људи и материјалних добара од елементарних непогода (склоништа);
- објекти одбране земље.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ШУМСКОМ ЗЕМЉИШТУ

ПРАВИЛА ЗА ПОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс искоришћености парцеле, спратност и тд.) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

Постојећи објекти се могу реконструисати, адаптирати и санирати до дозвољених коефицијената.

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, до параметара дефинисаних овим планом.

ПРАВИЛА ЗА НОВЕ ОБЈЕКТЕ

- минимална површина парцеле: 300 м², са обезбеђеним приступом јавној саобраћајној површини, која је планом предвиђена за изградњу или је већ изграђена;
- максимална спратност објеката у функцији шумске привреде и ловства је П,
- максимална спратност објеката у функцији туризма и рекреације је П+1+Пк;

- максимални индекс заузетости парцеле је 10% за објекте у функцији шумске привреде (објекти за узгој, заштиту и искоришћавање шума);
- максимални индекс заузетости парцеле је 20% за објекте у функцији туризма и рекреације;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве, осим за објекте који су постављени у регулисаном делу улице у ком се грађевинска и регулациона линија поклапају. У сеоској зони растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се и на основу позиције већине изграђених објеката (преко 50%);
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- могућа је изградња више објеката основне и пратеће намене на парцели, у оквиру прописаних урбанистичких параметара;
- приступ парцели на јавну саобраћајницу се остварује непосредно, преко приступног/шумског пута, или посредством службености пролаза. За смештај возила и машина за потребе садржаја и објеката на парцели, обезбеђује се простор на сопственој парцели, изван површине јавног или шумског/приступног пута.
- дозвољено је ограда објеката заштитном транспарентном оградом до висине 2,2 м. Ограда парцела на шумском земљишту није дозвољено, осим привремено у циљу заштите ретких и проређених врста дивљачи;
- објекти не смеју да се граде од бетона, већ је обавезна употреба природних материјала (дрво, камен, шиндра) и традиционалних форми.

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

Забрањује се: пустошење и крчење шума; чиста сеча која није одобрена као редован вид обнављања шума; сеча ретких врста дрвећа; подбељивање стабала; паша и брст коза и друге стоке; жирење; гајење личних шума; кресање лисника; неконтролисано сакупљање шумских плодова, лековитог биља, шушња и маховине; коришћење камена, шљунка, песка, хумуса, земље и др; сеча семенских састојина и семенских стабала која није предвиђена основама газдовања шумама; самовласно заузимање шума; уништавање или оштећивање шумских засада, ознака и граничних знакова; одлагање смећа и отпадака и других штетних и опасних материја и загађивање шума на други начин, као и друге радње којима се слаби приносна снага шума или угрожава функција шума.

Дозвољава се селективно коришћење шумског земљишта у циљу рестаурације, ревитализације и презентације уз унапређење квалитета живота локалног становништва, а у складу са принципима одрживости, уређење и употреба шумског земљишта у рекреативне и туристичке сврхе (објекти у функцији чувања и одржавања шума, лова и риболова – шумске куће, чеке, објекти за прихват животиња и др; видиковци, пешачке и бицикличке стазе, кампови и др; шумске саобраћајнице и пратећа инфраструктура), производња шумских сортимената и сакупљање шумских плодова, гљива и лековитог биља, гајење и лов дивљачи.

Газдовање шумама ускладиће се са интересима водопривреде, првенствено у погледу заштите од ерозије и потенцијалних клизишта.

Корисници и сопственици шума дужни су да предузимају мере ради заштите шума од пожара и других елементарних непогода, биљних болести и штеточина, као и мере неге шумских засада.

ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Водно земљиште јесте земљиште на коме стално или повремено има воде, због чега се формирају посебни хидролошки, геоморфолошки и биолошки односи који се одражавају на акватични и приобални екосистем.

Водно земљиште текуће воде јесте корито за велику воду и приобално земљиште. Водно земљиште стајаће воде јесте корито и појас земљишта уз корито стајаће воде, до највишег забележеног водостаја. Водно земљиште обухвата и напуштено корито и пешчани и шљунчани спруд који вода повремено плави и земљиште које вода плави услед радова у простору (преграђивања текућих вода, експлоатације минералних сировина и слично).

ВРСТЕ И НАМЕНЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ МОГУ ПЛАНИРАТИ

На основу законских прописа који регулишу ову област и уз претходне услове и сагласност надлежног јавног водопривредног предузећа могућа је изградња следеће врсте објеката:

- објеката у функцији водопривреде и одржавања водотокова;
- саобраћајних површина (јавни и приступни путеви, путеви за потребе водопривреде, уређене стазе за кретање у природи);
- мреже и објеката инфраструктуре у складу са Просторним планом.
- објеката туристичко-рекреативне сврхе (уз обавезу каналисања и пречишћавања отпадних вода, у складу са важећим Законом о водама);
- партерних објеката (спортски терени без ограда и трибина, са одговарајућом опремом, мобилијаром и сл.);
- пратећих објеката (надстрешнице, просторије за опрему, одморишта и сл.);
- објеката на води (воденице, ваљарице и сл.), уз обавезу израде хидрауличких прорачуна (ови објекти не смеју да утичу на пропусну моћ корита, у смислу пропуштања таласа великих вода);
- објекти за коришћење обновљивих извора енергије малих капацитета (проточне МХЕ), под условом да не угрожавају изворишта, еколошке функције водотока, захтеве у погледу обезбеђивања минимално одрживих протока низводно од захвата и др. И уз обавезу израде одговарајућег урбанистичко-техничког документа или урбанистичког плана;
- објекти одбране земље.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА НА ВОДНОМ ЗЕМЉИШТУ

ПРАВИЛА ЗА ПОСТОЈЕЋЕ ОБЈЕКТЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс искоришћености парцеле, спратност и тд.) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

Постојећи објекти се могу реконструисати, адаптирати и санирати до дозвољених коефицијената.

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, до параметара дефинисаних овим планом.

ПРАВИЛА ЗА НОВЕ ОБЈЕКТЕ

- минимална површина парцеле је 300 м²;
- максимална спратност објеката у туристичко-рекреативне сврхе је П+1+Пк;
- максимална спратност објеката у функцији водопривреде и енергетике, као и пратећих објеката је П;
- индекс искоришћености је 20% за објекте у функцији водопривреде и за објекте туристичко-рекреативне сврхе.;
- индекс искоришћености је 40% за објекте енергетике (мале хидроелектране);
- могућа је изградња више објеката на парцели, у оквиру прописаних урбанистичких параметара;
- међусобна удаљеност ових објеката зависи од врсте и намене објеката и утврђују се у зависности од прописа који уређују дату област;
- мора бити обезбеђен приступ јавној саобраћајној површини (планом предвиђен за изградњу или је већ изграђен);
- за парцеле које имају индиректну везу са јавним путем (немају директан приступ јавној саобраћајној површини), односно обезбеђују га преко приватног пролаза, ширина приватног пролаза не може бити мања од 3,50м;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 3,00 м за некатегорисане путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 5,00 м за општинске путеве;
- растојање грађевинске линије од регулационе линије је 10,00 м за државне путеве (за државне путеве IIA реда);
- дозвољено је оградивање парцеле заштитном транспарентном оградом до висине 2,2м.

У току извођења радова и при експлоатацији, водити рачуна о техничким и еколошким условима на суседним парцелама (према техничким и другим нормативима за одређену врсту објекта), као и о безбедности објеката изграђених на њима (при ископу темеља, одводњавању површинске воде, изношењу шута, смећа и др.). Услови заштите животне средине, санитарни и хигијенски услови, услови заштите од пожара, безбедносни и други услови, у складу су са мерама заштите према прописима и нормативима за конкретну област, односно са законском регулативом која дефинише утицај објекта и делатности на животну средину.

ЗАШТИТНА ЗОНА ВОДОТОКА 1. РЕДА – РЕКА ПЧИЊА

Река Пчиња је лева притока реке Вардар и припада Егејском сливу.

На основу Одлуке о утврђивању пописа вода I реда, Река Пчиња је водоток I реда.

На основу Закона о водама река Пчиња има ширину приобалног појаса земљишта 50м.

Приобално земљиште, јесте појас земљишта непосредно уз корито за велику воду водотока који служи одржавању заштитних објеката и корита за велику воду и обављању других активности које се односе на управљање водама.

У овом појасу је дозвољена изградња уз прибављене Услове Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

За остале водотокове зона забрањене изградње слободног коридора уз нерегулисане водотокове износи мин. 5 м, а слободног коридора уз регулисане водотокове мин 3м за случај спровођење одбране од поплава.

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Уређење корита водотокова треба спроводити тако да буде уклопљено у природни амбијент што подразумева употребу природних материјала као што су земља, камен, зелени појасеви зелене вегетације и сл. Заштита од поплава малих насеља и приобаља водотока, као и пољопривредног земљишта треба да буде најмање од педесетогодишњих великих вода. Прорачуне карактеристичних рачунских великих вода треба урадити методама које се примењују за хидролошки неизучене сливове, а које се базирају на физичко-географским карактеристикама слива и анализи максималних годишњих падавина, при чему треба користити релевантне хидролошке податке и метеоролошке податке из Државне мреже метеоролошких станица РХМЗ. Средње и мале воде одредити методама регионалне анализе. На земљишту захваћеном ерозијом није дозвољена изградња објеката и извођење других грађевинских радова којима се нарушава површина земљишта и изазивају ерозивни процеси без претходно обезбеђење техничке документације којом се решава спречавање ерозије и у најкраћем року доводи земљиште и објекти у првобитно стање.

Забрањује се: вршење радњи које могу оштетити корита и обале водних токова и објеката за уређење водних токова и заштиту од штетног дејства вода; градња објеката на начин који омета протицање воде и леда и смањује пропусну моћ корита; садња дрвећа, копање бунара, ровова и паралелних канала дуж одбрамбеног насипа; мењање или пресецање токова подземних, минералних и термалних вода; коришћење ђубрива или средстава за заштиту биља у обалном појасу; изградња водопропусних септичких јама; одлагање чврстог отпада, опасног и штетног материјала; у влажним и воденим екосистемима забрањене су радње, активности и делатности којима се угрожава хидролошка појава или опстанак и очување биолошке разноврсности, у складу са важећим Законом о заштити природе и условима надлежне службе заштите.

Дозвољава се: изградња објеката јавне инфраструктуре (преносне и дистрибутивне електроенергетске и телекомуникационе мреже, локалног водовода и др.), у складу са законом; спровођење мера очувања, унапређења и презентације природних и створених вредности; изградња хидротехничких објеката, објеката за коришћење вода, уређење водотока и спровођење заштитних мера на природним купалиштима, у складу са законом; изградња објеката за заштиту вода од загађења, у складу са законом; предузимање радњи ради заштите људи, животиња и имовине; коришћење за пољопривредну производњу и спортско-рекреативне отворене површине.

УСЛОВИ И НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА ПРИСТУПА ПАРЦЕЛИ И ПРОСТОРА ЗА ПАРКИРАЊЕ ВОЗИЛА

Новоформирана парцела мора имати приступ на пут или другу јавну површину намењену за саобраћај. Ширина приступа новоформиране парцеле јавној саобраћајној површини не може бити мања од 2,50 м, а за индустријске и сервисно-радне објекте од 3,50 м.

За паркирање возила за сопствене потребе власници обезбеђују простор на сопственој парцели изван површине јавног пута по нормативима следећих односа потребних паркинг или гаражних места и корисног простора:

Паркинг места се одређује на основу намене и врсте делатности, и то по једно паркинг или гаражно место (у даљем тексту: ПМ), на следећи начин:

- 1) становање – 1 ПМ на један стан;
- 2) банка, здравствена, пословна, образовна или административна установа - једно ПМ на 70 м² корисног простора;
- 3) пошта - једно ПМ на 150 м² корисног простора;
- 4) трговина на мало - једно ПМ на 100 м² корисног простора;
- 5) угоститељски објект - једно ПМ на користан простор за осам столица;
- 6) хотелијерска установа - једно ПМ на користан простор за 10 кревета;
- 7) позориште или биоскоп - једно ПМ на користан простор за 30 гледалаца;
- 8) спортска хала - једно ПМ на користан простор за 40 гледалаца;
- 9) производни, магацински и индустријски објект - једно ПМ на 200 м² корисног простора.

Гараже објеката планирају се подземно у габариту, изван габарита објекта или надземно, на грађевинској парцели.

Површине гаража објеката које се планирају надземно на грађевинској парцели урачунавају се при утврђивању индекса изграђености, односно индекса заузетости грађевинске парцеле, а подземне гараже се не урачунавају у индексе.

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА И УРЕЂЕЊА ЗА ИНФРАСТРУКТУРНЕ ОБЈЕКТЕ

Просторним планом дата су правила уређења и правила грађења за саобраћајнице, мрежу и објекте водовода и канализације, енергетске и телекомуникационе мреже и објекте и ова правила су иста на целокупном подручју Просторног плана.

Општа правила за површине, објекте и мреже инфраструктуре

Мреже и објекти инфраструктуре морају се трасирати тако да се:

- не угрожавају постојећи или планирани објекти, као и планиране намене коришћења земљишта;
- подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре, и
- води рачуна о геолошким особинама тла, подземним водама и друго.

Појасеви регулације за постављање инфраструктурне мреже и јавног зеленила (дрвореди, паркови) утврђују се у зонама парцела карактеристичне намене (јавног пута) као и ван тих зона (далеководи, нафтоводи, гасоводи, топловоди и слично).

Примарна и секундарна мрежа инфраструктуре (водовод, канализација, телекомуникациона мрежа, гасна мрежа, даљинско грејање) поставља се у појасу регулације.

За подземне и надземне објекте и мреже инфраструктуре, као и стубове који се не граде у зони намењеној изградњи објеката од општег интереса, односно у појасу регулације, потребно је прибавити претходну сагласност власника (корисника) парцела, као и друге услове које одреди надлежни орган.

Опрема потребна за функционисање комуналне инфраструктуре, телекомуникацијских и радиодифузних система, може се инсталирати и у постојеће или новоизграђене објекте друге намене уз прибављену сагласност власника (корисника) пословних или стамбених објеката.

Саобраћај, јавни путеви и улице

Правила за изградњу и реконструкцију саобраћајница:

- регулационе линије и осовине саобраћајница представљају основне елементе за дефинисање мреже саобраћајница;
- приликом дефинисања регулационих линија користити постојећу регулацију и парцелацију као почетну матрицу;
- слободни простор изнад коловоза (светли профил) за друмске саобраћајнице износи min 4,50 m (осим за аутопут - 4,75 m);
- у насељеним местима на правцима пешачких токова реализовати рампе за лица са посебним потребама у простору;
- у изграђеном простору насеља уз коловоз се изводе обострани тротоари с ивичњацима најмање ширине од по 1,60 m, а само изузетно једностранни тротоар ширине два и више метара са прикупљањем и каналисањем атмосферских вода с коловоза, док се ван изграђеног простора насеља изводе обостране банке ширине од 1,0 - 1,50 m са земљаним или тврдим забором;
- у изграђеном простору насеља уз коловоз се изводи аутобуско стајалиште најмање ширине 3,00 m;
- у изграђеном простору насеља између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед, тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја.

Објекти који се могу градити су:

државни путеви;
општински путеви;
стамбене улице;
колски пролази;
приватни пролази;
пешачке стазе;
паркинзи и
гараже.

Најмања дозвољена ширина појаса регулације по врстама комуникација је за:

државне путеве другог реда 15,00 m;
општинске путеве 5,00 m;
стамбене улице 8,00 m;
колски пролази 4,00 m;
приватни пролази 2,50 m и
пешачке стазе 1,50 m.

У постојећим насељима регулације саобраћајница остају непромењене, осим ако постоје потребе за њеном променом као што су побољшање саобраћајног решења, инфраструктуре, нивелације, стварање нових јавних површина и остало.

Регулациона линија саобраћајнице јесте линија која дели јавну површину од површине друге намене. На основу овога се дефинише ширина саобраћајнице као растојање између регулационих линија саобраћајнице.

Нови јавни путеви се морају градити тако да имају најмање две саобраћајне и две ивичне траке или ивичњаке у равни коловоза, а улица тротоар и ивичњаке уместо ивичних трака.

Заштитни појас од земљишног појаса јавног пута, има следеће ширине:

- државни пут I реда / аутопут - 40,00 m;
- државни пут I реда - 20,00 m;
- државни путеви II реда - 10,00 m и
- општински путеви - 5,00 m.

У заштитном појасу поред јавног пута ван насеља, забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација које служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу.

У заштитном појасу јавног пута је дозвољена градња, односно постављање, водовода, канализације, топловода, као и телекомуникационих и електро водова, постројења и сл., уз претходно прибављене законом прописане сагласности.

- **заштитни појас и појас контролисане градње**, дефинисан на основу члана 33., 34. и 36. Закона о путевима (*"Службени гласник РС", број 41/18 и 95/18-др.Закон*) тако да први садржаји објеката високоградње морају бити удаљени минимално 10,00 m од ивице земљишног појаса државног пута II реда, уз обезбеђење приоритета безбедног одбијања саобраћаја на државним путним правцима. Ширина заштитног појаса примењује се иу насељима, осим ако је другачије одређено просторним, односно урбанистичким планом.
- Сходно члановима 37. и 38. Закона о путевима обезбедити прегледност јавног пута, како се не би угрозила безбедност саобраћаја.
Елементи пута и раскрснице (полупречник кривине, радијуси окретања и др) морају бити у складу са Законом о путевима и Правилником о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута (*"Службени гласник РС", број 50/11*).
- Планском документацијом мора бити адекватно решено прихватање и одводњавање површинских вода, уз усклађивање са системом одводњавања предметних државних путева.

- Просторни план, у делу изградње саобраћајних прикључака на државне путеве, мора бити заснован на принципу максималног уклапања перспективног решења у будући ниво изграђености предметних путева и мора обезбедити као приоритет транзит на државним путевима.
- Земљани пут, који се укршта или прикључује на јавни пут, мора се изградити са тврдом подлогом или са истим коловозним застором као и јавни пут са којим се укршта, односно на који се прикључује, у ширини од најмање пет метара и у дужини од најмање 40 метара за државни пут I реда, 20 метара за државни пут II реда и 10 метара за општински пут и улицу, рачунајући од ивице коловоза јавног пута.
На начин из става 1. овог члана мора се изградити и прилазни пут који се прикључује на јавни пут.
- У складу са чланом 45. Закона о путевима, потребно је сагледати смањење броја саобраћајних прикључака на траси државног пута, у оквиру граница плана, у складу са важећим законима, правилницима, прописима и стандардима из ове области.
- Просторним, односно урбанистичким планом, на основу члана 84. Закона о путевима, одређују се деонице јавног пута, односно објекта са додатним елементима (шири коловоз, тротоар, раскрснице, простори за паркирање, јавна расвета, бицикличке и пешачке стазе и сл), објекти и опрема која одговара потребама насеља. Приликом изградње наведених додатних елемената не сме се нарушити континуитет трасе државних путева. Додатни елементи државног пута за потребе насеља, могу се изградити на захтев јединице локалне самоуправе, уз претходно прибављену сагласност управљача. Ширина саобраћајних трака мора бити дефинисана у складу са важећим прописима и законима из ове области. Трошкове изградње додатних елемената јавног пута сноси јединица локалне самоуправе која је захтевала изградњу тих елемената.
- При повезивању стамбене зоне, стамбено-пословне зоне, индустријске зоне и др. на државни пут, потребно је, где год је могуће, предвидети паралелну сервисну саобраћајницу која ће повезивати целокупну локацију дуж путног правца, у циљу безбеднијег одвијања саобраћаја и смањења конфликтних тачака.
- Приликом **планирања саобраћајних прикључака на државне путеве, или реконструкције постојећих**, потребно је водити рачуна о следећем:
 - предвидети реконструкцију, односно проширење државних путева у складу са одредбама важећег правилника,
 - ширина коловоза приступног пута мора бити минималне ширине 5,00 m и дужине 20,00 m,
 - даљини прегледности,
 - коловоз мора бити димензионисан за врло тешко саобраћајно оптерећење,
 - просечном годишњем дневном саобраћају ПГДС,
 - полупречнике лепеза у зони раскрснице утврдити на основу криве трагова меродавних возила који ће користити предметне саобраћајне прикључке,
 - рачунској брзини на путу,
 - просторним карактеристикама терена,
 - зонама потребне прегледности,
 - обезбедити приоритет саобраћаја на државним путним правцима,
 - адекватно решење,
 - прихватања и одводњавања површинских вода, уз усклађивање са системом одводњавања државних путева.

Уколико се деоница државног пута налази ван насељеног места, обавезно је да се саобраћајном анализом размотри потреба увођења додатне саобраћајне траке за излив/улив

са пута као и додатне саобраћајне траке за лева скретања са државног пута.

- Приликом, евентуалног, планирања кружних раскрсница на траси државног пута потребно је узети у обзир просторне и урбанистичке карактеристике ширег окружења, све у складу са тачком 4. Кружне раскрснице у Правилнику о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута, као и важеће стандарде.

Аутобуска стајалишта на јавном путу планирати у складу са чланом 85. Закона о путевима.

Планским документом разрешити проблематику постојећег и перспективног пешачког, стационарног, бициклическог и јавног градског саобраћаја, као и заштита постојећих и евентуално нових инсталација.

- Приликом планирања изградње бициклических и пешачких стаза поред државног пута узети у обзир Законом о безбедности саобраћаја на путевима („Службени гласник РС”, 41/09, 53/10, 101/1, 32/3 -УС, 55/14, 96/15-др.закон, 9/16 -УС, 24/18, 41/18, 41/18- др.закон, 87/18, 23/19 и 128/20-др.закон) и адекватне одредбе Правилника о условима које са аспекта безбедности саобраћаја морају да испуњавају путни објекти и други елементи јавног пута.

Општи услови за постављање инсталација

- Траса предметних инсталација мора се пројектно усагласити са постојећим инсталацијама поред и испод предметног пута.

Услови за укрштање инсталација са предметним путевима:

- да се укрштање са путем предвиди искључиво механичким подбушивањем испод тупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви,
- заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута (изузетно спољна ивица реконструисаног коловоза), увећана за по **3,00 m** са сваке стране,
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи минимално **1,35 -1,50m**,
- минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање (постојећег или планираног) од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи **1,20 m**.

Услови за паралелно вођење инсталација са путем:

- инсталације морају бити постављене минимално **3,00 m** од крајње тачке попречног профила пута (ножица насипа тупа или спољне ивице путног канала за одводњавање);
- не дозвољава се вођење инсталација по банкини, по косинама усека или насипа, кроз јаркове и кроз локације које могу бити иницијалне за отварање клизишта;
- на местима где није могуће задовољити услове из претходног става мора се испројектовати и извести адекватна заштита тупа предметног пута.

Услови за вођење надземних инсталација у односу на пут:

- стубове планирати изван заштитног појаса државног пута (10,00 m мерено од границе путног земљишта за државни пут другог реда), а у случају да је висина стуба вена од прописане ширине заштитног појаса државног пута, растојање предвидети на минимално Удаљености за висину стуба, мерено од границе путног земљишта,
- обезбеди сигурносну висину од 7,00 m мерено од највише коте коловоза до ланчанице, при најнеповољнијим температурним условима.

Железнички саобраћај

На подручју Просторног плана везано за железничку саобраћајну инфраструктуру, не налази се деоница магистралне једноколосечне електрифициране железничке пруге E70/E85: Београд - Младеновац - Лапово - Ниш - Прешево - државна граница (Табановци), која је део коридора X.

Општина Трговиште се налази изван заштитног пружног појаса, а на растојању већем од 12 километара од постојећих и планираних железничких пруга.

Комунални инфраструктурни системи

Правила за изградњу водоводне мреже су:

Трасе планираних магистралних и регионалних цевовода и водоводних линија водити унутар регулације постојећих и планираних саобраћајница и по потреби зеленим површинама.

На водоводним линијама предвидети потребан број противпожарних хидраната, на максималном размаку од 80,00 m за индустријске зоне, односно 150,00 m за стамбене зоне. Препоручује се уградња надземних противпожарних хидраната.

Минимална дубина укопавања разводних водоводних линија је 1,20 m а магистралних цевовода 1,80 m.

Водоводне линије затварати у прстен што омогућује сигурнији и бољи начин водоснабдевања. Код изградње нових водоводних линија предвидети довољан број затварача и остале арматуре ради исправног функционисања мреже.

Реконструкцију разводне мреже радити по постојећој траси.

Водовод се трасира једном страном коловоза, супротно од фекалне канализације, на одстојању 1,00 m од ивичњака.

При укрштању тежити да водоводне цеви буду изнад канализационих а испод електричних каблова.

На прелазу преко водотока и канала тежити да водоводне цеви буду изнад корита. У изузетним случајевима (прелаз испод реке, канала, саобраћајница и сл.) цеви се морају водити у заштићеној челичној цеви.

Минимална дубина укопавања цеви водовода и канализације је 1,00 m од врха цеви до коте терена, а падови према техничким прописима у зависности од пречника цеви.

Минимално међусобно дозвољено растојање инсталација при паралелном вођењу је 0,50 m.

Кроз ревизионе шахте и друге објекте канализације није дозвољен пролаз водоводних цеви.

Минимална удаљеност инсталација 3,00 m од крајње тачке попречног профила-ножице усека или насипа државног пута, или спољашње ивице путног канала за одводњавање (изузетно ивице коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза), док код аутопута паралелно вођење изван заштитне оgrade.

Укрштање са инсталацијама предвидети искључиво механичким подбушивањем испод трупа пута, исправно на предметни пут у прописаној заштитној цеви, тако да минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже горње коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35 – 1,50 m (за аутопут 1,80 m), у зависности од конфигурације терена. Заштитна цев мирабити постављена на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута, увећана за по 3,00 m са сваке стране. Минимална дубина горње коте заштитне цеви испод путног канала до горње коте заштитне цеви износи 1,00 m (за аутопут 1,20 m).

Правила за изградњу фекалне канализације

Трасе фекалних колектора и сабирне канализационе мреже водити постојећим и планираним саобраћајницама и по потреби зеленим површинама. (по правилу у осовину пута)

Димензије нове фекалне канализације одредити на основу хидрауличног прорачуна, узимајући у обзир комплетно сливно подручје. Уколико се прорачуном добије мањи пречник од $\varnothing 200$ mm, усвојити $\varnothing 200$ mm.

Минимална дубина укопавања треба да је таква, да канализација (гравитационо) може да прихвати отпадне воде из свих објеката који су предвиђени да се прикључе на њу, а не мање од 1,00m. За исправно функционисање фекалне канализације предвидети довољан број ревизионих окана (на свим укрштањима и прикључцима, ломовима трасе, променама пречника и падова и на местима где су каскаде. Максимално растојање између ревизионих окана износи 50,00 m) и водити рачуна и минималним и максималним падовима.

Правила за изградњу кишне канализације

Трасе кишних колектора и сабирне канализационе мреже водити у регулацији постојећих и планираних саобраћајница и по потреби зеленим површинама.

Атмосферску канализацију трасирати осовином коловоза или изузетно због постојећих инсталација или попречних падова коловоза, једном страном коловоза на одстојању 1,0 m од ивичњака, у ком случају је фекална канализација трасирана осовином.

Нову кишну канализацију упоредо изводити са реконструкцијом улица.

Минимална дубина укопавања мерена од темена цеви је 1,0 m.

За одвођење атмосферских вода са површина улица и тргова, постављају се сливници са таложницима. Растојање сливника је 50-100 m за мале падове саобраћајница, односно око 30,0 m за саобраћајнице са великим нагибом.

Уколико су површине асфалта зауљене (у оквиру бензинских станица, индустријских локација и сл.), обавезно је предвидети изградњу сепаратора уља и масти пре испуштања атмосферских вода или вода од прања платоа у атмосферску канализацију. Димензије сепаратора зависе од зауљене површине локације и утврђују се у складу са прописима из ове области.

На канализационој мрежи до сваког рачвања, промене правца у хоризонталном и вертикалном смислу, промене пречника цеви, као и на правим деоницама на одстојању приближно 50,0 m, постављају се ревизиони силази.

Уколико у близини објеката не постоји улична атмосферска канализација, прикупљене атмосферске воде са локације могу се упустити у отворене канале поред саобраћајница или у затрављене површине у оквиру локације, али никако према суседним парцелама или објектима на њима.

Правила за извођење регулације водотокова

Конфигурација терена у општини Трговиште је типично рурално брдско-планинско подручје окружено планинама и висоравнима и то: Беле Воде, Дуката, Чупиног брда, Козјака и др. Однос најниже и највише надморска висине је 520 М- 1.828 м (разлика 1.308 м).

Конфигурација терена, структура земљишта и мешовита егејско-вардарска: и континентално-планинска клима утицали су на разноврсном биљном па тиме и животињском свету.

Општински центар Трговиште смештен је на ушћу трију река: Трипушница, Козједолска и Лесничка река, од којих настаје река Пчиња, која се улива у реку Вардар.

У непосредном окружењу Трговишта, налазе се монументални облици стенске масе. вероватно јединствени на подручју Србије, па и Балкана и Европе, који обликом подсећају на Ђаволу варош. То место познато је као „Вражји камен“ и на самом врху налази се црква Пресвете Богородице која датира из XIV века. Посебан значај има и близина манастира Св.Прохор Пчињски који има свој религиозни и споменички значај.

Општина Трговиште повезана је са коридором X државним путем II А реда 234, који пролази долином реке Пчиње у правцу Босилеграда. Код Трговишта се одваја државни пут II А реда 235 према Кривој Паланци (PCM) на коме још увек није отворен

гранични прелаз. У Доњем Стајевцу се одваја државни пут II А реда 227 који преко села Нови Глог иде до Врања и Лесковца.

Општина Трговиште припада водном подручју Морава, егејски слив, водоток река Пчиња и река Трипушница и према томе се дају водопривредни услови:

- Дефинисано водно земљиште у складу са одредбама поглавља II. Водног добра Закона о водама у обухвату Плана;

- Подручје Општине Трговиште у односу на ближе водотокове је одређена, а на уређајним основама је дефинисана ширина појаса уз корито водотока на којем се не могу градити објекти (водно земљиште). Ширина појаса min 5,00m слободног коридора уз нерегулисани водоток или min 3,00 m слободног коридора уз регулисани водоток, за случај спровођења одбране од поплава, уколико се за тим укаже потреба (приступ механизацији и др.);

- Заштита постојећих водних објеката (водни акти и техничка документација) на начин који ће обезбедити заштиту њихове стабилност и заштиту режима вода; Омогућити извочђење и наставак регулационих радова на уређењу водних тела у складу са постојећом техничком документацијом.

- У складу са постојећом техничком документацијом вршити заштиту предметног подручја и објеката на истом од утицаја великих вода;

- Хидрографски положај, сливна површина, плавна зона, ерозивна подручја, интензитет и категорија ерозивних процеса и остали карактеристични подаци водотока (постојећи и планирани водни објекти), хидролошки и хидраулички прорачуни, степен заштите, критеријуми, радови и мери усаглашени са Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034.године;

- Положај новопланираних објеката не сме да ремети и погоршава водни режим на предметном простору, отицање великих вода и омогућава спровођење одбране од поплава у складу са Општим и Оперативним планом за одбрану од поплава;

- Водити рачуна о приоритету коришћења водних ресурса;

- Начин водоснабдевања објеката у обухвату Плана, а као приоритет је водоснабдевање насеља, а затим мањих корисника;

- Не угрожавати Зоне санитарне заштите евентуалних изворишта водоснабдевања који се налазе на предметном подручју (Обезбедити елаборате зоне санитарне заштите);

- За постојећа изворишта дефинисати зоне санитарне зоне кроз израду Елабората. Извођење грађевинских радова на новопланираним објеката у заштићеној зони мора бити у складу са прописаним законским нормама за водно земљиште;

- Положај новопланираних објеката не сме угрозити стабилност и функцију снабдевања водом становништва и индустрије при укрштању са објектима за снабдевање водом (магистрални цевовод, резервоари, пумпне станице и др.) и др;

- Положај новопланираних објеката не сме угрозити стабилност и функцију при укрштању са објектима за сакупљање отпадних вода и одвођење колекторима до постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ);

Отпадне воде одводити у систем канализације или реципијенте (водити рачуна о начину и приоритету одвођења, пречишћавања и испуштања):

- Отпадне воде пре испуштања у систем канализације или реципијенте делимично или потпуно пречистити до нивоа који одговара прописаном квалитету вода;

- Отпадне воде које имају карактеристике технолошких и термичких отпадних вода, обавезно пролазе третман предпречишћавања пре упуштања у канализациони систем, до нивоа где квалитет пречишћених отпадних вода, након третмана, мора да одговара квалитету санитарних отпадних вода, које се упуштају у канализацију (МДК);

- Дефинисати потенцијалне локације за изградњу система за пречишћавање отпадних вода, према коме би се усмеравали главни фекални колектори из предметне зоне (јединствени систем) или наћи друго решење;

- Није дозвољено испуштање отпадних вода, без претходног пречишћавања, у септичке јаме, водотоке, језера, бунаре или јавну канализацију;

- Није дозвољена изградња водопропусних септичких јама и понирјућих упојних бунара, јер неконтролисано загађују подземље и

- одвођење површинских атмосферских вода, у насељима која су изграђена у подручју где постоје депресије или у самом приобаљу, предвидети могућност и обезбедити услове за изградњу главних површинских одводних канала или цевовода и њихов уливање у реципијент;

Објекти који имају намену коришћења вода, испуштање отпадних вода, уређења водотока, као и објеката за заштиту од поплава, ерозија и бујица, као и објекти у којима се обавља производња и постоје технолошке отпадне воде (кланице, млекаре, хладњаче, и др, производни програм), морају имати издата водна акта (услови, сагласности и дозволе) у складу са Законом о водама.

Није дозвољено: неконтролисано уклањање вегетације са обала водотока. формирање комуналних депонија на обалама реке и депоновање било каквог материјала на обалама.

Правила грађења за електроенергетске објекте и мреже

- TS 10/0,4 kV се могу градити у оквиру постојећих објеката, на слободном простору или на јавној површини;
- У зонама зелених јавних површина ТС 10/0,4 kV граде се као подземни, а у изузетним случајевима као приземни објекти;
- За TS 10/0,4 kV прописан је максимални ниво буке од 30 db;
- Трафо-станицама 10/0,4 kV (подземне, приземне или стубне) потребно је обезбедити приступни пут минималне ширине 2,50 m до најближе јавне саобраћајнице за приступ теренског возила;
- трафостанице 10/0,4 kV градити као зидане, монтажно-бетонске (MBTS) и стубне (STS);
- површина за изградњу зидане или MBTS трафостанице 10/0,4 kV треба да буде око 5,0x6,0 m;
- стубна трафостаница се може градити у линији постојећег надземног вода или ван њега на парцели власника (корисника);
- високонапонска, средњенапонска и нисконапонска мрежа се може градити надземно или подземно на пољопривредном земљишту, по могућности у већ постојећим електроенергетским коридорима, уз сагласност власника - корисника парцеле;
- средњенапонску 10 kV мрежу и нисконапонску мрежу на шумском земљишту градити подземно у путном појасу шумског пута или стази или у посебним случајевима;
- око надземних 110 kV далековаода обезбедити коридор ширине по 25,00 m од осе далековаода са обе стране, 30,00 m за далековод напона 400 kV, у коме се не могу градити објекти без сагласности власника далековаода, а око 10 kV надземних водова обезбедити коридор од 5,00 m од проводника, са обе стране, у којем неће бити дозвољена градња, као ни засађивање високог растиња без претходне сагласности надлежног предузећа;
- висина најнижих проводника од тла треба да буде минимално 6,00 m за нисконапонску мрежу, односно 7,00 m за високонапонску мрежу (9,00 m за далековод 400 kV);
- у зонама заштите непокретног културног добра, зони пратећих путних садржаја, туристичким локалитетима, у централним деловима насеља, парковским површинама, у зонама са вишепородичним становањем, у радним зонама, комуналним површинама, као и зонама за спорт и рекреацију мрежу обавезно каблirati;

- дубина полагања каблова треба да буде најмање 0,80 m;
- каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,00 m од коловоза и 0,50 m од пешачких стаза у насељима;
- ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, електроенергетску кабловску мрежу полагати у коридорима саобраћајница, некатегорисаних путева, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- на периферним деловима насеља мрежа ће бити ваздушна, грађена на бетонским и гвоздено решеткастим стубовима;
- у центру насеља, парковским површинама, зонама за спорт и рекреацију светиљке за јавно осветљење поставити на канделаберске стубове;
- у деловима насеља где је електроенергетска мрежа грађена надземно, светиљке јавног осветљења поставити на стубове електроенергетске мреже;
- за расветна тела користити натријумове изворе високог притиска осим у централној градској зони где се могу применити и металхалогени извори
- при паралелном вођењу енергетских каблова напона до 10kV и телекомуникационих каблова, најмање растојање мора бити 0,50 m, односно 1,00 m за каблове напона преко 10kV;
- при укрштању енергетских и телекомуникационих каблова угао укрштања треба да буде 90°;
- није дозвољено полагање електроенергетских каблова изнад телекомуникационих сем при укрштању, при чему минимално вертикално растојање мора бити 0,50 m;
- паралелно полагање електроенергетских каблова и цеви водовода и канализације дозвољено је у хоризонталној равни, при чему хоризонтално растојање мора бити веће од 0,50 m;
- није дозвољено полагање електроенергетског кабла изнад или испод цеви водовода или канализације;
- при укрштању електроенергетских каблова са цевоводом гасовода вертикално растојање мора бити веће од 0,30 m, а при приближавању и паралелном вођењу 0,50 m.
- Према Плану развоја преносног система за период од 2021. године до 2030. године и Плану инвестиција, у обухвату предметног плана, као и у непосредној близини обухвата предметног плана није планирана изградња електроенергетске инфраструктуре која би била у власништву „Електромержа Србије“ А.Д.
- Свака градња испод или у близини далековода условљена је:
„Законом о енергетици“ („Сл.гласник РС“, број 145/2014, 95/18-др.Закон и 40/21), Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова Називног напона од 1 kV до 400 kV („Сл.лист СФРЈ“ број 65/88 и „Сл.лист СРЈ“, број 18/92), Правилником о техничким нормативима за електроенергетска постројења називног напона изнад 1000 V („Сл.лист СФРЈ“ број 4/74), Правилником о техничким нормативима за уземљења електроенергетских постројења називног напона изнад 1000 V („Сл. лист СРЈ“ број 61/95), Законом о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“ број 36/09) са припадајућим правилницима, од којих посебно издвајамо: Правилник о границама нејонизујућим зрачењима („Сл.гласник РС“, бр. 104/09) и Правилник о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања“ („Сл.гласник РС“, број 104/09).

Остали општи технички услови за постојеће и планиране далеководе

У случају градње испод или у близини далековода, потребна је сагласност ЕМС АД БЕОГРАД при чему важе следећи услови:

- Сагласност би се дала на Елаборат који Инвеститор планираних објеката треба да обезбеди, у коме је дат тачан однос далековода и објеката чија је изградња тражи уз задовољење горе поменутих прописа и Закона и исти може израдити пројектни биро који је овлашћен за те послове. Трошкови израде Елабората падају на терет Инвеститора планираних објеката.
- Приликом израде Елабората прорачуне сигурносних висина и удаљености урадити за температуру проводника од +80°C, за случај да постоје надземни делови: техничким упутством ТУ-ДВ-04. За израду Елабората користити податке, документације далековода које вам на захтев достављамо, као и податке добијене на терену геодетским снимањем који се обављају о трошку Инвеститора планираних објекат.
- Елаборат доставити у минимално три примерка (два примерка остају у трајном в ЕМС АД), као и у дигиталној форми.
- У Елаборату приказати евентуалне радове који су потребни да би се међусобни однос ускладио са прописима.
- У складу са чланом 218. Закона о енергетици („Сл. гласник РС“, бр. 145/2014, 95/2018 – др, Закон и 40/2021) заштитни појас далековода износи 25,0 m са обе стране далековода напонског нивоа 110 kV од крајњег фазног проводника.

Претходно наведени услови важе приликом израде Елабората о могућностима градње планираних објеката у заштитном појасу далековода, при чему је потребно:

- Уцртати положаје планиране инфраструктуре у односу на далеководе и проверити њихов однос и усклађеност у складу са горе наведеним условима и законско техничком регулативом, и дати закључак да ли је испоштовано захтевано са евентуалним предлогом мера за усклађивање.

У зонама повећане осетљивости Елаборатом морају бити прорачунате и вредности нивоа електромагнетног поља и извршена провера њихове усклађености са законском регулативом. По изградњи објекта (пре добијања употребне дозволе) потребно је да Инвеститор објекта достави А.Д. Електромрежа Србије” Београд Извештај о првим испитивањима јачине електричног поља и магнетне индукције од стране овлашћене лабораторије (правног лица) за испитивање нејонизујећег зрачења која је овлашћена од стране надлежног Министарства, чиме би се додатно проверили резултати добијени прорачуном у Елаборату, односно да ли је задовољен члан 5. Правилника о границама нејонизујућим зрачењима (“Сл. Гласник РС”, број 104/09).

- Анализирати индуктивни и галвански утицај на потенцијалне планиране објекте од електропроводног материјала.
- Анализирати индуктивни утицај на потенцијалне планиране телекомуникационе водове (нема потребе да се ради у случају да се користе оптички каблови). Елаборатом мора бити обрађена изградња комплетне инфраструктуре (јавне расвете, саобраћајница, водовод и канализација, топлроводи, дистрибутивна мрежа, озелењавање и др.). Такође је неопходно да се у елаборату дефинишу безбедносне мере приликом извођења радова и експлоатације објеката.

У близини далековода, а ван заштитног појаса, потребно је размотрити могућност градње планираних објеката у зависности од индуктивног утицаја на:

- потенцијалне планиране објекте од електропроводног материјала и
- потенцијалне планиране телекомуникационе водове (нема потреба да се ради у случају да се користе оптички каблови).
- Предвидети мере попут сопствених и колективних средстава заштите, галванских уметака чији је изолациони ниво виши од граничних вредности утицаја, изоловање надземних делова пластичним омотачима и слично.

- Уколико постоје метални цевоводи, у зависности од насељености подручја, потребно је анализирати индуктивни утицај на максималној удаљености до 1000 м од осе далековода. Индуктивни утицај, у зависности од специфичне отпорности тла и насељености подручја, потребно је анализирати на максималној удаљености до 3000 м од осе далековода, услучају градње телекомуникационих водова.

У случају да се из Елабората утврди колизија далековода и планираних објеката са пратећом инфраструктуром и уколико се утврди јавни (општи) интерес планираног објекта и достави налог мера за измештање (реконструкцију или адаптацију) од стране надлежних органа, потребно је да се:

Приступи склапању Уговора о пословно-техничкој сарадњи ради регулисања међусобних права и обавеза између "Електроурежа Србије" А. Д. Београд и свих релевантних правних субјеката у реализацији пројекта адаптације или реконструкције далековода, у складу са Законом о енергетици („Сл. гласник РС", бр. 145/2014, 95/2018 – др. Закон и 40/2021) и Законом о планирању и изградњи („Сл. гласник РС" број 72/2009, 81/2009-исправка, 64/2010-одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013-одлука УС и 50/2013-одлука УС, 98/2013-одлука УС, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - др. Закон и 9/2020).

О трошку Инвеститора планираних објеката, а на бази пројектих задатака усвојених на Стручном панелу за пројектно техничку документацију "Електроурежа Србије" А. Д. Београд, урадити техничку документацију за адаптацију или реконструкцију и достави "Електроурежа Србије" А.Д. Београд на сагласност.

О трошку Инвеститора планираних објеката, евентуалну адаптацију или реконструкцију далековода (односно отклањање свих колизија констатованих Елаборатом) извршити пре почетка било каквих радова на планираним објектима у непосредној близини далековода.

Пре почетка било каквих радова у близини далековода обавестити "Електроурежа Србије" А. Д. Београд.

Важећи технички прописи за подземни 35 кV и 10/0,4 кV

- Постојећи подземни 35кV водови морају остати на дубини од 1,20 m;
- За улице у насељеним местима или градовима, сигурносна висина изнад тротоара износи 5,00 m, а изнад коловоза или колског улаза 6,00 m;
- Код укрштања, приближавања или паралелног вођења, стубови се могу остављати уз саму ивицу коловоза или колског улаза;
- Уколико није могуће да буду испоштовани услови у вези сигурносног растојања потребно је да се постојећа НН мрежа измести или каблира у делу парцеле каблом типа РР00-А;
- За водове у насељеним местима сигурносна висина износи 7,00 m. Изолација мора бити електрично појачана;
- Сигурносна висина вода износи 7,00 m;
- Удаљеност било ког дела стуба од спољне ивице пута, по правилу, не сме бити мања од 10,00 m, а у изузетним случајевима може се смањити на најмање 5,00 m;
- Изолација мора бити електрично појачана. У распону укрштања дозвољава се један наставак по проводнику или заштитном ужету Угао укрштања вода и регионалног пута, по правилу, износи најмање 20°. За локалне путеве и путеве за индустријске објекте угао укрштања није ограничен;
- Власник непокретности је дужан да омогући приступ енергетским објектима, да трпи и да не омета извршење радова „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање;

- У заштитном појасу, испод, изнад или поред постојеће трансформаторске станице 10/0,4 kV, супротно Закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње;
- Заштитни појас поред постојећих трансформаторских станица 10/0,4 kV износи 3,00 метра;
- Власници на непокретностима које се налазе у заштитном појасу, испод, изнад или поред енергетског објекта не могу предузимати радове или друге радње којима се онемогућава или угрожава рад енергетског објекта без претходне сагласности „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање као корисника енергетског објекта;
- Постојећи објекти су прикључени на дистрибутивни систем. За прикључење нових објеката на ДЕЕС потребна је изградња нових електроенергетских објеката или повећање капацитета постојећих електроенергетских објеката;
- У планском периоду посебно ће се потенцирати коришћење алтернативних извора енергије: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали планског подручја за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана, а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција;

За постојеће трафостанице ТС 110kV могућа је реконструкција, адаптација и доградња истих уз поштовање параметара задатих Пројектним задатком;

Даје се могућност реконструкције трафостанице 35kV у 110kV уз поштовање минималне површине парцеле од 1000m² и свим пратећим садржајима дефинисаним Пројектним задатком.

Зоне заштите инфраструктурних коридора

На простору предвиђеном за заштитни појас не могу се градити објекти и вршити радови супротно сврси због које је појас успостављен.

Изузетно се у заштитном појасу могу легализовати/реконструисати објекти (делови објеката) само под условима и сагласношћу организације надлежне за инфраструктуру.

У заштитном појасу дозвољава се изградња других врста инфраструктуре уз услове и сагласност надлежног предузећа и уз обавезу поштовања услова укрштања и паралелног вођења електроенергетских водова.

Установљавају се обострани заштитни појасеви траса и објеката постојећих и планираних електроенергетских водова. Енергетски субјект који обавља делатност преноса, односно дистрибуције електричне енергије дужан је да спроводи мере заштите у складу са овим законом и другим техничким прописима:

У заштитном појасу, испод, изнад или поред електроенергетских објеката, супротно закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње.

Заштитни појас за надземне електроенергетске водове, са обе стране вода од крајњег фазног проводника, има следеће ширине:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV:

- за голе проводнике 10 метара, кроз шумско подручје 3,00 m;
- за слабо изоловане проводнике 4 метра, кроз шумско подручје 3,00 m;
- за самоносеће кабловске снопове 1,00 m;

2) за напонски ниво 35 kV, 15,00 m;

3) за напонски ниво 110 kV, укључујући и 110 kV, 25,00 m;

4) за напонски ниво 220 kV и 400 kV, 30,00 m.

Заштитни појас за подземне електроенергетске водове (каблове) износи, од ивице армирано-бетонског канала:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV, укључујући и 35 kV, 1,00 m;

2) за напонски ниво 110 kV, 2,00 m;

Заштитни појас за трансформаторске станице на отвореном износи:

1) за напонски ниво 1 kV до 35 kV, 10,00 m;

2) за напонски ниво 110 kV и изнад 110 kV, 30,00 m.

Заштитни појас за:

- градски гасовод - по 3,00 m са обе стране од осе гасовода;

- дистрибутивну гасоводну мрежу - по 1,00 m са обе стране од осе гасовода;

- оптички кабл - по 1,00 m са обе стране од осе кабла;

- цевовод сирове воде утврђује се заштитни појас укупно 5,00 m.

У успостављеним појасевима заштите трасе и објекта постојећих и планираних инфраструктурних система успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора са следећим основним правилима:

- забрањује се изградња објекта који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих објекта и изградња нових привредних, стамбених и других објекта;
- не могу се лоцирати намене и објекти: депоније комуналног и другог отпада, рудници, каменоломи, кречане и циглане, сточне пијаце, кафилерије, животињске фарме, кванташке пијаце и други садржаји и објекти за која се ограничења утврде у складу са посебним прописима;
- дозвољава се изградња функционалних и пратећих садржаја, објекта, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система (станице за снабдевање моторних возила горивом, аутосервиси, објекти за привремени смештај онеспособљених возила, ауто-базе за пружање помоћи и информација учесницима у саобраћају, угоститељски објекти, туристички објекти, трговински објекти и други објекти у функцији инфраструктурног коридора);
- могу се постављати планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објекта и постројења у инфраструктурном коридору на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система;
- дозвољава се извођење потребних радова и спровођење мера заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (дрвореди на деоници пута у насељу, заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање и пречишћавање атмосферских вода с коловоза пута, каналисање вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.), као и потребне мере заштите инфраструктурног система (нпр. пута - снегобрани, ветробрани и др) на удаљењу које се утврђује према условима безбедног функционисања и одржавања инфраструктурног система;
- Постојећи подземни 35kV водови морају остати на дубини од 1.20 m.

На основу Правилника о техничким нормативима за изградњу нисконапонских надземних електроенергетских водова ("Службени лист СФРЈ", број 6/92):

- За улице у насељеним местима или градовима, сигурносна висина изнад тротоара износи **5,00 m**, а изнад коловоза или колског улаза **6,00 m**;
- Код укрштања, приближавања или паралелног вођења, стубови се могу постављати уз саму ивицу коловоза или колског улаза;
- Уколико није могуће да буду испоштовани услови у вези сигурносног растојања потребно је да се постојећа НН мрежа измести или каблира у делу парцеле каблом типа РР00-А;
- У насељеним местима сигурносна висина водова износи **7,00 m**. Изолација мора бити електрично појачана;

- Удаљеност било ког дела стуба од спољне ивице пута не сме бити мања од **10,00 m**, а у изузетним случајевима може се смањити на мин. **5,00 m**. Изолација мора бити електрично појачана. У распону укрштања дозвољава се један наставак по проводнику или заштитном ужету;
- Угао укрштања вода и регионалног пута, по правилу, износи најмање 20°. За локалне путеве и путеве за индустријске објекте угао укрштања није ограничен;
- У заштитном појасу, испод, изнад или поред постојеће трансформаторске станице 10/0,4 kV, супротно закону, техничким и другим прописима не могу се градити објекти, изводити други радови, нити засађивати дрвеће и друго растиње;
- Заштитни појас поред постојећих трансформаторских станица 10/0.4 kV **износи 3,00 m**;
- Власници и носиоци других права на непокретностима које се налазе у заштитном појасу, испод, изнад или поред енергетског објекта не могу предузимати радове или друге радње којима се онемогућава или угрожава рад енергетског објекта без претходне сагласности „ЕПС Дистрибуције“ д.о.о. Београд, Огранка Врање.

Правила грађења за телекомуникационе објекте - фиксна телефонија

- неопходно је при дефинисању простора и подели на посебне зоне, целине и регулационих линија улица и јавних површина, предвидети коридоре за изградњу телекомуникационе кабловске канализације (ТКК) са обе стране саобраћајница и јавних површина, дуж свих саобраћајница.
- На јавним површинама предвидети локације за постављање контејнера електронских комуникација тзв. приступних чворова бакарних кабловских приступних мрежа (ИПАН-а) као и локације радио базних станица мобилне телефоније.
- Потребно је предвидети нове телекомуникационе коридоре уз све ново планиране саобраћајне објекте. Приликом планирања нових саобраћајних коридора или реконструкције постојећих потребно је планирати полагање одговарајућих цеви за накнадно увлачење телекомуникационих каблова Телекома Србија у оквиру парцела у власништву имаоца саобраћајне инфраструктуре. У свим саобраћајницама, планираним и постојећим, у оба тротоара, односно у оквиру регулације улица, предвидети полагање подземних бакарних и/или оптичких каблова, а прелазе саобраћајница (полагање телекомуникационих канализационих пластичних цеви ПВЦ фи 110мм) предвидети код сваке раскрснице и прикључка путева. Уколико се планом предвиђа саобраћајница чија једна страна није предвиђена за изградњу стамбених, привредних или пословних објеката, онда само другом страном предвидети телекомуникациони коридор за полагање подземних инсталација.

Остали општи технички услови за постојећу и планирану телекомуникациону мрежу

- ТТ мрежа за потребе фиксне телефоније ће се градити подземно и надземно;
- Дубина полагања ТТ каблова треба да је најмање 0,80 m;
- Каблове полагати у зеленим површинама или путном појасу поред саобраћајница и пешачких стаза, уз удаљеност мин. 1,00 m од коловоза и 0,50 m од пешачких стаза у насељима;
- Ван насеља, за потребе садржаја предвиђених Планом, ТТ мрежу градити у коридорима саобраћајница, коридорима некатегорисаних путева на пољопривредном земљишту, шумским путевима и стазама, на пољопривредном земљишту уз сагласност власника (корисника) парцеле;
- При паралелном вођењу телекомуникационих и електроенергетских каблова напона до 10 kV најмање растојање мора бити 0,50 m и 1,0 m за каблове напона преко 10 kV;
- При укрштању најмање вертикално растојање од електроенергетског кабла мора бити 0,50 m, а угао укрштања око 90°;

- При укрштању телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода, канализације, вертикално растојање мора бити најмање 0,30 m;
- При приближавању и паралелном вођењу телекомуникационог кабла са цевоводом гасовода, водовода и канализације хоризонтално растојање мора бити најмање 0,50 m;
- Услови за грађење подземне мреже кабловског дистрибутивног система (КДС) су исти као за подземну телекомуникациону мрежу фиксне телефоније;
- Слободностојећи антенски стубови, као носачи антена за ТТ, РБС, КДС и РТВ могу се градити у насељу, у привредним зонама, зонама кућа за одмор;
- Слободностојеће антенске стубове у насељима, као носаче антена градити ван централних зона насеља, ван зона заштите заштићеног културног и природног добра (појединачни локалитети);
- Телекомуникациона опрема за потребе ТТ, РБС, КДС и РТВ може бити постављена у помоћни објект у оквиру комплекса или парцеле, или унутар објекта, тј. на неки од постојећих објеката у насељу (објект ПТТ, објект дома културе, ватрогасни дом, силос, вишеспратница и др.);
- Ако се телекомуникациона опрема поставља у засебан комплекс, исти мора бити ограђен;
- Напајање електричном енергијом обезбедити са нисконапонске мреже 0,4 kV или из трафостанице;
- До комплекса обезбедити приступни пут мин. ширине 3,00 m до најближе јавне саобраћајнице;
- За све радио релејне коридоре потребно је израдити Елаборате заштите слободних радио релејних коридора;
- КДС мрежа се може поставити и на постојеће стубове електроенергетске и ТТ мреже у сагласности са власником исте, док се не стекну услови за подземну КДС мрежу.

Правила грађења за гасоводне мреже и објекте

На подручју Плана дозвољена је изградња мреже и објекта гасовода. На делу Плана, као стечена урбанистичка обавеза, предвиђена је изградња:

- дистрибутивне гасоводне мреже од челичних цеви максималног радног притиска (МОР) 16 bar-Планом генералне регулације Трговиште и
- МРС "Трговиште" -локација одређена Планом генералне регулације Трговиште.
- Од границе предметног Плана из правца Врања предвидети трасу дистрибутивног гасоводна од челичних цеви МОР 16 bar ради повезивања са горе сопменутим планираним дистрибутивним гасоводом од челичних цеви МОР 16 bar.
- Предвидети дистрибутивну гасоводну мрежу од полиетиленских цеви МОР 4 bar. Дистрибутивну гасоводну мрежу од полиетиленских цеви МОР 4 bar предвидети имајућу у виду густину и намену постојећих и планираних објеката.
- Дистрибутивни гасовод планирати у регулационом појасу саобраћајница, у јавном земљишту, у зеленим површинама или тротоарима са једне или обе стране саобраћајнице, зависно од потенцијалних потрошача, тако да се омогући је прикључење на дистрибутивни гасовод.
- Предвидети изградњу гасних прикључака од места прикључења на недистрибутивну гасоводну мрежу МОР 4 bar до објекта будућих потрошача и мерно регулационих станица или регулационих станица и мерних сетова (у складу са планираним начином потрошње гаса) за предметне делове стамбено - пословних објеката тако да сваки власник просторне целине (стамбене или пословне) има посебно мерење потрошње гаса.
- При избору трасе планираних гасовода мора се осигурати безбедан и поуздан рад дистрибутивног гасовода, као и заштита људи и имовине, тј, спречити могућност штетних утицаја околине на гасовод и гасовода на околину.

- При избору трасе гасовода мора се осигурати:
- 1) да гасовод не угрожава постојеће или планиране објекте, и планирану намену коришћења земљишта у складу са планским документима;
 - 2) рационално коришћење подземног простора и грађевинске површине;
 - 3) испуњеност услова у погледу техничких захтева других инфраструктурних објеката у складу са посебним прописима;
 - 4) усклађеност са геотехничким захтевима.

Технички услови за изградњу у заштитном појасу гасоводних објеката:

1. Дистрибутивни гасовод од челичних цеви МОР 16 bar

Изградња нових објеката не сме угрозити стабилност, безбедност и поуздан рад гасовода. Минимално растојање темеља објеката од гасовода од је 3 м.

При планирању саобраћајница и уређењу терена потребно је поштовати прописане висине надслоја у односу на укопан гасовод у зависности од услова вођења (у зеленој површини, испод коловоза и сл.).

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у зеленој површини је 0,8 т.

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у тротоару (рачунајући од горње ивице цеви до горње коте тротоара) је 1,0 т.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама, оса гасовода је по правилу под правим углом у односу на осу саобраћајнице. Уколико то није могуће извести дозвољена су одступања до угла од 60°.

Приликом укрштања гасоводаса саобраћајницама минимална висина надслоја од горе ивице гасовода до горе коте коловозне конструкције, без примене посебне механичке заштите, ако се ститким прорачуном цевовода па саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће. Износи 1,35 т.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозине конструкције када се гасовод механички штити полагањем у заштитну цев износи 1,0 т. ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће.

Полагање гасовода дуж саобраћајница се врши без примене посебне механичке заштите ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то Могуће, с тим да минимална дубина укопавања од горње Ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције пута у том случају износи 1,35 т, а све у складу са условима управљача пута.

Приликом укрштања гасовода са железничком пругом минимална висина надслоја од горње ивице прага железничке пруге износи 1,5 т.

Приликом укрштања гасовода са регулисаним воденим токовима минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до дна регулисаних корита водених токова износи 1,0 т, односно приликом укрштања гасовода са нерегулисаним воденим токовима минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до дна нерегулисаних корита водених токова износи 1,5 т.

При паралелном вођењу гасовода са другим инсталацијама, потребно је поштовати Правилник о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar:

Минимална дозвољена растојања спољне ивице подземних челичних гасовода 10 bar <МОР≤ 16 bar са другим гасоводима, инфраструктурним и другим објектима су:

	Минимално дозвољено растојање (м)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Гасоводи међусобно	0,20	0,60

Од гасовода до водовода и канализације	0,20	0,40
Од гасовода до вреловода и топловода	0,30	0,50
Од гасовода до проходних канала вреловода и топловода	0,50	1,00
Од гасовода до нисконапонских и високонапонских ел.каблова	0,30	0,60
Од гасовода до телекомуникационих и оптичких каблова	0,30	0,50
Од гасовода до водова хемијске индустрије и технолошких флуида	0,20	0,60
Од гасовода до резервоара* и других извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета највише 3 m ³	-	3,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета више од 3 m ³ а највише 100 m ³	-	6,00
Од гасовод: до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих горивих течности укупног капацитета преко 100 m ³	-	15,00
Од гасовода до извора опасностин постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета највише 10 m ³	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета више од 10 m ³ а највише 60 m ³	-	10,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета преко 60 m ³	-	15,00
Од гасовода до шахтова и канала.	0,20	0,30
Од гасовода до високог зеленила	-	1,50
* растојање се мери до габарита резервоара		

Није дозвољено паралелно вођење подземних водова изнад и испод гасовода.

Није дозвољено постављање шахта изнад гасовода.

Приликом укрштања гасовод се по правилу поставља изнад канализације. Уколико се мора поставити испод, неходно је приментити додатне мере ради спречавања евентуалног продора гаса у канализацију.

2. Минимална хоризонтална растојања МРС, МС и РС од стамбених објеката и објеката у којима стално или повремено борави већи број људи су:

	МОР на улазу		
Капацитет m ³ /h	МОР ≤4 bar	4 bar < МОР ≤ 10 bar	10 bar < МОР ≤ 16 bar
до 160	Уз објекат (отвори на објекту могу бити ван зоне опасности)	3м и ли уз објекат (на зид или према зиду без отовора)	5м уз објекат (на зид или према зиду без отвора)
од 161 од 1500	3м и ли уз објекат (на зид или према зиду без отовора)	5м уз објекат (на зид или према зиду без отвора	8м
од 1501 до 6000	5м	8м	10м

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ТРГОВИШТЕ ОД 2022. ДО 2035.

од 6001 до 25000	8м	10м	12м
преко 25000	10м	12м	15м
Подземне станице	1м	2м	3м

Растојање из табеле се мери од темеља објекта до темеља MPC MC, односно PC

Минимална хоризонтална растојања MPC, MC и PC од других објеката су:

	MOP на улазу		
Објекат	MOP ≤4 bar	4bar<MOP≤10bar	10bar<MOP≤16bar
Железничка или трамвајска пруга	10 м	15 м	15 м
Коловоз градских саобраћајница	3 м	5 м	8 м
Локални лут	3 м	5 м	8 м
Државни пут, осим аутопута	8 м	8 м	8 м
Аутопуг	15 м	15 м	15 м
Интерне саобраћајнице	3 м	3 м	3 м
Јавна шеталишта	3 м	5 м	8 м
извор опасности встанице за снабдевање горивом превозни средства у друмском саобраћају, мањих повила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	10 м	12 м	15 м
Извор опасности постројења и објекта за складиштење запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова	10 м	12 м	15 м
Трансформаторска станица	10 м	12 м	15 м
Надземни електро водови	0 bar<MOP≤16bar		
	1 kV≥U	Висина стуба + 3м*	
	1 kV < U ≤110 kV	Висина стуба + 3м**	
	1 kV < U ≤220 kV	Висина стуба + 3,75м**	
	440 kV < U	Висина стуба + 5м**	
*али не мање од 10 m **али не мање од 15 m. Ово растојање се може смањити на 8 m за водове код којих је изолација вода механички и електрично побољшана			

Растојања се могу изузетно смањити на кратким деоницама гасовода дужине до 2,00 m уз примену физичког обезбеђења од оштећења приликом каснијих интервенција на гасоводу и предметном воду, али не мање од 0,20 m при паралелном вођењу, осим растојања од гасовода до постројења и објекта за складиштење запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова.

Минимално хоризонтално растојање MPC, MC и PC од железничких и трамвајских пруга мери се од ближе ивице шине, а растојање од јавних путева мери се од ивице коловоза.

За зидане или монтажне објекте MPC, MC и PC минимално хоризонтално растојање се мери од зида објекта.

3. Дистрибутивни гасовод од полиетиленских цеви МОР 4 bar

Изградња нових објеката не сме угрозити стабилност, безбедност и поуздан рад гасовода.

Минимално растојање темеља објеката од гасовода од је 1 m.

При планирању саобраћајница и уређењу терена потребно је поштовати прописане висине надслоја у односу на укопан гасовод у зависности од услова вођења (у зеленој површини, испод коловоза и сл.).

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у зеленој површини је 0,8 m.

Минимална висина надслоја у односу на укопан гасовод у тротоару (рачунајући од горње ивице цеви до горње коте тротоара) је 1,0 m.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама и пругама, оса гасовода је по правилу под правим углом у односу на осу саобраћајнице. Уколико то није могуће извести дозвољена су одступања до угла од 60°.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције, без примене посебне механичке заштите, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће, износи 1,35 m.

Приликом укрштања гасовода са саобраћајницама минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције када се гасовод механички штити полагањем у заштитну цев, износи 1,0 m, ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће.

Полагање гасовода дуж саобраћајница се врши без примене посебне механичке заштите ако се статичким прорачуном цевовода на саобраћајно оптерећење утврди да је то могуће, с тим да минимална дубина укопавања од горње ивице гасовода до горње коте коловозне конструкције пута у том случају носи 1,35 m, а све у складу са условима управља пута.

Приликом укрштати гасовода са железничком пругом минимална висина надслоја од Торс Пвс Гасовода до горњс инте прага железничке пруге износи 1,5 m.

Приликом укрштања гасовода са регулисаним воденим токовима минимална висина слоја од горње ивице гасовода до дна регулисаних корита водених токова износи 1,0 m, односно приликом укршавања гасовода са нерегулисаним воденим токовима минимална висина надслоја од горње ивице гасовода до дна нерегулисаних корита водених токова износи 1.5 m.

При паралелном вођењу гасовода са другим инсталацијама, потребно је поштовати Правилник о условима за несметану и безбедну дистрибуцију природног гаса гасоводима притиска до 16 bar:

Минимална дозвољена растојања спољне ивице подземних ПЕ гасовода $MOP \leq 4$ bar са другим гасоводима, инфраструктурним и другим објектима су:

	Минимално дозвољено растојање (m)	
	Укрштање	Паралелно вођење
Гасоводи међусобно	0,20	0,40
Од гасовода до водовода и канализације	0,20	0,40
Од гасовода до вреловода и топловода	0,30	0,50
Од гасовода до проходних канала вреловода и топловода	0,50	1,00
Од гасовода до нисконапонских и високонапонских ел.каблова	0,20	0,40
Од гасовода до телекомуникационих и оптичких каблова	0,20	0,40

Од гасовода до водова хемијске индустрије и технолошких флуида	0,20	0,60
Од гасовода до резервоара* и других извора опасности станице за снабдевање горивом превозних средстава у друмском саобраћају, мањих пловила, мањих привредних и спортских ваздухоплова	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета највише 3 m ³	-	3,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих и горивих течности укупног капацитета више од 3 m ³ а највише 100 m ³	-	6,00
Од гасовод: до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих горивих течности укупног капацитета преко 100 m ³	-	15,00
Од гасовода до извора опасностин постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета највише 10 m ³	-	5,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета више од 10 m ³ а највише 60 m ³	-	10,00
Од гасовода до извора опасности постројења и објеката за складиштење запаљивих гасова укупног капацитета преко 60 m ³	-	15,00
Од гасовода до шахтова и канала.	0,20	0,30
Од гасовода до високог зеленила	-	1,50
* растојање се мери до габарита резервоара		

Није дозвољено паралелно вођење подземних водова изнад и испод гасовода.

Није дозвољено постављање шахта изнад гасовода.

Приликом укрштања гасовод се по правилу поставља изнад канализације. Уколико се мора поставити испод, неходно је применити додатне мере ради спречавања евентуалног продора гаса у канализацију.

4. Минимална хоризонтална растојања подземних челичних гасовода МОР 16 bar и полиетиленских гасовода МОР 4 bar од надземне електро мреже и стубова далековода су:

Називни напон	Минимално растојање	
	при укрштању (m)	при паралелном вођењу (m)
1KV ≥ U	1	1
1 KV < U ≤ 20 kV	2	2
20 kV < U ≤ 35 kV	5	10
35 kV < U	10	15

Минимално хоризонтално растојање се рачуна од темеља стуба далековода.

3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПЛАНА

3.1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

ПЛАНОВИ КОЈИ СЕ ДИРЕКТНО СПРОВОДЕ

План генералне регулације Трговишта

(Службени гласник града Врања, број 20/14);

План детаљне регулације граничног прелаза „Калово“

(Службени гласник града Врања, број 11/14);

План детаљне регулације „Спортско-рекреативни центар Трговиште“ у Трговишту

(Службени гласник града Врања, број 26/15);

План детаљне регулације индустријске зоне Трговиште

(Службени гласник града Врања, број 26/15).

ПРОСТОРНИМ ПЛАНОМ УТВРЂУЈЕ СЕ ИЗРАДА ПЛАНОВА

План генералне регулације

План генералне регулације се обавезно доноси за насељено место које је седиште јединице локалне самоуправе, а може се донети и за друга насељена места на територији општине, односно града, односно града Београда, када је то предвиђено просторним планом јединице локалне самоуправе.

План генералне регулације може се донети и за мреже објеката и површине јавне намене.

План детаљне регулације

План детаљне регулације се доноси за делове насељеног места, уређење неформалних насеља, зоне урбане обнове, инфраструктурне коридоре и објекте и подручја за која је обавеза његове израде одређена претходно донетим планским документом.

План детаљне регулације може се донети и када просторним, односно урбанистичким планом јединице локалне самоуправе његова израда није одређена, на основу одлуке надлежног органа.

Изузетно за линијске инфраструктурне објекте, план детаљне регулације, може да се израђује истовремено са израдом идејног пројекта који садржи све потребне техничке податке.

План детаљне регулације се израђује за:

- **Привредно-индустријски комплекси**
привредно-индустријски комплекс представља целину која се састоји од више међусобно повезаних самосталних функционалних целина, односно катастарских парцела, које могу имати различиту намену у функцији производних, непроизводних или других привредних делатности;
- **линијски инфраструктурни објекат** - јавни пут, јавна железничка инфраструктура, метро, ваздушна саобраћајна инфраструктура (полетно-слетна стаза, рулна стаза, платформа и сл., као и објекти у њиховој функцији), електроенергетски вод, нафтовод, продуктовод,

гасовод, деривациони цевовод, објекат висинског превоза, мостови, линијска инфраструктура електронских комуникација, водоводна и канализациона инфраструктура и сл. као и објекти у њиховој функцији (трафостанице ТС 110кВ и већег напона) када се ради за мреже линијских инфраструктура који се раде за цела или делове насељених места);

- и тд.

Уређајне основе насеља

Уређајна основа за село се израђује обавезно за села која немају донет плански документ са детаљношћу која је потребна за издавање локацијских услова и саставни је део просторног плана јединице локалне самоуправе, односно доноси се за села за која није предвиђена израда планског документа.

Кад се уређајна основа за село израђује пре или након донетог просторног плана њихова израда и доношење се врши у складу са одредбама овог закона које се односе на израду и доношење урбанистичког плана.

Уређајне основе су саставни део Просторног плана и у саставу Плана израђене су за следећа насељена места:

- Радовница;
- Ново Село;
- Шајинце;
- Доња Трница;
- Козји Дол;
- Лесница;
- Доњи Стајевац.

Урбанистички пројекат

Урбанистички пројекат се израђује када је то предвиђено планским документом или на захтев инвеститора, за потребе урбанистичко-архитектонског обликовања површина јавне намене и урбанистичко-архитектонске разраде локације.

Урбанистички пројекат се може израдити и за изградњу објеката јавне намене за потребе утврђивања јавног интереса, без измене планског документа, изузев за утврђивање јавног интереса за пројекте у заштићеним подручјима.

Урбанистички пројекат се израђује:

- за изградњу и реконструкцију објеката вишепородичног становања;
- за изградњу и реконструкцију привредно – индустријских објеката и пословно услужних и пословно-производних објеката (пословање - комплекс, трговина, угоститељство, занатство и услуге и остале комерцијалне делатности, производни објекти, прерађивачки погони, станице за снабдевање горивом и сл.);
- за изградњу и реконструкцију објеката јавне и остале намене – дечије установе, школе, установе културе, социјална заштита, верски објекти, месне заједнице, објекти здравства, библиотеке, трафостанице 35 kV напона и мање, комунални објекти (гробља), објекти за експлоатацију минералних сировина, спортско-рекреативни објекти и остали јавни објекти;
- за изградњу и реконструкцију линијских инфраструктурних објеката и свих осталих објеката који нису зграде: јавни пут, електроенергетски вод, нафтовод, продуктовод, гасовод, деривациони цевовод, линијска инфраструктура електронских комуникација, водоводна и канализациона инфраструктура и сл. као и објекти у њиховој функцији када се ради за део мреже инфраструктурних система.
- остали објекти:
 - објекти обновљивих извора енергије (ветроелектране, соларне електране, мале хидроелектране и сл;

- партерно уређење зелених површина;
- фарме;
- азили и гробља за животиње;
- комплекси за гајење печурака и рибњаци;
- комплекси сточне, зелене и кванташке пијаце;
- етно села;
- и за све остале објекте чија изградња није дефинисана изразом Плана детаљне регулације.

Техничка документација:

- 1) генерални пројекат;
- 2) идејно решење;
- 3) идејни пројекат;
- 4) пројекат за грађевинску дозволу;
- 5) пројекат за извођење;
- 6) пројекат изведеног објекта.

Техничка документација израђује се у складу са Законом о планирању и подзаконским актима донетим на основу Закона.

Врста техничке документације дефинисаће се врстом и наменом објекта за који се планира изградња.

3.2. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА

Основни циљ планиране организације мреже насеља и центара је стварање предуслова за динамичан и равномеран развој административног подручја општине Трговиште, односно децентрализација подручја, активирање и убрзани развој сеоских насеља који могу постати локални или секундарни центри и нови полови развоја. Формирањем заједница насеља створиће се рационалнија мрежа и омогућити активирање потенцијала, као и превазилажење постојећих проблема. Резултат остварења циља ће бити формирање заједница насеља у оквиру којих ће се издвајати насеља која ће обављати улогу центра заједница насеља

За остваривање основне концепције потребно је:

- постепено створити повољне могућности и амбијент за редистрибуцију привредних објеката и објеката јавних служби у Трговишту, као примарног центра у корист осталих насеља како би се омогућио равномернији развој територије општине;
- активирати сеоска насеља која у наредном периоду могу да израсту у секундарне центре. У секундарним центрима је приоритет даље инфраструктурно и комунално опремање, као и подизање нивоа развијености објеката јавних служби;
- убрзати развој локалних центара; и
- обезбедити боље функционалне везе између центара, што би се постигло побољшањем саобраћајне повезаности.

3.3. КООПЕРАЦИЈЕ СА СУСЕДНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Сарадња са локалним самоуправама у окружењу треба да се заснива на:

- интересном повезивању руралних подручја;
- реализацији заједничког, регионалног система за одлагање чврстог отпада;
- развоју малих и средњих предузећа у функцији туризма;
- побољшању саобраћајних веза;
- коришћењу пољопривредних потенцијала за снабдевање храном, уз максимално ангажовање и развој постојећих и нових прерађивачких капацитета (мала и средња предузећа);
- дефинисању и реализовању важних саобраћајних веза;

- повезивању мрежа инфраструктуре, посебно по питању снабдевања водом;
- повезивању већих сеоских насеља ради развоја комплементарних функција;
- потенцирању развоја малих и средњих предузећа;
- дефинисању "индустријског парка" и слободне царинске зоне, комплементарно са привредним центрима;
- повезивању пољопривредних и туристичких потенцијала и развој посебних врста туризма.

ПРЕКОГРАНИЧНА САРАДЊА

Подручје општине Трговиште се налази у гравитационом подручју Врања, као регионалног центра Пчињског округа који (према ППРС) опслужује више функционалних подручја. За Трговиште је предвиђено да се до 2010. године оформи као мали град у функционалном подручју Врања. Имајући у виду саобраћајну повезаност и функционално-привредне везе, на подручје општине имају јак утицај насеља из функционалног подручја Врања и Бујановца.

Иако је Трговиште погранична општина са Републиком Македонијом, ово подручје карактериша релативно скромна прекогранична сарадња са суседним општинама у Републици Македонији. Из тог разлога, једно од основних стратешких опредељења јесте успостављање интензивније међународне сарадње у циљу оснаживања подручја, очувања природних вредности, реализације регионалних инфраструктурних система, јачања партнерства локалних власти и заједничког наступа код предприступних фондова ЕУ ради одобревања финансијских средстава за реализацију заједничких пројеката и програма. Један од важнијих предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и комуналне опремљености простора, а што се приоритетно односи на отварање граничног прелаза „Калово“ (веза са општином Крива Паланка у БЈР Македонији и даље са Ђустендилом у Републици Бугарској) и унапређење техничких карактеристика општинских путева, нарочито у правцу будућег туристичког рејона на планини Дукат (веза са општином Босилеград)

Положај и улога општине Трговиште у регионалном окружењу и везе које има са суседним општинама указују да је акценат просторног развоја на унапређењу и даљем развоју препознатљивих и већ оформљених регионалних функција, од којих су најзначајније:

- 1) Водоснабдевање – реализацијом водоакмулације „Прохор“ на Пчињи као дела Врањско-пчињског подсистема снабдевања становништва водом, обезбедиће се потребне количине пијаће воде и за насеља општине Трговиште, Врање, Бујановац и Прешево (у спези са водоакмулацијом „Првонек“ у општини Врање), што ће допринети организованијем систему водоснабдевања великог броја насеља Пчињског округа;
- 2) Саобраћај – повећање саобраћајне приступачности подручја један је од основних предуслова успостављања чвршћих интегративних и функционалних односа и веза са окружењем. Планирана реализација граничног прелаза „Калово“ на путном правцу Трговиште-Лесница-Огут, допринеће реактивирању трговинских, привредних и културних односа са општином Крива Паланка у БЈР Македонији (сарадња између ових општина је тренутно скромних размера због успостављања државне границе према БЈР Македонији). У циљу повећања приступачности туристичке зоне на планини Дукат и бољем повезивању са општином Босилеград, планирана је и изградња тунелске деонице кроз масив Дуката на непроходној деоници државног пута II реда Р-125 Трговиште-Босилеград;
- 3) Комунална инфраструктура - управљање отпадом на регионалном нивоу допринеће побољшању квалитета животне средине (санирањем и рекултивацијом постојећих сметлишта у Општини) и даљем јачању међуопштинске сарадње по питању

ефикасног и одговорног третмана комуналног отпада. Планирано је одлагање чврстог комуналног отпада на

регионалну санитарну депонију „Метерис“ у општини Врање, уз могућност привременог збрињавања отпада на трансфер станицу комуналног отпада у општини Бујановац.

4) Привреда - Општина има све неопходне предуслове за развој привреде, пре свега на подручју предвиђеном за изградњу нових привредно-радних зона дуж државних путева II реда, чиме се стварају предуслови за развој и ново запошљавање.

5) Туризам - који није развијен и чији развој је могуће базирати на природним и створеним потенцијалима (природна добра, непокретна културна добра, висок квалитет животне средине, специфичност геоморфолошких облика, планинско подручје Дуката и др.). Могућност развоја транзитног туризма (након отварања граничног прелаза), планинског и спортско-рекретивног туризма на Дукату (у сарадњи са општином Босилеград), као и реализација туристичког пута према манастиру Прохор Пчињски (општина Бујановац) допринеће туристичком позиционирању општине у регионалном окружењу.

6) Заштита природних добара – планирана је заштита подручја планине Дукат, са врховима Црноок и Големи Врх, на територији општина Босилеград и Трговиште, укупне површине око 6000 ha. Проглашењем ове просторне целине за заштићено природно добро очекује се успостављање еколошки одговорнијег понашања локалних управа, првенствено по питању доношења Плана управљања заштићеним подручјем и институционалном јачању и сарадњи општинских служби за заштиту животне средине у општинама Трговиште и Босилеград.

3.4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПЛАНА

1. Локална самоуправа:

- Општина Трговиште;
- Месне канцеларије;
- Јавна предузећа;

2. Локално становништво

3. Ресорна Министарства:

- Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре;
- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде;
- Министарство финансија;
- Министарство рударства и енергетике;
- Министарство трговине, туризма и телекомуникације;
- Министарство просвете, науке и технолошког развоја;
- Министарство здравља;
- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања;
- Министарство одбране;
- Министарство омладине и спорта;
- Министарство културе и информисања;
- Министарство унутрашњих послова, и др.

4. Републичка Јавна предузећа, заводи, дирекције, институти, организације и друге институције, остала правна лица и пословни субјекти:

- Републички геодетски завод (Служба за катастар непокретности у Врању);
- Завод за заштиту споменика културе Ниш;
- ЈП "Србијашуме" (Биро за планирање и пројектовање у шумарству);
- ЈП "Србијашуме" (Шумско газдинство "Врање");
- ЈВП "Србијаводе" (ВПЦ "МОРАВА" Ниш, Секција Владичин Хан);
- Републичка агенција за имовину;
- Завод за заштиту природе;
- Републички хидрометеоролошки завод;

- ЈП "Путеви Србије" Београд (Сектор за стратегију, пројектовање и развој);
 - ЈП "Електропривреда Србије" Београд;
 - АД "Електромрежа Србије" Београд;
 - Електродистрибуција Врање";
 - "Телеком Србије" АД Београд (Дирекција за технику, извршна јединица Врање);
 - "Теленор" д.о.о. Нови Београд;
 - "VIP" Београд;
 - Остали оператери мобилне телефоније и кабловских дистрибутивних система;
5. **Невладине организације**
 6. **Остали програми и фондови**
 7. **Месне заједнице**
 8. **и тд.**

3.5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПЛАНА

Нормативно-правне мере:

- одлуке у надлежности локалне самоуправе;
- дефинисање јавног интереса и питања експропријације; и
- примена важећих прописа и стандарда, као и препорука и правилника.

Планско-програмске мере:

- секторски годишњи програми Јавних и осталих предузећа;
- израда потребне планске и пројектне документације;
- доношење стратегија, програма развоја, акционих планова у различитим областима;
- реализација завршених пројеката; и
- иницијативе Месних заједница.

Финансијско-економске мере:

- стимулационе мере, пре свега фискална и кредитна политика;
- субвенције;
- партиципација општина из окружења приликом реализације регионалних пројеката;
- успостављање система реалних економских цена;
- партиципација буџетских фондова Републике Србије;
- штедња;
- коришћење средстава из предприступних и структурних фондова ЕУ за реструктурирање привреде и изградњу капиталних објеката; и
- примена принципа "загађивач плаћа" по коме су сви садашњи и будући загађивачи дужни да надокнаде штету насталу загађивањем.

Организационе мере:

- перманентна едукација становништва и стална обука предузетника у погледу могућности развоја пословања;
- унапређење организације надлежних општинских служби;
- изградња мреже објеката за откуп пољопривредних производа;
- промоција конкуретних предности развоја МСП, и маркетинг локација везан за индустрију и МСП;
- едукација предузетника, стручно оспособљавање и реализација програма самозапошљавања;
- развој туристичко-информативног центра као вид подршке развоју туризма;
- информисање јавности о квалитету вода, земљишта, ваздуха, буци и њеном штетном дејству у животној средини; и
- медијска промоција и маркетиншке активности.

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ

1.	Реферална карта	
	- Намена простора	P 1: 50 000
2.1	Реферална карта	
	- Мрежа насеља, јавних служби и саобраћајне инфраструктуре	P 1: 50 000
2.2.	Реферална карта	
	- Хидротехничка, електроенергетска, телекомуникациона инфраструктура	P 1: 50 000
3.	Реферална карта	
	- Туризам и заштита простора	P 1: 50 000
4.	Реферална карта	
	- Спровођење Плана	P 1: 50 000

УРЕЂАЈНЕ ОСНОВЕ ЗА СЕЛА

1.	Уређајна основа сеоског насеља Радовница	P 1: 5 000
2.	Уређајна основа сеоског насеља Доња Трница	P 1: 5 000
3.	Уређајна основа сеоског насеља Доњи Стајевац	P 1: 5 000
4.	Уређајна основа сеоског насеља Козји Дол	P 1: 2 500
5.	Уређајна основа сеоског насеља Ново Село	P 1: 5 000
6.	Уређајна основа сеоског насеља Лесница	P 1: 5 000
7.	Уређајна основа сеоског насеља Шајинце	P 1: 5 000